

ÄVENTYRETS DYGD

av Staffan Humlebo

Inledning

Detta ska föreställa en självbiografi. En sammanfattning av hur mitt tankeäventyr tagit sig ut. Vad som varit viktigt i tankarnas och böckernas värld under ett liv.

Men jag behöver reservera mig.

Inte ett ord av det som skrivs i denna bok är egentligen mitt eget - jag försäkrar att jag fått alltihop av goda apologeter historien igenom och av pålitliga mentorer. De har behandlat kristendomen utifrån olika perspektiv. De flesta ser kristendomen som en religion bland andra. Men vi kan också se kristendomen som en praktisk dygd och varför inte som ett äventyr.

När jag som tonåring läste Tolkien förstod jag min längtan efter äventyr. Föga förstod jag att det skulle handla om det katolska äventyret. Men att det handlade om dygd var klart. En dygd är en moralisk egenskap, t ex mod eller medkänsla, men över tid blir dygden ett livsprojekt med konsekvenser av olika slag, främst andliga, men också språkliga, sociala, teologiska, etiska, filosofiska, praktiska. I det praktiska livet tänker man inte ens på att det handlar om "moral". Det är mer som att åka skridskor - det gäller att hålla sig på benen.

Mitt liv har en kort historia. Dygden har lång historia. Jag har mött den hos Homeros, Sofokles, Aristoteles och Nya Testamentet med dess uttolkare inom den medeltida katolska kyrkan - och de skiljer sig alla på många sätt i beskrivning av dygden. Om vi sträcker oss in till den moderna tidens författare om dygd blir skillnaderna ännu större. Det är ingenting att förvånas över. Ändå kan vi tala om en kristen dygd, ett kristet liv och ett kristet äventyr.

Kap 1. Den främmande förtjusningen

När jag var liten grabb på 1950-talet sprang jag på tältmöten. Mest för att träffa kompisar, de flesta i byn var ju där. På somrarna kom de med tälten och väckelsen började. Det var Maranata med Målle Lindberg. Jag upplevde det hela som en bluff och en drift med människors känslor men inte mer bluff än många andra vuxna aktiviteter jag såg runt omkring mig, golfarna, bridgespelarna, fotbollsfantasterna. Dessutom kunde jag ta till mig de levande språket hos predikanterna. Som liten grabb kunde jag inte formulera teologisk kritik i ord men den kändes tydligt.

Som pojke älskade jag min farmor som var djupt troende i den Schartauanska traditionen - luthersk ortodoxi. Hon såg allting i det andliga ljusets syndasorg och bättringsglädje. Tron bestod för henne i en "dristighet" där handlandet med Gud inte tog hänsyn till anseende eller hinder utan genomfördes i frimodighet.

Henne tvivlade jag inte på, hon var ingen bluff, hon var en lidande äkta människa som

ständigt segrade genom Kristus. Hennes motto var:

Kristus segrare, Kristus kung, Kristus Herre över all natur. Tyvärr sökte jag inte hennes kontakt särskilt mycket och hon dog ifrån oss. Jag skäms fortfarande att jag inte hedrade henne vid begravningen, jag var på vandring i norra Finlands ödemarker och visste inte.

När jag var i femtonårsåldern gick jag en söndag förbi en kyrka, på ingivelse gick jag in i den, högmässan pågick och jag satte mig ner. Strax fick jag en klar och stark upplevelse av helighet. Heligheten var "lokaliserad" i min egen kropp och medvetna erfarenhet av världen. För mig var detta en revolution. Den gamle prästen som predikade sa enkla ord om det enorma i nåden att få vara medvetna om en värld som vi alla gör, att uppfatta rörelser, färger och volymer, höra ljud, känna en kropps alla sensationer, möta andra människor och djur, vara levande i denna värld.

Att uppfatta hela detta rum som allting finns i och försöka tänka sig den tid som alla händelser äger "rum" i. Många uppfattar dessa saker som självklara, som om de vore en beställd vara som vi kritiskt granskar. För mig var det Guds nåd och jag var utvald att ta emot. Det var inte många där i kyrkan, den gamle prästen predikade för en nästan tom kyrka. De få "pantertanter" som satt där och hukade viskade om annat till

varandra. Men det var en härlig försommardag och jag insåg att jag var frälst på ett enkelt, naturalistiskt vis.

Sedan denna dag i maj har jag envist sökt i alla kulturer och religioner jag hittat för att hitta detsamma som jag upplevde den där vårmorgonen. Det finns överallt och varför gå någon annanstans än här där jag är? Det betyder att i kristendomen finns det sällsamma äventyr som nästan ingen annan hållning erbjuder. Att föra vidare budskapet "Kristus segrare, Kristus kung, Kristus Herre över all natur" är att ta del i det kristna äventyret, att färdas några år på jorden som evangelist. Det vet jag idag efter många decennier som lärare i religion för svenska ungdomar. Det sker genom många olika aktiviteter, far, kollega, make - jag mår bäst av att leva genom evangeliet.

Den enda ursäkt jag har för att skriva det här är att jag vill - på mitt sätt men med hjälp av många katolska författare, i synnerhet G.K. Chesterton, Bernard Lonergan, Frank Sheed och Thomas Merton - svara på de attacker mot kristendomen som jag hör från alla möjliga och omöjliga håll, de omöjliga inte minst intressanta.

Hopplösa elever är hoppfulla elever har jag märkt under åren som lärare. En del invändningar kommer i form av en moderniserad provinsiell kristendom, glada försök till befriad kristendom, och jag minns tältmötena i min barndom. Även dåliga argument har en viss värdighet när de avfyras med hjärtats övermodiga energi.

Men därmed inte sagt att det jag säger blir läsvärt för dem som till vardags attackerar kristendomen - de finner nog i denna apologi endast en rad mentala bilder som inte bevisar någonting för den som inte bejakar grunden till det som sägs - mer om den grunden strax. Och jag vill inte kalla det för min filosofi för det var inte jag som skapade den kristna livshållning som här ska skildras, jag fick den av anda som fick den av Gud och mänskligheten som skapade den. Möjligtvis kan jag tillfoga en viss munterhet som mina elever, även de som attackerar den kristna tron, säkert känner igen. Var den munterheten kommer ifrån ska inte avslöja förrän på den sista sidan.

Jag tänker mig ibland en viking från Hälsingland som på den gamla urnordiska tiden upptäcker Sverige efter långväga sökande efter ett nytt land i stormar och i tilltagande förvirrad vilsenhet. Han har seglat länge i

österled och västerled och tappat orienteringen. Och så tar han sig i land på någon bohusländsk klippa i tron att han upptäckt ett nytt land, en stor okänd ö. Tänk på hans snopna ansikte när folk vinkar och han inser var han är. Han ser ganska lurad ut. Men det handlar inte om en känsla av att ha gjort bort sig. Vikingen har ett rikt äventyr än så bakom sig. Detta är det kristna äventyret, ett äventyr av en helt annan storleksordning än vikingafärderna i öst och väst. Misstaget var egentligen ett alldeles underbart misstag, ett misstag vi alla kan avundas honom och just detta känner han och vet han när han ser in mot det nyupptäckta landet. Och den där vikingen är jag själv.

Vad kan vara mer underbart än att inom en tidsrymd på några minuter gå genom den långa resans fascinerande kval och samtidigt känna den mänskliga tryggheten att vara hemma i Sverige igen? Resan inledde jag en majmorgon som femtonåring och om denna resa handlar mitt liv. Jag seglade till många kontinenter och prövade många kulturer och den nya kontinenten jag fann på slutet - var mitt eget land! Vad kan kännas bättre än att upptäcka det Nya Landet och plötsligt se att

det är det Gamla Landet? Att vara i främmande land och
och inse att det är hemmet. Detta är för mig kärnan i all
problemorienterad filosofi, vare sig den sysslar med språk,
logik eller med metafysik och det är den innersta kärnan i
denna apologi.

Hur kan vi människor förbli barnsligt förbluffade av
världen och samtidigt känna sig alldeles hemma i den?
Det är en av de viktigaste filosofiska frågorna i mitt liv.
Hur kan denna bisarra planet, denna kosmiska lilla by
mitt bland de stora galaxerna, de stora kosmiska
landskapens berg och dalar, en by med fantasifulla
mångbenta varelser och med sina märkliga byggnader -
tänk på katedralen i Chartres - hur kan denna värld ge
oss både främlingens fascination och värdigheten hos den
som känner sig som medborgare på denna planet? Denna
fråga tas sällan upp på nyheterna, där trängs militära
konflikter och ekonomiska katastrofer.

Jag tycker att det är filosofiskt riktigt att bedriva
apologi, att vilja visa att en filosofi eller en livsåskådning
är den rätta, den sanna. Men detta är en gigantiskt stor
uppgift. Vad jag vill göra är att försöka följa en linje i
argumenteringen, inte ge alla argumenten. Och en linje

är denna: människans behov av äventyr. Mer speciellt: vårt behov av det kristna äventyret. Den speciella linjen bygger på antagandet att det kristna äventyret slår alla andra med hästlängder. Men det är inte det enda äventyret. Jag tänker följa den linjen. Det handlar om att både få det okändas fascination och skrämmande tjusning och samtidigt det trygga i läsfåtöljen, det tysta biblioteket, hemmet och den lilla staden.

Det kristna äventyret har skapat den europeiska romansen, som senare blev den europeiska romanen. Romanen skapades inte av Cervantes utan av Evangeliet. Romanen är svaret på vårt andliga behov av äventyr och helighet. Av slöhet förnekar ständigt moderna litteraturkritiker detta upphov, inte ens i Jane Austen ser man hur det kristna äventyret är grundläggande. Inte ens när Tolkien skriver det på näsan - att hans värld handlar om det katolska äventyret - vill man erkänna att äventyret är tyret är kristet. Kristet.

Romanen kommer från Rom. Varje gång jag öppnar en ny roman och känner nyfikenheten strömma genom mig, handlar det i grunden om den heliga nyfikenheten, den

som längtar frälsning. Vare sig det är Emilia Pardo Bazan och spanskt 1890-tal eller Thomas Manns tyska mellankrigstid eller Henry James europeiska sekelskifte så är det fråga om samma förtjusning av föreställt liv. De stora romanläsarna är ju sällan akademikerna utan vanliga människor, de som akademikerna ibland ser ner på, de som läser utan kritik. När vanligt folk darrar av upphetsning inför lördag morgon och den nya romanen brinner en helig eld, det kristna äventyret. Samma eld lyser ur folk på bussarna i Moskva, där de försvinner in i poesiboken med blossande kinder. I ett tempel i norra Indiens skogar fann jag en sliten kopia av Joseph Hellers Moment 22 och jag förstod att Europas roman är en universell religion.

Vill man bevisa något är det bra om talar om vad man inte försöker bevisa, det är filosofiskt redigt. Det jag inte vill bevisa eller argumentera för är något jag tar för självklart att vi alla tror på: att alla normala människor har ett sunt begär att leva ett poetiskt liv, ett romanens liv. Detta är typiskt för den europeiska människan, det finns starkt i den keltiska traditionen och jag tar det som utgångspunkt för mitt kristna tänkande.

Säger någon sofistikerad mystiker att ingenting är bättre än någonting, att det negativa är bättre än det positiva, att frånvaron av Gud har mer finess än närvaron, att ett sorts döende i Gud eller i Nirvana är bättre än fortsatt kämpaglad vandring på jorden, att nolltillstånd är bättre än plustillstånd, att helig passivitet är bättre än tvivelaktig aktivitet, att handling gör ont mer än gott, att äventyrets korståg endast passar för medlemmar i Opus Dei - då är det för mig en person som inte är riktigt normal och som jag inte kan tala till. Därför är t ex Eliot bitvis inte normal för han tycks känna att handling är för smärtsamt för människan. Och Opus Dei kommer det normala för vi bör alla göra Guds verk och delta i det spännande äventyret, helighetens väg.

Om någon föredrar tomrummet eller wu-wei, icke-handlande, så kan jag inte ge något till honom eller henne. Men nästan alla människor jag träffat föredrar det positiva innehållet, de är överens med mig om denna grundförutsättning, att vi alla behöver den "praktiska romansens" liv, alltså ett liv med spännande innehåll, skräck, äventyr, kamp - och det trygga biblioteket, vilan, tryggheten. Vi behöver nödvändigtvis en kombination av

något som är extremt främmande, farligt, dömande och på ett märkligt sätt rättvist, vi behöver något som är säkert och tryggt, något som aldrig sviker, såsom den japanske Shinran säger om sin Amida. Vi måste ha en världsbild i vilken ingår både faran, miraklet och välkommandet. Vår kristna världsbild har fyra aktörer och fyra händelser. Till aktörerna hör inte vårt ego eller vår kultur. De är istället Gud, Adam, Maria och Kristus. Till de fyra händelserna hör inte några av de händelser vi tycker är viktiga i våra liv utan dess: skapelsen, fallet, räddningen i Kristus och domen inför vår Herre mycket snart.

Dessa aktörer och händelser ger oss vad vi behöver. Vi behöver ett liv där vi kan vara övermodiga, sedan rädda, sedan förtvivelade, sedan lyckliga när räddningen kommer. Vi behöver Mästarens under i mirakellandet och hans Moder åt oss alla, utan att förlora tryggheten. Vi behöver den omutliga auktoriteten men samtidigt den besynnerliga godheten hos Hövdingen som får oss att gråta. Vi behöver den unga modern som fötts ren för att kunna ge liv åt Räddaren. Det är detta den europeiska kristendomens tro ger och det är detta jag talar om i fortsättningen. Att den är europeisk betyder samtidigt att

den är till för alla.

Jag upptäckte Europa efter färder i Indien, Kina, Japan, Polynesien. Jag bodde på ett hinduiskt kloster i norra Indien, på ett buddhistiskt kloster i Honolulu, jag har lärare från Korea, Indien, Japan, Argentina och Hawaii - men resan ledde hem till Europa, till 400-talets keltiska kristendom på ön Skellig utanför Irlands kust, till segraren, Kristus konungen och världens Herre. Slutligen förde mig resan till Nasaret och till det lilla barnet som vad Gud. Och jag vet att detta är vad resten av världen längtar efter.

Jag kan inte förstå hur jag kan undvika att vara självupptagen i en apologi och jag inser att den därigenom måste vara rätt så tråkig. Min historia är medelmåttig, liksom mina insikter och åsikter - en typisk gymnasielärare i en norrländsk småstad. Att vara tråkig befriar mig dock förhoppningsvis från eventuella anklagelser om att vara kaxig, jag kan vara en liten Schartau istället för en Josemaria Escrivà. Att bara vara kaxig är nog det jag mest föraktar särskilt hos nordeuropeer, speciellt i sin kolonialistiska form. Själv är

jag inte lagd för denna kaxighet, trots att jag vet att världen längtar efter det europeiska och kolonialismens fel ofta har varit att inte kolonisera tillräckligt, vilket Afrika av idag visar. Ofta är jag fåfång och pratar yvigt för att visa vilka otroliga saker jag upptäckt och insett - så fungerar jag som lärare. Somliga upfattar det som entusiasmerande.

Det är en sak att beskriva ett rymdsamtal med en gnällande Chubakka, en varelse som inte finns, det är en annan att i djup glädje upptäcka att hornfåglarna verkligen existerar och kan bli över 60 år gamla - jag såg dem på ett undangömt ställe nära Malagas flygplats. De ser ut som om de absolut inte kan finnas, man står och stirrar fångt på dem under envist förnekande tystnad. Och de stirrar tillbaka, det är affirmation. Detsamma gäller den ursprungliga kristendomen. Den ser osannolik ut men stirrar tillbaka med affirmation. Jag kan inte hjälpa att den ser otrolig ut! Modeuttrycket "det är inte SANT!" passar som livsdevis. Jag kan bara hälsa den välkommen samtidigt som den skrattar åt mina påståenden om vad som är verkligt och sant. Som lärare får man ofta vara i denna situation - det kreativa misstroendet.

Om det jag skriver är ett misstag, om jag bara har uppfunnit det kristna äventyret, om allt är falskari eller endast en förtvivlad tro på en av alla mytiska berättelser om tillvaron, så är det i alla fall mest riktat mot mig själv. Jag är den som med berätt mod och tokig djärvhet vågat upptäcka det som för länge sedan upptäckts av så många generationer före mig. Om det verkar knäppt i fortsättningen så handlar det om min egen knäppa färd. Jag trodde ju att jag var först med att hitta Europas enkla kristna tro men jag var den siste. Ingen kan tycka att det är löjligt mer än jag själv, ingen kan anse att jag gör bort mig mer än jag själv. Jag är den idiot berättelsen handlar om och ingen revolutionär kan ta den hedersplatsen från mig. Dessutom kan jag hålla med Richard Rorty om pragmatismen i att hantera tillvaron med den sanna berättelsen. Jag vet att Rorty inte själv hittar den enda sanna men jag har gjort det eftersom jag valt. Det tar många år att välja och processen bör lämpligen inledas med en insikt i pragmatismens relevans. Heideggers hela varafilosofi tror jag är ett fall av denna pragmatism.

Tillsammans med många andra erkänner jag verkligen

alla idiotiska upptåg i den moderna efterkrigstidens alla
labyrinter med intellektuell humanism, existentialism,
marxism, beat- generationens äventyr, kontrakulturens
budskap om kärlek och frihet (från vad? till vad?), rockens
musik och gemenskapsfilosofin kring flower-power med
dess utvecklingar till New Age, österlandet och senare till
postmodernistiska experiment. Jag har seglat i alla dessa
vatten och stött på grund efter grund, till slut med
hysteriska skratt - och kommit hem till kusten med det
gamla keltiska stenkorsset på klippan. Innanför klippan,
längre upp mot landet ser jag gården, ser jag farmor vinka
stillsamt och glatt åt mig. Hon har den där glimten i ögat
- vad var det jag sa?

Liksom alla andra små framåt pojkar, har jag försökt
vara minst ett år före sanningen, bara för att finna att jag
var nästan två tusen år efter den. Och jag ansträngde min
tanke till det yttersta i mina allvarliga försök att tränga
fram till de mest avgörande sanningarna och jag blev
straffad för det på olika sätt, vilket var alldeles utmärkt -
se där lite nödvändig karma ! För jag höll mig verkligen
till mina sanningar. Jag upptäckte senare att de var
sanna men: de var inte mina sanningar.

I det mesta av Shankaras utläggningar fann jag en sanning. Men jag fann också sanning i taoismens väv av mystiskt-intellektuella påståenden med svävande betydelser, i den bengaliska bhaktiyogans hänförande gopimystik och i zenbuddhismens feodala lockelse och skenbara renhet. När jag återvände till den svenska klippan trodde jag att jag var ensam på jungfruligt land. När farmor dök upp och log mot mig visade det sig att kristendomen var det gemensamma äventyret för alla människor. Bakom farmor stod Henrik Schartau, bakom honom kyrkan tillbaka till reformationen, bakom denna fanns den gamla och trogna kyrkan hos St Patrick och andra keltiska munkar på Skellig, som i sin tur pekade tillbaka till Rom, alltings utgångspunkt.

Jag hade i främmande land försökt vara originell och existentiell genom att uppfinna en version av alla de civiliserade religionerna med sina traditioner - den universella tidlösa filosofin, ungefär som Aldous Huxley gjorde, en filosofia perennis. Jag var på min lilla privata segelbåt och upptäckte av misstag Europa och jag trodde jag var först där, vilket jag allvarligt proklamerade för släkt och vänner. De förklarade försiktigt att det bara var

den gamla goda kristendomen ! Den som farmor ständigt pratat om. Så snopet.

Det finns säkerligen någon läsare som upplever detta fiasko som underhållning och som roas av att jag lärt mig något viktigt av myter, mystik och legender från fjärran kulturer, något som jag lika gärna kunde lära mig av den gamla kristna katekesen som ligger och samlar damm i något skåp. Jag återkommer senare till värdet av pluralism i religionernas värld.

Alla religioner som byggs av människor mellan syndafall och återlösning tar i regel sin utgångspunkt i två mänskliga skeenden, sex och samvete. I Indien såg jag i den sakrala tantran hur lätt det är att gå fel vad gäller sex och Gud och i Europa visste jag redan hur fel vi gått vad gäller moral och Gud. För i samma grad som sex och samvete är naturliga funktioner är de lätta att överdriva och fövrda. Det slaveri som sex gärna leder till ser vi i rörelser inspirerade av Fourier under 1800-talet, vi ser det i USA's många sexuella kollektiv, Frances Wright's Nashoba, John Humphrey Noyes's Oneida. Under 1960-talet var dessa fenomen vanliga i Victor Branco's många kollektiv i Kalifornien, i Lama Foundations i New Mexico,

kollektiven Oz och Twin Oaks, Red Clover och Bryn Athyn, i John Williamson's Sandstone. Den österländska tantriska och den västerländska kollektivistiska promiskuitetens längtan efter ett tillstånd av sakral eller orgiastisk enhet är utmärkande för människans centrala nervsystem efter syndafallet. Det är inte förklarligt som mäns fantasier som påtvingas kvinnor, som ofta antas. Ofta är kvinnorna de drivande krafterna bakom de omfattande promiskuösa rörelserna. Det handlar istället om en djup andlig längtan efter förening, den som äktenskapet inför Gud ger. Det är en mystisk förening som förenar oss med den enda friheten värd namnet. Liksom polyteismen får dynamisk frihet i trinitarismen får polygamin frihet från det erotiska slaveriet i äktenskapets monogami.

Och i samma grad som överdrift är en synd är underdrift det. Många religioner har stannat i regeluppfyllande och kroppsföraktande rutiner. Den fallna människan klarar helt enkelt inte den sunda balansen, endast Återställaren kan ge oss den. En enda Gud som är Ande är inte något som enkelt kan dyrkas. Många gudar med stora materiella krav är vanligt förekommande i

religionshistorien. Offer är inte så lätt att sköta, ofta har det gått över styr och blivit formliga hekatomber där barn, ungdomar och vuxna slaktats rituellt.

Kanske är det roande, kanske inte, att jag bland Rishikesh's tempel bland ockraklädda åldringar fann sanningar jag kunde ha funnit i närmaste katolska kyrka. Att jag bland stränga munkar med koans på liv och död insåg det som varje studentpräst kan säga till dig vid första samtalet om hur det kristna livet bör vara. Att jag under nattliga hinduiska ceremonier kände det som midnattsmässan under hela medeltiden alltid givit de troende: den främmande förtjusningen. Dessutom ger kristendomen tryggheten i Frälsaren. Det var just det som saknades. Som C.S. Lewis beskriver sin ungdoms fascination inför nordisk hedendom, kan jag beskriva min fascination för Kerouac's frihetskänsla och landsvägarna runt om i Sverige, min ide om det lilla torpet för meditation på det höga berget i Ångermanland, mina färder till Afghanistan och Indien - det behövdes för att finna vad som alltid funnits hemma. Också Kerouac visste till sist att det var tre saker han sökte: "order, tenderness, piety". Guds finger kan utvisa någon ur Trädgården för att han skall återvända berikad. Det jag

inte tror på kan vara till användning för det jag i hjärtat
tror på.

Om någon tycker att det är god underhållning att se
hur upplevelser av gymnasiet "weltschmerz", blommor
på Nordingräs ängar, färgerna i naturen om hösten i
Härjedalen, pudersnön i slutet av oktober, ungdomens
vedermödor, långa eftermiddagstimmar i Afghanistan
moskeer, handledning av lärande gymnasieungdomar

hur alla dessa disparata erfarenheter leder en människa
till Rom, kan dessa kapitel kanske vara läsvärda. Men
det jag säger har som uppgift att diskutera och lägga fram
det faktum att den centrala katolska kristna teologin är
den bästa grunden för normal positiv livsenergi och sund
etik, den ordning, medkänsla och fromhet som Jack
Kerouac sökte.

Med "den centrala katolska teologin" menar jag tills
vidare den lära som är tillräckligt sammanfattad i den
niceanska bekännelsen och tolkad av den gällande
katolska katekesen. Det är en god ide att försöka "bevisa"
vad som är riktig och rättrogen kristendom, men det är

inte lätt och vi måste alla försöka så gott vi kan med respekt och ärlighet. Själva kommer jag alltid att luta åt det pelagianska, trots allt Augustinus säger.

Katolsk betyder i hjärtat universellt. Josemaria Escrivá säger: "Låt ditt hjärta växa till dess det blir universellt, katolskt." Det finns tidsbundna seder och bruk som kallats "kristna" men varit klart osunda för kropp och själ. Vi kan ta flagellation eller självsvält, alltså anorexia, som tillräckliga exempel. Jag begränsar mig till vad jag själv får ut av denna goda kristendom och bryr mig inte om den idag mycket mer populära frågan om varifrån vi får denna tro - jag konstaterar bara att mellan Fallet och Räddningen bygger människor en stor mängd religioner, vilket tyder på en originaldesign som uttrycks genom religiositeten. Jag bryr mig heller inte om den ymniga floran av protestantisk eller frikyrklig teologi. Definitioner av dessa är tidsbundna och alltför ofta platsbundna till en eller annan skola vid ett eller annat teologiskt centrum.

Kap. 2 Den galna humanismen

Som 18-årig gymnasist blev jag varse böckernas värld. En

bra dag var en lektionsfri dag med några goda böcker på Prins Oscar i Skövde. Jag gick halvklassisk humanistisk linje och var humanist. Vi hade en humanistisk förening som hette Teofil. Jag visste inte ännu att humanismen är galen. Jag levde i en romantisk humanism som jag önskar alla får del av - innan de upptäcker ännu större äventyr !

Några kommentarer kring humanism. När Sokrates möter unga och gamla på Aténs gator bedriver hans otvivelaktigt en form av humanism - han inriktar sig på mänskliga resonemang och felaktiga argument för en rad hållningar. Men på ett märkligt sätt är denna humanism instängd. Den är bevakad av grekiska framgångsbegrepp och lutar sig tillbaka på en platonsk erinring av det goda, det sanna och det sköna. Vi skulle kunna kalla den för den stängda humanismen. Sedan går det utför för denna form av humanism, den går ner som en stor tragisk och vacker sol genom Marcus Aurelius. Medeltiden har börjat.

När en ny rörelse träder fram under renässansen i Florens och Italien på 1400-talet handlar det om en kristen och lärd humanism. Än idag finns spillror av denna kristna humanism. Den blir föremål för drömmar i filmer som "A man for all seasons" och ibland står Thomas More, Montaigne och Erasmus av

Rotterdam som förgrundsfigurer, ibland Pascal och Racine.

Själv mötte jag den hos Montaigne. Jag firade min studentdag

med att avvika från alla yra baler och studentfester och bege mig ut på en stor sjö i en eka, med en flaska vin och Montaignes

essäer. Min gode vän (också humanist och nybakad student) befann

sig på land, utanför familjens stuga, med pipa och sina favoritböcker.

Vi var humanister inom synhåll och vinkade åt varann ibland.

Den galna humanismen dyker upp på 1700-talet och växer

framförallt under 1800-talet och 1900-talet. Den hävdar

människans dimension av tänkande utan inblandning av

änglar, helgon eller någon treenig Gud. Det är en vag och

allmän tankeriktning som begränsar det mänskliga till ett

litet antal idéer om livet. Det är en världslig humanism, mindre

lärd än renässansens och lika stängd som den grekiska.

Under denna första sommar efter gymnasiet fick jag upp

ögonen för en trång form av humanism, vilket innebar

svårigheter, anpassningssvårigheter, motstånd inom mig.

Jag upptäckte att världsliga människor, moderna hedningar,

förstår mycket lite av livet. Allra minst förstår de världen. De

litar istället på några allmänt hållna maximer. En sådan

är att världen är meninglös i sig. Mening kan bara skapas

tillfälligt av dödliga människor. En annan är att moral är

något relativt i tid och rum. Ytterligare en är att det enda vi ska tro på är oss själva. Det låter trevligt och humant men leder till omänsklighet. Ibland hänvisar de tillbaka till renässansens fria humanism. Jag har ofta känt att renässansen (och Montaigne) snarare var ofri genom tvånget att vara liten gud, ett slags hybris i kristen form. Montaigne isolerade sig i tornet på sin gård för att få vara ensam och ostörd humanist. De flesta renässansförfattare har kyrkan i ryggen för att inte falla på det individualistiska greppet. Det gör de klokt i. Men varför ta ett grepp som inte håller? De glider ur greppet och in i den nya tidens hedendom. Mot slutet av min första sommar efter gymnasiet började jag försiktigt tänka denna tanke: människan blir människa först när det övernaturliga upplyser henne.

Montaigne klättrar upp i sitt gårdstorn. Författare som Marcilio Ficino står liksom på höga antika byggnadsställningar och försöker se Zeus och Moses i samma figur. Att vara renässansmänniska tycker vi låter fint, ungefär som att ha bra självförtroende, bra självbild, positiva tankar om sin egen kontroll av livet. Alla dessa fraser ger uttryck för en cynisk maxim som inte är sann.

Under mitt första år på Uppsala universitet, omgiven av många självsäkra hedniska humanister, fick jag gradvis upptäcka att humanismen alltsedan renässansen ter sig cynisk och tvångsbetonad. Att vara renässansmänniska är inte att vara självständig och fri utan snarare att bli sliten itu och sakna den kristna passionerade helgjutenheten.

Den yttersta konsekvensen av av den självsäkra hedniska humanismens tro på sig själv är vansinnet. Den tokige tror på sig själv. Han ler åt de mindre självsäkra som pekar på en osäker värld. Självsäkerhetens eld brinner i helvetet, övermänniskans tron finns på samma plats. Om vi nu invänder att det finns personer som tror på sig själva och klarar sig rätt bra så kan vi titta lite närmare på deras liv: i regel lever de miserabla liv. Att tro på sig själv och den fria humaniteten är i själva verket ett tydligt tecken på att något går snett. Vi har hamnat i en självupptagenhetens terror. Äventyret har förvandlats till självhävdelse i sin egen bur.

Den gamla kristna sanningen är att den som tror på sig själv hamnar fel i livet förr eller senare just på grund av att han tror på sig själv. Självtilliten som är som omtyckt bland dagens populära rådgivare och terapeuter

är inte bara en synd, det är en svaghet och en brist på verklighet. Paulus kallar det vår naturliga onda vilja. Ett av orden i NT för denna självupptagenhet är "pleonexia". Att ha en ogrundad tro på sig själv och sitt självförverkligande är faktiskt en hysterisk och vidskeplig aktivitet - förutom att det är en huvudsynd som åstadkommer en huvudskada.

Här invänder någon: vad ska man då tro på? Svaret är: Det som är mer verkligt. Om vi inte tror på människan, hur ska samhället då kunna utvecklas? Svaret är: Genom tron på viljan hos detta verkligare.

Frågandet fortsatte för min del i biblioteket i Nathan Söderbloms gamla bostad som nu inrymde den religionshistoriska institutionen i Uppsala. Som studerande fick man nyckel och tillgång till biblioteket närhelst man ville. Ett utmärkt sätt att motivera till studier ! Jag frågade mig själv: Om man inte ens tror på sig själv hur ska man då kunna tro på något annat? Måste vi inte ha en stark humanism i världen, en stark personlighet hos individen och en stark tro på oss själva innan vi kan tro något annat på ett välgörande sätt? Detta är en djup och avgörande fråga. Jag försökte under åren i Uppsala, i

biblioteken på Villavägen och i Domtrappshuset svara på den frågan och tydliga pilar pekade mot det gamla begreppet synd.

All god filosofisk antropologi måste börja med synden - inte med syndfriheten eller syndneutraliteten som naturalisterna tycker om att starta med. En del tror att det är vetenskapligt att börja en argumentation med en grupp fakta. Många är väldigt imponerade av fakta utan att ha gjort klart för sig vad dessa föremål kan vara.

Retorikens viktiga innehållsdel - inventio - bygger på en samling övertygande fakta. Mest övertygande brukar de fakta som appellerar till plånboken vara, och redan där handlar det om annat än fakta. De gamla kristna tänkarna, som t ex Ambrosius och hans elev Augustinus, var lika imponerade av fakta och med nödvändigheten av att starta med grundläggande fakta. De börjar med skapelsen och den goda ordningen. Sen fortsätter de med syndens faktum - den faktiska synden, lika faktisk som älgbetade tallplantor i Härjedalen. Även om det var tveksamt om människan kunde få alla sina synder borttvättade i dopets heliga vatten, så var i alla fall synden verklig och behovet av att tvätta sig ett faktiskt behov, riktigt påträngande med dåtidens hygien. Märkligt nog har

liberala teologer och präster i modern tid
börjat sväva på målet - inte vad gäller dopets vatten som
ju verkligen skulle kunna diskuteras och ifrågasättas -
utan den odiskutbara synden: girigheten, ambitionen,
avundsjukan, självnyttan - för att ta de tre största enligt
Lars Levi Laestadius. Många tror att Laestadius varnade
endast för spritdävlens verkningar uppe i den svenska
norden. Men girigheten, ambitionen och självnyttan var
ännu större djävulska passioner. Laestadius var i
grunden naturvetare och lade en faktiskt grund för sin
passionslära - syndens olika schatteringar i en organisk
verklighet.

En del fritänkare förnekar idag till och med arvsyndens
som är så faktiskt att den inte kan diskuteras, den del av
kristendomen som allra tydligast kan bevisas existera, ja
den del alla religioner är rörande överens om. En lärare
jag hade i Uppsala, Hedenius, skrev till och med en bok där
han förnekade helvetets verklighet genom att belysa det. Vi
behöver inte argumentera för existensen av helvetiska
förhållanden, de tränger sig på oss innan vi ens börjat
tala, både inom oss och utanför oss - helvetet är helt
enkelt ett världsligt attribut och det blir en analytisk

ekvivalens mellan värld och helvete.

Dessa förhållanden och deras motsvarande mentala tillstånd, dess "organiska grund" som Laestadius sa, är just vad vi kan mena med termen "helvetet".

Likaså behöver vi inte argumentera särskilt länge för fakta som skapelsen, fallet, räddningen och domen. För den vanliga människan är dessa grundhändelser själva fundamentet för våra korta år på jorden. I Nathan Söderbloms gamla bibliotek fick jag upptäcka min farmors store teolog Henric Schartau och hans enkla tredelning av skapelseverket, frälsningsverket och andeverket. Alltihop välkända fakta i världen.

I vissa nyandliga karismatiska sekter liksom i vissa kristna församlingar inspirerade därav, är de troende så andliga att de bekänner sig till en gudomlig syndfrihet som de inte kan erfara ens i drömmarna sina, en sorts modern arminianism. Men samtidigt förnekar de den mänskliga synden som de kan se ute på gatan i varenda större stad runtomkring i världen och alldeles särskilt tydligt på de fyrtio-femtio krigsskådeplatser som tv-nyheterna skildrar. Även missionärer kan komma hem efter tio år i Manilas slum och säga: det där är

“bara politik” och sedan predika en god
och glad kristendom där ingen arvsynd plågar oss.

Laestadius ropade på den väckelse som ser sakerna för
vad de är. Det är ett större äventyr att kämpa mot verkliga
monster. Det är fakta av grövre kaliber.

De största helgonen och de största skeptikerna i
historien tog alltid den handfasta synden som första
utgångspunkt för de vidare resonemangen. Om det nu är
sant (och det är det) att en man kan njuta så han darrar
när han våldtar en liten flicka och sedan skär henne i
delar, varefter han går hem till sin egen familj och sover
lugnt och tillfredsställt, så kan en tänkande människa
bara dra en av två slutsatser: endera förnekar han att
Gud existerar, vilket ateisten gör, eller förnekar han
enheten mellan människa och Gud, vilket den kristne gör.

Liberala och fritänkande teologer är så moderna och
rationella att de förnekar styckningen.

I denna märkliga situation är det inte riktigt opportunt
att börja med syndens faktiska existens, vilket våra
kyrkofäder gjorde. Detta tydliga faktum som för dem
liksom för mig själv är lika påtagligt som fanatikernas

bilbomber i Israel eller Nordirland, är just det som är mest ifrågasatt nu för tiden bland kulturens övre skikt av fria andar.

Men trots att de förnekar synden så tror jag inte att de förnekar existensen av de femtio pågående krigen, de psykiska klinikerna, de otaliga krisgrupperna, de ständigt upprepade massmorden, fängelserna. Vi är alla överens om att förnuft och vett kan rymma sin kos och detta är lika uppenbart som ett träd som faller. Moderna hedningar förnekar helvetet men erkänner fortfarande helvetet på jorden. De förnekar synden men erkänner massvåldtäkterna som är regel i alla små krig. Därför kan vi låta det ena ersätta det andra, de går på ett ut.

Här behövs ett klargörande. Jag kommer att använda ordet "modernist" och "modernism" i det följande. Jag menar inte i första hand de konstskolor som under 1900-talet sorterat under modernismens flagga, utan en form av subjektivt fritänkeri. De flesta humanister är också någon form av modernist. Lite mer precist och dramatiskt är modernism ur katolsk synpunkt "alla kätteriers syntes" och det betyder att ordet är ett paraply för en rad tankeriktningar som blev populära i slutet av

1800-talet och de har stått sig i popularitet fram till vår tid. Angripna var inte endast unga ivriga vetenskapsmän utan även "moderna" präster både inom katolsk och protestantisk tro. I Sverige har vi ett bra exempel i den unge Nathan Söderblom som mötte ortodoxt motstånd hos sin fader kyrkoherden i Norrala, Hälsingland. I alla sina varianter innebär modernismen det galna försöket att göra kristendomen vetenskapligt acceptabel, inte genom att analysera förnuftet utan genom att undvika det.

Kärnan i detta undvikande finner vi i tanken att religion är något spontant, känslomässigt, frigjort från ett sunt intellekt. En sådan ide hade även filosofen Kant som begränsade förnuftet till förståndskategorier där grundstenarna i det kristna äventyret helt enkelt upplöstes - uppenbarelsen, miraklerna, Kristi kyrka, sakramenten, ja själva tron som sunt förnuft. Istället fick många nordeuropeiska tänkare en subjektivism som reducerade religion till en sentimental spontanitet. I två skrifter försökte Kyrkan beskriva detta fenomen:

Lamentabili, 1907 och Pascendi, 1907, där en lista på 65 drag hos denna inåtvända agnosticism beskrevs tämligen ingående. Pius X nämner också inledningsvis att modernismens taktik är att aldrig vara metodisk utan

alltid en smula undfallande med falsk ödmjukhet, något som väl är typiskt för en agnostisk subjektivism. För den som närmare vill studera modernismen rekommenderar jag Pascendi som återfinns på Vatikanens websidor (www.vatican.va)

Medan det förr i tiden gällde att inte förlora sin själ genom sin osunda inställning till livet så gäller det idag att inte hamna i gatugängens skottsälvor eller på en buss där en palestinier har sin kropp fulltejpade med sprängdeg. Moderna formuleringar av världsbilden kan bedömas mot denna bakgrund. Visserligen talar en del lättsinnigt om inbördeskrigen, skojar om de sjuka serberna, men detta sker på bekvämt avstånd från krigets verklighet. En blind man kan vara pittoresk men det krävs två seende ögon för att göra den bedömningen. Humorn kring "värstingar" kan bara uppskattas av den friske och välordnade. Man kan uppskatta Faust och Prometheus men bara som en Paulus med "inget skäl till stolthet, snarare till fruktan". Faust är inte nyfiken, bara omåttlig, på väg till mental sjukdom.

Den moderna hedningen är förvirrad mer än allt annat, även om den förvirring ofta är en kall förvirring, den saknar passion. För den förvirrade är själva förvirringen

helt trivial eftersom den är sann. En som tror att han bara är en försäkringstjänsteman är bara en försäkringstjänsteman, en vanlig försäkringstjänsteman. Den som tror att hon bara är en dagisfröken är bara en dagisfröken, en tråkig vanlig dagisfröken. Det är den homogena karaktären i den moderna hedningens förvirrade medvetande som gör henne eller honom trivial och tråkig. Det är homogeniteten hos den som bara tror på sig själv som gör honom vansinnig. Det är homogeniteten hos de oerhört rika i Colombia som skapar den mentalsjuka situationen i landet Colombia.

Endast genom att vi ser ironin i den hedniska förvirringen kan vi le eller skaka på huvudet åt den. Det är genom att de inte ser ironin som de oerhört rika fortsätter sitt vansinne medan barnen skjuts ihjäl om nätterna i Bogotá. Egendomligheter är lustiga endast för vanliga och sunda människor. För de egendomliga är de inte alls märkliga. Just därför har vanliga människor mycket roligare än de vansinniga som tror på sig själva i sin förvirring. Självsäkra ovetliga människor klagat ofta på hur tråkigt allt är; vanliga sunda människor finner varje dag något som är intressant, värt uppmärksamhet

och observation.

Detta är antagligen en anledning till att moderna och trendiga romaner försvinner snabbt och de gamla klassikerna förblir närvarande som levande litteratur. De gamla sagorna gör en hjälte av en vanlig person och äventyren är hisnande och märkliga just därför att huvudpersonen är normal. Den moderna trendiga romanen har ofta en abnorm huvudperson med en abnorm situation i centrum, ett centrum som inte är centralt. Därför väcker det våldsammaste, mest incestuösa eller pornografiska innehåll inte särskilt mycket intresse hos den normale läsaren efter att inledningskapitlen är lästa. Det blir monotont trots alla specialeffekter. Man kan berätta en historia om en hjälte bland drakar men inte om en drake bland drakar. Den klassiska sagan eller romanen diskuterar berättande kring vad en normal människa ska ta sig till i en galen värld. Dagens moderna roman eller film berättar om vad en galen person ska göra i en tråkig värld.

Jag lärde mig under mitt första år vid Uppsala universitet att börja med antagandet om världen som därhus - det är den äkta kristna utgångspunkten, byggd på fakta. Vi kan

tänka oss Markis de Sade som kung i detta dårhus, det stämmer väl med de dagliga rapporterna om nya pedofilhärvor. Från denna fantastiska och våldsamma plats, som fortfarande kittlar nerverna hos de världsliga humanisterna, gav jag mig ut på en intellektuell resa. Om jag skulle finna sundhetens filosofi, den sunda keltiska kristendomens filosofi, som jag - rätt eller fel - tror är den klassiska, så gällde det först och främst att slänga bort ett stort och vanligt misstag som finns i vår tid.

Det finns en spridd ide om att fantasi, vild fantasi och speciellt den mytiska fantasin, är farlig för människans mentala balans. Det sägs rätt ofta att poeter lever bland molnen och är psykologiskt opålitliga och att det inte är så långt mellan poeten och dåren. Inte så sällan förhärligar poeter sig själva på ett liknande sätt. Men både fakta och solid historia avvisar sådana antydningar. Det flesta stora poeter har varit inte bara sunda och eftertänksamma, de har varit som affärsmän, realistiskt försänkta i jordiska bekymmer. Tänk på Dante. Tänk på Shakespeare. Båda politiskt medvetna realister med katolska själar.

Fantasi skapar inte vansinne utan nödvändig realism. Det som skapar vansinne och obalans är det världsliga förnuftet. Poeter

blir inte galna, men schackspelare blir det. Även matematiker blir galna (se filmen A beautiful mind) men sällan kreativa artister. Jag attackerar inte den mänskliga logiken. Njutningsfulla studier av Rudolf Carnap hindrar mig från sådana saker. Men det är i logiken faran ligger snarare än i fantasin. Konstens skydd är lika hälsosamt som fysiskt. Schopenhauer hänvisar ofta till det förnuftiga i musiken. Man kan lägga till att när en poet verkligen blir galen så handlar det oftast om att han tänkt för mycket, inte varit för mycket poet.

Edgar Allan Poe var en smula morbid, inte för att han var poet utan för att han var analytiker. Till och med schack var för poetisk för Poe. Han ogillade att det var knektar och damer och bönder och torn, alltför medeltida och romantiskt. Han föredrog diagram. Strindberg var galen den period han var mest kvasivetenskaplig och rationalistisk, han var minst poetisk då. Han återfann hälsan med korset på sin grav och dess inskription om korsets hopp. Poesi är inte en sjukdom utan medicinen mot sjukdomen. Poesi håller människan frisk. Logisk nödvändighet gör oss sjuka och till slut galna, trots Spinozas försök att göra frihet av nödvändigheten. Romantik och poesi gör oss friska igen.

Jean Calvins nödvändighetstankar fördömer oss,
Luthers frihet gör oss friska igen. Man blir inte sjuk av att
drömma men däremot av att bedöma. Det är som med
författaren Homeros: hel i sig själv men splittrad av
litteraturhistoriker. Shakespeare mår bra men hans
tänkande kritiker upptäcker att han är någon annan. Fast
aposteln Johannes såg många märkliga skapelser i sina
visioner så stötte han aldrig på så märkliga varelser som
de exegeter som har hans eget evangelium som specialitet!
Allt detta tyder på ett djupt liggande förhållande: poesi är
sundhet därför att fantasin flyter smidigt i en oändlig
rymd. Förnuftet försöker ta sig över rymden och mäta upp
den så den blir ändlig. Effekten blir mental utbrändhet.
Den sanna poeten bränner aldrig ut sig utan tar loven av
den värld som bränner ut människor. Att acceptera allt
som Faderns närvaro i sin skapelse är en andlig övning.
Att förstå allt är en bara en överansträngning.

Poeten - och jag ser kristendomens Ord som poetens
bästa livsluft - begär utvidgning, gränslöshet, en rymd
att röra sig i, han vill sticka in huvudet i himmelriket.
Logikern vill pressa in himmelriket i huvudet. Av sådant
blir man sjuk. Det är inte poeten som blir sjuk, eller

profeten eller den som går omkring och sjunger Herrens namn, det är den maniska tänkaren som blir sjuk. Det är ett ödesdigert misstag att placera fantastikern på dårhuset. Geniet och galningen är en hårsman från varandra, sägs det. Men nu gäller det inte geniet utan den analytiskt rationelle tänkaren, den som inte tillåter poesin i sitt liv. Dryden skrev en gång "Great wits are oft to madness near allied" och han menar med "wits" just manisk analys. Den som förstår allt blir galen. Trycket från intellektet att sära på allt för att erövra det, spränger själen inifrån och i grunden ligger stolthetens synd. Problemet är inte intellektet utan trycket.

Det är värt att nämna att poeter som Martinsson, Ferlin och Ekelöf skrev träffsäkert om cyniker, om världsliga människor, skeptiker, diplomater, politiker, så kallade praktiska och realistiska människor, de som vet hur anslagen ska sökas och hur avhandlingar ska skrivas - sådana som är nära galenskapen, en vardaglig och livsfarlig galenskap. Dessa dårar bedriver en kontinuerlig kalkyl i sina egna hjärnor och i andras och envisheten är djävulsk. Det är alltid farligt för medvetandet att höja upp medvetandet. Det är alltid farligt för tanken att mäta

tanken. Poeten rör vid det heliga, den listige tänkaren rör vid tänkandet.

Den som resonerar för mycket är ofta galen och den galne är oftast en stor debattör. Den galne vet också så mycket om sina egna handlingar, åtminstone teoretiskt, att den fria viljan försvinner, det är materialismens sjukdom. Planeringskalendern är exakt men vansinnig, det är många ungdomars gissel idag. Orsakslösa handlingar finns inte tänker materialisten och determinismen blir en sorts sinnesjukdom.

En lycklig människa kan sägas göra många orsaklösa saker. De visslar en truddelutt, sparkar iväg en sten utefter stigen, får ett infall att vika av in i skogen utan att veta riktigt varför, säger saker på grund av ingenting, kanske pratar med träden, kanske håller en liten betraktelse för fåglarna. Detta är den sunda fria viljan i vardagliga triviala (och viktiga) uttryck. Men galningen är inte frisk nog att ägna tid åt sådana bristfälliga handlingar, han begriper inte värdet i att flanera bekymmerslöst om han inte får göra en teori och metod av det. Bekymmersfriheten är skrämmande. Han gör en inre revolt inför åsynen av omotiverade handlingar och skapar

en modell för varför de sker. Han kan till och med föra in i sin kalender eller sitt kalkylprogram på datorn, att det är hälsosamt att utföra orsakslösa handlingar. Han begriper inte Jesus, vare sig som handlingsmänniska eller lärare, det finns helt enkelt ingen klar mening i det han gör eller säger. Det måste bli en teologisk teori först och helst en fundamentalistisk, såsom hos predikanter som Finney eller A.C. Dixon. För dem är sådana vimsigheter som jungfrur och helgon alldeles uppåt väggarna och måste skäras bort.

Den smarta galningen läser in betydelser i den friska människans nycker och infall. Sociobiologen kan se tecken på genetiskt urval i flickans kisande med ögonen, han förklarar glädjen i dans med hormonella förlopp i barnalstrande syfte. Han upplever den sunnda människans orsakslösa handlingar som tomma, därför fyller han dem med sin kunskap, sin kalkyl och förklaring. Sparkandet på en liten sten är ett tecken på vrede. Sägandet av oväntade saker är tecken på förvirring.

Om den sjuka tänkaren blev lite slarvig i sitt tänkande skulle han bli friska. Virrighet skulle bli hälsa. Alla som

talat med en en sinnesjuk människa vet att det värsta ofta är den enorma detaljrikedomen och klarheten i resonemangen. En fullständigt lysande framställning kan göras av en person som inte vet sitt namn eller vilken tid på året det är. Men resonemangen är glasklara, alla delar binds ihop på ett komplicerat men extremt logiskt sätt. Om vi börjar diskutera förlorar vi snart argumentationen. Hans sinne rör sig snabbare än ditt då han inte försenas av gott omdöme, omotiverad mekänsla eller kristen livshållning. Han behöver inte heller hindras av humor, fin ironi, moralisk bedömning eller tyngden hos det vi verkligen varit med om. Han är mer logisk genom att inte ha sunda känslor i vägen. Han är tokig men har det resonerande förnuftet i behåll. Det är allt det andra han har förlorat.

Den intellektulla galningens förklaring av allt som finns i världen är alltid komplett och utan skavank. Eller för att uttrycka det mer precist - förklarandet är kanske inte komplett men det går inte att säga något till svar, det hela är färdigt på ett skrämmande sätt. Så här fungerar det i princip: om du säger till en person som tror att världen förföljer honom, att alla förnekar att de förföljer honom - ja då instämmer du. Eftersom förföljarna givetvis förnekar

det. Hans teori stämmer med fakta lika väl som din. Eller om någon säger att han är Sveriges kung så går det inte att invända att nuvarande regering kallar honom galen, eftersom detta är just vad den nuvarande regeringen måste säga. Eller om någon säger att han är Jesus Kristus går det inte att säga till honom att världen förnekar hans gudomlighet, eftersom världen förnekade Jesu gudomlighet.

Den rimliga kunskaparen har fel, liksom hela den moderna humanistiska hedendomen har fel. Men om vi försöker spåra felet på ett precist sätt inser vi snart hur svårt det är. Kanske kommer vi inte närmare än att konstatera: hans förnuft rör sig i en perfekt cirkel men det är en väldigt liten cirkel. En liten cirkel är ju lika evig som en stor cirkel, men trots att den är lika evig så är den inte lika stor. På samma sätt är den tokige rationalistens förnuft lika fullständigt som den friska människans men det är inte så stort. En liten kula är minst lika rund som jorden, men kulan är inte jorden. Den moderna hedniska människan, hednisk genom sin begränsning, är universell en samtidigt trång. Det finns en trång universalitet. Det finns också en förkrymt evighet. Den syns i moderna New

Age-inspirerade religioner men också i logikens skinande evighet.

Om vi talar empiriskt och erfarenhetsmässigt kan vi se att det allra tydligaste tecknet på vainsinne är en kombination av logiskt förnuft och en andlig förtorkning. Den är mycket vanlig under 1900-talet bland medelklassens intellektuella, både bland kulturarbetare bland och naturvetenskapligt orienterade. Den vainsinniga teorin om världen förklarar många ting, kanske de flesta. Men den förklarar dem på ett litet och begränsat sätt. Om vi ska läka ett förkrympt sinne så handlar det inte så mycket om att argumentera utan att skapa luft och frihet kring den förkrympte. Vår nyhedniska tid är förkrympt och behöver luft, inte argument. Själva luften kommer att bevisa att det finns något friare och skönare utanför den lilla cirkelns kvävande klarhet. Utanför, men inte i motsättning till evolution, postmodernism, nyliberalism, nyandlighet och postkommunism finns poesin som vi hämtar i den goda gamla kristendomen. Det handlar om ett större äventyr, inte om argument.

Den moderna hedningen betar sig ofta som den paranoida människan - han är förföljd av sunda

ignoranta troende med orimliga föreställningar och får kämpa för lite rationell ordning. Barnens religiösa spekulationer i femårsåldern får han mota undan med enkla kloka argument. Tonåringens religiösa längtan är värre att få bort. Det blir en paranoid situation, typisk för den kunskapsrike humanisten. Just frihet och en känsla av äventyr är väl det bästa vi kan ge till den paranoide. Vi kan säga till honom javisst, din teori om en religiös konspiration mot din vetenskap stämmer med fakta, men om du tänker på det andra sättet, alltså att ingen konspirerar mot dig, ingen är särskilt intresserad av din vetenskapliga inställning, hur mycket intressantare blir då inte verkligheten! Din agnostiska teori verkade riktig men den utesluter så oändligt mycket av barnens och tonåringarnas värld. Att vara analytisk, skärpt, skrupelfri och nyhednisk är i och för sig fritt från invändningar men så många intressanta sidor hos verkligheten går förlorade när du tänker inom denna trånga cirkel. Så mycket större världen blir när du själv och din teoretiska hållning blir mindre väsentlig, hur perfekt den än tvingar in världen i sin cirkel. Det är som i Gao Xingjians roman (En ensam människas bibel) : hans mor köpte en samling böcker åt pojken med titeln Hundratusen varför? Han läste varenda

volym i serien utan att få ut någonting av dem. Men sina första frågor om världen bar han med sig hela livet. Han insåg redan tidigt att allt som verkar så vanligt här i världen i själva verket är mystiskt och outgrundligt.

Ta fallet med en person som tror att han är president i Sverige - kanske han är presidenten i Sverige, men varför bry sig om det? Gör en enda stor ansträngning som människa och han kan se ner på alla presidenter i världen. Eller i fallet med den som tror att han är Kristus i Waco, Texas. Vi säger till honom: "Jaha, så du är skapare och förlossare av världen. Men vilken liten värld det måste vara, vilken liten himmel där änglarna inte är större än fjärilar. Hur tråkigt verkar det inte att vara Gud i den himlen, finns det verkligen inte mer kärlek och godhet än det du har att erbjuda? Skulle människorna vilja tro på dig och din himmel för sin räddnings skull? Vore det inte härligare för dig om den verkliga guden krossade ditt lilla kosmos och befriade dig och de människor du har instängda i huset i Waco, så att du kunde röra dig fritt i hela Texas, ja i hela världen och se uppåt lika väl som nedåt? Få lite perspektiv!

Vi måste minnas att den mest praktiska vetenskapen

ofta har denna syn på det mentalt sjuka - den försöker inte argumentera utan bryta hela förvirringen i ett enda slag för att så att säga bryta förtrollningen. Vare sig modern vetenskap eller gammal religion tror på en oberoende och fri mänsklig tanke, eftersom det leder till en begränsning av verkligheten. Teologin ser misstänksamt på många fria tankar därför att de blir blasfemiska. Vetenskapen ser misstänkt på många fria analyser därför att de begränsar förståelsen av verkligheten. Munkar har i alla tider avrått från för mycken tanke kring sex. Modern vetenskap avråder från för mycken tanke på döden. Döden är ett faktum men det överdrivna sysslandet med den är en morbid ovana.

Åldrandet är i den gamla kristendomen en frukt av synden men himmelriket väntar. Att försöka göra åldrandet trevligt är ytterligare en humanistisk självupptagenhet. Man skapar en teori om gerotranscendens fram mot ålderdomens vishet men visheten består återigen av jaget, inte av friheten från det. Istället för gammal klok bön om hjälp om himmeslfärd gör humanisten omdefinitioner av det egna jaget, tiden, rummet, livet och döden. Man får nya humanistiska insikter i fundamentala existensiella frågor och blir ofta

mer selektiv i valet av aktiviteter. Och när humanisten tills slut blir religiös finner han en ny form av gränsöverskridande samhörighet med världsalltet och trots de smärtor ålderdomen innebär känner han tillfredsställelse med tillvaron.

Den gamla kristendomen var mer realistisk: det är mycket riktigt ett helvete att bli gammal men vi kan sjunga om pärleporten ändå - det som väntar bortom den porten än mycket mer verkligt och påtagligt än någonting vi hittills varit med om! Ännu mer realistiskt är skärselden, vägen till himlen är nämligen inte lätt med tanke på hurdant vi lever på jorden, vi behöver hjälp med tvätten av själen. Det handlar om tvagning och smärta men just på det sätt det måste vara. När det gäller behandling av den moderna humanismens morbida livsfilosofi duger inte de logiska resonemangen. För den som befinner sig i modernismens eller postmodernismens dimma räcker det inte för den förvirrade att han eller hon börjar önska veta sanningen. Vi måste passionerat begära hälsan. Ingenting kan rädda den moderna ateisten eller agnostikern om han inte har en blind hunger efter att vara normal och sund. Således måste också den humanistiska förvirringen upplevas som osund och ohälsosam på djupet. Hur ska detta ske? På en

rad punkter måste de fina orden om tolerans och mångfald kvalificeras till förmån för en frisk vind med frihet och trohet.

Hungern efter andlig hälsa måste vara lika tydlig och stark som i ett vilt uthungrat djur. Den moderna humanisten kan inte tänka sig ut ur den mentala ohälsan, det är själva tänkandet som gör honom eller henne sjuk. Lyssna på ett samtal mellan agnostiker om religion eller livsåskådning! De talar i timmar inom den lilla logiskt korrekta cirkeln. En tokig person kan bara räddas av en frisk vilja och en sund tro eller en kombination av båda. I samma ögonblick som förnuftet börjar resonera hamnar personen i de gamla agnostiska banorna. Hänvisar vi till det rationella tänkandet hos Thomas eller Duns Scotus kommer endast modernismens skeptiska humanism att förblinda medvetandet. Humanisten kommer att vandra runt runt inom cirkeln tills dess någon knuffar ut honom. Knuffen måste vara viljemässig, full av liv och auktoritet.

Studierna i Uppsala lät mig möta en miljö där pluralism och relativism gillades och förutsattes, ja betraktades som

självevidenta förnuftiga postulat som gällde alla.

Pluralism och tolerans gillar inte beslut - något eller någon kan ju bli utanför. Men mitt eget liv handlade om beslut. En dörr måste stängas en gång för alla. Varje botemedel är ett desperat sådant. Varje kur är en mirakulös kur. Helighet är något mirakulöst, som Francis Bacon påpekade. Att bota en galen människa är inte att argumentera om saken, det är att driva ut en demon. Låt oss inte bedra oss på det försiktiga och vänliga sättet hos läkare och psykologer. De är i grunden lika intoleranta som någonsin en Torquemada. Deras attityd är denna: patienten måste sluta tänka så begränsat om han ska fortsätta leva. Deras rådgivning handlar om en amputation, en intellektuell amputation. Om ditt huvud skadar dig, ta bort det. Om ditt öga förleder dig, om din hand förleder dig - vi vet vad Frälsaren sa om amputation i dessa lägen.

För det är bättre att komma till himlen som ett barn, det är också bättre att komma dit som en imbecill, än att hamna någon annastans med intellektet i behåll. Naturligtvis säger den humanistiska och toleranta läkaren att du inte ska tänka på "där nere", det är så inhumant, men det är just därför du ska det. Galningens tolerans gör all verklighet om intet. Sådan är alltså den erfarne galningen, den vi oftast

kallar humanisten eller modernisten eller lyotardisk postmodernist. Han är vanligen en god samtalspartner, en god resonör som naturligtvis kan övertygas med bevisande resonemang. Men hans situation kan mycket bättre beskrivas estetiskt. Den tänkande agnostiske eller materialistiske galningen befinner sig i en ren och välstädad cell där det finns en enda klar ide om verkligheten. Det är en skarp, nästan smärtsamt skarp ide och personen som har den saknar hälsosam skepsis och hälsosam komplexitet - för att inte tala om glädjeric paradox.

Under åren i Uppsala fick jag min syn på den mentale galningen för jag mötte honom ofta i seminarier och bibliotek. På samma sätt som jag är starkt påverkad av galningen är jag själv påverkad av moderna former av tänkande hedendom. Den omisskännliga doften av den analytiska filosofins galenskap märks tydligt i universitetskorridorer och på vetenskapliga institutioner. Vi märker den i olika utbildningssammanhang, kanske mer bland lärarna än bland eleverna. De flesta tokiga vetenskapare och lärare är tokiga på flera sätt. De har ofta just denna kombination av egenskaper: en expansiv och ivrig logisk förmåga att se sammanhang och samtidigt ett mycket

förminskat sunt förnuft. De är universella bara på det sättet att de håller fast vid en tunn förklaring och lägger ut den över allting.

Men ett mönster eller en princip kan sträcka sig över allt och ändå vara ett litet begränsat mönster, en liten princip. De ser att schackbrädet är svart på vitt och så hela universum är målat som ett schackbräde så är det fortfarande svart på vitt. Som en galning kan de inte ändra ståndpunkt, de kan inte göra det mentala hoppet till att se vitt på svart.

Efter några besök av professor Føllesdal från Oslo Universitet blev jag stimulerad till att se mer på Edmund Husserls fenomenologi och efter min fil.kand. började jag med arbetet att skriva en magisteravhandling med Guttorm Fløjstad som handledare. Samtidigt lämnade jag med min lilla familj Uppsala och bosatte mig i Nordingrå. Under pendlandet fram och tillbaka till Oslo från Salsåker började frågan om materialismen - som ju ifrågasätts i fenomenologin - sysselsätta mina tankar. När det gäller att ontologiskt förklara världen så har den mer naiva materialismen en sorts vansinnig enkelhet. För att kunna studera fenomenens verklighet måste vi sätta "materialismen" inom parentes.

Men den har galenskapens maniska och förförande enkelhet, vi får en känsla av att den täcker allting och samtidigt stänger allting ute. Prata med en seriös naiv materialist och du får denna känsla efter en stund.

Materialisten förstår allting och ingenting verkar vara något värt att förstå. Materialistens kosmos verkar vara perfekt i detalj och funktion men fortfarande är det ett frukstansvärt litet kosmos, mycket mindre än vår värld.

På något sätt verkar hans modell vara omedveten om de energier som styr världshändelserna och den likgiltighet som jorden visar inför dessa; hans modell inkluderar inte verkliga händelser, kampen mellan folkslag, stolta mödrar, ungdomar som blir förälskade, brodermordens tragik, heroismen hos människor som ger sina liv för andra. Jorden är så stor men hans kosmos är så litet. Kosmos är ungefär det minsta hål människan kan finna för att gömma sitt huvud i.

Jag var inte så intresserad av diskussionen om relationen mellan materialism och kristen tro, med eller utan designargumenten. Kristendomen är ju mer materialistisk och naturalistisk i vissa av sina former än folk kan tro. Jag var mer intresserad av naiv materialism i sin relation till mänsklig

hälsa, mental och kroppslig. Längre fram kom jag in på det filosofiska problemet med materialismens förhållandet till sanning. I mina bilresor mellan Salsåker och Oslo utredde jag mer ett psykologiskt och andligt fenomen.

Jag ville alltså inte bevisa att materialismen i någon utformning är osann, lika litet som jag ville visa att kristendomen är sann - om den är sann behöver saken inte bevisas! Jag ville göra tydligt för mig själv att både kristen syn och naiv materialism båda har samma common-sense-fullständighet och samma systematiska ofullständighet. Man kan inte förklara galningens situation med att han korsfästs för en värld som inte är värd det. Den förklaringen förklarar ingenting. På samma sätt kan du inte förklara universum som ett slumpmässigt skeende. Den förklaringen förklarar en del, men naturligtvis inte så perfekt som galningens naiva materialistiska förklaring. Men det viktiga är att en normal människa känner motstånd och en sund motvilja inför båda dessa förklaringar.

Anledningen är att en normalt funtad människa känner att den värld i vilken galningen är en korsfäst gud är en väldigt liten värld. På samma sätt är det kosmos

materialisten föreställer sig ett väldigt litet kosmos. Det hela har krympt i jämförelse med ett normalt universum. Galningen som låter sitt lilla jag vara Gud är mindre än många människor, världen som är materiell är mindre och gråare än många enskilda delar av denna mirakulösa värld. Smådelarna verkar större än helheten. Och *detta vet* många materialister och humanister.

Under åren med avhandlingen insåg jag att varje form av materialism begränsar oss mycket mer än någon religion gör, alldeles oavsett dess eventuella sanning. Det beror allra mest på att Francis Bacon's enkla uppdelning av filosofin i Gud, naturen och människan, förlorats i modernismens dimma. Bacon var medveten om att i en mening är naturligtvis alla intelligenta ideer begränsande. De kan ju inte vara större än sig själva, så att säga. En kristen är begränsad på samma sätt som en ateist. Han kan ju inte tänka att kristendomen är falsk och fortsätta vara kristen. Men det finns en mycket speciell mening i vilken materialismen är mer begränsande än den klassiska religionen. Materialisten anser mig vara intellektuell slav under kyrkan därför att jag inte får tro på determinismen, men jag tänker att materialisten är intellektuell slav under sig själv eftersom han inte får tro på änglar.

Men om vi granskar dessa två veton ska vi se att hans veto är mycket gravare än mitt. Den kristne kan tillåta sig tro på en hel del determinism i universum, skapelsen energier och ordning enligt naturlagar. Men materialisten kan inte tillåta den minsta antydning till änglars existens. Han kan inte behålla ens en liten skyddsängel fast den är osynlig och bara kommer fram när materialisten är illa ute och han verkligen behöver den! Den kristne medger att universum har många sidor, en fysik, en kemi, en biologi och en biologisk evolution, många olika naturlagar, precis som en sund människa inser att hon är en mycket komplex varelse. Den normala människan vet att hon har en bit djävul, en bit ängel och en bit borgare i sig. Han vet att han har en bit tokig äventyrare i sig också.

Men materialistens värld är enkel och solid, precis som den galna människans övertygelse om att han är frisk. Han kan som zoologen Richard Dawkins ibland uttrycka stor beundran för skapelsen biologiska teknik att bygga komplexa organiska strukturer. Men lik en tragöd låter han inte detta öppna horisonten. Materialisten är säker på att historien bara är en serie orsaker och effekter och han har aldrig några dubier kring

detta. Galningar och materialister har aldrig några dubier, de tvivlar inte - annat än metodiskt. Religiösa doktriner begränsar inte medvetandet så effektivt som de materialistiska varianterna av förnekande gör. Även om jag tror på odödligheten så behöver jag inte tänka på den. Men om jag inte tror på den så får jag inte tänka på den. Vilket är en stor begränsning, egentligen ett fångelse, en tankekontroll. I det första fallet är vägen öppen och jag kan gå så långt jag vill på den, det andra fallet är ett stängt fall, materialismen är klar och sluten. Men det hela är mer allvarligt än så och parallellen med galenskap är än mer märklig. Poängen är att modernistisk och nyhednisk verklighetsteori kan vara uttömmande och logiskt stringent och samtidigt förstör den successivt det mänskliga hos dem som antar teorin. Den skadar.

Det mänskliga hos en person är inte bara vänlighet och allmän hygglighet utan sådana saker som längtan, hopp, mod i hopplösa situationer, poesi och mystik och mänskligt initiativ till tacksägelse. Sådant blir successivt och pålitligt förstört genom en materialistisk utgångspunkt för livssynen. När materialismen på ett ödmjukt sätt förkunnar sin fatalism, vilket är det vanliga, så är det fåfängt att försöka tänka sig materialismen som

en frigörande kraft. Det blir absurt att använda en frigörande kraft för att förstöra den mänskliga fria viljan (som ju svårligen kan finnas i materialismen).

Deterministen kommer för att binda, inte för att lösa. Han kan lämpligen kalla det hela för "orsakskedjan" eller "den historiska utvecklingen" eller "det naturliga urvalet" och artigt be om ursäkt när han framför sin kunskap. Det är den värsta kedja som någonsin fjättrat människor, en irrationell och instinktiv slutenhet.

Det är också fullt möjligt att använda frihetens språk om de olika materialistiska teorierna, ungefär som språket i glättade vetenskapliga tidskrifter. Men det är lika missvisande som att använda frihetens språk om människor som är inspärrade på psykiska kliniker. Du kan säga att folk där har den stora friheten att tänka på sig själva som pocherade ägg. Men det väsentliga som finns att säga om dessa människor är det massiva faktaunderlag som visar att om man är ett pocherat ägg så har man inte friheten att äta, dricka, sova, gå omkring och sjunga en valfri sång.

På samma sätt kan du naturligtvis säga att den modiga

deterministen är fri nog att misstro viljans verklighet. "Det finns ingen verkligt fri vilja" säger deterministen och är fri nog att säga det. Men det är ett mycket mer väsentligt faktum att deterministen inte är fri att argumentera, stå upp och göra revolt, att straffa rättvist, att motstå frestelser, att ivra för en sak, att göra stora nyårslöften och sedan försöka hålla dem, att försonas med syndare, att förlåta, att skälla ut förtryckare, att bara säga "tack" och mena det. Allt detta görs med fri vilja.

Man kan också notera att det finns en knepig fallgrop: materialisten verkar vara positivt stämd till tolerans och nåd, till att avskaffa dödsstraff och andra hemska straff, till och med straff över huvud taget. Men det är i själva verket tvärtom. Motsatsen är fallet. Själva iden om att allting nödvändigtvis sker just som det sker, låter bödeln avrätta sitt offer precis som tidigare. Men det finns en skillnad: ingen vädjar om nåd. Att synderna är oundvikliga låter straffet komma precis som tidigare. Men skillnaden är att ingen övertygelse om att synden leder till straff finns med i bilden.

Determinismen leder sannolikt till grymhet, just som den med säkerhet leder till feghet. Den hindrar absolut

inte en grym behandling av fångar. Däremot hindrar kanske determinismen en generös behandling av fångar, det finns ju ingen anledning att tänka på fångarnas vilja till en bättre personlig utveckling. Deterministen kan inte vädja till en vilja om ett bättre liv, det finns ju ingen sådan. Däremot kan han vädja till en förändring av miljön. Han kan inte säga: "Gå och synda inte mer!" Syndaren kan nämligen inte hjälpa att han syndar. Däremot kan han dra ut naglarna på syndaren eller tortera honom eftersom det är en förändring av den nära miljön, kroppen. Materialisten som är determinist liknar galningen - båda intar en fanatiskt och intolerant hållning

Naturligtvis gäller detta inte enbart materialisten och deterministen. Det gäller alla extrema spekulativa personer som använder logiken i sin galenskap. Det finns betydligt farligare skeptiker än de som antar att allting har en materiell grund. Det finns de som tror att allting har sin grund i dem själva. Denna typ av skeptiker betvivlar inte existensen av änglar och djävlar utan existensen av hästar och kor och människor. För honom är alla hans vänner ren mytologi som han själv skapat. Han har

dessutom skapat myten om sin egen fader och moder. Denna form av skepticism har något lockande i sig för dagens egocentrerade människor.

För alla dem som tror att lyckan kommer när man tror på sig själv är detta lockande, liksom för den som hos sig själv ser en potentiell Supermänniska eller ÷vermänniska. De många författare som skriver uppfyllda av alla intryck de mottagit i sitt ego och däri ser tillvarons mening gillar också denna form av galen skepticism, det stora privata jaget som skapar allt.

Och när sedan hela denna vänliga värld runt omkring oss har suddats bort som en lögn, när vänner och släktingar har förvandlats till spökliga mytiska intryck och världens grund har lyfts undan - då ska individualismens motto skrivas över honom där han står ensam med sin mardröm. Det blir ett ironisk motto. Stjärnorna blir bara punkter i hans egen hjärna, hans mammas ansikte blir endast en teckning av hans medvetandes pensel. Denna teckning sitter på cellväggen i hans ego-fängelse. Över celldörren står det: "Han tror på sig själv!"

Det som berör oss här är emellertid att denna form av galenskap visar samma mönster som de tidigare. Den är lika komplett i sin teoretiska konsistens som den är handikappande i levande livet. För enkelhetens skull kan vi åskådliggöra det så här: en människa kan tro att han ständigt lever i en dröm. Ingen kan motbevisa honom eftersom allt som sägs skulle kunna sägas i drömmen.

Men om denna person skulle bränna ner sin hemstad och säga till oss att snart är det dags för frukost, så skulle vi placera honom på en psykiatrisk klinik. För om han inte kan tro på sina sinnen så är han från sina sinnen, han är sinnessjuk trots all logik han presterar. Vansinnigheten ligger inte i resonemangen, som kan vara kompletta, utan i det levande liv de misslyckas med att leva riktigt och sunt.

Galningar av båda slagen - den materialistiska deterministen och den jagcentrerade perfektionisten - har båda låst sig inne i sina lådor och målat insidan med sol och måne och stjärnor. Genom sin logik kan de inte ta sig ut ur lådorna, vare sig till en hälsosam jord eller till en god och salig himmel. Deras världsbild låter förnuftig och filosofiskt rimlig, ingen kan invända något avgörande.

Men det finns en ond logik där. Det finns en förslavande evighet i deras värld. Det är ganska roande att notera att många moderna skeptiker eller mystiker har valt en symbol som verkligen passar deras logiska ofrihet: ormen som biter sig själv i rumpan. Det finns en sarkasm i den munsbiten - evigheten för den materialistiska fatalisten och för den elgante jagmystikern. Ett föga fantasirikt djur som äter upp sig själv.

Kap. 3 Litenhet och förtjusning

Under åren i Ångermanland upptäckte jag hur mycket i livet är smått. Det lilla huset vi hade, den lilla byn, de små vägarna i Nordingrå, våra små omständigheter ekonomiskt och praktiskt. I Uppsala hade storvulna tankar om liv och kunskap naturligt välvt sina skimrande regnbågar över Karolina Redivivas parkbänkar, där jag satt med en flaska vin i sommarnätterna. Vid Ullångersfjärden var det istället små saker som växte i betydelse. Jag bestämde mig för att skriva klart avhandlingen, avlägga examen och sedan ge mig åt det "lilla" livet.

Det handlar alltså om ett beslut. Det handlar även om vad som är vansinnigt och galet i det levande livet.

Galenskapen är detta: det sekulära förnuftet. Det framträder under 1700-talet i Västeuropa men har spridit sig över hela jorden, likt en mental smitta. Som gymnasist fick jag höra att Robinson Crusoe var en representant för detta - men när jag läste Defoes fantastiska roman såg jag att samtalet med Gud var det centrala. Förnuftet var i själva verket grundsynden, kunskapen om gott och ont som drev oss ut ur renheten i lustgården.

Det sekulära förnuftet saknar i en viss mening rötter, det består av en världslig logik som saknar traditionens mark under fötterna. Det är ett tänkande i fria luften, ett fritänkande, osäkert från början och osäkert i slutet.

Börjar man tänka spekulativt utan mark försvinner man.

Det är att sakna principer och då hittar vi inte hem igen.

Tänkandet börjar i fel ände. Resten av mitt liv kommer att handla om hur jag kan upptäcka vad som är rätt ände.

Och jag kunde fråga så här: om detta är vad som gör människan galen, vad är det då som gör människan hel och frisk? Jag trodde helt visst att någon skulle kunna ge ett bestämt svar på denna fråga.

Jag visste att det i den kristna historien fanns ett praktiskt svar på vad som ger hälsa och helhet: mystik håller människan frisk. Så länge vi har mysteriet så har vi hälsan. När mysteriet försvinner så blir vi morbida. Den "vanliga ordinära människan", så tänkte jag, har alltid hållit sig frisk för hon har alltid varit mystiker. Hon har alltid haft en fot i sagans land och en i världens realiteter. Hon har tillåtit både skymningen och gryningen. Hon har alltid reserverat friheten åt sig att tvivla på sina gudar men också att tro på dem. Hon har alltid brytt sig mer om sanningen än om teoretisk hållbarhet. Om hon såg att två sanningar verkade motsäga varann så tog hon alltid med sig båda två - och bidade tiden. Och behöll motsägelsen! Den vanliga människan har ett stereoseende både fysiskt och mentalt - hon kan se två bilder samtidigt. Hon har sett att ödet finns men samtidigt en fri vilja. Hon ser att barnen hör hemma i himlen men måste samtidigt lyda sina föräldrar på jorden. Hon älskar ungdomen för den är ung och ålderdomen för att den inte är ung. Denna balans mellan motsägelser är just den friska människans kännetecken. Mystiken är att människan förstår allt genom det hon inte förstår alls. Runt omkring i Ångermanlands byar kunde jag

upptäcka denna ordinära mystik - och jag förvånades.

De morbida skeptikerna som jag talade med i Uppsala försökte däremot göra något annat: belysa allt med förnuftet. Då de hamnar i ett mysterium blir de förstås tveksamma och ruskar bekymrat på huvudet. Mystikern låter en sak vara mystisk och ser allting annat klart.

Deterministen gör sin teori om orsakslagen helt klar och kan snart inte säga "tack så hjärtligt!" till sin fru. Den kristne - som alltid är en mystiker - låter den fria viljan vara ett obegripligt mysterium och därför blir relationen till maken eller maken gnistrande klar. Den kristne sår ett frö i mörkrets mitt men detta frö sätter igång att växa i alla riktningar och sprider mot förmodan ljus och hälsa, både naturlig och övernaturlig.

Geometrin hjälper oss här. Just som cirkeln är en symbol för logikens självtilräcklighet så är korset symbol för hälsa och livets friska mysterium. Cirkeln ser perfekt ut men sluter sig på ett tragiskt sätt inom sig själv. Korset spretrar åt alla håll och är glädje mitt i förtvivlan.

Självtilräcklighetens filosofi är centripetal, den kristna filosofin är centrifugal, den bryter sig ut ur begränsning, den får oss att röra oss utåt mot verkligheten, inte inåt

mot oss själva. Logikens cirkel är perfekt men för evigt begränsad, den är inte till för att bryta sig ut i någon större frihet, den upprepar sig. Korsets livsfilosofi kan däremot orealistiskt sträcka ut sina armar för evigt och omfatta allt mer av livets fenomen, till och med andra kulturer och dess religioner - ungefär som när Karl Rahner ser "anonyma kristna" i alla kulturer. Människor av god vilja finner sig i ett nådens tillstånd och räddas därmed. Himlen blir på det sättet öppen för var och en som inte medvetet fönekar det han eller hon förstår vara den goda sanningen. I korsets mitt finns en motsägelse, en korsning där armarna går åt motsatta håll, men just det är frihetens funktion. Genom att paradoxen finns i centrum kan korset växa ad infinitum.

Cirkeln vänder sig vist och djupsinnigt in mot sig själv och äter upp sig i evighet. Ormen som biter sig själv i svansen är en variant av detta fenomen i medvetandet.

Korset däremot öppnar sina armar för väderstreckens fyra vindar - ett osäkert och vilt beteende - för alla sökande vandrare som passerar på sin färd mot horisonten med längtan, begär, förtvivlan, kanske exstas i en osalig blandning.

Symboler är nödvändiga men ofta lite luddiga. Vi behöver ännu en symbol lånad från naturen för att visa vad den sunda mystiken består av. Det enda skapade ting som vi inte bör titta på men som gör det möjligt att se allt annat: solen. Mystiken är det som gör allt annat synligt och hälsosamt men det är inte hälsosamt att stirra direkt in i mystiken, den är osynlig i sig själv. Som den katolske filosofen Bernard Lonergan påpekat kan mystikern inte informera oss om vad det är som syns därinne.

Intellektualisering av mystiken blir oftast endast blekt månsken och vi blir mångalna av för mycket av detta månsken. För att finna balans behöver vi sol och kamp för himlens skull. Därför sjunger man dagligen i Marialegionens Catena: "Vem är Hon som blickar fram lik en morgonrodnad, skön såsom månen, strålände såsom solen, överväldigande såsom en härskara?"

Grekerna hade rätt när de gjorde Apollon till både fantasins gud och hälsans. Appollon var skyddshelgon både för poeterna och för läkarna. Om en riktig och kristen lära ska jag tala senare. Men den övernaturlighet som gör allt liv friskt och fritt har ungefär samma position som solen. Du bör inte titta rakt in i den - det gör dig

blind och handikappad - men den ger allt annat liv. Vi är medvetna om den i en sorts lycklig förvirring, den är något som samtidigt skiner och är utan form, den både lyser och bränner.

Våra föreställningar kan inte omfatta den sunda övernaturligheten men vår själ vet om den, ungefär som den vet om en moralisk naturlig lag som från släkte till släkte reflekterar den goda övernaturligheten. Det är ett ödesdigert misstag att tro på våra föreställningar och lita alltför mycket på bilder hämtade från sinnesintrycken.

Det finns inget bättre exempel på hur en bild kan etsa sig fast och påverka tänkandet långt efter vi insett hur falsk den är, än bilden av Gud som en värdig gammal man med skägg och med utseendet hos poeten Tennysson eller kanske Karl Marx. Ingen människa som kan tänka över huvud taget tror på den bilden. Men till och med de som skrattar mest hånfullt åt den bilden skulle, tror jag, om de kunde undersöka sina egna tankar, finna att de fortfarande var farlig mycket påverkade av just den bilden.

Det är ungefär som när vil läser en roman med

illustrationer. Utan att vi alls är medvetna om det absorberar vi vissa bilder av personerna i romanen utifrån hur illustratören tänkt sig dem och dessa bilder påverkar läsandet.

Detta sker alltså omedvetet. Vi tar det för givet att vi har format våra ideer om personerna i romanen från det som författaren har skrivit. Vi kan till och med ha glömt att boken hade illustrationer. Men påverkan från bilderna stannar kvar och färgar alla omdömen vi gör. Jag tror att en tillräckligt enveten analytiker kan spåra influenser från den värdiga gamla mannen med skägget i allt som skrivits om Gud - även av de djupaste teologer och mest ortodoxa tänkare, men mest av allt av de som inte är så ortodoxa, de moderna teologerna. Bland dessa finns det en kraftig humanistisk front mot tanken på en personlig Gud, en tanke som deras intellekt finner upprörande och deras materialism finner förryckt. Jag tror inte att modernisten revolterar mot det filosofiska begreppet om personlighet tillämpat på Gud utan mot den gamle värdige mannen med skägg. Inflytandet från denna gamla standardbild är så kraftigt att i samma ögonblick de börjar tänka på Gud som person så tänker de på just den där gamle mannen som är så lik Lord Tennyson.

Naturligtvis går allt fel på en gång.

Vårt hjärta vet i stort sett alltid vad det är att tacka

Gud, men våra föreställningar går nästan alltid fel.

Empirin behövs som material för själens insikter men

klarar sig aldrig på egen hand. I St Patricks lilla

självbiografi ser vi den perfekta blandningen. Hans kärlek

till Skaparens empiri borde väcka munterhet i himlen.

Som kontrast till själens sol är den empiriska månens

cirkel både klar och omöjligt att missta sig på. Den är

lika tydlig som Euklides cirkel på svarta tavlan. Månen är

ytterst begriplig. Och den är mor till alla galna. Man säger

ibland att någon har hjärtat på rätt ställe - en otroligt

subtilt uttryck! Det innebär ju att man bryr sig om

normala proportioner mellan olika funktioner hos

människan. Att negera denna fras och säga att någon inte

har hjärtat på rätt ställe skulle beskriva med oerhörd

exakthet den dödliga mjukheten och perversa snällheten

hos många moderna tänkare.

Man kan om en viss person till exempel säga att han

har ett heroiskt stort hjärta, ett generöst sådant, men det

sitter inte på rätta stället! Något som inte är ovanligt idag.

Den moderna världen är inte ond, på många sätt är den för god - av liberal snällhet låter vi ungdomar knarka sig in i ett livslångt beroende. När ett religiöst tänkesätt skakas i sina grundvalar, såsom det kristna gjorde vid reformationen i Europas, är det inte bara odygder som släpps lösa. Odygder och brottsligheter släpps förvisso lösa när den religiösa frigörelsen sprider sig, men även en hel del goda dygder väcks till liv och dessa dygder sprider sig till och med vildare runt omkring än odygderna. I vår moderna tid är många kristna dygder ute och far som galningar. De har blivit galna och missriktade eftersom de blivit isolerade i det moderna projektet.

Så till exempel bryr sig många vetenskapsmän om sanningen, vilken är en kristen dygd. Men deras sanningskärlek blir hård och intolerant, vilket innebär att dygden blivit galen. Många moderna kristna humanister anser att det är lättare att förlåta synder om synden inte finns. Och att man är särskilt god om man har denna åsikt. Människokärleken blir här anarki i dess värsta mening. Det går alltså att vara människans värsta fiende genom att vara så human. En annan modern extrem är den verkliga realisten som sett till att all längtan efter hjärtats lycka har dött undan,

inget svammel och sagoskimmer finns kvar. Så är man på den säkra sidan. Torquemada torterade människor fysiskt för den moraliska sanningens skull. Zola torterade människor moraliskt för den fysiska sanningens skull. På Torquemadas tid fanns dock ett system enligt vilken man kunde hitta fram till rättfärdigheten och ge varandra fridskyssen. Idag bugar man inte ens för varandra, den värdigheten saknas. Men en variant som är mycket mer talande än denna är förvandlingen av ödmjukheten.

Nu handlar det om en enda sorts ödmjukhet, den klassiska. Den var ursprungligen menad att hålla tillbaka människans oändliga passioner och begär. Dessa passioner gör att människan ständigt uttömmar all nåd med nya begär. Själva förmågan att njuta av livet kan förstöra halva nöjet med det. Genom att ha passion för livet lurar vi oss själva på njutningen av att leva - och dagens trendiga rådgivare stöder detta lurendejeri genom en genomförd nöjesmarknad. Vi har delvis förlorat den klassiska kristna litenheten, litenhetens förtjusning. I det Fylke som Tolkien skildrar ser vi det. Bara som liten hob kan du förtjusas av det stora. När du själv omfattar det stora darrar du av obehag eller gäspar du strax. Det är

därför panteister och immanentister har det så tråkigt. I synnerhet försvinner för dem den härliga överraskningens glädje som bara en liten person får inför det stora.

Alltså är det uppenbart att människan måste vara liten om världen ska få vara stor, du måste vara barn för att Gud ska vara Far. Johannes Döparen visar principen för hälsa: vi måste bli mindre för att Herren ska bli större - och detta visar sig vara den sanna proportionen i vårt liv.

Alla stora visioner, fantastiska städer och världens alla underverk av människohand måste vara skapelser i all ödmjukhet om deras skönhet ska synas. Jättar som trampar ner gräset när de vandrar är skapelser i ödmjukhet för vår litenhet blir uppenbar. Torn som byggs ända upp i himlen är också produkter av litenhetens förtjusning inför torn. Jättar är stora endast ur litenhetens perspektiv, likaså uppfattas tornens imponerande höjd utifrån den lilla person som står därnere och ser upp. Vi är alla hober när vi läser Sagan om Ringen eller när vi lever i \approx ngermanland. Det är vackert endast för den som finner sin litenhet bland bergen och niporna. För den som själv är hög utgör Höga Kusten endast ett kuperat område med dåliga vägar.

All denna fantasi om det imponerande och stora, som i berättelsens och sagans form hör till de mest njutbara av mänskliga skapelser, är i grunden utförd med den klassiska kristna ödmjukheten. Osökt kan vi tänka på Tolkiens stora saga. De är nämligen omöjligt att njuta av någonting utan ödmjukhet. Till och med stoltheten är onjutbar utan klassisk ödmjukhet.

Idag lider många av en konstlad pessimism som vi misstar för ödmjukhet. Den liknar jantelagen och den angriper människans sunda skapande. Ibland går den under olika lutherska namn. Ödmjukheten har flyttat från litenhetens förtjusning till den pessimistiska övertygelsen. Där skulle den aldrig vara. Det leder nämligen till desperation. Jag minns en fysiker i vårt sällskap som ofta påpekade med tragisk stämma att vi må sitta här och prata men vi är ändå ingenting i universum. Hans egen känsla av att vara utsatt för en desperat likgiltighet från universums sida var uppenbar för oss alla. Hans röst och hans sorg avslöjade bakvändheten i resonemanget.

När vi ser Peter Jacksons filmatisering av Sagan om

Ringen eller läser en berättelse av George Macdonald, känner vi sanningen inom oss. Den katolska synen är paradoxal och riktig. Det är aldrig meningen att vi ska tvivla på magin i skapelsen, förtjusningen i att vara Guds barn, bävan inför vår Hövdig Kristus, fröjd över vår delaktighet i Gud, den sanna orimligheten i att våra verkliga roller är kungar och drottningar och profeter - tvärtom ska vi vara förvissade om dessa sanningar. Vi ska vara ödmjuka inför det höga men tvärsäkra på sanningen i höjden. Farmors psalmbok säger så här i psalm 38:

"Över allt vad liv har fått
Livets fröjd du ymnigt gjuter
Allt är lyckligt i sitt mått
Allt välsignar dig och njuter
Det förråd din nåd och makt
I naturens skatter lagt"

Men i den sekulära kulturen är det tvärtom: vi saknar ödmjukhet men lider av djupa självtvivel. Idag förstorar människan den del av henne som skulle vara ödmjuk och reducerar den del som skulle vara framhävd. Egot är monstrosöst stort medan delaktigheten i Gud är minimal

och misstänkliggjord. Lars Levi Laestadi ord om ambitionen och självnyttans djeflar är mer aktuella än någonsin.

Den gamla ödmjukheten, den klassiskt kristna, var något som sporrade en människa till att fortsätta den visionära kampen, inte en spik i stöveln som hindrade oss eller som underkastade oss naturen som den naiva darwinismen antydde. Den klassiska ödmjukheten betvivlade våra prestationer så att vi kämpade vidare i full förvissning om vår gudomlighet. En ny falsk ödmjukheten ifrågasätter vår gudomlighet och blåser upp våra egon. Johannes Paulus II ifrågasätter denna moderna tvivlande ödmjukhet i sin Fides et ratio. Den undergräver vår värdighet och den är hemskt tråkig.

÷verallt möter man nu för tiden folk som lägger till: naturligtvis kan jag ha fel, var och en får bli salig på sitt sätt. För modernisten är det inte tillåtet att tro det man tror. Hjärtats kunskap om det goda och det onda ifrågasätts medan allehanda trender i tidens åsikter antas som självklarheter. Kristendom handlar om en uppfattning om sann ödmjukhet, en kunskap som ligger i

vår djupaste design. Den moderna ödmjukheten ser till att jag inte har någon uppfattning om något alls. Den kanske snart får oss att inte tro på multiplikationstabellen, tre gånger fyra är tolv, men jag kan naturligtvis ha fel.

Risken är att vi betvivlar grunden för all vår kunskap.

De som hånade allt och alla förr i tiden var för stolta för att ha någon uppfattning. Nu för tiden är man för ödmjuk för att ha någon. De ödmjuka får arva jorden men den moderna skeptikern är för ödmjuk för att över huvud taget arva något. Denna intellektuella hjälplöshet är ett stort problem. Förra kapitlet ägnade vi åt ett faktum alla kan observera: att galenskap kommer från för mycket tänkande snarare än från för stark fantasi. Det finns ingen anledning att attackera förnuftet, snarare försvara det. Den naturliga lagen i vårt hjärta är ett förnuft men det förringas så ofta att försvar är nödvändigt. En del av äventyret på den kristna pilgrimsfärden. Det behöver nämligen försvar idag. Den moderna västerländska kulturen är i krig med förnuftet och tornet lutar redan

Visa män, säger man ibland, ser ingen lösning på religionens gåtor. Men problemet är inte att de saknar lösningar utan att de saknar gåtor. De är som barn som

inte fattar det mirakulösa i den paradoxala sanningen att en dörr inte alls är en dörr. En modern teologisk liberal ser till exempel ingenting förnuftigt i religionens auktoritet eftersom han aldrig sett någon anledning att tro på en sådan auktoritet. Han kan inte se någon filosofisk grund för en sådan auktoritet och inte heller någon historisk grund. Religionens auktoritet har ofta varit politiskt och socialt förtryckande, precis som varje legalt system och varje maktorganisation har, speciellt under detta sekel i historien. Det är rationellt försvarbart att attackera polisen, det är utmärkt att göra det. Men de som vanligen attackerar religionen beter sig som om man attackerade polisen utan att ha hört talas om brottslingar eller brott över huvud taget.

Människan har delvis farliga passioner, lika konkreta som brottslingar i samhället och religionen behövs för att ge förnuftiga gränser för dessa passioner. Annars ruineras vi. Den värsta passionen är det fria intellektet som är så fritt att det är självförstörande. En generation är så fri att den kan förgöra alla kommande generationer. En enda verkligt fri människa kan förstöra mycket för den kommande generationens tänkande genom att lära ut att

allt tänkande är värdelöst. Det är meningslöst att tala om valet mellan förnuft eller tro. Förnuftet självt är en form av tro och har alltid varit det. Att påstå att våra tankar har en fast förbindelse med verkligheten är en trosakt. En skeptiker måste alltid förr eller senare fråga sig "Varför skulle någonting över huvud taget gå rätt? Inte ens deduktion och observation behöver leda till en god slutsats. Inte ens bra logik behöver leda mer rätt än dålig logik, eller hur? Allt är ju bara händelser i en mer utvecklade apas hjärna!"

En ung skeptiker säger: "Jag har rätt att tänka alldeles som jag själv vill". Men den gamle slitna skeptikern säger: "Jag har ingen rätt att tänka själv. Jag har ingen rätt att tänka alls." Jag föredrar den unga skeptikern. Hon eller han vill komma någonstans, medan den gamle helt enkelt har stannat av. Den unge skeptikern gör dessutom alldeles rätt i att vilja något. Den kristna diskursen är ett föremål för viljan. Vi vill äventyret. Därför talar jag i denna bok om äventyret som dygd. Den gamle skeptikern orkar inte vilja något och är därför skeptisk - men pratsam. I kristen medeltid skulle vi först skällt ut gubben och sen tyckt synd om honom, idag får han prata i tevesoffan inför nickande publik.

Det finns en osund skepticism som stoppar all tanke.

Den tanken är en form av förtvivlan. Frälsningen är befrielsen från denna förtvivlan. Den humanistiska skeptiska tanken är den yttersta ondskan därför att den låtsas mänsklig men leder till omänsklighet. I dekadenta tider uppstår den skeptiska tanken. Denna tanke ifrågasätter ofta själva grunden för alla tankar. Det kan ske på ett biologiskt sätt - hjärnan producerar bara små elektrokemiska händelser - eller ett psykologiskt - alla tankar är bara upplevelser i vårt representativa psyke .

På båda sätten tas allt grundvärde från tänkandet. Vi blir ruinerade. Immanuel Kant lade grunden till denna ruin i ett desperat försök att undkomma empirismen genom att acceptera den.

För att skydda oss från denna humanskeptiska ruin skapar vi religiösa system, de mystiska såväl som de fundamentalistiska, de militanta likaväl som de kvietistiska. Katolska kyrkan är en provkarta på spiritualiteter, alla uppkomna för att undvika ruinen i en antik såväl som modern humanskeptisk tankerörelse. Trosformerna och korstågen handlade ursprungligen om att försvara förnuft och tanke, inte att förstöra dem.

Inkquisitioner och tortyrkammare handlade från början om att rädda människans värdighet, inte ta den ifrån folk.

Dominikus ville på elvahundratalet endast rädda tanken och känslan för det goda. Predikoorden kom till för att erbjuda Kristus istället för det rent mänskliga fängelset.

Människor visste av ren instinkt att om man började tvivla på allt så kunde man tvivla på tvivlet självt.

Descartes satte stopp för tvivlet vid vår existens, men skeptikerna skenar vidare och ruinerar de efterkommande generationerna. De flesta glömmer att Descartes mer eller mindre helhjärtat visade på vägen tillbaka till den enda verkligheten i Gud, de anammar endast det inledande tvivlet.

När vi talar om kyrkans auktoritet och ämbetets helighet talar vi om en motkultur för att rädda oss undan den humanskeptiska graven för tanke och känsla. Annars hade vi inte behövt få av Gud någon kyrka med sakrala funktioner och en helig succesion för vår hälsas skull. Humanismen är en urgammal makt som söndrar den friska ordningen. Den makt prästen har att ge syndens förlåtelse är en motmakt, den makt påven efter Petrus har att definiera andlig auktoritet i kyrkan, inkvisitörens makt

att skrämman fritänkaren - dessa är motkrafter i ett försvar för en central grundläggande och övernaturlig auktoritet: människans tankeförmåga. Antiklerikalismen är ofta, men inte alltid, förklädd humanism och skepticism.

Den fria viljan och den fria tankeförmågan måste till varje pris försvaras. Vi kan höra skeptikerna i historien slå sig genom ring efter ring in mot detta centrum och människans tanke börjar sitta osäkert därinne i centrum. Utan tankeförmågan inget äventyr och därmed ingen kristendom. Humanismen och skepticismen verkar kämpa för tankens frihet, t ex hos Kant, men vi märker stax att det är just denna frihet som försvinner. Kyrkan är den enda kraft i historien som värnar om den höga rymden för tanke och vilja.

När religionens skydd för den mänskliga tanken försvinner så försvinner förnuftet, de är nämligen samma centrala auktoritet. Den mest berömda skeptiska myten är att förnuft och tro är två skilda saker. Nästan lika berömd är myten att kyrkan under medeltiden försökte förena tro och förnuft, kanske utan att lyckas. Saken

förhåller sig tvärtom.

I grunden för vår friska tillvaro, den som ger glädje och styrka, ligger en uppenbarelse av förnuftigt slag. Denna första auktoritet kan inte bevisas eller rättfärdigas eftersom vi utgår från tänkandet. Genom att med skepticism undergräva den gudomliga auktoriteten för det mänskliga tänkandet så ruinerar vi också den mänskliga auktoriteten som skulle skydda människans tankeförmåga ända ner till att addera och subtrahera.

Med fritänkande skeptisk entusiasm avrättar vi påvedömet och hugger därmed huvudet av människan.

Det friska äventyret finns i uppenbarelsen och i den ligger påvedömet som skydd för äventyret. På medeltiden, liksom ständigt i kyrkan, är tron förnuftig från första början, och förnuftet är tro. Endast en omvänd ordning kan splittra vårt liv i tron och förnuft. Då reduceras förnuft till inhibition av äventyret, låsning av den magiska upplevelsen av livet och upplösande av den livgivande värdigheten.

För att detta resonemang inte ska verka så förfluet kan det vara bra att snabbt ögna genom några moderna tanketrådar som alla har det gemensamt att de stannar

människans tankar. Materialismen och uppfattningen att allt är en personlig illusion har båda de effekten. För om människans tankeliv är produkten av en materiell organism så kan inte tänkandet vara särskilt intressant eller spännande - inte egentligen även om vi försöker hävda ett intressen eller spänning. När Daniel Dennett liknar tankarna vid ett vattenfall och ber oss beundra vattenfallet tänker han på den övernaturliga glädje han känner inför ett verkigt vattenfall! Om universum är illusoriskt så finns det inget särskilt att tänka på. Att be oss tänka på den märkvärdiga slump som skapar denna illusion blir lite bakvänt - varför tänka på en slump? I båda dessa fall är effekten indirekt och lite vag. I vissa fall är den tydlig, speciellt i den tanketråd som kallas evolutionen.

Evolutionen är ett bra exempel på modern intelligens som förstör sig själv. Endera är evolutionen en oskyldig vetenskaplig beskrivning av fragmentariska observationer av hur vissa ting blivit som de är i vår omgivning. Ungefär som den fjärligssamlade grabben som är förtjust i sitt system och kan tala i timmar om små variationer. Eller, om det handlar om något mer, är evolutionsteorin en

attack mot det mänskliga tänkandet, något som grabben inte vill vara med om. Jag tänker mig Charles Darwin i denna grabb. Han ville redovisa sin samling, inte ta bort saker och ting ur universum. Om evolutionsteorin förstör något så är det inte religionen utan rationalismen. Om evolutionen betyder att något gott i skapelsen, livsvarianten apan, blev till något annat gott i skapelsen, livsvarianten människan, så är den utan all kontroversiell innebörd för vilken ortodox kristen som helst. Den kristna guden kan mycket väl göra det han gör långsamt. Han kan med förtjusning odla varianter efter en mängd lokala miljöer. Speciellt när han är utanför tiden, som Gud är i den kristna uppfattningen.

Men om evolution ska innebära något mer så betyder det att det inte existerar någon apa. Möjligtvis finns ett flöde av allting och ingenting, det materiella biologiska flödet, en ström av livsformer. Och denna imbecilla uppfattning blir en attack på det mänskliga tänkandet i sig, inte en attack på den kristna tron eller någon tro över huvud taget. Vi kan inte tänka om det inte finns något att tänka på. Vi kan inte tänka om vi inte är skilda från det vi tänker på. Descartes sa: Cogito, ergo sum. Imbecill evolutionsteori säger: Non sum ergo non cogito.

Det finns också en motsatt attack på förnuftet och tänkandet. Många postmodernister dras till denna destruktion. Om vi säger att allting är unikt och det inte finns några kategorier eller tankemässiga strukturer alls att räkna med så är detta är lika destruktivt som evolutionismen. Det hjälper inte att vi kallar det pragmatiska talhandlingar eller viljeprosjekt. För människans tänkande binder samman tingen till hypoteser och teorier och använder kategorier med logisk form för att förstå världen. Det är inte så att vi har missförstått detta och därför skapar en metafysik kring vetandet. Det är så att meningen med universum ligger i dessa kategorier och språkliga förbindelser. Försvinner giltigheten i dessa samband och kategoriska former så försvinner tanken, den stannar. En filosof som Richard Rorty stannar som filosof och börjar arbeta på sociologiska institutionen istället.

En antimetafysisk pragmatism stannar oss. Talandet stannar också, vi kan ju inte öppna munnen utan att motsäga oss själva. Säger vi alltså att alla ting och skeenden är unika och fria från samband och kategorier, bara intryck och upplevelser med sociala, politiska

konsekvenser och med ett psykologiskt bihang i form av längtan efter sammanhang, så tänker vi motsägelsefullt. Tingen upphör att vara sig själva. Detta destruerar tingen och - oss själva.

Nära släkt med dessa tanketrådar är utvecklingsteorin som säger att vi ständigt ändrar normerna för tänkandet. Vi säger ofta att det som var rätt i en tid är fel i en annan tid. Det är ganska förnuftigt om det innebär att vi siktar på ett mål men använder olika metoder vid olika tider för att komma rätt. Om kvinnor vill vara vackra så kan fetma vara rätta vägen i vissa tider i vissa kulturer och slankhet i andra. Men vi kan inte säga att de utvecklas genom att vilja vara motbjudande istället för vackra.

Om normen att vara god eller vacker försvinner så kan det inte vara en utveckling till det bättre eftersom utveckling förutsätter en norm. Det är en vettlös tanketråd att att människan idag söker det goda i det vi tidigare ansåg ont; om det var på det viset kan vi inte ens tala om utveckling av godhet, normen är ju borta. Hur kan du gå förbi någon som går i motsatt riktning? Vi kan inte diskutera om folket i Kongo har blivit mer eländigt än folket i Indien har blivit lyckligare! Det är som att

diskutera om påvedömet på sistone har blivit mer moraliskt än grisar blivit fetare.

Det är sant att en människor ibland byter förebilder.

Men förebilden är fortfarande förebild. Att ha en förebild och en norm består tiderna igenom som kännetecken för den tänkande människan. Den som predikar progressiv utveckling måste hålla sig oföränderligt till sin norm "utveckling" annars blir alltihop självmotsägande. Han får inte börja flirta med obeständiga ideal. Utvecklingen själv kan inte utvecklas, som norm måste den stå still, vara densamma. På samma sätt är det med det sanna och det goda.

Förändring som ett ideal i sig är något av det mest stillstående och trånga man kan tänka sig. Herakleitos såg att floden ständigt rinner och att allt flyter, men det var den beständiga sanningen han sökte. Poängen med mänskligt tänkande är att ingen norm kan vara föränderlig och ingen utveckling kan ske utan normer. Förfluten tid och framtid försvinner utan metafysiska och andliga ideal av beständig natur. Resoneanget att ideal byts ut och normer förändras ruinerar även den fina

mänskliga tanken på att hedra våra förfäder och deras strävan, den ruinerar dessutom poängen med att kritisera dem. Tankeförstörande strömningar i vår tid finns i mängd, inte bara pragmatismen. I moderat form är pragmatismen en föredömlig attityd. Men som filosofisk doktrin saknar den all sanning. Det är klokt att veta att den formella sanningen oftast inte är hela sammanhanget utan att vi måste hålla saker för sanna av andra skäl än att vi kan se dem som formellt och objektivt bevisade. Det är nödvändigt att vi ska vara sunda människor. Så långt är allt väl.

Men dessa nödvändiga sanningar är egentligen vår tro på den objektiva absoluta sanningen. Här går pragmatismen vilse eftersom den säger att det inte finns någon absolut sanning. Pragmatisten säger: Vi måste tänka det vi tänker utan referens till en absolut sanning. Det är fel. Våra pragmatiska behov är just uttryck för vår tro på den absoluta sanningen. Det uppstår en paradox här: pragmatismen handlar om våra djupa behov och det första och största behovet är den fullständiga sanningen. Pragmatismen erkänner behovet men inte det djupaste behovet. Därigenom blir den en omänsklig filosofi, lika omänsklig som den determinism den ihärdigt försöker

bekämpa.

Deterministen som ju faktiskt inte ens försöker vara mänsklig, förvandlar mänskliga behov och mänskliga val till nonsens. Pragmatisten försöker spela mänsklig men förvandlar människans känsla för objektiva fakta till nonsens.

För att summera det hittills begrundade: de vanligaste tanketrådarna i vår tid har inte bara en släng av vansinne över sig utan dessutom en sorts självmordsfascination. Som Johannes Paulus II säger i sin *Fides et Ratio* finns det mycket beundrasvärt i modern språkfilosofi men den är för pessimistisk och destruktiv. Den avsäger sig rikedom och plikten i det mänskliga tänkandet och i synnerhet det kristna äventyret förbundet med detta tänkande. De verkar vara resultatet av att någon inte fått svar på sina frågor och börjat slå huvudet blodigt mot en vägg. Därför verkar det så futilt att försiktigt varna ungdomen för den fria tanken. Vad vi ser idag är inte ungdomens fria tänkande, det är snarare en urgammal ond cirkel som ruinerar den fria mänskliga tanken. Det lönar föga att varna för skepticism och värderelativism,

dessa tanketrådar har redan full verkan i vårt samhälle.

Det är också lönlöst för allvarliga ateister att lova stora sanningar för den som slänger religionens ok av sina axlar. Vi ser ju redan slutet på den friheten från religionen. Ateismen har givit sina svar och har inga fler frågor att ställa. Det har redan gått så långt att folk frågar sig: är jag någon? och: finns denna värld? Om kyrkorna i alla länder inte haft blasfemilagar och låtsats att nationerna var kristna så hade denna utveckling mot ruin och konkurs naturligtvis gått snabbare. Men den var nödd att komma och vi är på andra sidan av tunneln nu.

Ingen förföljer idag militanta ateister, vi betvivlar istället ateismen samtidigt som vi betvivlar kommunismen ateistiska inställning. Den fria tanken har liksom tömt sig själv på frihet. Den verkar vara trött på sin egen frihet. Skeptikern har redan ifrågasatt värdet av sin skepticism så många gånger att tomheten tagit entusiasmens plats. Det är tråkigt. Att försöka predika tankens frihet från religionen idag är som mannen hos Mark Twain som kommer ut invirad i filter och täcken för att se solen gå upp och märker att han är väldigt sen: solen är på väg ner.

Om någon nybakad komminister fortfarande uttrycker sin skräck för värdetomheten i samhället kan vi bara säga till honom: var inte rädd, natten är snart förbi och det är morgon! Det finns kanske inte så många fler frågor att ställa så går ut på att ruinera tanken. Vi har sökt frågor i alla skrymslen av den mänskliga själen och materialet tycks vara på uppällningen, det kanske är dags att titta upp mot den blå himlen igen och vända oss till svaren.

Ytterligare något måste tilläggas. I början av denna negativa sketch över tankedödande trådar i vår tid, sa jag att mental ruin beror på galen rationalitet och inte vild fantasi. En människa blir inte galen av utomjordingar som använder jorden som transithall eller en galax som ryms i en liten kula som en katt har runt halsen, såsom fallet är i en känd film. Men hon blir galen av att tänka i rutsystem. En tanketråd har försökt göra en ny hednisk livsvisdom av denna insikt. De ser att rationalitet förstör djupa värden och tänker: viljan räddar oss. Dessa nyhedningar frågar inte efter vad vi vill utan att vi vill, inte efter vad vi skall skapa utan själva skapandet.

Detta är en enkel och stark filosofi: jag vill. Ett enkelt

namn finns för denna tanketråd: egoism. Men den som predikar egoism ger något åt andra, det blir en sjävmotsägelse här. Först kallar egoisten livet ett krig utan nåd. Sedan ägnar han sig flitigt åt att träna andra till att kriga

Att predika egoism är att praktisera altruism. Hur denna tanketråd nu än började så är den rätt vanlig i litteraturen. De brukar försvara sig med att de inte är tänkare utan görare. De handlar, de tänker inte. Att vilja och välja är livets lag och den är närmast gudomlig. Det är inte nyttan eller nöjet som gör att vi väljer något utan valet i sig, handlingen som sådan. Viljemänniskan säger inte: Jag bygger det här för jag vill bli lycklig. Han säger: Jag vill bygga, därför gör jag det.

Genom denna filosofi vill viljemänniskan bryta sig ur rationalismens tänkande fångelse. Men de kan inte. Så fort viljan prisas utbreder sig tomheten. Frågan: Vad vill jag? får inget svar och människans tänkande fönekas. Inget svar och stumheten bli resultatet hur mycket vi än vill handla. Liksom fri tanke ruinerar tanken, ruinerar ren vilja den mänskliga viljan. Vi paralyseras av motsägelsen i denna tanketråd.

Den verkliga skillnaden mellan att rationellt pröva sina val gentemot en lycka vi önskar och att bara pröva sin vilja är att det ena är en prövning medan det andra inte är det.

Du kan diskutera huruvida någon blir lyckligare av att ta sitt liv; du kan inte diskutera huruvida det var en viljeakt. Naturligvis var det en viljeakt. Vi kan prisa en handling för dess avsikt att förhöja själens lycka, men vi kan inte prisa handlingen för att den utfördes med vilja. Att säga att något var en viljehandling är bara att säga att det var en mänsklig handling. Sådant beröm kan inte skilja på bättre och sämre handlingar. Och ändå är berömmet avsett att visa på en handling som var bra i jämförelse med en sämre.

Att sätta vilja i centrum för dyrkan blir att negera viljan. Att beundra ren viljestyrka blir att vägra välja. Om någon välaländ modernist kommer fram till mig och säger "Vill något!" så är det ungefär som att säga "Jag bryr mig inte om vad du vill bara du vill något" vilket i sin tur måste betyda "Jag har ingen vilja i denna fråga". Man kan alltså inte värdera vilja i sig speciellt högt eftersom viljan alltid är partikulär i en viss situation och har ett sakligt

innehåll. Att t ex vilja vara kristen genom att vara tolerant mot allsköns liberala förslag om förnyelse är att gilla viljan mer än det kristendomen vill. En anarkist, hur brilliant han än resonerar, måste vara irriterad på vanlig moral och försöker därför ersätta den med stark vilja - en vilja till vad som helst. Mänskligheten är till för att den ska vilja något, tänker anarkisten. Han protesterar mot våra lagar och kräver att vi ska vilja något istället. Vi har velat den lag som skyddar oss från honom.

Alla som dyrkar viljan alltifrån Nietzsche och framöver vårt sekel, är egentligen renons på vilja. De kan inte vilja, inte ens önska något. Vill någon ha bevis på detta så är det lätt att finna det: det faktum att viljefilosoferna alltid talar om viljan som något som utvecklar sig eller bryter fram. Men det är tvärtom. Varje viljeakt är en begränsning, inte en expansion. Att önska handling är att begränsa sig, inte att utveckla sig, såsom modernismen tänker. Varje viljehandling är alltså ett slags offer, ett offer av sig själv. Man blir mindre. När jag väljer något så offerar jag ju allt annat. Att använda detta som invändning när man gifter sig är ju välbekant. Men egentligen är det en invändning mot varje handling man väljer att ta sig för. Varje handling som vi velat är oåterkalleligt ett selektivt

beteende som utesluter alla andra val. Precis som du överger alla andra kvinnor när du gifter dig kristet så överger du alla andra handlingsalternativ när du väljer ett av dem.

Om du blir kung i Sverige så ger du upp ärkebiskopsstolen. Om du går över till katolicismen så överger du lutherska kyrkan. Denna negativa och begränsande sida av alla handlingar och alla val gör att modernistens och anarkistens dyrkan av viljan blir rent nonsens. Den gör ingenting större, den gör en begränsning istället.. Om någon säger till mig att strunta i Guds vilja som säger: "Du skall inte..." så är det uppenbart att han också uppmanar till att strunta i "Jag vill" eftersom "Du skall inte" hör ihop med "Jag vill" och "Jag väljer". Att dyrka viljan i sig och därmed tro sig skapande och kreativ när man inte bryr sig om begränsningar är att vara fiende till all konst som ju bygger på begränsning och form. Det är omöjligt att vara skapande utan att begränsa sig och välja och offra andra alternativ.

Konst, liksom kristendom, är begränsning. Essensen i varje bild är ramen kring bilden, avgränsningen. Ritar du en giraff och är så fri att du gör halsen kort och tjock så är det ingen giraff längre, om du skapar en egen liberal kristendom så är det ingen kristendom längre. I samma ögonblick vi träder in i en värld av fakta så träder vi in i begränsningarna, gränserna, normerna, formerna, dogmerna. Vi kan befria oss från en del slumpmässiga händelser men inte från sakernas egna tillstånd av begränsade skeenden. Du kan befria tigern från sin bur men inte från hans ränder. Befria inte kamelen från tyngden av puckeln. Var inte en demagog som uppmanar triangeln att bryta sig loss från sitt fängelse av tre sidor.

Om en triangel gör en sådan utbrytning så slutar den sitt liv som triangel. Jag har hört att någon har skrivit en bok om trianglars kärleksliv. Jag har inte läst den men jag är säker på att dessa trianglar älskas för att de just är trianglar och inte något annat. Så här är det med den konstnärliga verksamheten som på ett sätt är uttryck för människans mest självständiga vilja. Konstnären, liksom dansaren och piloten, älskar sina gränser. Gränserna konstituerar just det han gör. Målaren älskar den platta duken. Skulptören vill gärna att leran han arbetar med

ska vara färglös. Begränsningar hjälper dem.

Om detta inte står klart härmed kanske ett historiskt verk kan illustrera det hela: Dacke-upproret var något heroiskt och viljemässigt på grund av de begränsningar kungamakten innebar. Upptorsmännen ville ha frihet och demokrati men också rätten till veto inför demokratin. De ville ha rättvisa men inte titlar. Branting och Axelsson hade en asketisk sida i början av det tjugonde seklet. Därför skapade de något solitt och med begränsad form, den fyrkantiga sociala rättvisan och fackföreningarnas makt.

Liberalismen har degraderats till att lita på girigheten, ungefär på samma sätt som många litat till Satan. Den moderna rebellen är skeptiker och han tänker inte lita på någonting. Han har därför ingen lojalitet åt något håll, eftersom alla håll tycks begränsa honom. Han kan därför inte vara revolutionär. Faktum är att han tvivlar på allting och detta hindrar honom från att fördöma något. Allt fördömande bygger på en moralisk uppfattning av något slag och den moderna rebellen tvivlar både på den institution han är skeptisk inför och dessutom på själva

tvivlandet som en ideologi.

På så sätt skriver skeptikern av idag en bok som klagar på det manliga samhällets förtryck av kvinnor och sedan en bok i vilken han förtrycker kvinnor. Han fördömer Islam för att vara överdrivet moralisk och kvinnofientlig och skriver sedan en artikel i vilken han förödmjucar kvinnorna för deras moraliska trångsynthet. Som politiker klagat han över krigets fasor, särskilt när någon västlig makt utövar det, och sedan skriver han som nydarwinistisk tänkare att livet som helhet är en meningslös process.

En pessimist kan i ena andetaget fördöma en polis för att slå på en demonstrant i Göteborg under ett EU-toppmöte och i nästa säga att demonstranten bör ta sitt liv eftersom eutanasi är en självklar rättighet. En modernist kan mycket väl fördöma äktenskapet som en föråldrad tvångströja i ena stunden för att i nästa inspirerade ögonblick hårt kritisera ungdomen för att inte ta äktenskapet på allvar. Han förlöjligar först den svenska flaggan för att sedan anklaga Irak som förnekar kurderna rätt till egen flagga.

En typiskt modernist går först till ett politiskt möte där han anklagar den svenska regeringen för att stödja regimer som behandlar den fattiga befolkningen, troende människor, som djur. Därefter går han till den vetenskapliga institution han jobbar på och där bevisar han att inte bara att den fattiga befolkningen är djur med vidskeplig tro på Gud, vi är alla djur med moraliska vidskepelse om ett metafysiskt människovärde. Enda undantaget är han själv och hans kolleger som ser klart.

Den moderna sekularisten är så trogen sin skepticism att han underminerar sin egen ställning. I en artikel hävdar han moralens rätt inför maktens förtryck, i en annan anklagar han moralen för att förtrycka oss.

Modernistens program är oandvändbart för ett gott samhälle. Detta program sågar hela tiden av den gren människan sitter på. Genom att invända mot allt finns det ingen rätt kvar att protestera mot något.

Samma modernistiska bankrutt kan vi hitta i den satiriska litteraturen, romaner som vill vara anarkistiska och djupt ironiska och skräckinjagande likgiltiga inför all religiös tro. Den ursprungliga satiren har alltid en norm i

bakgrunden, en tro på vissa värden över andra, en struktur och en värdehierarki. Den moderna saknar allt detta, saknar grunden för sin egen aktivitet. När vi småpojkar skrattade hjärtlöst åt gubben Patriksson som flåsade förbi så hade vi Gunder Hägg i sinnet, det fanns en värdeskala. Nietzsche hade en viss naturlig sarkastisk begåvning, men han kunde inte skratta. Därför är det alltid något substanslöst i hans satir, angreppen saknar kropp och det hela beror förmodligen på att Nietzsche saknar vanlig normal moral, han tycks lida av Aspergers syndrom. Vi är många som önskat att någon av den kvinnor han uppvaktade verkligen skulle tagit sig an honom. Hans vilja hade då kunnat få en gudomlig tjänst och byggt det sunda livet. Istället får vi nu en Nietzsche som inte kan tro på språket eller på insikt i Guds ord. Vanlig moral som följer den gamla bibliska känslan för sant och falskt, är för trivial för honom, ja egentligen obegriplig, liksom för modernisten och den liberala teologen.

Den skeptiska pessimisten, även i Nietzsches heroiska form, är själv mer självgod än någon han kritiserar för detta fel. Han är ett bra exempel på hur verbala attacker till slut misslyckas. Den uppmjukning som hans hjärna

led av mot slutet var inte enbart fysiskt betingad. Om inte Nietzsche själv hade blivit imbecill så hade i vilket fall nietscheanismen blivit det. Att tänka stolt och ensamt leder till idioti efter ett initialt skede av tjusighet. Varje människa som inte utvecklar ett mjukt och förkrossat hjärta i det som Henrik Schartau kallade syndasorg, utvecklar förr eller senare en mjuk hjärna.

Försöket att undvika en sund intellektualism på religiös grund leder ofta till en ren intellektualism på dödens grund. Fascismen störs inte av skrupler men hamnar i hanteringen av gasugnar. Dyrkan av vilja och gränsöverskridande leder till samma döda tomhet. Att bestiga branta berg leder ofta till en öde platå där den stolte blir kvar och det gemytliga sällskapet hörs därnere. Det är ensamt och livlöst trots alla poetiska beskrivningar av det öde landet, ibland med hjälp av buddhistiska termer, vilket är orättvist mot buddhismen som vilar på nåden hos Tathagatha.

Västerländska stolta viljor gör ofta om buddhismen till en privat ödesaffär. Den största och viktigaste mahayanabuddhismen idag är Det rena landets

buddhism, där Amidas personliga medkänsla för alla som är ödmjuka spelar den avgörande rollen. Den modernistiske buddhisten tror att alla handlingar är onda utom hans egna viljeakter i zazen, den modernistiske nietscheanen tror att alla viljehandlingar är goda utan undantag. Den ene ogillar alla vägar och vill ha tomhet, den andre gillar alla som bygger på vilja till makt. Modern meningslöshet i båda fallen.

Här slutar så äntligen den första kverulantiska delen. Modernismen, humanismen, sekularismen, är naturligtvis luddiga rörelser bort från den klassiska kristendomen. De finns inom och utom kyrkan. Gemensamt för alla dess uttrycksformer är tendensen att trendigt såga av den gren man sitter på. Färdigkverulerat !

Nu ska jag försöka teckna en bild av den livssyn jag själv tycker om. Framför mig ser jag nu en hög med humanetiska, nydarwinistiska, intellektualistiska, analytiska böcker som jag använt för detta kapitel. Denna hög representerar en massa energi, en relativt meningslös mängd ansträngning med så mycken intelligens och formuleringskonst för en så poänglös väg över en så gungande myr. Modernismen, humanismen,

nydarwinismen och värdeskepticismen är egentligen mysterier, ovärdighetsförklaringar av sig själva, likt patienter med suicidala tendenser. Vägen leder till behandling. Mental förvirring kan definieras i användandet av mental aktivitet för att förstöra mental aktivitet och det är vad som sker i modernistisk värdeskepticism.

Den som använder sin vilja till att inte vilja något, förstör sin vilja. Viljans natur är att inte alls vilja vissa saker och gärna vilja andra saker, förutan vilket den dör. När jag vänder och vrider på de moderna livshållningarna ser jag endast en sorts diskrediteringsverksamhet på gång. Det gör som en gång Renan gjorde, förstörde respekten för hälsosam övernaturlighet i Nya Testamentet och ersatte den med naturliga händelser som inte betydde något. Regeln är denna: om vi inte kan förstå vad helgonen gör så låtsas vi förstå exakt vad de känner. Vi tar bort betydelsen för att..... för attvad?

Ett helgon som Jeanne d'Arc till exempel, stod inte och tvekade som en modernistisk skeptiker. Hon ville något och hon valde något och fördömde något annat. Hon var

som en kraftfull blyt i sitt val av handling. Samtidigt hade hon värdighet och stolthet, allt det som t ex Nietzsche längtade efter. Hon var en verklig övermänniska genom att underkasta sig den klassiska kristendomen. Hon stod ut med fattigdom samtidigt som hon beundrade fattigdomen. Andra har mest varit nyfikna på fattigdomen av idealistiska skäl men inte stått ut med den i det egna livet.

Jeanne d'Arc var samtidigt nobel och stolt medan mangen nietzschean endast drömmer om en stolthet bortom all moral. Allt de längtar efter fanns i henne liv men tack vare den moral nietzscheanen vill vända upp och ner. Vi vet att hon inte var rädd för en arme medan vi vet att Nietzsche var rädd för kor. Hon var av bondeslakt och levde fattigt medan en idealist som Tolstoy mest beundrade den fattige bonden litterärt. Jeanne d'Arc gjorde med sin normala katolska tro det modernisterna drömmer om att göra genom att vända den klassiska tron ryggen. Nietzsche och moderna zenbuddhister hyllar krigaren men Jeanne var krigaren. Hon var en praktisk person som gjorde det andra spekulerar om. Luc Bessons film visar i flera sekvenser dessa kvaliteter.

Det är omöjligt att undvika tanken att hennes kristna normalitet och hennes klassiska tro inte har något att göra med hennes mod och integritet. *fr* det inte samma mod och integritet som hennes Mästare hade?

Modernismens skeptiker, särskilt inom kyrkorna, separerar Kristi mildhet från hans styrka, skiljer hans kärlek från hans hat. Naturligtvis kan vi inte ha det ena utan det andra, hur gärna än moderna humanister förlöjligar mildheten och chockeras av hårdheten.

Modernismens altruister ser i Jesus en stor egoist.

Modernismens egoister ser i honom en världsfrånvärd altruist. I många barnkalasliknande variationer av gudstjänster försvinner båda gestalterna till förmån för en jultomtliknande Gud.

Dessa inkonsistenta moderna hållningar förstår vi nu - en hjältes kärlek är värre än en tyranns hat. En hjältes hat är mer generöst än en humanists kärlek. Det finns i kristendomens äventyr en heroisk och djup sundhet som modernismens anhängare inte kan smälta mer än små fragment av - men gärna ser på amerikansk film ! Det finns en jätte som humanismen inte ser mer av än små bitar, en bit av armen här, en bit av benen där. Det

moderna och liberala projektet i Europa, inom religionen och utanför den, har strimlat och tuggat Kristi själ i dumma små bitar kallade egoism och altruism så att de ständigt är brydda av både hans hårdhet och hans generositet. De har delat på hans kläder och kastat lott om delarna trots att de var utan söm uppifrån och ned.

Kap 4 Skattkammarens vilda värld

När de medelålders suckar över sina tonåringars framtidsdrömmar säger man gärna: "Ja när jag var ung hade jag också såna där visioner och utopier. Men i medelåldern rasar alla drömslott samman och du inser att allt handlar om praktisk överlevnad. Det gäller att sköta sina saker så gott det går och så effektivt som möjligt. Och så motionera lite grann och moderera sina lustar." Så lät det när jag var grabb och de som sade så ligger redan i sina gravar.

Nu har även jag nått den övre medelåldern och borde säga likadant till dagens unga. Men jag har upptäckt att det är lögn. Vad som har hänt är raka motsatsen. De

äldre sa till mig att mina höga ideal skulle rasa och praktisk överlevnad vara det enda kloka rättesnöret. Vad som har hänt är att det praktiska har förlorat all trovärdighet för mig medan de fundamentala idealen och utopierna står fastare än någonsin i mitt sinne ! Vad de gamla sa är helt enkelt inte sant.

Den barnsliga tilltron till vuxna "praktiska" människor har helt försvunnit men den visionära kampen vid Armageddon är mer aktuell än någonsin. Kommunalval eller allmänna val till nästa riksdag och regering är inte hälften så förtroendeingivande. Nu för tiden är synen klar och tanken solid, när jag var barn blev jag uppjagad bara någon nämnde ordet "riksdagsval". Visionen och idealen är klara fakta, den praktiska verkligheten däremot ofta suddig och oklar, särskilt moraliskt sett. När jag var liten trodde jag på den praktiska liberalismens frihet. Nu tror jag på friheten i Guds kärlek och auktoritet, men inte på liberalerna.

Denna tro på friheten tar jag som en varaktig tro och numera tycker jag det är den enda positiva tro jag fick med mig i bagaget. Jag växte upp i en liberal miljö och har alltid trott på demokratin i den enkla meningen av en

självstyrande mänsklig samvaro. Om detta veckar vagt så vill jag gärna stanna och förklara det. Demokrati kan sammanfattas i två uttalanden. Det första är detta: det som de flesta har gemensamt är viktigare än allt det andra. Ordinära ting är väsentligare än de extraordinära. Det beror på att de ordinära sakerna ofta är mer extraordinära än man tror. "Människan" är alltid något mycket värre än människor, något mycket mer främmande än vanliga människor. Det mirakel som vanliga människor utgör bör vara levande för oss, mer levande än alla stordåd inom politik, vetenskap, konst, civilisation. Vanliga människor på två ben och känsla för det märkvärdiga i tillvaron, är något mycket mer gripande än pyramiderna, kinesiska muren, valarna i havet, naturen, eller mänskliga prestationer som någon opera eller symfoniskt mästerverk. Vanliga personer är något mycket mer förvånande än någon häftig karikatyr. Döden är mer tragisk och krävande än någon svältkatastrof eller stor båtolycka. Att ha en näsa mitt i ansiktet är mer komiskt än att ha en norrländsk uppnäsa. Att vara en ordinär person som på ett vardagligt sätt misstror framgång är mer värdefullt än att erövra nobelpriset.

Detta är demokratin första princip. Det väsentliga är det vi har gemensamt, inte det som separerar oss eller utmärker skillnader. Den andra principen är denna: den politiska instinkten är en av dessa gemensamma saker. Att bli kär är mer poetiskt än att skriva kärlekslyrik. Att vilja hjälpa till att styra stammen är den demokratiska instinkten som är mer lik kärleken än poesiskrivandet. Att tro på vår Herre är mer demokratiskt än att tro på sig själv. Det politiska begäret är inte som att spela orgel eller klättra upp för Himalaya efter att ha cyklat från Sverige, eller att följa med astronauterna till Mars. Dessa aktiviteter kräver folk som kan det, som har speciella förmågor, som kan prestera extraordinärt mycket. Annars bör folk inte syssla med det alls. Demokratisk instinkt är istället som att tacka Gud för maten och hälsan, skriva kärleksbrev eller att snyta sig. Dessa ting vill vi att folk ska göra även om de inte gör det bra. Jag tänker inte försöka bevisa att det förhåller sig på detta sätt. Det finns ju alltid de som försöker visa oss exakt hur vi ska be, snyta oss och hur vi ska formulera våra kärleksbrev. Jag menar bara att alla människor känner till dessa ordinära aktiviteter och att demokratin är en av dem. Kort sagt är min demokratiska tro denna: de allra viktigaste sakerna i

livet måste vi låta vanliga människor sköta själva - Gud, kärleken, sex, ta hand om barnen, utbildningen, skriva lagarna för landet. Detta är demokrati så som jag alltid trott på den.

Jag aldrig lyckats förstå varför demokrati skulle kunna vara i motsättning till traditionen, något som ofta påståtts vara ett nödvändigt samband. Hade vi inte en begränsad demokrati i Solons och Perikles Aten? Hade inte den tidiga kyrkan en kärleksfull demokrati, stärkt av den gudomliga auktoriteten? Tradition och sund auktoritet är ju egentligen demokrati utsträckt i tiden med kamp och bakslag som ständiga växlingar. Bakslagen var antingen auktoritet utan kärlek eller anarki utan auktoritet, i båda fallen oftast våldsfyllda bakslag.

Demokrati är den historia som ständigt frågar efter vanliga människors röster. Motsatsen är att fråga efter maktelitens åsikt. Om man hävdar modern fördomsfrihet och liberalism inom teologin gentemot den katolska kyrkans tradition så vänder man sig till en modern aristokrati, inte till vanligt folk världen runt som ser kyrkan som sin mor. Den moderne liberalen vänder sig till

experterna på moral eller teologi, inte till mobbens auktoritet. Det är alltså lätt att förstå varför den folkliga legenden om helgon och äventyr är mer tillförlitlig än historieboken och bör respekteras mer seklerna igenom. Legenderna är i regel skapade av majoriteten av vanliga människor, nedskrivna av en tokig skrivare eller poet men berättade och trodd av de många normala och sunda, de som tackar Gud för livet på ett självklart sätt. Modernister som menar att folk förr var dumma nog att luras av traditionen kan gå till någon tevestudio eller radiostudio och säga detta men inte till vanliga människor. Om vi lyssnar på vad vanliga människor säger och tänker idag så finns det ingen anledning att göra på annat sätt vad gäller historisk tid. Tradition är helt enkelt demokrati i historisk utsträckning. Tradition och allmängiltig kristendom är att lyssna på rösten hos de som var våra många förfäder, de som var i majoritet i alla tider, de vanliga människorna. Demokrati åt alla de hädangångna, det är tradition.

Traditionen vägrar att underkasta sig den lilla men arroganta oligarki som just nu råkar fara omkring och råkar vara mest opportuna. Alla demokratiskt lagda invändningar mot att folk diskrimineras på grund av hur de

råkar bli födda till jorden, alla traditionalister invänder mot att de döda diskrimineras just därför att de är döda. Demokratin säger att vi inte ska förakta en vanlig människas åsikt även om denna person är ens svärson; traditionen säger att vi inte ska förakta en vanliga människas åsikt, även om denna person är vår far. Jag kan inte separera dessa två ideer, demokrati och tradition. De är ett och samma såvitt jag ser. Vi måste ha alla de döda med oss när vi har möten. De är vanliga människor, de är i majoritet.

Att vara traditionalist innebär för mig att vägra underkasta mig inför den lilla arroganta oligarkin som just nu går omkring på jordens yta. Alla demokrater invänder mot diskvalificering på grund av var du råkar vara född; traditionalisten invänder mot diskvalificering på grund av att du råkar ha dött. Demokratin säger oss att inte negligera en vettig persons åsikt även om det är en släkting till oss. Traditionen säger oss att inte negligera en vettig persons åsikt även om han är vår far. Jag kan helt enkelt inte skilja demokrati och tradition åt, det verkar helt uppenbart att de är ett och samma ideinnehåll. Vi kommer att ha våra döda vid våra

sammankomster. De gamla grekerna röstade med stenar; vi ska rösta med gravstenar. Det är helt i sin ordning för gravstenarna har i regel ett kors inristat.

Därför måste jag först säga att om jag har en fördom så är det en fördom som favoriserar demokratin och därigenom traditionen. Innan vi kommer till några teoretiska eller logiska resonemang är jag därför nöjd med att tillåta mig denna fördom - jag har alltid velat tro mer på vanliga människor som sliter med något jobb de inte älskar än på den utbildade och akademiska klassen av människor som inte sliter med ett jobb de inte älskar - den klass jag själv tillhör. Jag föredrar till och med fördomarna hos folk som ser livet från den verkliga insidan framför de tydligaste och klaraste utläggningar från de som bara ser livet från utsidan. Jag tror alltid mer på gummans gamla berättelser än på gummans information som hon fått från teve. Sagans demokrati gäller genom seklerna.

Nu måste jag bestämma min position lite mer exakt genom att skriva ner tre eller fyra viktiga fundamentala ideer som jag har funnit för mig själv och som förblir ungefär som de var när jag fann dem. Sedan ska jag grovt

systematisera dem och summera min egen livsfilosofi eller naturliga religion. Därefter kommer min överraskande upptäckt av att dessa fundamentala ideer hade hittats av många människor före mig - jag hade helt enkelt återupptäckt kristendomen. Men av dessa grundläggande övertygelser som jag ska beskriva hör tradition och demokrati till de tidigaste. Så utan den tidigare behandlingen av dessa två begrepp skulle det kommande inte vara riktigt begripligt - om det nu någonsin blir begripligt!

Min första och sista livsfilosofi, alltså det som jag tror på kontinuerligt och med obruten säkerhet, den lärde jag mig av min sagoläsande farmor när jag var väldigt liten. Min farmor var en högtidlig och värdig schartauansk översteprästinna, sträng och god. Både tradition och demokrati och den lokalenliga klädedräkten var enligt Schartaus kristna teologi. Denna klädedräkt visste jag ingenting om. Generationen efter farmors förnekade den i modernitetens namn, men tradition och demokrati lärde jag mig tro på. Det jag trodde mest på då är det jag tror mest på nu - sagolandet. De berättelser som skildrade sagolandet och som lyste av hopp om det, är de sagor

som ännu idag verkar mest vettiga. De lyser i mörket. Som Schartau skrev: "Mörkrets rike kan inte hindra ljusets rike att visa sig. Mörkrets rike kan inte hindra ljusets rike att utbreda sig. Mörkrets rike kan inte stå emot Guds barns ord och tal". (Annandag Jul 1788)

Dessa sagor jag lyssnade till är inte fantasier, jämfört med dem verkar det mesta som sägs vara rena fantasterier. Jämfört med dessa sagor verkar rationalism och religion vara rena absurditeter. Sagornas land är ingenting annat det sunda förnuftets solbelysta landsbygd. Det är inte jorden som dömer himlen utan himlen som dömer jorden så för mig var det inte världen som såg kritiskt på sagornas land utan sagornas land som såg kritiskt på världen. Jag kände till bönstjälken innan jag kände till bönor, jag hade mött mannen i månen innan jag visste vad månen var. Så här har det gått till i alla kulturer. Obetydliga poeter är naturalister och beskriver bäckar och buskar, men de stora epikerna i alla kulturer är supernaturalister och talade om mötet med bäckens gud eller busken som brinner av Guds röst. Detta är vad som ligger bakom den moderna kritiken av våra förfäder, att de inte uppskattade naturen för att de såg gudomligheter i den. Men farmor berättade inte gräs utan

om älvor som dansade på gräs och de gamla grekerna såg inte träden för alla dryader.

Jag tänker nu på den etik och den filosofi som man får när man som barn lever på sagornas näringsrika soppa. Skulle jag beskriva sagorna i detalj skulle vi finna många värdefulla och hälsosamma principer som växer fram ur dem. En princip är att jättar ska dödas för att de är jättelika. Det är en manlig dgd mot stolheten i sig. En annan princip är ödmjukheten i t ex Askungen, samma ödmjukhet som i Magnificat. fnnu en princip: man bör älskas innan man kan bli älskvärd, som i t ex Skönheten och odjuret. Och den hemska allegorin i Snövit där barnets alla födelsedagspresenter leder till förbannelsens sömn och kanske även att döden kan mildras till sömn. Men jag tänker inte engagera mig i de skilda detaljerna i sagolandet utan känslan och anden i sagolandet som helhet som jag lärde känna innan jag kunde tala och som jag kommer att ha kvar när jag inte längre kan skriva eller orkar läsa. Jag menar en viss inställning till livet som skapades i mig genom sagorna och som sedan dess inställsamt verifieras av rena fakta.

Jag kan säga det så här: Det finns vissa sekvenser eller utvecklingar som i ordets sanna mening är sker enligt förnuftsmässig ordning. Dessa är i ordets sanna mening nödvändiga. Jag tänker på matematiska och logiska sekvenser. Vi som lever i sagolandet (vi som är oerhört förnuftiga) erkänner detta förnuft och denna logiska nödvändighet. Om de Fula Systrarna är äldre än Askungen så är det (i en järnhård hemsk mening) nödvändigt att Askungen är yngre än systrarna. Detta kan vi inte komma från hur vi än gör. Hur mycket vi än är fatalister här så måste det bara vara på det sättet. Om Jakob är son till mjölnaren så är mjölnaren far till Jakob. Kyligt förnuft ger order om detta från sin iskalla tron och vi invånare i sagolandet lyder. Om de tre bröderna alla rider på hästar så finns där sex djur och arton ben involverade i handlingen : detta är sann rationalism och sagolandet är överfullt av rationalism.

Men när jag smög huvudet upp över älvornas häck och började iakta den naturliga världen - Schartaus mörka rike - märkte jag något extraordinärt. Jag såg att lärda män i glasögon och akademisk klädsel höll på att tala om de verkliga händelser - som gryning och död - som om dessa var rationella och nödvändiga ! De pratade som om

det märkliga faktum att träd bär frukt var nödvändigt på samma sätt som två träd plus tre träd är fem träd. Det är inte på det viset. De såg inte den enorma skillnaden. Det är en helt annan sak att göra sagolandets test, fantasins test. Du kan inte fantisera att två och tre inte är fem. Men du kan i fantasin tänka dig att ett träd inte bär frukt. Du kan i fantasin tänka dig att de bär stearinljus istället för frukter, du kan i fantasin se tigrar hänga i sin svans.

Dessa akademiker i glasögon talade mycket om män som Newton som observerade ett äpple och upptäckte en lag. Men de kunde inte se den enorma skillnaden mellan ett äpple som faller och en lag. Om äpplet träffat Newtons näsa så hade Newtons näsa träffat äpplet. Det är sann nödvändighet, en rationell lag, vi kan inte anta det ena utan att anta det andra. Men vi kan verkligen anta att äpplet inte faller på hans näsa; vi kan tänka oss att äpplet flyger balanserat genom luften för att träffa näsan på någon det inte alls tycker om. I våra sagor har vi alltid varit noga med denna skillnad mellan vetenskapen om logiska relationer, deduktioner i tanken, och vetenskapen om fysiska fakta där det inte finns sådana deduktioner utan bara tokiga repetitioner. Vi tror på kroppsliga

mirakel men inte rationella omöjligheter. Vi tror att bönstjälken sträckte sig upp till himlen men det gör inte att vi förvirras i fråga om hur många bönor som utgör antalet fem.

Här finns den usökta tonen och sanningen i barnkammarens sagor. Vetenskapsmannen säger: skär av stjälken och äpplet faller; men han säger det lugnt som om det ena verkligen leder till det andra. Häxan i sagan säger: blås i hornet och ogrernas slott kommer att rasa samman. Men hon säger det inte som om det ena måste orsaka det andra. Utan tvekan har hon givit goda råd till många tappra krigare och hor har sett många slott rasa samman. Men hon förlorar inte sitt rationella förnuft. Hon bluddrar inte ihop begreppen och tror på någon nödvändigt mental relation mellan äpplet som lämnar grenen och äpplet som dunsar i marken. Akademikern talar som om han funnit inte bara en mängd märkliga fakta utan dessutom en sanning som förbinder dessa fakta. De pratar som om förbindelsen mellan två märkliga ting förbinder dem logiskt. Den känner att bara för att en obegriplig händelse följer på en annan obegriplig händelse så måste de båda på något sätt utgöra en obegriplig händelse tillsammans. Två svarta riddare utgör ett vitt

svar.

I sagolandet undviker vi ordet "lag". Men i vetenskapslandet är det ett favoritord ! Allt an bli en lag. Och så skulle de säkert vilja kalla sättet att uttala alfabetet förr i tiden för "Grimms lag" Men Grimms lag är mycket mindre intellektuell än Grimms Sagor. Sagorna är nämligen alltid sagor men lagarna är långt ifrån alltid lagar. En lag kräver att vi vet vad hela generaliseringen innebär, att orsaken är klarlagd, att experimentet utförs tillräckligt många gånger för att induktionen ska vara säker. Om det finns en juridisk lag som säger att mördare skall straffas för sitt brott så måste de finnas en mental och rationell förbindelse mellan mord och straffsats. Vi vet vad den mentala förbindelsen är, vi vet varför vi frihetsberövar mördaren. Men vi vet inte vad den mentala förbindelsen skulle vara mellan ägget och kycklingen, inte mer än vi vet varför en björn kan förvandlas till en prins. Såsom en ideer befinner sig ägget och kycklingen lägre från varandra än björnen och prinsen i sagan, trots Aristoteles antaganden om dynamiska dispositioner. Inget ägg antyder idén om en kyckling medan en del prinsar definitivt skapar associationen till björn. Så om vi ska anta

att transformationer verkligen äger rum så är det snarare i det filosofiska intellektuella sagolandet än i det ofilosofiska och halvintellektuella land där det talas om "naturens lagar".

När någon uppriktigt frågar oss varför ägg blir kycklingar eller frukter faller från trädens grenar på hösten, så måste vi lika uppriktigt svara som sagofen svarar Askungen när hon frågar varför möss blir hästar eller varför hennes fina kläder faller från hennes kropp vid midnatt. Vi måste göra klart att det handlar om en sorts magi. Det handlar inte om en lag av något slag, för vi känner inte till orsaken eller förstår upprepade experiment. Det handlar inte om något nödvändigt skeende, för även om vi litar på magin i praktiken så finns det inget skäl att säga att det måste ske igen. Vi räknar inte med det men vi chansar förhoppningsfullt på det ! Bara för att vi förhoppningsfullt chansar på att hösten kommer ännu en gång har vi ingen intellektuell anledning att kalla det en "lag". Vi riskerar den avlägsna möjligheten att denna gång kommer ingen höst precis som vi riskerar osannolikheten att pannkakan är förgiftad eller en att en komet förstör vår jord i morgon. Vi glömmer den osannlika risken inte för att det är ett mirakel och därför

omöjligt utan för att det är ett mirakel och fullt möjligt som ett undantag till den vanliga ordningen.

De flesta populära ord i vetenskapens land, ord som "lag", "nödvändighet", "tendens", "samband", ord som "ordning", "följd" - är egentligen tämligen fattiga och ointellektuella ord av den anledningen att de antar en syntes eller ett sammanhang som vi inte förstår, de låtsas något som inte är för handen vare sig i naturen eller i våra medvetanden. När Einstein inser relativiteten är det via fantasin och den magiska förmågan att ana nya sammanhang. De ord som bäst beskriver universum är snarare "förtrollning", "charm", "äventyr" och liknande, ord som man kan förmoda Einstein gärna använde om vi får tro hans biografier. Sådana ord ger uttryck för det magiska i naturliga fakta och i de godtyckliga transformationerna, färgerna och formerna. Ett träd ger frukt på grund av att trädet är ett magiskt träd. Vattnet rinner nedför berget därför att vattnet är förtrollat. Solen skiner därför att solen är en förtrollad eldkula.

Jag vill absolut förneka att detta är fantastik eller mystik. Vi kan syssla med mystik senare men denna

sagolandsterminologi angående alla naturliga händelser är helt enkelt rationell och agnostisk. Det är det enda vettiga sättet att i ord klargöra den tyliga och definitiva perceptionen att en sak är skild från en annan sak, att det inte finns någon logisk förbindelse mellan den ena öre och den andra, ungefär som Antisthenes menade långt innan Aristoteles uppfann lagar och dynamiska dispositioner "nedlagda" i tingen. Det finns ingen logisk förbindelse mellan att flyga och att lägga ägg. Den som hittar en "lag" är mystiker som hittar på en lag han aldrig har sett. Den vanliga vetenskapsmannen är egentligen en ointellektuell sentimentalist i den ursprungliga meningen att han sveps med av rena associationer som det inte finns underlag för. Han har så ofta sett fåglar flyga och lägga ägg att han tror det måste finnas en drömlig, vag förbindelse mellan de två ideerna, trots att ingen finns.

En övergiven älskare kan vara så förvirrad att han blandar ihop månen med sin förlorade kärlek. På samma sätt förblandar en materialist månen och tidvattnet.

I båda fallen finns ingen förbindelse utom den att vi har sett dem i nära följd eller samtidigt. En sentimentalist faller tårar när dften av äppelträdens blommor känns stark eftersom den påminner honom om barndomens

dagar via en vag association. Materialisten går på en liknande sentimental och vag association när han förbinder äppleträdens blommor med äpplen och börjar tala om lagar i naturen. Sagolandets svala rationalist kan däremot inte se något konstigt i att ett äppleträd frambringar tulpaner, för det händer ibland i sagans värld.

Detta elementära under är dock inte ett godtyckligt påhitt från sagorna utan tvärtom själva drivkraften bakom dem. Precis som vi älskar kärleksberättelser därför att det ligger en sexuell instinkt bakom dem så älskar vi de förvånande berättelserna därför att de vidrör en ursprunglig nerv och instinkt av förundran inom oss.

Detta visas också av det faktum att vi som mycket små barn inte behöver sagans berättelse utan endast en berättelse. Vanliga livet är mirakulöst nog. En sjuåring förundras över att Tomas öppnade dörren och såg in i ansiktet hos en drake. Men en treåring fyllas av förundran när Thomas öppnar dörren! Pojkar gillar romantisk berättelser, men små barn gillar realism eftersom den är romantisk. Babyn är nog den enda varelse som skulle gilla en naturalistisk roman från första till sista sidan

utan att bli uttråkad.

Detta visar att sagovärlden endast är ett eko av en prenatalt förundran. Sagorna säger att det finns guldäpplen för att återkoppla till den magiska egenskapen grön som vi först upplevde som förtrollande och märklig. Sagan beskriver en flod av vin för att för ett ögonblick ge oss åter den magiska känslan av flodens vatten. Staden ovan molnen har gator av guld men guldets är genomskinligt som glas! Detta är alltihop förnuftigt och till och med agnostiskt. På denna punkt är det gott och väl att vara agnostiker; ett annat namn för samma sak är Förundrat Ickevetande.

Det finns en berättelse om mannen som hade glömt sitt namn. Han går omkring på gatorna och uppskattar allting han ser och hör, han lever ett normalt hyggligt liv, det är bara det att han inte kan minnas vem han är. Denna berättelse handlar om alla människor. Var och en har faktiskt glömt vem han eller hon är, ända sedan syndafallet. ~terlösningen ger oss namnet åter: Guds barn. Det namnet återfår vi när Gud säger sitt namn: Jag är den som är. Man kan förstå kosmos, men aldrig jaget. Det egna jaget är längre bort än vilken stjärna som helst.

Du ska älska din nästa såsom dig själv, men du ska aldrig veta vem du är förrän Den Dagen. Vi lever alla under samma mentala villkor. Vi har alla glömt våra namn. Vi har glömt vad vi verkligen var för något. Allt vi kallar för sunt förnuft och rationalitet och i stort sett all positivism betyder att för vissa döda områden i vårt liv så har vi till och med glömt att vi glömt. Allt vi kallar ande och konst och exstas betyder bara att vi för ett kort ögonblick minns att vi glömt vilka vi är. Sprickan är ett faktum.

Men fastän vi går omkring som denna man och förundras utan att förstå, så förundras vi i alla fall, det är alltid något. Denna förundran har ett positivt element av lovprisning i sig. Detta är en vägmärke på resan till sagolandet. Jag ska senare tala om optimister och pessimister och deras intellektuella antaganden, i så måtto att de gör sådana. Här försöker jag bara beskriva de djupa känslor som egentligen inte kan beskrivas. Den starkaste av dem alla är att livet är lika dyrbart som märkligt. Det är exstas genom att vara äventyr, det är äventyr genom att vara en fantastisk möjlighet. Sagans godhet påverkas inte av att det kanske finns fler drakar är

prinsessor, den förblir god genom att vi får vara med om äventyret.

Lyckans prövning är tacksamhet. När vi är små är vi tacksamma att veta inför vem. När jultomten kommer känner vi vi tacksamhet för leksakshästen eller briotåget eller dataspelet i paketet. Skulle vi inte känna tacksamhet om jultomten gav oss förmågan att *se* hästen springa i hagen utanför huset? Eller att se och höra tåget fara genom gröna dalar? Eller delta i World of Warcrafts alla episoder? Vi tackar människor för de födelsedagspresenter de ger oss. Skulle vi inte kunna tacka någon för presenten födelse? Presenterna "se" och "höra"?

Det fanns alltså dessa två första ursprungliga emotiva strukturer, två djupa känslor, oförsvarbara men odiskutabla. Världen för mig som liten grabb i byn Lindveden var en chock som inte bara var chockerande. Att existera var en stor överraskning men en skrämmande njutbar sådan. Det är faktiskt så att de stora första känslorna alla finns i en gåta jag lärde mig som liten. Fråga: "Vad var det första haren sa?" Svar: "Gud vad du fick mig att skutta!" I detta svar ligger allt jag vill säga om det kristna äventyret. Det går bra att sluta läsa här.

Gud fick grodan att hoppa; men grodor föredrar att

hoppa. När vi inser detta är det dags för nästa filosofiska princip i sagolandet. Var och en som läser Grimms sagor eller Gåsmors sagor eller några av de som Andrew Lang samlat, ser snart denna filosofiska princip. Jag vill kalla den för doktrinen om villkorlig glädje, för att ge den ett namn. Ett annat namn på samma princip är Gudsfruktan, eller som en elev till mig sa: "Läskigt på ett bra sätt".

Det heter ofta i sagorna att "Du ska få leva i ett palats av guld och safir om du inte säger ordet "kossa" eller "Du ska få leva lyckligt med prinsessan i resten av ditt liv om du inte visar henne en lök!" Visionen hänger hela tiden på ett veto. Alla kolossala ting framträdande beror av ett litet tings återhållande.

Alla vilda saker som släpps lösa beror på ett litet ting som är förbjudet. Yeats beskriver älvorna som laglösa, de dyker in i en oskyldig anarki på sina lufthästar: "Ride on the crest of the dishevelled tide, And dance upon the mountains like a flame."

Det vore hemskt att säga att Yeats inte förstår sagolandet. Men Tolkien lär oss att det är vad vi måste säga. Han är en irländsk ironisk man, full av intellektuella reaktioner men han har glömt sin St Patrick. Irländarnas

laglöshet är en kristen lagöshet, den keltiska
kristendomens rustika frihet, byggd på den kristna
uppfattningen om rättvisa. De är rebeller mot något vi allt
för väl förstår. Irländarna praktiserade äventyrets dygd.

I sagan hänger en obegriplig lycka på en obegriplig
liten detalj. Pippin råkar peta på ett föremål som faller och
bergets alla orcher kommer farande. En rund sten lockar
till sig blicken (även det Pippin) och alla onda makter
brinner därur. Ett ord glöms bort och hela städer förintas.
En lampa tänds och kärleken flyger sin kos. En blomma
plockas och ett mänskligt liv flyr. Ett äpple smakas och
hoppet om Gud är borta för resten av mänsklighetens
historia på jorden.

Sådan är tonen i sagolandet, i det kristna äventyret.
Det handlar inte om laglöshet eller frihet att göra vad man
vill eller köpa vad man vill, även om en modern läsare
som lever i ett tyranniskt samhällssystem med nyliberal
kommers kan tycka det. Folk som lever i Kosovo kan
tycka att Moskvas gator är fria. Men ett djupare studium
visar snart att ofriheten dominerar även där. Sagolandets
gudmödrar är minst lika strikta som alla andra

gudmödrar. Askungen fick häst och vagn och en körkarl från ingentans men hon fick också ett bud att hålla - hon skulle vara hemma vid midnatt. Hon fick också en glassko och det är ingen slump att glas är så vanligt i sagorna - glas går nämligen lätt sönder. Prinsessan lever i ett slott av glas eller högst upp på ett berg av glas, allting kan ses i en spegel, alla kan leva i glashus om de inte kastar sten.

Detta tunna glittrande glas överallt uttrycker helt enkelt det faktum att lyckan är gnistrande men skör, en katt kan välta omkull det hela, en vindil kan blåsa iväg lyckan och den splittras i tusen gnistrande glasbitar.

Denna sagans kunskap om lyckan fanns tidigt i mitt sinne och blev den bestående känslan inför hela tillvaron.

När jag sprang till min hydda i skogen var jag aldrig säker på att min familj skulle finnas kvar hemma till kvällen.

Livet är fortfarande, känner jag, gnistrande märkligt och skört som ett glasfönster. Henric Schartau fångar detta:

"Hans späda händer som var med lindan omvevade skulle bindas med tåg då Jesus blev fångslad i getsemane..."

Och när hela kosmos liknas i sagan vid en kristallkula så känner jag med fruktan att Gud kan tappa den med en

fruktansvärd krasch. Livet är ett äventyr värd fruktan.

Men kom ihåg att bara för att glaset lätt kan krossas behöver det inte vara något som dör. Slå sönder ett glas och det sker på en sekund. Slå inte sönder det och glaset är praktiskt taget evigt. Sådan är människans lycka: både i sagans värld och i vår värld finns lyckan om du inte gör vissa saker. Om du inte krossar glaset består det. Det står i din makt att göra sönder lyckan men om du inte gör det så består lyckan.

Ibland verkar det inte finnas någon anledning att avstå från krossandet - varför inte pröva att slå sönder? Modern psykologi kan till och med försvara det. Likväl förstör det lyckan omedelbart. Är detta orättvist? Det verkar inte så. Om mjölnarens tredje son sa till feen: "Kan du förklara varför jag inte får stå på huvudet i sagopalatset?" kan ju feen svara: "I så fall får du förklara sagopalatset först!" Om Askungen skulle säga: "Men varför måste jag lämna balen precis klockan tolv?" kan ju feen säga: "Hur kommer det sig att du över huvud taget ska till den där balen?" Ett annat exempel: om jag testamenterar tio talande elefanter och hundra flygande hästar till en

person så vore det ju lustigt om personen klagar på några excentriska detaljer i mottagandet av gåvan. Han får inte titta någon av de flygande hästarna i munnen!

Så var själva existensen för mig som barn, en märklig och farlig gåva med ett bud, ett villkor. Gåvan var försedd med en excentrisk villkorlighet vars begränsning av livet inte var något jag kunde klaga på eftersom jag inte förstod gåvan av existens över huvud taget. Inramningen var inte mer märklig än tavlan. Vetot kunde mycket väl vara lika underlig som hela visionen, budet kunde vara lika överraskande som solen på himlen, lika undanglidande som vattnet i bäckarna, lika skräckinjagande och imponerande som trädkronorna i höstvinden på Nystbensberget invid Ångermanälven i oktober.

Av denna anledning kan jag aldrig tolerera dem som känner lust till en revolt mot den begränsning som sagan alltid bygger sitt liv på. Jag kan kämpa mot onda regler i sagans värld - liksom i livet - men inte bara för att en regel är konstig eller mystisk till karaktären. Stora egendommar delas ut genom att någon bryter en pinne eller betalar med ett pepparkorn - jag skulle gärna ta emot himmel och jord på ett liknande sätt. Det kan inte gärna

vara mer konstigt än att jag över huvud taget kan få äga sådana egendomar. Hos Aristoteles kallas detta möjligheten till utveckling och det är själen i allt.

Ett praktiskt etiskt exempel på detta: jag kan inte förstå upplysningstidens sjukliga vana att ifrågasätta monogamin eller vanan att skilja sex från äktenskapet och hylla pornografin, vanor som vår tids humanister naturligtvis anammar. Ingen begränsning av sexualiteten kan nämligen vara så märklig och oväntad som sexualiteten i sig. Om jag så levde i ett land där alla blåögda måste praktisera celibat och jag är blåögd, skulle denna begränsning inte vara särskilt konstig i jämförelse med existensen av det sexuella livet över huvud taget. Kroppens sexualitet är så överraskande märklig att den kräver förundran och respekt innan vi reducerar den till våra experiment.

Att bli tillåten att älska månen, som Endymion, och därefter klaga över att Jupiter håller sig med ett harem verkar på mig som ett vulgärt västgötaklimax. Att hålla sig till en kvinna är verkligen ett lågt pris för att ens få träffa en kvinna. Att beklaga sig för att man bara kan gifta sig

en enda gång är som att beklaga sig över att man bara får födas en gång. Det är liksom ojämförbart med det man talar om. Det visar en stor okänslighet för sex, inte en känslighet för det.

En person som klagar över att han inte kan få gå in i Eden via fem olika ingångar är en dumbom. Polygami är att inte förstå vad sex är, sodomi att inte förstå vad kön är. Det är som en person som plockar ner fem päron från trädet i ren distraktion. Esteterna berör den sista sinnesjuka begränsningen av språket i sina hyllningar av de vackra tingen. ÷knens sanddyner får dem att gråta av romantisk smärta, men de lägger aldrig ut bönemattan för att tillbe skönheten. Esteternas idolatri berör mig inte särskilt mycket eftersom de aldrig kommer på tanken att tacka för sina njutningar genom något sorts offer och aldrig inser att skönhet och skönhetens Herre är detsamma. De ser aldrig Hans ansikte.

En människa, kan tycker jag, fasta fyrtio dagar för att få höra en näktergal sjunga i natten. Hon kan behöva gå genom eld för att finna en gullviva. Men esteterna kan knappt hålla sig nyktra inför näktergalen, de skyndar sig att skriva istället. Och de känner sig inte beredda att ingå

ett vanligt kristet äktenskap för att kompensera gullvivans
skönhet - de inser inte ens att äktenskapet är den
verkliga gullvivan. Jag tycker man kan betala med vanlig moral
för en extraordinär glädje, allt annat är helt enkelt
flängtt. Oscar Wilde sa en gång att solnedgångar inte
värderades så mycket eftersom vi inte kan betala för dem.
Men vi kan betala för dem: genom att inte vara Oscar
Wilde.

Nåväl, de tio volymerna av Skattkammaren fick ligga
kvar i barnkammaren. I dem fanns tradition och
demokrati och jag har aldrig senare funnit någon modern
tänkare eller filosof så hälsosamt radikal eller så
hälsosamt konservativ - med det välsignade undantaget i
Tolkiens ringsaga. Det viktiga är emellertid detta: i den
moderna världens moraliska mentalitet fanns jag mostånd
mot både min barndom förtjusning och min barndoms
berättelser.

Det har faktiskt tagit lång tid att inse att den moderna
eller postmoderna världen har fel och min barndoms
Skattkammare hade rätt. Det verkligt underliga är detta:
den moderna världens tankesätt motsade min barndoms

känsla för livet i sina två viktigaste punkter. Först att den värld är en vild och upprörade plats som skulle kunna ha varit helt annorlunda men som blev helt underbar som den var. Sedan att inför denna vilda och sköna värld kan man mycket väl vara ödmjuk och underkasta sig de begränsningar som denna märkliga välvilja sätter åt oss. Jag fann att hela den moderna världen rasade emot just dessa två centrala övertygelse som jag hade. Chocken jag fick att inse detta skapade i mig två spontana känslor som jag fortfarande erfar och de har blivit övertygelser idag.

För det första fann jag att den moderna livsåskådningen var en sorts vetenskaplig fatalism. Den säger ungefär att allting är på det sätt det alltid har varit och det utvecklas enligt gamla kända regler utan några misstag - naturlagarna. Min sagofilosofi sa alltid att det är en stor glädje att lövet blev grönt fast det kunde ha blivit skärt. Det känns som om det blev grönt just precis när vi tittade på det, så färsk är färgen. Sagans hållning är att snön på en glädjegivande överraskande sätt är vit och skulle kunna ha varit svart. Och vintern är magisk när den kommer i oktober, den borde ha försvunnit, men överraskar med att komma ännu en gång. Denna erfarenhet förtunnas inte med åren - som gammal man

blir det än starkare, detta ävetyr i årstiderna.

Varje färg i världen har inom sig en våga-kvalitet av val. Det röda i rosorna ute i trädgården är inte bara överraskande vald, den röda färgen är dramatisk i sig, ungefär som plötslig blodspillan. Man känner att något har hänt här. Men de vetenskapliga fatalisterna jag mötte i skolan och på universiteten kämpade hårt mot denna naiva känsla att något hade hänt. I själv verket har ingenting någonsin hänt, enligt dem. Åtminstone inte sedan Big Bang, allt bara följer determinerade regler.

Det var en modern variant av calvinismen, denna vetenskapliga fatalism. Allt var av nödvändighet det som var. Spinozas befriande sort av nödvändighet saknades här, det var en kvävande frihet, en som försminkar allting, liksom buddhismen. Men när jag började diskutera med vänner och kolleger som led av denna uppfattning, visade det sig att det hela inte byggde på argument. Att saker och ting upprepar sig i naturen omkring oss sig är ju inte ett argument för att saker och ting nödvändigt upprepar sig, det är ju bara något vi alla ser. Nästa gång behöver det inte ske. Att saker och ting

upprepar sig är snarare något som är mer underligt än rationellt.

Om jag ser ett djur med en märklig näsa så kan jag ju passera det och tänka att det var ett underligt undantag.

Men om sex till kommer promenerande måste jag ju misstänka dem för att ha ett hemligt sällskap någonstans, inte att det måste vara så. En elefant med snabel är egendomligt. Men alla elefanter med snablar är ju som en hiskelig komplott. Att det finns fler av något gör det inte mer rationellt utan mer märkligt. Åtminstone har jag känt det på det viset i hela mitt liv. Att naturen upprepar sig verkar mer som en upphetsad och engagerad lärare som säger samma sak om och om igen av ren entusiasm, inte att det följer en mekanisk naturlag.

Gräset riktigt ropar på att bli sett, stjärnorna på himlen samlar sig för att bli förstådda av mig som står där och böjer nacken för att se. Solen ska verkligen få mig att se henne om hon går upp tusentals gånger.

Regelbundenheten i universum är inte en nödvändighet utan en stor kanat som sjungs med miljarder röster om och om igen. I detta såg jag en viktig ide.

All materialism vi har idag vilar egentligen på ett enda antagande och det är falskt. Det är att om något i naturen upprepar sig så är det förmodligen dött. Det handlar om en mekanism eller ett program av något slag. De tänker att om universum verkligen var personligt så skulle det inte upprepa sig så, det skulle variera sig mer. Solen skulle dans eller något liknande. Detta misstag är underligt: den enda variation som vi känner till i vårt liv är ju döden. Och ofta varierar vi något därför att något har tröttats ut eller avbrutits.

En person går på bussen för han tröttnade på att gå.

Eller han börjar gå för han tröttnade på att sitta. Men om en persons liv var så fullt av glädje att han aldrig tröttnade på att gå från fjällen till kusten så skulle han gå den vägen lika regelbundet som Ljusnan rinner från fjäll till kust.

Farten och exstasen i denna rörelse skulle få dödens stillhet. Solen stiger upp varje morgon. Jag stiger inte upp varje morgon. Men variationen beror inte på min aktivitet utan på min inaktivitet. Så solen kanske alltså går upp varje morgon just därför att hon aldrig tröttnar på att gå upp.

Solens rutin beror på en stark livskänsla snarare än på en död mekanism. Vi kan se detta hos barn när de hittar något bra skämt eller något roligt spel. De upprepar det gång på gång med en kuslig livsglädje. De gör det genom tillgång till livskänsla, inte en brist på liv. Barnens vitalitet, deras starka ande och deras frihet gör att upprepningen sker - gör det en gång till! ropar de. Och jag som vuxen får kasta sonen runt i luften tills mina armar domnar. Vuxna orkar inte med monotonin, barnen älskar den. Gud är nog som barnen. Han kan triumfera i monotonin.

Den moderne humanisten slår också mot min andra mänskliga tradition. Han slog emot min sagokänsla angående gränser och villkor för tillvaron. Det enda som var roligt för honom att tala om var var storlek och utbredning i universum. Carl Sagan skulle bli sur om man kallade honom för imperialist och det är synd att ingen kallade honom det just därför. Han var nämligen en imperialist av den lägsta sorten, den som trodde att själva storleken på solsystemet skulle överväldiga så till den grad att alla andliga ideer försvann från människan. Carl Sagan såg aldrig filmen Men In Black där en galax fick plats i en kula i ett halsband på en katt. Varför skulle

människan lägga ner sin värdighet inför ett solssystem
snarare än inför en val ? Om bara själva storleken visar
att människan inte är Guds avbild så borde en val kunna
vara Guds avbild, lite formlös kanske men liksom ett
impressionistiskt porträtt.

Det är helt fåfängt att argumentera om storlekar. Att
säga om människan att hon är liten i jämförelse med
kosmos betyder ingenting, hon är ju liten redan i
jämförelse med en ståtlig norrlandstall. Men
materialistiska astronomer, i sin dåraktiga imperialism,
skulle säga att människan på något sätt attackerats och
förlorat mot den astronomiska bilden av galaxerna i
universum. Den äldre och förstenade Marx talar om
människan och hennes ideer som man talar inom
fackföreningarna om vissa sorters grupper på
arbetsmarknaden. Han förvandlade människorna till en
liten politisk grupp i universum. Hans inflytande kan
tyvärr iakttas hos en rad senare hedevärda författare.
Många moralister har på ett överdrivet sätt skildrat jorden
som en ond plats. HG Wells gjorde istället himlarna onda,
ungefär som i filmen Independence Day. Vi ska blicka mot
stjärnorna och känna hotet komma närmare, ett hot som

ska förstöra hela vår civilisation.

Men expansionen är mycket värre än så. Jag har redan sagt att materialisten, liksom den galna människan, befinner sig i ett fängelse. Fängelset är en tanke. Dessa fångar uppfattar entusiastiskt att deras fängelse är så stort och upprepar hela tiden denna tanke om storlek på fängelset. Storleken på detta ovetenskapliga universum ger aldrig något nytt eller något skönt eller tillfredsställande, bara mer storlek. Kosmos kanske är evigt stort och samtidigt evigt detsamma, evigt lika tråkigt, evigt lika ointressant. Inte ens i sin vildaste storlek kan det inrymma något sådant som förlåtelse eller fri vilja. Storleken lägger ingenting intressant till det hela. Det är som att säga till en fånge på Kumla att han ska vara glad för nu har de byggt ut Kumla till att täcka halva Närke. Vaktarna har ingenting annat att visa än fler korridore och fler celler och fler matsalar och fler toaletter. Att universum är stort eller större eller evigt i storlek visar oss på liknande sätt ingenting nytt, ingenting gudomligt eller intressant - såvitt vi inte träffar på andra levande varelser.

I sagolandet finns det en verklig lag och den lagen kan

brytas liksom alla verkliga lagar ska kunna brytas. Men maskineriet i det stora kosmiska fängelset var sådant till sin natur att det inte kunde förändras, dess lagar kunde inte brytas, vårt gemensamma öde var att följa dem ständigt. Vi var endast delar i detta maskineri. Antingen hade vi inte förmåga att göra något annat eller så var vårt öde att inte göra något annat. Den mystiska sidan av tillvaron försvann helt och hållet. Försvann gjorde också både auktoriteten i att hålla lagen och det roliga i att bryta den. Storleken på detta universum hade ingenting av de friskhet och luftighet som poetens universum hade. Detta moderna storleksuniversum är ett verkligt imperium, det är gigantiskt men ger oss ingen frihet. Man kommer i allt större rum utan fönster, rum med babylonska perspektiv, men aldrig finner man det minsta fönstret eller en viskning av luften där utanför.

De hemska parallellerna expanderar med distansen, rummet utvidgar sig till synes för evigt. Men alla goda ting har, åtminstone för mig, ett slut. Svärd, till exempel, de har en begränsning. Därmed blir det meningsfullt. Så jag fann skrytet med storleksuniversat så otillfredsställande för mina känslor att jag började argumentera kring det

hela en smula. Snart upptäckte jag att hela fysikerattityder var mycket tunnare och tommare än jag kunnat tro innan. Enligt fysikerna är kosmos ett enda ting eftersom det styrdes av en och samma lag. Men, tänkte de sig nu, eftersom det är ett enda ting så är det nog också det enda ting som över huvud taget finns! En fantastisk logik! Men varför skulle man då behöva bry sig om att kalla det stort? Det finns ju ingenting att jämföra med, det är det enda som finns. Det vore lika rätt att kalla det litet.

En person kan uttala sig så här: "Jag gillar verkligen detta gigantiska kosmos med alla sina stjärnor, sina enorma avstånd, sitt liv på åtminstone en planet med alla sina många och underliga livsformer!" Men i så fall vore det precis lika vettigt att uttala sig så här: "Jag gillar verkligen det här lilla trånga men mysiga universat med sitt lilla antal stjärnor och sparsamma liv på någon enstaka planet". Båda dessa uttrycksätt borde vara lika passande. De är ju båda bara känslouttryck. Det är enbart ett känslouttryck att glädja sig åt eller bli förundrad över att solen är större än jorden. Det är precis lika känslolöst att glädjas över att solen inte är större än den är. En person väljer att ha en viss känsla inför

världen storhet. Varför skulle hon inte kunna ha en stark känsla för dess litenhet?

Senare läste jag en liten bok av EF Schumacher som hette "Litet är vackert" och fylldes av en viss känsla långt bortom de ekonomiska realiteter författaren behandlade. Det var min barndoms förtjusning i litenheten. När man blir förtjust i något så talar man oftast i diminutiver "min lilla kära hustru", "min lille gubbe", vår "lilla mysiga hund", "vårt lilla kära hem" - och anledningen till detta sunda sätt att tala är att allting, oavsett storlek, kan upplevas som avslutat, färdigt, helt och som litet. När jag ser min farmor på gamla filmer så ser jag min "lilla farmor" - vilket också rent faktiskt stämmer. När vi ser en elefant så kan vi snart kalla den "lille elefantgubbe där". Om vi kan göra en staty av något så kan vi göra en statyett.

Nu fanns det fysiker som erkände att universum var ett sammanhängande ting - men de gillade inte detta ting. När jag var liten så var jag förtjust i universum och ville hela tiden använda diminutiver om det, vilket jag gjorde och ingen protesterade - framför allt inte min lilla farmor

som just i sitt lyssnande var den största människan för mig. Jag kände verkligen att den "vitalistiska" livinställningen bättre kunde uttryckas genom att kalla världen liten och mysig än att kalla den gigantisk. När någon sa: rymden är så stor, kände jag att rymden blev förortad, den ville ju egentligen vara liten och mysig! Rymdens eviga utsträckning var kanske lite häftigt slarvig. De här fysikerna visade mig bara ett sorgligt tomt rum medan jag uppriktigt kände en helig vilja finnas här, en vilja som bestod av kunskap om oss. För sparsamhet är mycket mer romantiskt än slöseri. För moderna fysiker var stjärnorna i rymdens enorma rymd en oändlig inkomst av 50-öringar. Men inför Henne som var skön såsom månen och strålande såsom solen och som blickade fram lik en morgonorodnad kände jag mig som en liten skolpojke som får en tusenlapp i handen.

Dessa vagt medvetna övertygelser träffar man bäst med sagornas färger och toner. På detta sätt kan endast magiska berättelser uttrycka känslan att livet inte bara är en njutning utan ett sorts estetiskt privilegium med bjudande villkor. Jag kan uttrycka denna andra känsla av kosmisk mysighet genom att anspela på en annan bok som jag ofta läste som grubb - Robinson Crusoe. Denna bok

får sitt eviga värde genom det faktum att den hyllar begränsningen. Denna begränsning är som poesi för en lite läshungrig pojke som jag var. Begränsningarnas poesi blev vishetens vilda romans.

Crusoe är en man som förlit på en liten ö med några små bekvämligheter som han lyckats plocka åt sig ur havet och det förlista fartyget. Något av det bästa i boken är helt enkelt listorna på saker han lyckas rädda från skeppet. Den största poesin kan vara en inventeringslista! Varje kökspryl blir idealisk därför att Crusoe kunde ha förlorat den för alltid i havets djup. Det hela är en god övning för oss i att titta på alla ting vi har runt omkring oss, snöspaden utanför dörren, skorna därinnanför, böckerna och bokhyllorna i biblioteket, gungstolen, nagelklipparen i badrummet. Tänk så lyckliga vi skulle vara att rädda dessa ting ur ett sjunkande skepp till livet på den isolerade ön! Varje människa upplever detta hemska skeppsbrott - att födas, lida skeppsbrott och klara sig iland och under många år göra upp med Gud.

När jag var liten hörde jag de vuxna ibland tala om geniala människor som lidit totalt skeppsbrott och aldrig

tagit sig i land. Om flera fick jag hör att "de skulle kunna ha varit stora människor nu". För mig är det ännu idag märkligt att vilken person som helst på gatan är en "som skulle kunna ha varit förlorade" - men tog sig i land.

Egendomligt nog vänder sig denna känsla alltmer till de många tusen barn som förliser varje vecka världen runt på abortklinikerna. Kommer framtiden att kalla det "dödsulturens epok"?

Men jag kände också, faktiskt, som om alla ting och världen i sin helhet var just de romantiskt räddade sakerna hos Robinson Crusoe. Att det finns två genus på människorna och en enda sol är ungefär som att på skeppet finna två gevär och en enda yxa. Det är lika sakralt, lika märkligt. Det är väldigt viktigt att inget går förlorat men samtidigt är det lustigt att vi inte kan komplettera tingen. Träden och planeterna liknar grejorna vi räddade från skeppet.

När jag såg Himalayas toppar många år senare var jag glad att dessa inte förbisets i förvirringen. Jag kände mig lyckligt sparsam angående stjärnorna ungefär som de var safirer - de kallas så i Miltons Eden - jag samlade överdådigt på berg. Mitt första egna hem blev i det bergiga

Nordingrå. Utanför vårt sovrumsfönster såg vi de "tre vise männen", bergen norrut vid Docksta och ut mot havet.

För universum är en enda stor juvel och fast det är ganska konventionellt att prata om juveler som ovärderliga och omöjliga att sätta ett pris på så stämmer detta verkligen om denna juvel. Detta kosmos är verkligen utan like och ovärderligt. Och detta av en anledning: det kan inte ersättas, det finns bara ett.

Så slutar det hela i en oundviklig inkonsekvens - försöket att säga det osägbara. Dessa är mina mest angelägna attityder till livet. Detta är jordmånen för den kristna doktrinen. Dessa grundattityder kände jag innan jag kunde skriva en rad i småskolan. Jag kände dem innan jag kunde tänka klart. För att nu ta dem igen: för det första - i mina ben kände jag att världen inte förklarar sig själv. Världen kan vara ett mirakel med en övernaturlig förklaring. Den kan vara ett trick med en naturlig förklaring. Men förklaringen av detta trick måste vara betydligt bättre än de naturliga förklaringar vi hittills hört av naturvetare. Det hela är magiskt, vare sig det är sant eller falskt.

För det andra kände jag att magin måste ha en mening och en mening måste ha ett personligt subjekt som menar det. Det fanns något tydligt personligt i hela tillvaron, det liknade kunskap. Världen var personligt tänkt ungefär som ett musikstycke eller en skulptur. Vad det än betydde så betydde det oerhört intensivt.

För det tredje kände jag att detta verk hade en egendomlig skönhet, världen har en konstig form som tilltalade mig, ungefär som hoberna, dvärgarna, alverna, orcherna och drakarna i sagorna. Föga anade jag att lembas verkligen finns i kyrkan men det stämmer in i den övriga konstruktionen av universum.

För det fjärde att den rätta sortens tacksamhet för detta konststycke till universum måste innebära en sorts ödmjukhet och återhållsamhet: vi bör tacka Gud för ölet och burgundervinerna genom att dricka lagom av dem.

Jag kände också att vi borde visa respekt inför detta märkliga universum, inte genom artighet utan genom lydnad och lojalitet. Och till sist, lite konstigt, hade jag fått i sinnet att alla fragment av godhet som vi räddat från

skeppet och fått iland var som heliga relikier från en gammal ruin. Människan hade lyckats rädda dessa heliga ting ungefär som Crusoe räddade saker från det sjunkande skeppet. Allt detta uppfattade jag som grabb och förutom farmor var det ingenting i omvärlden som inspirerade mig till detta. Naturligtvis hade jag vid denna tid inte funderat ett spån på vad kristen teologi sa.

Kap. 5 Kristen realism

När jag var liten sprang det omkring två personer och argumenterade i min omedelbara närhet. Det var farbror pessimist och tant optimist för att använda lite bunyanska allegorier. Jag använde de där orden själv, mina föräldrar använde dem, men jag visste verkligen inte riktigt vad de menade med dem.

Det enda som var uppenbart var att tant optimist och farbror pessimist inte kunde mena vad de påstod. För den vanliga förklaringen var att en optimist tyckte denna värld var så god som den någonsin kunde vara ungefär som i Voltaires nidporträtt av Leibniz i Candide medan

pessimisten menade att den var så dålig som den nånsin kunde vara. Min pappa läste ibland Schopenhauer högt för mig. Musik var det enda tröstande i en värld som byggde på tragisk vilja och föreställningar.

Båda dessa påståenden var naturligtvis heltokigt nonsens och man måste söka förklaringar någon annanstans. En optimist kunde ju bara inte vara en person som tänkte att allt var rätt och ingenting var fel. I det hela stora kom jag till insikten att optimisten tänkte att allt var bra utom pessimister och att pessimisten tänkte att allt var dåligt utom han själv. Det vore kanske orättvist att glömma den mystiska men suggestiva definition som en liten flicka lär ha givit: "En optimist är en person som tar hand om dina ögon och en pessimist är en person som tar hand om dina fötter."

Jag är inte säker på att inte denna definition är den bästa av de som finns till hands. Det finns en sorts allegorisk saning i den. Det finns kanske en bra distinktion mellan den odrägliga tänkare som bara tänker på vår kontakt med jorden från den ena stunden till den andra, och den mer lyckliga tänkare som begrundar för djupt liggande förmåga till vision och till att välja vår väg i

livet.

Men detta är ett djupt misstag. Antagande som ligger i denna distinktion är att en människa kritiserar denna värld ungefär som en som letar efter ett bra hus eller som om man förevisades en ny hyreshuslänga. Om en människa kom till den här världen från en annan värld och hade alla nödvändiga förmågor så skulle han kanske kunna diskutera hurvida midsommarens fördel kan väga jämt med sjuka hundars nackdel här på jorden, ungefär som en som letar efter bostad kan försöka balansera internetuppkoppling mot avsaknad av någon som helst utsikt från lägenheten.

Men ingen människa är i denna situation. En människa är hemma i denna världen innan han kan försöka bedöma den. Han eller hon har redan kämpat för världens flagga och ofta vunnit stora heroiska segrar för denna flagga, långt innan hon eller han ens hade kommit på idén att anmäla sig till värnplik. För att sammanfatta det kort så har varje människa en lojalitet långt innan hon eller han har någon beundran för det jordiska livet.

Förut har vi sagt att den grundläggande känslan att denna värld är främmande och ändå attraktiv uttrycks allra bäst i sagan. Läsaren kan om han eller hon vill, lägga ner nästa stadium to den stridisaktiga och till och med knäppa litteratur som vanligen kommer efter sagorna i en pojks utveckling. Vi har alla en hel del god moral tack vare pojkböckerna, hjälteberättelserna och deckarna. Av någon anledning så är det fortfarande så för mig att vår attityd till livet uttrycks bättre i termer av en militärisk lojalitet än i termer av kritik och uppskattning efter den kritiska granskningen. Mitt accepterande av universum är inte optimism utan mer lik en form av patriotism.

Det handlar om en primär, ursprunglig lojalitet.

Världen är inte ett hotell i Ludvika, som jag i ett anfall av romantisk sorgsenhet kände i min ungdom, ett hotell som vi vill lämna eftersom vi känner att det är eländigt. Världen är en borg där vår familj lever, en borg där flaggan hänger ut över vallgraven och ju mer eländigt vi har det i borgen ju mer ska vi kämpa tillsammans för den. Poängen är inte att denna värld är inte att den är för ledsam att tycka om eller glad nog att glädja sig åt. Poängen är att när du älskar någonting så är dess glädje skäl att älska men dess ledsamhet skäl att älska desto mer. Alla optimistiska

synpunkter på Sverige är skäl att älska landet men alla pessimistiska synpunkter på Sverige är skäl att älska landet desto mer. På samma sätt är både pessimismen och optimismen skäl att älska universum för oss kosmiska patrioter.

Låt oss anta att vi konfronteras med något vi tycker är desperat, t ex Holmsveden! Om vi tänker på vad som verkligen är bäst för Holmsveden ska vi finna att tankens tråd leder till en tron med mystik och godtycke. Det räcker inte att en person tycker illa om Holmsveden. I det fallet skulle han ta sitt liv eller flytta därifrån till Bollnäs. Inte heller är det tillräckligt att tycka om Holmsveden, för då skulle samhället bara fortsätta vara vad det är, alltså fruktansvärt. Enda vägen ur dilemmat är att älska Holmsveden, älska detta samhälle med en transcendent tillhörighet och utan någon jordisk anledning.

Om det fanns en människa som älskade Holmsveden så skulle Holmsveden resa sig som ett elfenbenstorn med gyllene tinnar, detta samhälle skulle smycka sig som en älskad dam. Holmsveden är bara ett annat namn på Nazaret.

Att smycka sig är inte något som ett eländigt samhälle

skulle ta sig för; det är den som redan är älskad som
smyckar sig. En mor ger inte sitt barn en läcker
mountainbike för att barnet är fult utan en sådan. En
älskare ger inte sin flicka ett halsband för att dölja hennes
nacke. Om folk älskade Holmsveden som mödrar älskar sina
barn, därför att de är deras egna barn, så skulle Holmsveden
på några år vara vackrare än Florens.

Någon läsare tycker nog att detta är ren fantasi. Jag
svarar att detta är den faktiska mänsklighetens historia.

Det är den eviga frågan: Kan något gott komma från
Nazaret? En annan formulering är Pilatus: Vad är
sanning?

Gå bakåt till civilisationens rötter och vi finner dem
tvinnade runt någon stens som dyrkats eller någon helig
källa som man vördat. Folk ärade först en plats och fick
senare ära för detta. Folk älskade inte Rom för att staden
var stor. Staden blev stor därför att folk hade älskat
henne. De första kristna lydde inte en kyrka för att den
hade auktoritet. Det fanns ingen kyrka, det fanns ingen präst,
det fanns inga sakrament. Men liv fanns, människor fanns.
Katolska kyrkan fick efter hand auktoritet därför att Kristus
var närvarande och apostlarna älskade Sanningen.

På sjuttonhundratalet hade många tänkande människor en ide om samhällskontraktet, inte bara Rousseau - en ide som kritiseras mycket idag, ofta klumpigt. I så måtto att det bakom all historisk ledning av ett samhälle finns en ide som innehöll medvetet samarbete, tror jag vi kan visa att de hade rätt. Men de hade säkert fel i tanken att människor alltid uppnådde eller ens ville uppnå en etisk ordning genom kontrakt, genom medvetet utbyte av intressen. Moral skapas inte genom att en person säger till en annan: Jag ska inte slå dig om du inte slår mig. De fick moral genom att hålla sin religion levande, liksom Robinson på sin ö. De odlade inte modet som karaktärsdrag eller etisk dygd, de kämpade för sitt heliga altare och märkte att de hade blivit modiga. De odlade inte heller renhetens dygd. De renade sig inför sitt altare och märkte att de var rena. Vi här uppe i Norden slutade inte dränka flickebarn för att den kristna guden erbjöd betalning. Vi förstod att missionärerna hade en sann religion och därefter märkte vi att tron var bra för flickebarnen, de fick leva och bli älskade. Vi slutade inte knuffa mormor utför ättestupan för att den kristna guden ville något annat. Vi kom till en frisk tro och tog hand om mormor som en följd av tron.

Judarnas historia i GT är det enda tidiga dokument som är känt för de flesta i Europa. Fakta om synden finns i tillräcklig mängd i denna historia. När jag hörde berättelserna som barn kunde jag alltid tänka på män och kvinnor jag mött, de som älskade barn och var rättvisa, de som hatade sig själva och alla andra med dolde det bakom ordning och reda. De tio budorden som vi har funnit hos nästan alla kulturer förstod jag tidigt som kod för regementet, utfärdad för att skydda en viss ark när den fraktades genom en viss öken. Jag förstod att arken var det viktiga med mänskligheten på jorden. Denna förståelse försvann förstås i den humanistiska ungdomen och förvandlades till lätt ironi över dammiga traditioner som möjligtvis kunde ha värde i filmerna om Indiana Jones.

Anarki var en synd därför att den hotade heligheten och när de instiftade en helig dag för Gud märkte de att de hade skapat helgen för människorna.

Vi märker alltså att ur en primär vördnad för en plats eller ett föremål växer en kreativ energi fram till nytta och hälsa för människor. Vi kan nu gå vidare till ett märkligt

faktum. Låt oss minnas för ett ögonblick att den enda riktiga optimismen är en sorts unversell patriotism. Vad är det för fel på pessimsten? Jag tror man kan säga att han är en kosmisk antipatriot. Vad är det för fel med antipatriotisten? Vi kan säga utan överdriven bitterhet att han är en ärlig vän. Och vad är det för fel med en ärlig vän?

Det är att den ärliga vännen inte är ärlig. Han håller något dolt, han döljer sin egen tvivelaktiga njutning när han säger otrevliga saker. Liksom cynikern känner han ett hemligt begär att skada och inte bara hjälpa. Detta gör honom till en sorts antipatriot vilket alltid är irriterande för sunda medborgare. Jag menar nu inte den form av antipatriotism som bara irriterar aktiemäklare och yppiga kvinnliga skådespelare.

Men det finns en sorts antipatriot som med sin uppriktighet förgargar många ärliga människor och förklaringen är , tror jag, att han är den oärliga ärliga vännen, den som utan att alls vara ledsen säger: Jag är hemskt ledsen men jag måste tala om att vi är ruinerade. Man kan säga att han är en förrädare, för han använder

sin obehagliga kunskap som skulle inspirera till kamp för att få folk att inte kämpa alls. Just för att han har rätten att vara pessimistisk så är han pessimistisk inför andras kamp.

Pessimisten använder den frihet livet ger honom för att få folk att överge livet. Trots att han bara meddelar fakta så gäller det att se det motiv han har.

Det kan vara sant att tolvhundra människor i Kramfors har drabbats av spetälska men det vi vill veta är vem som har sagt det, en pessimistisk filosof som vill straffa gudarna eller en vanlig präst som vill hjälpa de drabbade.

Pessimistens synd är således inte att han straffar gudar och människor med sin kunskap utan att han inte äskar de han straffar, han har inte den primära och övernaturliga lojaliteten inför tingen omkring oss. Vad är då det onda i den person vi vanligen kallar optimist?

Uppenbarligen känner vi att optimisten som vill försvara världens heder, kommer också att vilja försvara det oförsvarbara. Kosmos är hans, vad det än innehåller och vare sig något är rätt eller fel. Han är inte så intresserad av att förbättra saker utan mer av att svara rakt på alla attacker som hans kosmos utsätts för. Han vill inte rena någonting utan spola bort allt med reningsmedel. Allt detta leder oss till en intressant psykologisk kunskap om

motivation.

Vi säger här att det måste finnas en primär lojalitet inför livet. Men nu kommer frågan: skall det vara en naturlig lojalitet eller en övernaturlig? Eller: ska det vara en rimlig lojalitet eller en orimlig? Det märkliga är att den är den dåliga optimismen som kommer genom den rimliga optimismen. Rationell optimism leder till stagnation, det är den orimliga, nästan irrationella optimismen som leder framåt, som reformerar världen till en något godare värld. För att dra en parallell till patriotism: det är den rimliga patrioten som drar ruinen över ett ställe, han har nämligen en rimlig anledning att vara stolt över sitt hem. Däremot kommer den orimliga patrioten alltid att utveckla sin hemplats för han älskar den utan någon rimlig anledning. Han är tokig nog att ge sin lojalitet till en plats utan synbarlig anledning och han räddar både sig själv och platsen.

Platsen kan vara den eländiga utkanten på ett flygfält, som i den australiensiska filmen där flygbolaget tänker expropiera marken men där lokala patrioter kämpar en orimlig men ärlig kamp för att rädda sina hem. Jag säger

inte att detta inte kan gå lite för långt. Jag menar bara det är den mystiska patrioten som räddar hemmet. Den som har god anledning att vara patriot är ofta den som endast täker på sitt eget skinn. Det är den som inte äskar Sverige utan endast en teori om Sverige. Om vi älskar ett Svergie som är rent från "invandrare" så överskattar vi oss själva som ras. Men om vi älskar Sverige som ett gott land så kan majoriteten vara invandrare (vilket det är historiskt sett).

Bara den rimliga patriotismen förfalskar historien och gör Karl XII till arisk rasist och glömmer hans intresse för islam. En person som älskar Sverige för sin egen skull bryr sig inte om vilka raser som finns. Men en person som äskar Sverige för den gemanska rasens skull struntar i alla historiska fakta för sin egen åsikts skull. Han kommer att sluta med att påstå att det var svenskar som invandrade från Belgien på 1600- och 1700-talet. Den rimliga patrioten hamnar i total oförnuftighet vilket beror på hans enbart naturliga skäl att vara patriot. I stället för att förbättra ett gott Sverige förstör han Sverige genom sin historiska idioti och främlingsfientlighet.

Detta är delvis vad som skett i Frankrike för ingen

annanstans är patriotismen så abstrakt och godtycklig och ingen annanstans sker reformer på ett så svepande och drastiskt maner. Ju mer övernaturlig patriotismen är ju mer naturligt praktisk politik får vi.

Kanske det bästa exemplet på sund och övernaturlig patriotism är kvinnor i vardagen och deras egendomliga lojalitet till familjen. Tokiga teoretiker kommer ibland på idén att eftersom kvinnor är lojala mot sitt eget folk i alla väder så är kvinnor egentligen blinda och ser inga sammanhang. De känner inte kvinnorna. Samma kvinnor som är redo att försvara sina män under alla tänkbara omständigheter är helt på det klara med mannens tunna ursaker för sina svagheter och tjockskalligheten hos dem när han faller för dem. En mans vänner gillar honom men lämnar honom som han är. Hans fru älskar honom som han är och försöker alltid att reformera honom till en annan och bättre man, till det som är hans verkliga person. Det är den heliga och orimliga patriotismen hemma i huset, den goda innebörden av patriarkat, den där mannen får sin form av kvinnan. Det handlar inte om en psykologisk defekt hos frun eller en sociologisk defekt i familjeinstitutionen.

Kvinnor som i vardagen är rena mystiker i sin lojalitet och i sin tro är extrema cyniker i sin kritik av de män de älskar. Många är de kvinnor om dyrkar sina söner och samtidigt misstänker att de kommer att hamna fel i livet. Kvinnan underskattar i regel mannens faktiska dygd och överskattar hans potentiella värde. Den hängivna kvinnan har all frihet att kritisera sina söner och män. En fanatiskt lojal människa kan lugnt vara skeptisk. Kärleken är inte blind, som många tror, det är det sista den är. Kärleken är bunden och ju mer den är bunden ju mindre blind är den, den bär korset medvetet.

Detta är åtminstone den hållning som jag kom att inta när det gäller optimism, pessimism och förbättring. Innan vi kan få en kosmisk reform så måste vi ha ett löfte om kosmisk lojalitet. En människa måste för vara intresserad av livet, därefter kan han vara ointresserad av sina egna åsikter om det. "Min son, ge mig ditt hjärta" - men hjärtat måste först vara fixerat på det rätta stället. I samma ögonblick vi har ett hjärta på rätta stället så har vi också en fri hand. Här finns naturligtvis en kritik att vänta: att en rationell person accepterar världen som en slumpmässig blandning av gott och ont med en rimlig

tillfredsställelse och ett rimligt mått av uthållighet. Men det är just denna attityd som jag menar är den felaktiga, även om den i modern tid är den vanliga.

Att uppfatta livet som en medioker blandning av trevligt och otrevligt som knappt är värt så många överord eller ens smärtan att födas - det är i grunden en synd och denna synd skrämmer mig. För våra titaniska syften inom tro och samhällsbygge behöver vi inte den mediokra attityden av världen som en kompromiss av gott och ont utan en attityd där vi av hjärtat hatar och av hjärtat älskar. Vi vill inte ha en neutralisering av förtjusning och förtvivlan för att skapa en självgod förnöjelse, människan vill ha en skarpare förtvivlan och en skarpare förtjusning. Vi behöver känna detta universum på en gång som vättarnas hemska grotta och som vår egen lilla ombonade stuga i det trygga Fylke, till vilken vi kan återvända för att dricka kvällste.

Ingen tvivlar på att den vanliga människan kan fortsätta leva i den här världen utan de intensiva färgerna, men det vi begär är inte styrka nog att stå ut med livet, utan styrka nog att få livet att bli mer liv. Kan vi hata nog

för att förändra världen och samtidigt älska nog för att
anse världen vara värd en förändring? Kan vi se på allt
gott som sker utan att känna självgodhet? Kan vi se på
den enorma mängden ondska utan att bli desperata?
Kan vi helt enkelt vara inte bara pessimister och
optimister utan fanatiska pessimister och fanatiska
optimister? Är vi hedningar nog att dö för världen och
kristna nog för att dö till världen? I detta sammanhang
menar jag att den rationella optimisten går fel och den
irrationella optimisten går rätt. Han är beredd att smälla
till hela universum för dess egen skull.

Jag tog de här sakerna i den ordning de kom för mig
under studeåren, inte i en särskild logisk följd. Det hela
skärptes av några händelser. Under stark inverkan av en
del pjäser av Ibsen kom det för mig att det kanske inte var
någon god ide att ta sitt liv. Allvarliga moderna
humanetiker säger ill oss att vi inte ska klanka ner på den
som skjuter bort sitt huvud eftersom det egentligen var en
ganska modig person som tog konsekvenserna av vissa
insikter. En del har till och med föreslagit att i ett framtida
humant samhälle bör vi ha enkla automater där
man lägger i en slant och bli skjuten på ett praktiskt sätt.
I all detta kände jag mig mycket främmande inför det som

många kallar liberal och humanistisk hållning. Min egen lärare Ingemar Hedenius var en sådan intellektuell humanist som lite högtidligt tyckte vi skulle hjälpa varandra dö när det fanns praktiska och andra skäl till det. Men självmord, eller hjälpt självmord är nog inte bara en synd utan synden själv i sin essens - särskilt när det kallas "värdigt". Det är det yttersta onda. Att inte finna existensen som i sig helig, att vägra se något utöver smärtan och svårigheten. Den som dödar en människa dödar en människa. Men den som dödar sig själv dödar alla människor. Han eller hon släcker ut livet i en hel värld, fylld av människor. På ett bildligt sätt är denna handling värre än våldtäkt. Den handlingen förstör alla byggnader, förolämpar alla kvinnor.

Tjuven nöjer sig med pengar eller diamanter. Men självmördaren och hans hjälpare är inte nöjda med ett liv i smärta och just detta är brottet. Hon eller han kan inte mutas med den himmelska stadens lysande guld, den nya och verkliga existens vi får av Gud. Att ta en sådan mutavore hederligt i kontrast till brottet. Tjuven värderar det han stjälar, dock inte ägaren. Men vår självmördare förolämpar allting i världen genom att inte stjäla det. Hon eller han smutsar ner varje blomma genom att vägra leva

för blommans egen skönhet.

Det finns ingenting levande i hela universum som inte förolämpas av den eutanasiska handlingen, vare sig det gäller pedeutanasi som i det storslagna projektet \pm sterrike och Tyskland på 1920-talet eller gerieutanasi som idag på 2000-talet över hela västvärlden. När någon hänger sig själv i ett träd kunde faktiskt bladen falla ner av ren förargelse och fåglarna försvinna därifrån i ursinne. Båda formerna av liv har nämligen sårats av handlingen den hängde utförde. Naturligtvis finns en rad skäl för eutanasi - hedendomen är full av sådana skäl. Det enklaste är att finna skälen. Det finns också skäl för våldtäkter, vi finner alltid goda politiska skäl för bombdåd och terrorhandlingar. Men ska vi tala om goda skäl för att göra något så talar mycket mer för den politiska terrorhandlingen än för den egna eutanasin. Det finns verkligen en mening bakom det gamla bruket att begrava självmördaren i ovigd jord. Det är ett brott olikt alla andra. Det är ett brott som gör de andra brotten omöjliga.

Ibland har jag ramlat över påståenden av moderna humanister med denna tanke: självmordet kanske är

ungefär detsamma som martyrernas villiga död. Det uppenbara felresonemanget här hjälpte mig att se klart. Självmordet är förstås raka motsatsen till martyriet. En martyr är en människa som bryr sig så mycket om något utanför sig själv att hon eller han glömmer det egna livet. En självmördare är en människa som bryr sig så lite om allt utanför sig själv att han eller hon inte vill se någonting levande längre. Den ena vill att någon ska börja, den andra att allt ska dö. Martyren blir nobel just därför att hon eller han bekänner sin förbindelse med livet, döden inträffar för att något annat ska leva. Självmördaren är förkastlig därför att han eller hon inte har någon sådan förbindelse till livet, det handlar bara om att förstöra och andligt sett förstörs hela universum.

Där kom jag att minnas det märkliga faktum att kristendomen hela tiden hade visat en märkelig avsky för självmordet. Märkligt, därför att samtidigt hade den visat stor entusiasm för martyriet. Lägg märke till att den historiska kristendomen inte anklagades utan goda skäl för att driva martyriet och asketismen till en extrem överdrift, till ödslighet och pessimism. De tidiga kristna martyrererna talade faktiskt om döden med en sorts ryslig lycka i blicken. De talade illa om kroppens behov och

skönhet, de kände blommors doft i graven. Detta tycks för många vara pessimismens sätt att tala eller en dödsinriktad romantik, som hos Stagnelius eller Hopkins.

Men detta är inte vad kristendomen säger. Den talar nämligen om det verkliga liv vi får några sekunder efter döden. Den talar om det naturliga i att längta dit. Den påminner oss om att inte glömma hur fysisk denna eviga existens är, mer fysisk och sinnlig än vi någonsin erfar på jorden. Tala om skäl för eutanasi !

En rad märkliga gåtor kring kristendomen kom in i diskussionen för mig i mitt sökande. Det fanns en alldeles särskild kristen ton i dessa frågor, en ton som vi återfinner i många sammanhang men som har sin grund i frågan om martyriet. Den sakliga kristna attityden till martyrdöden och till självmordet handlade inte om en gradfråga, som det ofta gör i dagens diskussioner om dessa ting. Det var inte så att vi ska dra en progressiv linje mellan det ena och det andra så att självmördaren med exstas hamnar på ena sidan av linjen och självmördaren med sorg på den andra. Den kristna känslan var inte att självmord är ett martyrium som

dragits för långt. Den kristna känslan var stark avsky för det ena och stark entusiasm för det andra. Dessa två ting som liknade varandra så mycket är för den kristne motsatser till varandra genom existensen av himmelriket och domen.

En människa kastade bort sitt liv och han var så god att hans ben kunde bota andra människor med spetälska.

Han blir föremål för miljoner människors böner och många mils pilgrimsvandring. En annan människa kastade bort sitt liv och han var så ond att hans ben kunde förgifta sina bröder. Han måste ligga utanför kyrkogården och barnen gick runt hans grav och visste. Jag säger inte att denna kraftfulla motsägelse är riktig utan undrar varför den är så stark?

Här kände jag också för första gången att jag gick på en väl trampad stig. Kristendomen hade känt denna motsättning mellan martyren och självmördaren. Var orsaken till denna känsla densamma som för mig? Hade kristendomen känt vad jag känt men inte kunde beskriva? Detta behov av en primär lojalitet till alla ting och sedan behovet av en reform som skulle vända upp och ner på allting? Då mindes jag att detta var en anklagelse mot

kristendomen - att den kombinerade två ting som jag själv försökte på alla sätt att kombinera. Kristendomen anklagades för två saker samtidigt: att vara för optimistisk om universum och för pessimistisk om jorden och världen. Detta sammanträffande fick mig att stanna upp. En imbecill vana har uppstått i den moderna debatten. Någon säger att den eller den trosuppfattningen kunde man ha vid en viss tid i historien men inte idag. Vissa dogmer kunde t ex vara trovärdiga under elvahundratalet men definitivt inte på 2000-talet. Det innebär ungefär att en viss filosofi fungerar på måndagar men inte på onsdagar. Eller att en syn på kosmos passar vid tretiden men inte en halvtimme senare.

Vad en människa kan tro eller inte tro beror på hennes filosofi, inte på tiden eller platsen. Vare sig vi har en fast grund eller inte att vila vår tro på kan den inte bero på klockslaget. Om en person tror på en oföränderlig lag kan hon eller han inte tro på mirakler vid någon möjlig tidpunkt. Tänk på exemplet med helande. En materialist på elvahundratalet kan inte tro på helandet som reell kraft mer än vad en materialist på 2000-talet kan. Men en medlem av Christian Science kan på 2000-talet tro

det lika mycket som en likasinnad på elvahundratalet.

Det handlar om den teori om verkligheten vi har.

Så fort det handlar om ett historiskt svar är poängen om det är ett svar på vår fråga eller inte, inte tidpunkten när svaret gavs. Frågan är vår egen fråga oberoende av sekel, ställd vid en viss tidpunkt. Ju mer jag tänkte på när och var kristendomen kom till, det märkliga i att små kapell i Norrbotten heter Betel efter en plats i mellanöstern för två millenier sedan, förstod jag att kristendomen var ett svar som kommit för att besvara en viss fråga. Från historisk relativism landade jag i en form av begreppsrealism, där vissa frågor om och om igen kräver vissa svar.

Det finns också kristna som ger helt oförsvarliga komplimanger till kristendomen, och dessutom historiskt inkorrekta sådana. De talar som om någon helighet eller fromhet helt enkelt inte fanns förrän kristendomen blev en religion. De tycks inbilla sig att de kristna var först med enkelhet, balans i livet, intresse för det inre livet, allvar inför de stora och viktiga frågorna. De tycker det skulle vara småaktigt, ja elakt, att påstå att det enda kristendomen var först med var kristendom. De ser inte

att kyrkan Jesus grundade handlar om universum både före all tid, i tiden och efter tidens slut.

Kristendomens speciella sak var det som är speciellt för kristendomen, inte enkelhet eller fromhet, helighet eller djupt inre liv, godhet eller kärlek till nästan. Dessa saker är uppenbara ideal för hela mänskligheten och har alltid varit det. Kristendomen var svar på en gåta, inte den senaste truismen efter ett långt samtal.

Man kan nästan dagligen se nyandliga eller frireligiösa skrifter och tidningsartiklar som påpekar hur ren och fin kristendomen blir när den slipper alla dogmer som kyrkan samlat på sig, en ren kärna av stilla inre ljus, ungefär som hos kväkarna. Voltaire, för att ta ett känt exempel, gör en stor sak av detta resomenang i Candide redan 1759.

Det speciella med kristendomen var snarare att förgöra det inre stilla ljuset. Detta stilla inre ljus hade förkunnats av stoiker, magiker, egyptier, babylonier, indier och kineser, ja nästan alla kulturer hade ägnat sig åt detta.

Det speciella med kristendomen var inte att åter förkunna det still inre friden.

En stoiker som Markus Aurelius med sin värdighet, sin sorgliga och melankoliska omsorg om andra människor, levde för detta stilla ljus. Märk väl att Aurelius, liksom de flesta som ägnar sig åt ett stilla inre ljus, insisterar på små vardagliga ting som vi ska göra eller inte göra. Det beror på att han inte har vare sig kärlek eller hat nog att göra en moralisk revolution. Han stiger upp mycket tidigt på morgonen, precis som många aristokratiker gör som lever det enkla livet, för att stilla promenera. Det beror på att en sådan form altruism är mycket enklare, mycket stillsammare än att stoppa massakrerna på Colosseum eller ge engelsmännen sitt land tillbaka. Med allt sitt inre stilla ljus är Markus Aurelius en mycket intolerant typ av människa. Han är inte egoist, han är en altruistisk egoist. En osjälvisk egoist är en människa med stolthet men utan lidelsens ursäkt för det.

Av alla former av upplysta människor är de värst som talar om det Inre Ljuset. Av alla horribla religioner är de får framträda - denna känsla innebar att den katolska synen på syndafallet var verklig. Syndfallet var inte symboliskt som i vissa protestantiska kretsar, utan reellt. Synden hos Adam, fallet, dödens introduktion och skönheten i skapelsen var nu alldeles verkliga faktorer i

mitt eget och alla andra människors liv. När min vän såg havet och utropade: "Himmelskt!" så visste jag vad allting handlade om. Och när han i nästa stund dreglade över en alldeles för ung flicka visste jag också vad allt handlade om. Inte bara döden kom med syndafallet utan även begärens föreställningsförmåga som nästan helt är bortom all förnuftig kontroll. Katastrofen som inträffade tog inte bort den gudomliga skönheten men blandade den med ett av föreställningar överhettat hormonellt system.

Alla de dimmiga och formlösa fantasier jag hade, och som är svåra att beskriva i ord, klev nu fram och intog rätt plats i systemet. Den fantastiska iden att kosmos inte var meningslöst eller tomt utan snarare litet och mysigt, fick nu en uppenbar mening, för om universum var en poets skapelse så blev det litet, begränsat och vackert - ungefär som diamanter. Min lite spöklika känsla av att det goda inte bara var ett instrument som skulle användas utan mer som en helig relik att vördas och skyddas, som gods från skeppet i Robinson Crusoe, till och med denna känsla var som en viskning från en visdom jag anat. Enligt kristendomen är vi i samma belägenhet som några överlevande från ett skeppsbrott,

den blandade besättningen på ett gyllene skepp som förlöst strax efter världen skapades.

Men det viktigaste av allt var att skälen till optimism i tillvaron helt kastades om. Det kändes som en stor lättnad, ungefär som när ett ben ur led plötsligt hamnar på rätt ställe igen. Jag hade ofta tänkt på mig själv som en optimist för att undvika den uppenbara blasfemin i pessimismen. Men de flesta former av optimism hade visat sig filosofiskt ohållbara, ibland falska och i slutändan ofta mycket ledsamma eftersom de alla försöker få oss att passa in i världen. Sätillvida innehåller Candide en poäng men den trädgård som kastas in i berättelsens slut och som alla ska odla saknar det äventyr som kristendomen erbjuder den troende, ett äventyr Voltaire kanske aldrig hittade fram till.

Den kristna optimismen gör något helt annat. Den utgår från att vi inte passar in och därför blir den sund. Den påvisar att vi är skilda från vår Skapare och därför kan vi tjäna denna Skapare. I detta tjänande finner vi äventyrets lycka. Jag hade som så många andra försökt vara lycklig genom att intala mig att människan är ett djur som andra djur, oskyldigt sökande sitt goda i Guds

värld med fri tillgång till egendom, makt, sex och sinnliga njutningar. Människan var en biologisk och neutral varelse som allt annat, värderingar och religion kom senare. Men äntligen fick jag nu genom Evangeliet se att människan var ett monster, och så stämde allting.

Jag hade känt rätt som liten grabb när jag tyckt allt var lite skumt upplagt: jag själv var ju nämligen som moralisk varelse värre än alla andra och samtidigt bättre än alla andra. Optimistens njutning var prosaisk och ytlig för den vilade på att allt är naturligt. Den kristna njutningen var dramatisk och poetisk för den handlade om det onaturliga och sjuka i allting när det konfronterades med det övernaturliga. Den erkände att synden och begränsningen skäms inför renheten och det obegränsade. Äntligen en filosofi som säger som det är!

De moderna humanisterna tillsammans med de nyandliga hade ständigt upprepat för mig att jag var på rätt plats just nu, att nuet är lyckans hemvist - Var Här och Nu ! - och samtidigt hade jag känt mig deprimerad av detta nu. Men när kristendomen visade att jag var på fel plats började min själ sjunga av glädje, ungefär som en

fågel på vårkanten. När kristendomen förkastade mitt nu i relation till Guds evighet brusade glädjen in i mig och jag fick rätt frihet i tid. Den kristna kunskapen öppnade ett efter en serie mörka prång i mig och lyste upp dem med detta orimliga och knäppa övernaturliga ljus över alla fenomen. Själva fenomenet fick en ny mening, något som filosofen Husserl upptäckte långt innan han konverterade till katolska kyrkan. Min barndom trädde åter fram, jag kunde som en annan Proust återleva fläckar av barndomens alla intryck. Jag insåg nu varför de gröna fjällnära skogarna alltid verkat lurigt och nipprigt gröna, som det osannolika skägget på en jätte. Jag förstod varför jag kunde sitta på en klippa, se ut över havet och plötsligt gråta av hemlängtan fast jag var hemma.

Kap. 6 Motsatsernas harmoni

Det egentliga problemet med vår värld är inte att den är

oförnuftig. Inte heller att den är förnuftig. Det vanligaste problemet är att världen nästan, men bara nästan, är en förnuftig värld. Livet är inte ologiskt - ändå är det en fälla för logiker. Livet verkar lite mer matematiskt än det egentligen är. Exaktheten i världen är uppenbar men det inexakta ligger dolt, det vilda väntar på oss, äventyret.

Ett exempel: den mänskliga kroppen. När man lär ut t'ai chi vill de flesta ha samma rörelse på båda sidor. Det ska stämma tycker man. Men rörelserna är inte symmetriska. Folk skulle vilja att det väsentliga med den yttre formen var tvåsidigheten. Den vänstra sidan skall likna den högra. En vänsterarm, en högerarm, ett vänsterben, ett högerben. Vidare en västerhand, en högerhand. Man går vidare med ögon, öron nashålor. Man ser en lag. Man hittar ett hjärta och väntar sig ett till på andra sidan. Där har vi fel. Där vi känner sig mest säkra har vi fel.

Denna tysta asymmetri, denna avvikelse från det exakta och lagenliga är det märkliga elementet i allting vi känner till. Ingen kan förklara det på ett nöjaktigt sätt. Assymetrin betar sig som en hemlighet i sagan om världen. Ett äpple eller en apelsin är rund nog för att

kallas rund, men är inte rund. Jorden kallas rund men är det inte, snarare lite vagt päronformad. ÷verallt bland tingen finns detta oberäkneliga och assymetriska.

Rationalisten kan inte knäcka gåtan, empiristen kan bara observera och vara tyst. Ingen induktiv metod kan ge oss säkra svar.

Jordens kurvatur får oss att tro att den är en sådan kurva men det stämmer inte. Människan har två lika hjärnhalvor. Hon borde ha två hjärtan. Många expeditioner till Nordpolen byggde på en exakt förväntan men den stämde inte. Många sökare försöker fortfarande hitta det mänskliga hjärtat på fel ställe. New Age är fullt av sådana märkliga expeditioner. Insikt och inspiration i det viktigaste sakerna i livet testas vi bäst genom gissningar kring just dessa dolda assymmetrier och överraskningar. Om en matematiker från en annan planet såg våra armar och ben skulle han gissa på två hjärnhalvor och två hjärtan. Men om han gissar på två hjärnhalvor och ett hjärta så skulle jag kalla honom något annat än en matematiker.

Detta är vad kristendomen gör. Inte bara är den

förnuftig och logisk där logiken gäller utan när verkligheten blir ologisk så finner kristendomen den ologiska sanningen. Inte bara går kristendomen rätt, den går fel där verkligheten går fel.

Kristendomens plan passar in i alla de irregulariteter som verkligheten visar oss. Den är enkel om enkla ting men den är otroligt envis om subtila ting. Den erkänner att människan har två händer men går inte med på att hon har två hjärtan. Den erkänner attraktion mellan könen men går inte med på attraktion mellan samma kön. Min avsikt nu är att visa att närhelst vi känner något underligt i kristendomen så kommer vi att finna att det är något underligt i verkligheten.

Många tror att kristendomen är så åldersstigen och "omodern" att den inte är något man fullt ut kan tro på idag. Naturligtvis kan vi i princip tro på vad som helst när som helst. Men knepigt nog finns det fall där en viss bestämd tro är värd mer tillit än annars. Om någon finner sin tro i Sundsvall har hon på sätt och vis mer skäl för sin tro än om hon finner den i Ytterbergsbyn. Det beror på komplexiteten. Om en snöflinga liknar ett hjärta så kan det vara en tillfällighet. Men om flingan exakt liknar

strukturen på det arabiska Alhambra så kan vi kalla det ett mirakel.

Just ett sådant mirakel finns i den kristna filosofin.

Komplexiteten i vårt liv på 2000-talet bevisar sanningen i den kristna religionen mer än livet i Mellanöstern på Jesu tid. Det är därför så många bildade människor tycker så illa om kristendomen. De beundrar den för den stämmer med allt, men de tror inte på den. De följer den i allt eftersom den är förnuftigast men de tänker inte tro på den. När man tror på en religion så blir man stolt över dess komplexitet, dess rikedom. På samma sätt blir forskaren stolt över sitt vetenskapliga system. Det visar hur rik kunskapens värld är inom det området. Att kalla det komplext är en komplimang. Om det alls handlar om vad som är sant.

En pinne i skogen kan passa in i ett hål i trädstammen, en sten kan passa i en urgröpning i marken. Men när en nyckel passar i ett lås så vet vi att det är rätt nyckel. Men denna exakthet och utarbetade komplexitet kan göra det svårt att beskriva hur sanningen kommit till och hur vi upptäckt den. Det är svårt att

beskriva det vi verkligen tror på. Det är mycket lättare att beskriva det vi tror på lite grann. Den halva övertygelsen har entusiasm, den har upptäckt överraskande saker som stämmer och kan utvecklas. Det är med frisk övertygelse vi talar om den. När vi finner saker som bevisar vår teori så tror vi ändå inte riktigt på den. Vi tror bara när allt vi finner stämmer. Och då, när allt stämmer, blir det mycket svårare att summera hela teorin, den finns ju överallt. Vart ska man peka?

Om vi frågar någon: Varför föredrar du civilisation framför anarki? skulle hon se lite förvirrat omkring sig och säga: Nja, den där bokhandeln därborta ...och den där oljebilensom fyller på där vi macken och den där polisen som vaktar området ...och barnen där vid stranden som badar Med andra ord: civilisation har gjort så många saker, det går inte att summera upp utan vidare. Komplexiteten är överväldigande. Men anarkisten ser enkelhet: låt oss ta bort allt och börja om!

Det finns alltså en stor hjälplöshet i samband med en full övertygelse. Trons innehåll är så stort att det tar lång tid till handling. Denna tvekan beror nämligen på att vi har en viss motvilja att börja i någon särskild ände. Varför

börja där och inte någon annanstans? Allt stämmer ju in!

Alla vägar leder till Rom. Vilken väg ska vi börja prata om? Och just genom att alla vägar leder till Rom gör att få människor tar den vägen.

Att ge skäl för kristen tro kan jag göra med utgångspunkt i vad som helst och därför tvekar jag. Jag kan börja med mitt kylskåp och dess innehåll, jag kan börja med blomman i krukans bredvid mig, jag kan börja med gräset nere på gården som hörs genom den öppna balkongdörren. Eller med det underbara solskenet som faller in genom balkongdörren.

Men det kanske är klokast att börja med saker som sammanfaller på ett märkligt sätt i vår verklighet. Allt jag hörde om kristendomen som ung man fjärmade mig från den. Jag var hedning i grundskolan och en fullfjädrad agnostiker i gymnasiet. När vi läste romantikerna hade jag naturligtvis, som min svenskalärare, en artig vördnad för en kosmisk gudom. Och i latinämnets studium av antiken, hade jag, som min lärarinna (hon kallades Bella och hade en imponerande själslig entusiasm för allt antikt), en nyfiken lust att känna till mer om kristendomen tidiga

liv och dess påstådda grundare. Det han sagt, denna grundare, var smartare än vad många av hans kritiker sa, det måste jag medge. Men Ebbe Lindes lilla och katastrofala bok om kristendomen, som vår lärare puffade för, blev ett rättesnöre: det mesta var påhittat. Jag kunde lugnt gå vidare till den stoiska och epikuriska filosofin. Montaigne blev läskamrat numro ett.

Detta är att reducera universum till mitt privata dockskåp och Gud till en figur i detta dockskåp. Det är så det går till när agnostiker kulturella liberaler hanterar Gud som vilken person som helst, diskuterar värdet av hans handlingar i världen och historien och ställer honom mot väggen vad gäller hans orättvisa behandling av människor. Han kallar alla men väljer ut få mycket orättvist. Han håller koll på små synder men låter de stora syndarna härja i världen. Hans majestät, som helt självklart framkallar tillbedjan hos vissa människor, utan alla tankar på fördelar eller rättvisa, visar sig aldrig för mängder av andra goda människor mycket orättvist, inte demokratiskt. Om Gud vill att vi ska tro på honom får han visa sig. Annars får det vara med alltför mycket tro. Agnostikern kan inte tänka klart när det kommer till grunden för allt.

Men en gud som vi kan kritisera på detta sätt är naturligtvis inte Gud. Om detta visste jag ingenting i gymnasiet. Alla äventyrsböcker och deckare jag hade läst var naturligtvis i kristen heroisk tradition, kort sagt alla bra romaner jag läst var det, men det visste jag inte då och ingen sa det. Jag läste inte uppbyggelselitteratur alls och gör det fortfarande helst inte den försöker göra det komplexa infantilt enkelt, en annan form av dockskåpsreligion. Men jag läste Austen och Joyce och insåg inte hur kristna dessa författare är - liksom man fortfarande kan höra folk tala om Emma eller Ulysses utan att beröra de djupt kristna dragen i den inre dramatiken hos dessa verk.

Istället kom jag till universitetet och filosofistudierna: de analytiska filosoferna ledde mig tillbaka till farmors religion och kristna tro. Analytiska och antimetafysiska argument ingav mig en allt större skepticism. Det var rätt som farmor sa: Akta dig för fritänkare, de är lösa i ägget! Min lärare var lös i ägget och gjorde mig mycket lös i ägget. De gnällande argumenten mot tro, teism och metafysik gjorde mig mycket skeptisk mot

språkanvändning över huvud taget, för att inte tala om agnostisk livssyn - en synnerligen suspekt språkanvändning. När en viktig fråga ställdes retiterade den försiktige agnostikern till en liten utredning om språkets syntax och odlade en farlig inre pretention på intelligens och omdöme.

Detta fenomen speglar ett stort problem idag. Offentlig utbildning anställer i regel lärare som saknar tro och omedvetet stöder Fienden i kampen om människors hjärtan. Det tycks vara självskrivet att offentlig utbildning ska leda till nihilism eller agnosticism och på det moraliska området till relativism eller emotivism.

Fritänkeriet som på medeltiden var en erkänd synd som endast några original i byn ägnade sig åt till de flestas stora förnöjelse, är idag det normala i offentlig utbildning, i synnerhet på högskolor och universitet. Budskapet till den studerande ungdomen blir: vi kan ingenting veta säkert och det är upp till individen att avgöra vad som är rätt eller fel, samt livet i sin helhet kan inte sägas ha någon mening. De mest demokratiska staterna har ofta de mest diskriminerande ideologierna. Studenterna tvingas söka meningsfulla strategier utanför

den offentliga utbildningen.

När jag gick på sommarferier efter det fjärde årets filosofi var jag redan på väg hem till den katolska kyrkan. Husserl som jag skrivit om hann dit på dödsbädden med Edith Steins hjälp - men förberedd genom ett livs logiska och fenomenologiska undersökningar av den uppfattade tillvaron. Denna märkliga effekt som analytisk filosofi hade på mig, att alltså gå mycket djupare i skeptiskt hållning än den själv gjorde, kan illustreras på många sätt. När jag läste och läste om argumenten för att inte tro, smög sig allt starkare den insikten på mig att kristendomen måste vara en ytterst egendomlig företeelse.

För inte bara var den behäftad med en hel rad intellektuella brister, inte bara var den skrämmande auktoritär och helvetesdomanden utan den hade brister av sådan art att de motsade varandra rakt ut. Den attackerades från alla håll och hade fel åt alla motsatta håll. Knappt hade någon visat att den var för långt åt vänster, när någon visade att den var för långt åt höger. Knappt hade man som läsare hunnit kyla ner sig efter indignationen över dess medeltida kontroll över logik och

tänkande förrän man förväntades bli upprörd över kristendomen brist på logik och kontroll på grund av dess sensualism och väckelseglädje. Knappt hade dess totala avsaknad av tolerant mystik avhandlats förrän det var uppenbart att den bara flummade ut i mystik och inte hade någon tydlig lära. Knappt hade dess urbota tråkighet avslöjats förrän dess fantasteri stod tydligt fram för läsaren.

Jag fick vara med om vältaliga attacker av kristendomens inhumana elände, dess pessimism. Allvarlig pessimism är, tycker jag fortfarande, en oförlåtlig synd, ett fullständigt otillåtet. Men icke-allvarlig pessimism är en social dygd, som satiren, den är tilltalande, och tur nog är den mesta pessimismen av detta hälsosamma slag. Om nu kristendomen var en pessimism, som vissa analytiker ansåg, så skulle jag fördöma den.

Men det märkliga var att kritiken först bevisade att kristendomen var alldeles för pessimistisk, sedan att den var alldeles för optimistisk. En anklagelse var att den hindrade mänsklig glädje genom en morbid läggning för lidande och tårar, men i nästa andetag kom anklagelsen

att den gav människor en fiktiv trygghet och placerade oss i barnkammaren för att lyssna på sagor.

En agnostiker kunde irriterat fråga varför inte Naturen räckte som gudom och varför det skulle vara så svårt att bli fri, det är väl bara att ta sig en promenad i skogen. En annan känd agnostiker argumenterade med plågad min att kristendomen dolde Naturens bestialiska hemskhet för oss och att det i verkligheten var omöjligt att bli fri i någon enda vettig mening, vi var lika bestämda som insekterna.

En rationalist hade knappt hunnit kalla kristen tro för en mardröm när en annan började kalla den för ett lättsinnigt paradiset. Dessa motsatta argument fick mig att höja på ögonbrynen och gå försiktigt fram som på en marknad full av högljudda hästhandlare.

Jag tänkte att om kristendomen intellektuellt förvred bilden av världen så måste den göra det konsekvent, den kan inte ha gröna och röda glasögon på samtidigt.

Swinburne skrev att världen blev grå när en "pale Galilean" andades på den, men när samme poet skriver om hedendomen får vi intrycket att världen var ännu gråare innan den bleke galilen dök upp.

Många poeter tror att livet mer eller mindre är ett svart hål och att kristendomen har gjort det svart. Det brukar vara pessimisten som finner kristendomen pessimistisk. När jag märkte detta tänkte jag att ett principiellt fel låg och lurade i mossen. Innan jag kom till universitetet hade jag utsatt mina lärare för en viss vördnad. Nu insåg jag att de kanske inte var de bästa bedömarna av relationen mellan religion och lycka, en relation som inte ens existerade enligt dem. Jag minns att Hedenius en gång talade om "vaggsånger". Problemet var att han inte trodde på dem.

Det måste anmärkas att jag inte gjorde några snabba slutsatser av mina upptäckter, vare sig att kristendomskritiken var felaktig eller att kritikerna var dumbommar. Jag insåg bara det enkla faktum att kristendomen måste vara något mycket värre än de insåg. Något kanske hade två helt motsatta fel, men i så fall var det något mycket knepigt. En person kan kanske vara för fet på ett ställe och för mager på ett annat, men i så fall är det en knepig kropp. Efter fyra år vid universitetet hade jag endast upptäckt den knepiga kroppen hos kristendomen. Jag hade inte insett att det var hos den

rationalistiska och analytiska filosofin den knepiga kroppen fanns.

Här är ett ytterligare fall av samma slag. Jag såg att ett vanligt angrepp på kristendomen fokuserade på dess blekhet, dess timiditet, dess mesighet. En kristen slåss inte, fungerar inte i den nya ekonomin, kan inte parta, vågar inte gå loss, är för feminin. De flesta analytiska filosofer var män, i synnerhet de flesta skeptiker. Ann Conway och ? var två utmärkta kvinnliga filosofer men de var båda troende. Evangeliets paradox om att vända den andra kinden till, det faktum att präster aldrig eller sällan slåss, och en rad andra exempel verkade ge skäl nog åt denna kritik. Att vara kristen liknar ett får som inte tar strid.

Jag läste detta om och om igen, trodde på det och om jag inte läst något annat skulle jag fortfarande ansett argumentet hålla. Men så träffade jag på något annorlunda. Jag vände sida i min agnostiska handbok och där fann jag - se där! - att skälet till att avvisa all kristendom var att den stred och kämpade för mycket, alldeles fanatiskt för mycket. Kristendomen hade

nämligen dränkt världen i blod. Jag hade hetsat upp mig på dess otroliga mesighet och nu fick jag veta att kristendomen var det värsta som hänt i mänsklighetens historia, kristendomens våld och ursinne had förmörkat solen! Just de kritiker som anklagat kristendomen för mesighet och kraftlöshet var nu de som anklagade den för besinningslöst våld under korstågen. Det var så att säga kristendomens fel både att Edvard Bekännaren inte stred och att Rikard Lejonhjärta gjorde det. Kväkarna var å ena sidan de enda riktiga kristna och ändå utförde de kristna massakrer under Cromwell och Alva. Vad kunde allt detta betyda? Vad kunde denna kristendom vara för något som kunde avvisas både för att den inte slogs och sedan för att den slogs?

I vilken gåtfull värld föddes denna monstruösa mördare och denna enorma mes? Kristendomens utseende blev alltmer märkligt för varje ny upptäckt.

Ett tredje fall är ännu mer mystiskt. Det går så här: den enda verkliga invändningen mot kristendomen är helt enkelt att det är en religion. Världen är en stor plats där många olika sorters människor rymms. Kristendomen är, kan man säga, något som en viss sorts personer sysslar

med. Den föddes i Palestina och har inte nått så långt utanför Europa. Den kanske försvinner, kanske inte.

Jag blev rätt imponerad av denna trivialisering byggd på fakta. I olika humanetiska föreningar odlades den och jag ville vara en modern humanist, ville tillhöra den "humanistiskt-intellektuella livshållningen" som det ofta talades om i universitetskretsar. Här kunde man förhålla sig respektfullt till kristendomen och se den som ett lokalt (Mellanöstern och Europa samt delar av Nord- och Sydamerika) uttryck för det allmänna samvetet som alla människor tycks ha. Trossatser skiljer människor åt men den allmänna sunda moralen förenar oss alla. Sunt förnuft och god vilja kan ersätta alla religioner som endast orsakar krig och meningsskiljaktigheter. ÷verallt på jorden finner vi att människor har en grundläggande god vilja och en sund moral. I Kina finns konfucianismen som säger detsamma som Jesus sa: Vad du inte vill att andra ska göra mot dig ska du inte göra mot dem. Vi kan finna uråldriga egypters hieroglyfer säga: Små pojkar ska tala sanning.

Jag ville tro på denna universella broderskap mellan

alla människor av god vilja, en allmän moralisk insikt - och jag tror på det än, men med vissa väsentliga tillägg.

Och jag var tidvis utomordentlig irriterad på kristendomens antydning (som jag såg det) att hela kulturer och tidsåldrar saknat insikt i rättvisa och förnuft. Men så fann jag något intressant. Jag upptäckte i mina studier att filosofer som gärna sa att mänskligheten var en enda gemensam kyrka från Platon till Emerson var just de personer som sa att moralen ändrats hela tiden och att det som var ont i en kultur kunde vara gott i en annan; de var alltså moraliska relativister.

Om jag ville ha ett altare fick jag höra att det var onödigt, vi hade varandra att titta på och följa exempel.

Om jag försiktigt påpekade att ett vanligt mänskligt exempel var just att ha ett altare, fick jag lära mig att folk alltid befunnit sig i vidskepelsens mörker, det var inget att ta efter. ≈ ena sidan var det fel av kristendomen att anklaga andra kulturer för att ha vistats i mörker och vidskepelse, å andra var det rätt av nutida vetenskap att påstå samma sak: Med förnuft och vetenskap utvecklades vissa folk och lämnade de andra bakom sig i vidskepelsens mörker.

Den centrala svagheten i kristendomen var helt enkelt deras egen styrka. Det verkade på mig som lite orättvist. Man kan inte underkänna en sak för det som man själv ser som sin styrka. När vi tänkte på vissa hedningar skulle vi minnas att alla människor har en enda religion i botten, när vi tänkte på andra hedningar ska vi bara minnas hur absurda religioner vissa outvecklade människor har. Vi skulle lita på den moral Epiktetus hade, etiken har ju inte förändrats. Vi skulle inte lita på den moral Bossuet hade, etiken har ju förändrats. Den har förändrats under tvåhundra år, den har inte förändrats under två tusen år.

Detta började visa sig alarmerande, tyckte jag. Det var inte det att kristendomen framställdes som dålig nog att ha alla synder utan det att alla sätt att underkänna kristendomen fick användas. Vad var detta för något som så till varje pris, även vild självmotsägelse, måste bekämpas. Det skedde lite varstans där kristendomen diskuterades. Vissa skeptiker menade, till exempel, att kristendomens värsta brott är dess attack på familjen, man ska lämna sin broder och syster, fader och moder för trons skull. Kristendomen hade dragit bort kvinnor från

sin familj till klostrets tystnad och sexualfientlighet.

Men andra skeptiker, något mer avancerade, menade att kristendomens värsta brott var att den tvingade kvinnor till hushållsarbete och evigt arbete med barn och hem och förvägrade dem rätten till bön och tystnad.

Anklagelsen är alltså den motsatta. Eller ännu ett exempel:

Vissa formuerlingar i de nytestamentliga breven eller i formuläret för vigsel i kyrkan anfördes av vissa skeptiker för att visa kristendomens förakt för kvinnors intellekt; samtidigt var det vanligt att fnysa över att "bara kvinnor" går till kyrkan i katolska länder. ≈terigen: kristendomen hade så eländiga figurer som skulle föreställa helgon, klädda i trasor, medvetet fattiga och utan riktig mat, ja kristendomen tycktes förhärliga det obekväma och det urvattnade.

I nästa stund anklagades kristendomen för sin enorma materiella rikedom och sin färgstarka pompa i utstyrsel och riter, sitt slöseri med arbetskraft på de stora europeiska katedralerna. Den var både för eländig och för rik, för blek och för färgrik. Och igen: kristendomen var alltför sexualfientlig å ena sidan, medan å andra var påven Johannes Paulus en sexist som gav den sexuella

njutningen gudomlig sanktion. Kristendomen var både alltför respektabel och alltför lättsinnig och extravagant.

I en och samma agnostiska bok kunde jag finna den kristna trons svagheter i sin splittring - det finns så många kyrkor - och i sin enhet - den kontrollerar alla sina medlemmar och hindrar en fruktbar pluralism. I ett och samma samtal på Villavägen i Uppsala hörde jag en fritänkare först anklaga kristendomen för antisemitism och sedan säga sig förakta den för att den var judisk till sin grund.

Jag försökte verkligen vara rättvis och försöker det nu också, jag uteslöt inte alls att attacken på kristendomen var helt fel. Men jag var tvungen att dra slutsatsen att om kristendomen hade fel så hade den väldigt fel. Sådana hemskheter kunde kanske kombineras i en enda lära men denna lära måste då vara mycket egendomlig och enastående. Det finns människor som både är eländiga och generösa men de är väldigt sällsynta. Det finns folk som är sensuella och samtidigt asketiska, men det är inte många.

Men om denna massa av vansinniga motsägelser faktiskt existerade i en enda religion, kväkarinriktad och blodtörstig, alltför slösaktig och alltför fattig, spartansk och samtidigt helt begiven på ögats lustar, kvinnofientlig och ett skydd för kvinnor, en gravallvarlig pessimist och en barnslig optimist - om detta onda verkligen fanns så bestod detta onda i något helt överlägset och unikt.

Skeptikerna och humanisterna kunde inte förklara denna exceptionella kombination av fel. Kristendomen var ju enligt dem bara en vanlig myt som människorna levde med, ett misstag bland andra, gjort av vanliga dödliga människor i tröstande syfte. De hade ingen förklaring på den extrema mängden av onaturliga och onda misstag som fanns i kristendomen. Denna gigantiska paradox lyfte sig inför mina ögon till det övernaturligas sfär. Det var lika övernaturligt som påvens ofelbarhet.

En historisk institution som aldrig gjorde rätt är lika mycket ett mirakel som en institution som inte kan göra fel. Anledningen till katolska kyrkans ofelbarhet är att Kristus enligt egna ord ber för Petrus. Guds egen bön är givetvis ofelbar och så blir också den som agerar som Petrus, dvs påven. Men detta förstod jag inte på den tiden. Den enda förklaringen som omedelbart kom för mig inför

den överväldigande kritiken var att kristendomen inte kom från himlen utan från helvetet. Om Jesus från Nasaret inte var Kristus så måste han vara Antikrist.

Och så slog mig en märklig tanke: det finns kanske en helt annan förklaring. Anta att vi hörde en okänd man beskrivas av flera olika personer. Anta att vi förvirrades av att vissa beskrev den okända mannen som alltför lång och av andra som alltför kort, några klagade på honom som alltför fet och andra ansåg att han var för slank, en del tyckte han var mörk och andra ansåg att han hade väldigt ljus hy. En förklaring kan vara att han helt enkelt var väldigt ovanlig till form och utseende. Men det finns en annan förklaring. Han kan ha rättutseende. Extremt långa människor känner då att han är för kort.

Extremt korta människor tycker han är för lång. Gamla oxar tycker han är för tunn, gamla pinnar inser att han inte fyllt ut som han ska. Nordbor kalla honom neger, negrer kallar honom blekansikte. Kanske är det så att detta extraordinära fenomen egentligen är det ordinära, det normala, centrum för alla variationer. Kanske är det kristendomen, när allt kommer omkring, som är det

normala, det friska och all kritik av den tokig och osund på varierande vis. Jag testade denna teori genom att fråga mig själv vad det var hos kritikerna som kunde motivera deras kritik. Och detta test föl väl ut - nyckeln passade i låset.

Det var till exempel mycket märkligt att moderna människor kunde kritisera kristendomen både för att vara för asketisk och för att vara för extravagant. Men så kombinerade ju också många moderna människor en extrem kroppslig lyx med en extrem frånvaro av stil. Man tycker kardinalernas dräkter är för extravaganta och munkarnas måltider för frugala. Men många moderna människor är ju exceptionella i historien. De lever i yttre stillöshet men lägger ner miljoner på struntsaker. Vissa moderna människor finner kyrkan för enkel där det moderna livet är för komplicerat, och de finner kyrkan för underbar där det moderna livet är för tarvligt. Människor som upplever kyrkans årliga fastor och fester som obehagliga är själva helt galna i Cola och chips.

Jag gick genom alla de värsta fallen av kritik och fann att nyckeln passade. De många kritikerna som irriterades över de olyckliga kristna och över att de var så naivt

lyckliga kunde jag nu begripa. Det handlade inte om en sjukdom i kristendomen utan om en sjukdom hos kritikerna. De kristnas puritanism gjorde dem olyckliga därför att de själva var lite för hedonistiskt inriktade för ett hälsosamt liv. De kristnas barnsliga lycka förargade dem därför att de var mer pessimistiskt inställda än vad som är bra för en sund livsföring. Malthusianerna attackerade kristendomen, inte för att det finns något särskilt anti-malthusiansk i den utan för att det finns något omänskligt i malthusianismen. Katolska kyrkan kritiseras då och då för att inte göra mer under nazitiden. Men kritikerna har dåligt samvete för att andra inte gjorde så mycket som katolska kyrkan och Pius XII faktiskt gjorde.

Inte desto mindre tvekade jag dock på att kristendomen helt enkelt stod i mitten som en norm, som en mellanväg mellan extremer. Det fanns verkligen ett inslag av iver och intensitet som på sätt och vis rättfärdigade kritikernas irritation. Kristendomen må vara en visdom men den var mer än visdom, den må vara lugn och respektabel men den var mer än så. De grymma korsriddarna och de ödmjuka helgonen må balansera

varandra men fortfarande var riddarna mycket grymma och asketerna mycket ödmjuka, ödmjuka bortom all anständighet. Kristendomens frid skiljer sig radikalt från världens ro. Det handlar om vilan vid lägerelden mellan två slag emot Fienden, inte om att vara mätt och belåten.

Vid denna hållpunkt i mitt resonerande kring kristendomen kom jag ihåg vad jag tänkt kring självmordet och martyrskapet. Där hade kombinationen av två vansinniga extremer på något sätt lett till en sund och balanserad inställning.

Detta var en sådan motsägelse och den fann jag vara sann. Det var en motsägelse som ledde kritikerna till att uppfatta kristendomen som felaktig och som ledde mig till att uppfatta den som riktig. Helt vansinnig är de kristnas kärlek till martyrer och lika vansinnigt är de kristnas hat inför självmördare och abortister. Men lika vansinnigt hade jag känt långt innan jag började intressera mig för kristendom. Här öppnade sig nu den mest intressanta fasen i mitt mentala äventyr och jag började spåra denna ide bakåt i den enorma tankemängd som den kristna teologin utgör. Iden var det som jag försökte säga i diskussionen av optimisten och pessimisten, alltså att vi vill inte ha en

sammansmältning eller kompromiss utan vi vill ha båda extremerna på höjden av sin egen inneboende styrka, vi vill ha kärlek och vrede på varsina extrema känslotoppar. Det behövs inte påminnas att denna ide är central i kristen teologi. Kristus har alltid noggrant definierats inte som en varelse skild från människan, som en aly, inte som hälften människa, hälften gud, som en kentaur utan båda två samtidigt och båda två fullt ut, på höjden av sin inneboende styrka: han är helt och hållet människa, helt och hållet Gud. Nu ska jag försöka spåra denna ide såsom jag fann den.

Alla sunda människor kan se att det hälsosamma för kropp och själ är ett sorts ekvilibrium - en vila i rörelsen, en bön mitt i striden. Det är osunt att äta för mycket eller för lite. Här försöker några övertyga oss om att en extrem kan leda till utveckling: att vi bör svälta oss allt mer eller att vi bör äta allt mer. Men för de flesta är det en truism att lagom är bäst. Men när vi vet att alla bör hålla denna balans så blir det intressanta frågan om hur vi ska kunna bibehålla den. Det var denna fråga hedendomen försökte besvara och det är den frågan jag tror kristendomen har besvarat riktigt och samtidigt på ett besynnerligt sätt.

Hedendomen sa att dygden låg i balansen och en pluralistisk kultur. Kristendomen sa att den låg i striden och konflikten i Guds egen värld. Detta verkar motsatta svar. Egentligen var de ju inte motsatta men det är svårt att anse båda samtidigt för sanna. Låt oss titta på martyren och självmördaren inför frågan om mod. Ingen kvalitet har mer analyserats av olika tänkare än mod. Mod är nästan en självmotsägelse i sig. Mod betyder ett starkt begär att leva som tar formen av ett accepterande av att dö. Den som förlorar sitt liv räddar det. Detta är inte mystik för helgon och hjältar som inte berör vanliga människor. Det är kristen realism. Kristendom handlar om goda begär och striden emot de onda begären - inte om utsläckande av begär genom meditativ pacifiering. Begäret finns i alla barn, det är i grunden en längtan efter himlen. Sen lär vi oss handskas med begäret alltefter modet och intelligensen hos våra föräldrar och lärare. Vissa inser tidigt att begäret inte tillfredsställs med händelser eller tillstånd på jorden och blir besvikna på livet, anklagar världen för att vara dålig eller sig själv för att vara usel. Andra hedningar blir på liknande sätt förståndiga: det finns ingenting bakom det där begäret, det är alltihop tok, ingenting för mig. Låt oss istället tänka

humanistiskt, låt oss vara moderna den korta stund vi lever ett i och för sig meningslöst liv. Det kristna sättet att handskas med begäret är annorlunda: himlen är det verkliga målet för alla mina begär, alla mina handlingar. Med Kristus kan vi redan nu glädja oss ! Liksom vi är skapade för sexuell lust, behovet av mat och dryck, förtjusningen i att röra oss och springa eller simma eller dyka, är vi skapade för det största av alla äventyr - vägen till himmelrik . Jorden räcker förstås inte till för detta äventyr, men leder oss dit. Tack jord för det !

Denna kristna metod att handskas med begäret är ett stycke vardag, avsett för dykare, sjömän, vandrare och bergsklättrare. Den kristna handboken skulle kunna skrivas som en alpinisthandbok eller ges som viktiga råd för djuphavsdykaren eller en hållning för den som står i liften upp till en brant backe för brädåkning. Det handlar om en paradox som utgör en princip för mod, en princip för mycket jordisk och brutal verklighet där ondska och godhet, orcher och alver blandas om vartannat. En person i nödläge kan mycket väl rädda sitt liv genom att våga det. Hon kan undslippa döden genom att kliva en bit in i den. En soldat omringade av fiender måste kombinera ett

starkt intresse för överlevnad med en märklig likgiltighet för sitt eget liv. Han kan inte bara försöka överleva, det blir enligt Aristoteles feghet och han kommer inte att rädda sitt liv. Han måste söka sitt liv i en furiös likgiltighet för det. Han måste begära livet som vatten och dricka det som vin.

Ingen filosof förutom Aristoteles har såvitt jag vet belyst denna modets gåta med tillräcklig insikt. Kristendomen gjorde under högmedeltiden Aristoteles till sin filosof, kristnade honom genom den kristna skolastiska filosofin. Detta har sin tidigare motsvarighet i den tidiga kristna kyrkans antagande av filosofernas Gud snarare än den polyteistiska mytologins alla gudar. Den kristna kyrkans har dragit gränserna för modet genom att peka på hjälten och självmördaren. Den har visat det enorma avståndet mellan de båda. Islamistiska självmördare idag har ännu inte hunnit mogna till insikt om denna gräns. När 50 tjetjenska terrorister tar en hel teater full av folk som gisslan i Moskva inser vi hur stort behovet av mission fortfarande är.

Denna gränskänsla från Aristoteles och sedan i den katolska filosofin har överlevt, vi finner den i nästan varje

välgjord heorisk film eller deckare. Vi finner den inte i de många nyhetsinslagen om självbombare i Mellanöstern eller på teatrar i Moskva. Vi finner den i Sagan om Ringen, vi finner den mitt i familjens vardag där kärlek och död alltid är aktuella händelser. De viktiga valen handlar om detta mod. Det kristna äventyrets väg kantas av modets val. Nu började jag finna denna dubbelsidiga passion i kristendomen och såg hur den fungerade lite överallt där en etisk hållning var viktig. Den kristna tron gjorde en balans av smällen mellan två våldsamma känslor. Ta till exempel naturlig blyghet, balansen mellan stolthet och simpel förevisning av sig själv. En genomsnittlig hedning, liksom en genomsnittlig agnostiker, skulle säga att hon var nöjd med sig själv men inte överdrivet nöjd, inte självgod. Hon skulle gå med upplyft huvud men inte nödvändigtvis med näsan i vädret.

Detta är en vettig hållning men den är öppen för samma kritik som vi gjorde av kompromissen mellan optimism och pessimism. Det blir resignation, inte verklig balans. Att ha en blandning av två saker på det agnostiska sättet blir en uttunning, en urvattning. Ingen av de båda motsatserna får finnas fullt ut, ingen av dem

får bidra med sin styrka och sin färg. Den verkliga stoltheten får aldrig lyfta ditt hjärta så att trumpetmusiken hörs i ditt inre, fanorna får aldrig fladdra i vinden och du får aldrig bära högtidsdräkten. ≈ andra sidan ger agnostikerns resignation ingen rättvisa åt din ödmjukhet, du får aldrig rena din själ genom att erkänna att du är ett litet barn som sitter i gräset.

Du får aldrig se upp mot de vuxna som ett barn och bli full av undran inför allt stort som sker. Alice måste förminskas för att kunna vara Alice i underlandet. Poesin i att vara stolt och ödmjuk, kort sagt sund blyghet, försvinner i resignationens variant. Kristendomen försöker rädda båda.

Hur gör kristendomen detta? Jo genom att först separera dem och sedan överdriva dem, höja intensiteten i dem. ≈ ena sidan ska människan upphöjas mer än någonsin, vi ska bli kungar och drottningar i det nya riket. ≈ andra sidan ska människan vara mer ödmjuk än någonsin, det är den verkliga innebörden i att vara "fattig syndare", du ska ge bort allt du äger och följa Mig. ≈ ena sidan är jag som människa Skapelsens Herre. ≈ andra sidan är jag Syndens Herre på jorden, den fallna

skapelsen. Här finns ingen plats för human ödmjukhet i form av agnostisk pessimism eller negativ "trots-allt" - syn på livet eller bildad stillsam besvikelse över ödet. Predikarens klagan över det fåfängliga i människans begär blåses nu bort av det kristna budskapet. Likaså det homeriska klagandet över människans hemska belägenhet i krig och elände och enda trösten i arete, framgång och rykte om prestation. Nej, människan är en avbild av Gud och hon promenerar i sin egen trädgård.

För mig har denna Guds avbild alltid varit en himmelsk känsla. Jag fick den som barn när farmor läste i något av banden i Min Skattkammare. Jag minns hon knackade mig på tinningen och sa: Därinne finns vägen till himlen. Sedan dess har alltid något av den himmelska känslan hållt sig vaken. Utan att förfalla till immanentism och dimmig enhet av Skaparen och det skapade har jag alltid kunnat jubla innanför tinningen åt den avbild Gud gjort mig till. Själva det medvetande i vilket jag kan tacka Gud, blir som himlens väntrum, fullt av blommor och löften. Jag har alltid tänkt att den enda bön vi behöver är detta medvetande - som vi alla paradoxalt bär med oss.

Människan har en värdighet ovanför alla former av djur och växt och mineral. Det beklagliga var inte att hon fortfarande var ett djur utan att hon var en kollapsad gud. Grekerna hade talat om människan som ett kryp på jorden som klängde sig fast. Nu talade kristendomen om en människan som gick upprätt på jorden för att ta den i besittning. Denna värdighet kan endast uttryckas i superlativer, det sitter en lysande krona på huvudet och drottningens och kungens kläder lyser i alla riktningar, slott och tinnar, vallgravar och beklädda hästar omger dem. Samtidigt visar kristendomen människan som det mest småaktiga som finns, den girigaste varelsen i skapelsen, den verkliga besten. Det enda passande vore en färglös asketisk tillvaro där hon givit bort allt hon äger och ligger i bön med blicken i cellens vägg - Sankt Dominikus aska och Sankt Bernards snövidder. Vid själva tanken på oss själva gäller en trons ödslighet där vi förnekar oss själva och inser den bittra sanningen om vår synds natur.

Där kan den realistiska människan spela ut en sund pessimism, en i grunden lycklig pessimism. Vi kan säga vad som helst om vedervärdigheterna i människan sålänge vi inte hädar det ursprungliga syftet, denna frihet

till pessimism ger kristendomen. Vi kan säga som Calvin att vi redan är fördömda sålänge vi låter alla vara värda frälsning. Vi kan aldrig säga att människan som sådan saknar människovärde och frälsningvärde, något som agnostikern och hedningen mycket väl kan inkludera i sin resignation. Här klarar alltså kristendomen av att kombinera vilda motsatser genom att bibehålla dem vilda. Kyrkan tog ställning för båda synpunkterna. Vi kan knappast se mer negativt på oss själva, vi kan knappast se mer positivt på oss.

Vi tar ett annat fall: den komplicerade frågan om kärlek till vår nästa som många kärleklösa idealister tycker är så förtvivlat enkel. Kärlek till medmänniskan är en kristen paradox liksom blyghet och mod. Uttryckt på ett korthugget sätt: det handlar om en av dessa två saker: att förlåta oförlåtliga handlingar eller att älska folk som inte är värda att älskas. Men om vi frågar oss själva, liksom i fallet med mod, vad en förnuftig hedning skulle tänka om det hela, så får vi en bra början av diskussionen. en förnuftig hedning skulle säga att det finns fall där man kan förlåta en person och det finns fall där vi inte kan förlåta alls. Hedningen kan förlåta en slav

som stjal vin ur husförrådet, han kan inte förlåta en slav som förråder sin husbonde. I det förra fallet kan vi skratta åt slaven, i det andra avrättar vi honom summariskt utan något som helst förlåtande eftermäle. Handling och person sammanfaller enkelt och handgripligt. Er_ oförlätlig handling, en oförlätlig person. En förlätlig handling, en förlätlig person.

Det där är rationell och till och med uppfriskande men det är en utspädd vätska. Den lämnar ingen plats för ren och skär skräck för orättvisor som t ex när en oskyldig blir dömd. Det lämnar inget utrymme för barmhärtighet som t ex när den skyldige får nåd. Kristendomen kommer här in på scenen på liknande sätt som med mod. Med svärd i hand skiljer den på brott och person. Brottsligen ska vi förlåta sju gånger sjuttion gånger. Brottet ska vi inte alls förlåta. Det räckte inte längre att slavens vinstöld väckte viss medkänsla, uppblandad med förargelsen över tilltaget.

Vi måste vara ursinniga över stölden och ha mycket djupare medkänsla med tjuvar än tidigare. Det fanns utrymme för ursinne och kärlek så till den milda grad att vi kan bli tokiga av det. Och ju mer jag undersökte

kristendomen ju mer fann jag att detta utrymme för det vilda och extrema hela tiden försäkrades innanför en god och hälsosam ordning. Det fanns ordning men ingen medioker begränsning. Goda saker måste få ta ut svängarna.

Mentalt och emotionellt utrymme för starka färger är inte någon enkel sak även om det ibland kan verka så. Det kräver en ytterligt noggrann balans mellan lagar och villkor, precis som i sociala, ekonomiska och politiska sammanhang. Den vanlige anarkisten som ger sig ut för att finna den totala friheten hamnar snart i en paradox som inte tillåter någonting. Han bryter upp alla begränsningar för att följa poesins frihet. Men genom friheten från begränsningar tar hans äventyr slut, resan har varken utgångspunkt, väg eller slutmål. Han är fri från nationella fördomar och utanför all patriotism, men därigenom är han också utanför all litteratur. Han blir mer som en fånge än som en fri.

För om det finns en vägg mellan dig och världen spelar det liten roll om du beskriver dig själv som inlåst eller utlåst. Det vi människor vill ha är inte en universell frihet

utanför alla vanliga och normala känslor, vi vill ha en universalitet som finns inom det normala och hälsosamma livet. Det är all skillnad i världen mellan att vara fri från dem som en människa är fri från fängelse och att vara fri från dem som en människa är fri från en stad. Jag är fri från Stockholms slott, för jag behöver inte vara därinne. Men jag är inte fri från den byggnaden, den finns där. Hur kan en människa vara fri från sammanhang med känsla och nyans? Då förstör hon ju känsliga sammanhang.

Detta var den kristna paradoxens erövring i en hednisk och agnostisk resignerad värld. Paradoxen med parallella passioner. Om vi utgår från dogmen om kriget mellan det gudomliga och det djävulska, revolten och förstörelsen av världen, kan vi lösgöra oss ifrån den falska optimismen och pessimismen. De öppnar sig som slussportar för det framvällande vattnet. Franciskus kunde därigenom prisa allt det goda i universum och ropa mer optimistiskt än någonsin Walt Whitman. Hieronymus kunde därigenom kritisera allt ont och måla universum mer pessimistiskt än någonsin Schopenhauer. Båda passionerna var friare för de hölls på sin plats i sammanhanget. Optimisten kunde trumpeta ut all sin lovprisning och måla allt

rosenrött när han beskrev den militanta kyrkans kamp mot Fienden.

Men han kunde aldrig kalla kampen meningslös eller fåfäng. Pessimisten kunde framställa vandringen i jämmerdalen hur kvävande som helst och beskriva alla såren människan fick. Men aldrig kunde han säga att kampen var utan mening, vandringen kunde inte kallas hopplös. Och på liknande sätt var det nu med alla moraliska frågor, kärlek, stolhet, ödmjukhet, medkänsla. Genom att definiera sin huvudlära höll kyrkan ständigt synbara motsatser inom en hälsosam ordning. Saker som verkade inkonsistenta tilläts ha egen styrka och färg sida vid sida. De tilläts dessutom bryta ut i någon sorts artistisk våldsamt som annars inte hade varit möjlig annat än för vilda anarkister. Mildhet blir i kristendomen mer dramatisk än galenskap.

Historisk kristendom växte till en stor och märklig teater för etik och moral, helighet och frälsning. Det goda fick den roll det onda hade för Nero och Caligula, fantastiska och magiska ting. Indignation och kärlek fick hemiska och attraktiva former, alltifrån stränga munkar

som skällde lusen av Plantagenet till den sublima
underkastelsen hos Sankta Katarina som kysste
brottsligens blodiga huvud. Poesi kan levas likaväl som
komponeras. Denna heroiska och monumentala poesi i
godhetens tjänst försvinner när den övernaturliga religion
försvinner.

Den moderne skeptikern kan vara ödmjuk och visa sig
sådan, men han är för stolt för att visa sig framstående
eller heroisk. Våra moderna etiska tänkare skriver
förnuftigt om fängelsreformer men ingen filantropist eller
humanetiker omfamnar massmördaren och kysser hans
panna. Etiska tänkare skriver kritiskt om den nya globala
kapitalismens härjningar i tredje världen men ingen känd
koncernchef piskas offentligt på Stortorget.

Moderna sekularister belyser tydligt den kristna tron,
just genom att de försöker förmörka den. Det är verkligen
sant att den historiska kyrkan har betonat celibat och
samtidigt betonat familjen, att den har ivrat starkt för att
skaffa barn och för att inte skaffa barn. Sida vid sida har
dessa passionerade budskap hörts. Sida vid sida, två
starka färger, rött och vitt som på Sankt Georgs sköld.
Och alltid med en hälsosam klick skärt hat. Kristendomen

hatar kombinationen som vattnar ut styrkan,
kompromissen som tunnar ut passionen. Den hatar när
den svarta färgen tunnas ut till grått, på väg mot vitt för
att kombinera sig.

Faktum är att kyrkans teori om jungfrulighet kan
symboliseras med påståendet att vitt är en färg. Vitt är
inte avsaknanden av en färg, det är en verklig färg. Det jag
säger här är att kristendomen behöll färgerna intakta,
rena. Den blandade inte upp dem utan lät dem hålla
formen, ha raka vinklar gentemot varandra, likna korset.
På samma sätt förhåller det sig förstås med de
motsägelsefulla attackerna på kristen undfallenhet och
kristen iver att slakta andra. Det är verkligen sant att
kyrkan sa till vissa män att kämpa och till vissa att inte
alls kämpa. Det är sant att de som slogs gjorde det som
galningar och de som inte slog var som döda statyer i
avlägset belägna kloster. Det innebar förstås att kyrkan
använde sina stridsmän till strid och sina kontemplativa
till kontemplation. Det måste finnas något gott i kampen
eftersom så många kämpat väl och räddat världen. Det
måste finnas något gott i kontemplation eftersom så
många är goda kontemplativa. Allt kyrkan gjorde var att

hindra något gott att hindra något annat gott.

De extrema icke-våldsinriktade kontemplativa och de som ville sätta hårt mot hårt intill änden fanns sida vid sida i kyrkan. Idag kan skeptikerna inte acceptera varken den ena sidan eller den andra men är tacksamma för kampen mot nazismen. Genom protestantismens utveckling har icke-våldstänkarna brutit sig ut och bildat en rad sekter. De säger ingenting annat än de kontemplativa inom kyrkan alltid sagt. Inom kristendomen ryms paradoxen när den kontemplative går till kommunion med den stridbare riddaren. När den stridbare riddaren bildat ett nationalistisk parti och slåss för politiskt livsrum har en bit av helvetet anlant.

Men det gäller att minnas att detta är sagt på ett ytligt sätt. Det brukar alltid verka som om lejonet blir likt ett lamm när det lägger sig intill det. Det är brutal ockupation av lammet. Vad som händer när vi tycker lejonet är gulligt är helt enkelt att lammet får absorbera lejonet och istället för att lejonet brutalt slaktar och äter upp lammet. Det verkliga problemet är: Kan lejonet lägga sig intill lammet och bibehålla sin kungliga natur? Detta är det problem kyrkan ville lösa och detta är det problem

kyrkan löste, inte mindre än ett mirakel i omfattning och seger.

Detta är var jag kallar att gissa vilka livets egna excentriciteter består av. Detta är att veta att en människas hjärta finns på vänster sida, inte i mitten av kroppen. Detta är att veta att jorden inte bara är rund utan den är exakt platt på vissa stället. Kristen lära upptäckte livets egendomligheter. Den upptäckte inte bara lagen utan förutså lagens undantag. De som säger att kristendomen upptäckte nåden underskattar den. Vem som helst kan upptäcka nåden. Faktum är att alla gjorde det. Men att upptäcka en plan för hur vi skall vara fulla av nåd och samtidigt serösa, det var att förutse ett mycket udda behov i den mänskliga naturen.

För ingen vill bli förlåten för en tung synd som om det var en obetydlig synd. Vem som helst kan säga att vi ska vara varken helt förtvylade eller riktigt lyckliga i livet. Men att finna på hur långt vi kan vara förvylade utan att göra det omöjligt att kunna vara helt lycklig - det var en ny upptäckt i psykologi. Någon kanske säger vist: Skryt inte, klaga inte" och det skulle begränsa oss. Men den

som säger: Här kan du skryta och här kan du klaga -
han ger befrielse.

Detta var det stora med den nya kristna etiken -
upptäckten av en unik balans. Hednisk religion var som
en hög pelare i marmor, upprättstående därför att den
byggts med perfekt symmetri. Kristendomen kom som en
gigantisk, rå och romantisk klippa som gungade betänkt-
ligt vid minsta beröring, men som på grund av sina
extrema former hade en annorlunda balans som fått den
att stå där som en tron i över tvåtusen år.

I en gotisk katedral är pelarna allihop olika men alla
nödvändiga. Varje bärande del verkar fantastisk och
tillfällig, varje strävbåge var en flygande båge. I
kristendomen balanseras allt som verkar vara ur balans.
Becket hade en hårskjorta under sitt guld och en präst i
Sundsvall hade alltid slitna jeans under prästkappan. Det
finns en del gott att säga om den kombinationen. Det är i
alla fall bättre än den moderna miljonären som klär sig
enkelt och snålt på utsidan men har vinsten och
pengarna näst intill hjärtat.

Men balansen var inte alltid i var mans kropp som i

Beckets. Balansen stördes ofta i den stora kyrkan. Då människor bad och fastade uppe i snöiga Norden kunde blommor kastas i luften under festdagarna i en stad i Södern. Då fanatiker drack vatten i syriens öknar kunde andra troende dricka cider i Englands trädgårdar. Detta är det som gör kristendomen så perplex och mångfasetterad och så mycket mer intressant än de hedniska kulturerna, som gör katedralen i Amiens inte bättre men mer intressant än Parthenon.

Om någon vill ha ett modernt bevis för allt detta, tänk bara på det märkliga faktum att Europa under kristendomen har delat upp sig i ett stort antal nationer fast det var ett enda Europa. Patriotism är ett perfekt exempel på betoning i balans med andra betoningar. Det hedniska rikets anda var: Ni skall nu alla vara romerska medborgare och växa på samma sätt. Germanerna ska växa sakta och värdigt. Frankerna ska vara mindre experimentella och inte så kvicka på fötterna. Men det kristna Europas ande är: Låt germanerna förbli långsamma och värdiga så att frankerna kan vara desto mer experimentella och kvicka i fötterna.

Vi kan göra en balans av germanernas och frankernas excesser. Den absurditet som kallas Tyskland kan balansera den vasinnighet som kallas Frankrike. Sist men inte minst viktigt är att detta är exakt vad som är så iförklarligt för alla moderna kritiker av den kristna historien. Jag tänker på de monstruösa ordkrig som ägt rum i den kristna teologin över saker som verkar oerhört små och insignifikanta. Det har skett veritabla jordbävningar för en liten gest eller utbyte av ett ord. Och det är sant: det handlade bara om en centimeter men en centimeter betyder allt när du balanserar på hög höjd. Kyrkan kunde faktiskt inte tillåta en svajning på en hårsman om hon skulle fortsätta sitt stora och vågade experiment på jorden, ett experiment som handlade om balans av irregulariteter.

Låt en enda gång en obalans inträffa så att en ide blir alltför mäktig och snart blir en annan ide alltför mäktig.

Det var inte en liten fårhjord som den kristna herden gick

i spetsen för utan en gigantisk hjord av tjurar och rigrar, av fruktansvärda ideal och förtärande doktriner, var och en av dem stark nog att upprätta enfalsk religion och ödelägga människor och samhällen. Minns at kyrkan sysslade

specifikt med farliga ideer, kyrkan var en lejonvämjare. Iden om födelse genom den helige ande, iden om en gudomlig varelses död, iden om alla synders förlåtesle eller profetiornas förverkligande, är exempel på ideer som bara behöver en liten felaktig beröring för att göra dem till något blasfemiskt och våldsamt obehagligt.

Om en länk övergav i den ursprungliga läran så kunde den urtida pessimismens lejon slita sina kedjor och komma rusande de glömda nordiska skogarna. Vi ska tala mer om dessa teologiska beräkningarna senare. Här räcker det att notera att om man skulle gjort minsta misstag i läran så skulle enorma misstag ha gjorts för den mänskliga lyckan. En mening i en text om symbolers natur skulle bryta ner de bästa statyerna i Europa. En liten försägelse i någon av trosdefinitionerna skulle ha stoppat allt dansande i Europa och fått alla julgranar att torka och alla påskägg krossade.

Doktriner måste definieras inom strikta gränser för att människan skulle få njuta av allmänna mänskliga friheter. Kyrkan var tvungen vara försiktig så att världen kunde få vara lössläppt. Det är detta som liberalismen idag och i

historien aldrig förstått i grunden. Istället öppnar den gränserna och försvinner i villande skog. Där försvann friheten. Men de kristna som blev kvar inom den Heliga Kyrkan erfar en vidunderlig frihet.

Detta är den spännande romansen i den kristna tron.

Folk har tagit till sig en dålig vana att tala om den gamla tron som något tungt, oviktigt och alltför tryggt. Men det finns ingenting så farligt eller så dramatiskt som den gamla kristna läran.

Den handlar om det friska och att vara frisk är mer dramatiskt än att vara tokig. Det handlar om balansen hos en människa bakom vilda häster, hästar som verkar vilja rusa åt alla håll men samtidigt har en härlig grace och springer med aritmetiken precision. Kyrkan var i sina tidiga dagar hård och skarp med sina krigshästar men det går inte att säga att hon blev tokig med en av hästarna som den vulgärna fundamentalismen gör idag. Kyrkan svängde åt höger och vänster hela tiden för att undvika hinder i framfarten.

Några exempel. Kyrkan svängde bort från den stora frestelse som kallas arianism och som hade all världsli

makt bakom sig för att göra kristendomen mer världslig. I nästa ögonblick svängde kyrkan igen för att undvika en orientalism som kunde ha gjort henne alltför världsfrånvänd kontemplativ sekt. Den ursprungliga katolska kyrkan tog aldrig den mjuka kursen eller den som följde konventionerna i tiden. Kyrkan var aldrig respektabel. Det skulle ha varit lättare att acceptera den starka och logiska arianismen. Det skulle ha varit enklare femtonhundra år senare att acceptera den kalvinistiska tendensen till predestination, denna logiska byggnad för Guds makt och vilja. Det är lätt att vara att vara en tok precis som det är lätt att vara en heretiker.

Det är alltid enklare i kulturlivet att vara modernist precis som det är att vara en snobb. Att falla i någon av de öppna fällor som misstag och överdrifter skapar i vilka sekt efter sekt och andligt mode efter andligt mode ständigt faller, skulle ha varit enkelt. Det är alltid lätt att falla, i jämförelse med att bestiga ett berg, en oändlig mängd änglar faller tillsammans med dig men bara En står där du står kvar uppe på bergets topp. Att falla i någon av de många intellektuella trender som finns på marknaden alltifrån antikens gnosticism och arianism till

christian science eller Jehovas vittnen eller karismatisk vineyard vore naturligtvis något naturligt och självklart -
- att vara med sin tid.

Men att undvika dem alla är det kristna ävetyrets dygd. Det är ett svindlande etiskt äventyr. Som jag ser det har Elias himmelska eldvagn flugit med dunder och brak genom seklerna. De tråkiga kätterierna och de trista fritänkerierna har fallit sprattlande och kvidande vid sidan av den gnistrande vagnen och endast den vilda härliga sanningen har som Elia själv stått upprätt under färden. Se på hans blick, den är inte försjunken, den stirrar utåt på världen och på oss !

Kap. 7 Den himmelska realismen

Följande påståenden vill jag hävda: först och främst att en viss tro på livet krävs för att förbättra det. För det andra att ett visst missnöje krävs för att ens kunna vara tillfredsställd. För det tredje att det inte är tillräckligt för detta missnöje och denna livstro att ha en stoisk inställning. En stoiker har en viss balans, liksom

buddhisten, men det räcker inte. Enbart resignation har varken den lyftning som njutningen har eller den underbara intolerans inför smärtan som det kristna äventyret innehåller. Vi måste helt enkelt invända mot rådet att bara bita ihop, le och kämpa vidare. Vi måste le mot den etiske humanisten som finner det förnuftigt att söka sin egen lycka och som känner sig dömd på förhand inför det utopiska ideale som Kristus ger oss: att älska din nästa.

Invändingen är att när du biter ihop och står ut kan du inte le. Grekiska hjältar ler inte. Gargoylerna gör det dock. När en kristen är nöjd så är han fruktansvärt nöjd, inte lagom nöjd. ÷ver huvud taget är "lagom" inte en kristen dygd. Jesus förutsåg de gotiska katedralernas djärva spiror och valv när han sa: Om de var tysta skulle stenarna ropa. Detta skedde vid intåget i Jerusalem då många klagade över att lärjungarna och de som följde Jesus förde ett väldigt liv. Det är inte en främmande civiliserad kyrka som bygger katedraler, det är snarare en direkt följd av den orimliga glädjens impuls från Kristus: låt stenarna ropa ut Halleluja! De medeltida katedralerna är som körsång till Herrens ära. Profetian har fullföljts, stenarna ropar.

Om detta medges för argumenteringens skull, kan vi se var vi lämnade tankegången hos den hedniska och "naturliga" människan, den människa som Rosenius alltid kallade "den gamle Adam". Vi kan ställa en fråga om något som verkar självklart. En viss tillfredsställelse är nödvändig för att förbättra livet. Men vad menar vi med att förbättra livet? Vilka goda etiska objekt syftar vi på? De flesta moderna humanister talar i cirklar om detta, cirklar som blir symboler för vansinne och rationalism. Evolutionen är bara något gott om den producerar något gott. Det skulle visserligen vara absurt att förneka att en handling är etisk bara för att de som utför handlingen faktiskt kan tjäna på den, om de inte motiveras av utsikten av personlig vinst - och ännu mer absurt om de inte ens är medvetna om denna utsikt. Men det råder inget tivel om att många moderna biologer verkligen tror att förekomsten av en möjlig biologisk förklaring av en handling alltid måste leda till att vi förnekar en verklig medveten moralisk motivation. Evolutionisten bör nog innan han ska älska med sin partner, förklarar för henne att den ^averkliga betydelsen^a av hans sexuella begär är att de gener som fick människor att hysa den här sortens

begär av sannolika skäl kommer att överleva till nästa generation.

Förekomsten av biologiska förklaringar av vårt handlande är knappast förenliga med förekomsten av ett etiskt och andligt motiv i våra sinnen, även om den moderne och etiskt medvetne biologen gärna vill ha det så. Han tänker sig att medvetna motivationer och biologiska förklaringar samarbetar fast de ändå på ett märkligt sätt gäller på skilda nivåer. Gott förblir endast gott om det hjälper evolutionen. Elefanten står på sköldpaddan och sköldpaddan på elefanten.

Uppenbart är att det inte duger att ta vårt ideal från någon princip i naturen av den enkla anledningen att det inte finns någon princip i naturen - hur mycket vi än intalar oss dogmen om det naturliga urvalet. Däremot finns en rad mänskliga och gudomliga teorier om naturen och dess utveckling, om gener och om genetiskt urval. Den banala antidemokraten kommer till exempel att säga med allvarligt uttryck i ansiktet att det minsann inte finns någon jämlikhet eller några mänskliga rättigheter i naturen. Han har alldeles rätt men han tycks inte se vad som följer av detta. Det finns ingen jämlikhet i naturen,

alltså finns det heller ingen ojämlikhet i naturen. Både jämlikhet och ojämlikhet innebär en värdenorm att mäta efter. Någon sådan finns inte i naturen. Att försöka tolka in ett klassamhälle i djurens anarkiska ordning är lika sentimentalt som att tolka naturen demokratiskt. Både klassamhälle och demokrati är mänskliga ideal, det ena säger att alla är värdefulla, det andra att vissa är mer värdefulla.

Men naturen säger inte att katter är mer värdefulla än möss, naturen fäller ingen kommentar alls om denna fråga. Naturen säger inte ens att isbjörnar bör beundras och att det är synd om sälarna som sticker upp nosen ur ishålet och blir ihjälbitna. Vi kanske tycker isbjörnen är överlägsen för att vi, de flesta av oss i alla fall, har den underliga filosofin att livet är bättre än döden. Men om sälen var en tysk pessimist skulle han inte tycka att isbjörnen vunnit över honom. Han kan mycket väl tänka att han slagit isbjörnen genom att nå döden först. Eller att han tillfogat isbjörnen mycket lidande genom att tvinga honom leva vidare i arktiskt klimat. En mikrob kan känna sig stolt inför spridningen av en epidemi, ett stort och lyckat företag, eller hur? En pessimistisk mus kan känna

sig exalterad över den förnyelse han nådde genom kattens tortyr. Det hänger på musens egen filosofi. Och så vidare längs samma linje. Vi kan inte påstå något om seger eller förlust i naturen om vi inte redan har en teori om vad som är vinst och förlust i naturen. Du kan inte ens säga att katten vinner om det inte finns en teori om vinst. Du kan inte ens säga att det gick bra för katten om det inte finns någon teori om bra.

Med andra ord kan vi aldrig finna ett ideal hämtat från naturen. Just nu utesluter vi för resonemangets skull Gud som källan för ideal. Vi måste alltså själva ha en vision, en teori, en filosofi för ideal. Moderna humanistiska versioner av ideal är tämligen vaga.

En del vilar på klockan som ideal: det som kommer senare är bättre. Moralen hinner aldrig med sin tid, den är alltid lite för gammal. Men hur kan någonting vara i tiden? En tidpunkt har ju ingen karaktär alls. Hur är det möjligt att säga om den kristna julen att den är gammalmodig och inte i tiden? De som säger att julen är jobbig och otidsenlig menar naturligtvis att majoriteten är lite bakom och följer bara konventionerna. Andra moderna humanister tar sin tillflykt till materiella

metaforer, det är faktiskt vanligt. Utan att egentligen definiera det goda använder de fysiska bilder och billiga analogier som antas vara överlägsna den gamla otidsenliga moralen.

Exempel på detta är metaforen "hög intellektuell nivå" med motsatsen "låg intellektuell nivå". Den är mycket vanlig under hela senare delen av 1900-talet och fortsätter in på 2000-talet. Om man säger att någon är god så är det ett filosofiskt påstående som har använts flitigt sedan Platons dagar, hela den kristna medeltiden igenom. Men att säga att någon befinner sig på hög intellektuell nivå är en grov materiell metafor hämtad från en måttstock. Påståendet speglar en illusion.

Detta är förresten hela problemet med Nietzsche som många tror är avancerad, stark och vågad, på intellektuellt hög nivå. Ingen kan förneka att han var en poetisk och suggestiv författare med starkt inflytande på hela 1900-talets filosofi i Europa. Men han var motsatsen till stark. Han var inte modig på något sätt, han gestaltade snarare vad man skulle kunna kalla "heroisk feighet". Han granskar aldrig sina egna

påståenden på det sätt som andra tänkare gör, t ex
Aristoteles, Kalvin eller Marx, tänkare som alla på var sitt
sätt uppträdde modigt i intellektuella sammanhang.
Nietzsche flydde alltid från problem genom fysiska
metaforer, ungefär som en medelmåttig poet kan göra.
Han använde uttryck i stil med "bortom ont och gott" för
att han var för feg att enkelt säga: "mer gott än ont och
gott" vilket var vad han avsåg. Hade han granskat sina
tankar lite hade han sett att mycket av tankegodset var
nonsens och att hans längtan var riktig.

När Nietzsche beskriver sin filosofis hjälte vågar han
inte heller säga "en ren människa" eller "lycklig människa"
eller ens "en ledsen människa". Alla dessa beskrivningar
är ideer och ideer är hotfulla för honom. Istället säger han
"den högre människan" eller "övermänniskan" vilket är en
fysisk metafor från begräsklättrare och trapetskonstnärer.
Nietzsche är i sanning en verkligt svag tänkare. Han vet
aldrig vilken sorts människa han önskar att evolutionen
egentligen ska producera. Det vet inte heller den ordinära
evolutionsbiologen som talar om "högre" och "lägre" nivå.

Andra människor faller tillbaka på en ren
underkastelse och sitter still där. De tänker att naturen

en dag ska göra något, vi vet inte vad och vi vet inte när. Det finns ingen anledning att göra någonting åt detta. Om något händer så händer det med all rätta för naturen gjorde det. Om något förhindras av människan så lägger vi oss i naturen. Andra försöker förutse vad naturen ska göra och vill börja göra det. Människan kanske ska få vingar så vi kan redan nu hugga av benen. Naturen kanske ska göra tusenfotingar av oss. Denna filosofi har ett gammalt och enkelt namn: fatalism. I kristendomen är det en rätt banal synd. Det är dessutom fel sorts underkastelse, den saknar nämligen kärlek.

Till sist finns en fjärde klass av människor som tar vad de vill ha och säger att detta är naturens naturliga evolution. Egentligen har de rätt. Detta är det enda hälsosamma sättet att använda ordet evolution på. Vi jobbar med det vi vill ha, vi följer våra begär och skaffar fram det vi njuter av och så kallar vi just denna verksamhet evolution. Den enda verkligt meningsfulla innebörden av evolution är att vi människor har en vision och ett begär och att vi förvandlar världen genom denna vision och detta begär. Vi kan också säga att det vi har runt omkring oss är föreberedelsen för det vi skapar. Den

värld vi fått är metoden till den vision vi har. Vi skapar med det material som finns omkring oss. Vad vi fått är inte en värld utan snarare materialet för en värld som ska skapas. Gud har givit oss en palett med färger snarare än en tavla med färger. Vi måste ha vision och begär att skapa motivet och bilden. Det är sant att vi måste ha lust till världen för att förändra den. Nu ser vi att vi måste ha lust till en annan värld, en fantasivärld, för att ha ett begär att forma världen efter.

Vi behöver inte diskutera användandet av ordet "evolution". Jag anser att ordet "förbättring" är att föredra. Förbättring förutsätter form och begär. För den katolska Maria-legionen betyder det att förnya världens ansikte, göra det mer Kristuslikt. Det innebär att vi har lust att forma världen på ett visst sätt, att göra den till något vi fantiserat om. Evolution är en metafor från automatikens område. Framsteg är en metafor från gåendet på en väg, fel väg säkert. Förbättring är däremot en metafor från människor som vill något, begär något bättre och tänker ändra på saker. Frälsningen är den yppersta förbättringen, den förändring som betyder mest sedan syndafallet. Förbättring betyder att vi ser något som är fel och vi önskar rätta till det eller göra det mer

njutningsfullt. Och vi vet vilken njutning vi önskar, vi känner formen vi vill skapa.

Här kollapsar vår tid genom en enorm miss: vi har blandat ihop två helt skilda och motsatta ting. Framsteg bör innebära att vi alltid förändrar världen efter vår vision och vårt begär. Det bör inte innebära att vi alltid förändrar visionen och begäret. Framsteg bör innebära att vi långsamt men säkert tvingar fram mer rättvisa och medkänsla mellan människor. Det bör inte innebära att vi snabbt byter fot vad gäller önskvärdheten av rättvisa och medkänsla och prövar en rad fascinerande samhällsmodeller. Framsteg bör innebära att vi alltid vandrar ett snäpp närmare Det Nya Jerusalem där vår njutning fullkomnas. Det bör inte innebära att Det Nya Jerusalem ständigt avlägsnar sig från oss. Då anpassar vi idealet till verkligheten, det är lättare än att förändra verkligheten efter idealet. Däri består vår kollaps.

Dumma exempel är alltid lättare att smälta. Anta att en man vill ha en speciell sorts värld, t ex en blå värld. Han klagar inte på den tid det tar, han sliter länge med förändringen till blått, han jobbar sig blå i ansiktet. Han

upplever också heroiska äventyr, t ex när det är dags att färglägga den sibiriska tigern. Han har sagolikhande upplevelser, t ex när den första blå månen går upp en kväll. Om han arbetar hårt kommer världen att så småningom vara bättre än tidigare, enligt hans åsikt. Om han blålade ett löv per dag skulle det hela ta extremt långt tid. Men om han ändrade favoritfärg varje dag skulle han inte alls komma framåt. Om han lät sig påverka av tidens strömningar som gick i rött och målade över allt blått med rött skulle han sabotera allt arbete. Några få blå tigrar skulle vara allt han kunde visa upp. Och han skulle ta avstånd från blåläggningen, hans första ide. Detta är den moderna humanetikerns position. Detta är, menar jag, genomsnittshumanisten. *fr* exemplet tokigt? I alla fall är detta vad som hänt under det senaste seklet. De stora politiska och sociala katastroferna under nittonhundratalet är inte ett arbete på att göra världen blå utan att snabbt växla färg för nymålning av världen: kommunism, nazism, fascism, ekonomism.

Om vi låter den fria tanken flöda kommer de kära institutionerna stå kvar. Ju mer tankens liv får leva fritt ju mer kommer det sunda samhället sköta sig själv. Alla politiska förslag vi fått under detta sekel har alla lett till

att samhällena består. Alla underliga tolkningar av kristendomen har lett till att den katolska kyrkan är mer livskraftig än någonsin. Fritänkarna har hållt uppe den gamla goda kristendomen.

Vi kan säga att den fria tanken säkrar friheten. Att befria slavarne är det bästa sättet att hindra slavarne från att befria sig. Lär slaven att bry sig om sin frihet och han

kommer inte att befria sig själv. ≈terigen kan vi tycka att detta exempel är långsökt eller extremt. Men det är verkligen sant om folk på gatan. Det är sant att den obildade slaven i sydstaterna inte har så mycket vare sig av lojalitet eller entusiasm för friheten. Men mannen vi ser varje dag på gatan, arbetaren eller tjänstemannen, är i regel alltför mentalt stressad för att kunna tro på friheten.

Han håller sig tyst på grund av revolutionär litteratur.

Han lugnas av all vild filosofi om extrema sekter. Han är marxist en dag och nietzschean nästa, han upplever sig som stålmannen i den nya ekonomin ena dagen och som eländig slav nästa dag. Den ende som tjänar på all ny filosofi är vd:n i ett IT-företag. Han tjänar på att hålla med skeptisk litteratur. Sådana företag har stora

bokhyllor och är kloka nog att ha alla moderna böcker.

Sålänge som visionen om himmelriket ständigt växlar så kommer visionen av jorden att förbli densamma, exakt densamma. Inget ideal förblir länge nog för att kunna förverkligas, inte ens delvis. Den moderna unge mannen kommer aldrig att förändra sin omgivning för har fullt upp med att förändra sin vision.

Detta är därför det första kravet för ett ideal som ska leda till förbättring av världen: det måste vara fixerat. Porträttmålaren kan kasta tjugo dukar för att han inte är nöjd. Men det måste vara samma person som sitter där om porträttet ska förbättras. Så det spelar ingen roll hur många gånger mänskligheten misslyckas eftersom alla misslyckanden är användbara för visionen. Men det spelar en enorm roll om mänskligheten byter vision eftersom då alla misstag blir meningslösa. Därför blir frågan denna: hur ska vi hålla konstnären missnöjd med sitt verk men samtidigt inte få honom att uppge konsten? Hur kan vi få människan alltid missnöjd med arbetet på jorden men samtidigt tillfredsställd med detta arbete? Hur kan vi försäkra oss om att porträttmålaren kastar sina misstag ut genom fönstret men inte personen han målar?

En strikt regel är nödvändig inte endast för att reglera något utan också för att kunna göra revolution. Detta fixerade och välkända ideal behövs för varje sorts revolution. Ibland reagerar människan slött på nya idéer. Men hon reagerar nästan alltid snabbt på gamla ideer. Om jag endast skall flyta med och försvinna någonstans i horisonten så passar anarkin bra. Men om jag ska göra revolution så måste jag ha något gammalt och respektabelt att revolutionera med. Här finner vi felet med många trendiga etikskolor och utvecklingsläror. De antar som en förutsättning att den etiska utvecklingen har gått långsamt där nya ideer hela tiden tillförts varje sekel eller halvsekel. Denna teori har en stor svaghet i det att den pratar om en långsam utveckling mot rättvisa men tillåter inte en snabb rörelse mot rättvisa. Ingen tillåts ställa sig upp och förklara vissa handlingar som dödssynder och omedelbart fördöma dem. Så snabbt får det inte gå.

Vissa veganer menar att tiden har kommit då alla bör sluta äta kött. De kan medge att vi tidigare hade viss rätt att äta blandkost men att det inte längre finns några hållbara argument för det. En dag kommer det vara självklart för alla att vi inte bör äta vare sig mjölk eller

ägg. Men om djuren lider borde vi kunna komma till deras hjälp omedelbart. Hur ska vi kunna rusa till deras hjälp om det är framtiden? Hur ska vi kunna skynda oss att ta ett tåg som inte kommer förrän om några hundra år? Hur ska jag kunna anklaga en person för att skinna katter om han är sådan för att han dricker mjölk? En vegansekt befriade massor av djur ur sina hemska vagnar. Hur ska jag befria min häst från min vagn när jag inte vet om det är för tidigt eller för sent?

Om jag säger till en servitör, "Servitörer hör till den feodala tiden" och han svarar "Och att servera är passande för den här tiden" - hur ska jag veta om det inte finns en evig norm att mäta efter? Om servitörer kan vara ur tiden varför skulle då humanetiker vara i tiden? Vad i himlens namn är en etik i tiden? En modern etik? En moral som alltid springer iväg?

Vi kan alltså säga att ett permanent ideal är lika nödvändigt för den som ska förnya moralen som för den som vill bevara moralen. Idealet är nödvändigt vare sig vi vill att kungens befallningar ska åtlydas eller att han ska halshuggas. Giljotinen har många synder på sitt samvete med för att göra den rättvisa: den har ingenting med

någon etisk utveckling eller så att göra. Evolutionens favoritargument får sitt svar i yxan. Evolutionisten säger "Var drar du gränsen?" och revolutionären svara "Jag drar den här- exakt mellan huvudet och kroppen". Det måste vid varje tidpunkt finnas ett objektiva gott och ont för att slaget ska kunna falla.

Det måste finnas något evigt om det ska kunna finnas något plötsligt. Därför är en evig vision nödvändig för alla mänskliga begripliga processer, för att förändra saker och ting eller för att bevara saker och ting, för att ta bort ett system för evigt (som i Kina) eller för att ändra på systemet en gång i månaden (som under franska revolutionen). Detta är vårt första krav.

När jag skrev detta kände jag åter närvaron av något helt annat i diskussionen: som när en person hör kyrkklockorna över gatornas brus. Något sa inuti mig att nu är idealet åtminstone fixerat, ja det var fixerat redan innan världen kom till. Min uppfattning av idealet kan inte ändras för idealet heter Eden. Vi kan förändra målet för vår vandring men inte platsen vi kommer från. För den gamla goda kristendomen finns det alltid en revolution på

gång eftersom Gud hamnat under Satan i våra syndiga hjärtan.

En omvälvning är därför alltid av nöden. I den övre världen revolterade en gång helvetet mot himlen. Men i vår värld är det himlen som revolterar mot helvetet. Det kan vi se varje kväll på nyheterna. Vilket tillfälle som helst är ett bra tillfälle att slå ett slag för revolutionen, för den perfektion som ingen sett sedan Adams tid.. Revolutionen är alltid en restauration. Ingen evig gammal sedvänja, ingen evolution som ständigt förändrar naturen kan göra originalet Eden till något annat än det redan är. Männen har haft älskarinnor på sidan lika länge som kor haft horn på huvudet. Men fortfarande hör de inte ihop som ett äkta par eftersom de är syndiga. Människor har lidit under förtryck lika länge som fiskar funnits i vatten. Men fortfarande är det fel eftersom förtryck är syndigt.

Kedjorna kring fötterna känns helt naturliga för slaven, liksom horans smink. Men fortfarande är inget av detta naturligt eftersom det är syndigt. Jag lyfter alltså fram min förhistoriska myt om Eden för att besegra all historia. Visionen är inte bara en fixstjärna, insåg jag, den är ett faktum. fnnu en paradox hos kristendomen.

Jag gick så vidare till nästa nödvändighet hos varje ideal för utveckling. Vissa folk och kulturer verkar sätta sin tro till en utveckling som sker automatiskt och på ett opersonligt sätt, en rörelsen som ligger i naturen själv. Men klart är att ingen mänsklig eller politisk aktivitet kan stimuleras genom att säga att något sker automatiskt eller därför att det måste ske. Om en utvecklingslag är nödvändig så innehåller den inte något bra skäl till att handla på vare sig det ena eller det andra sättet. Vare sig vi föreslår passivitet eller aktivitet så saknas skälet. Om vi nödvändigtvis måste förbättra livet så behöver vi inte anstränga oss för det. Doktrinen om en automatisk utveckling ger snarare skäl att inte utvecklas. Men det är något annat vi ska koncentrera oss på nu.

Det här är den viktiga punkten: om vi tror att andlig och moralisk utveckling sker naturligt så tror vi samtidigt att det sker lätt. Världen kan tänkas gå mot undergång och ragnarök men inte mot en särskild formering av många kvaliteter. För att ta ett exempel: av sig själv kan naturen kanske bli mer blå, en enkel process alltså. Men naturen kan inte skapa ett konstverk av aldrig så många

färger utan att vara personlig. Om världens undergång gick i bara svart eller i bara vitt så kommer den kanske långsamt och oundvikligt i gryningen eller i solnedgången. Men om undergången ska vara ett komplicerat konstverk i chiaroscuro måste en design finnas, en personlig komposition, vare sig den är mänsklig eller gudomlig.

Världen kan kanske med tiden bli svart som en gammal bild eller vit som en gammal kappa i garderoben. Men om den alltmer blir lik en stor bildväv så måste där finnas en vävare, en konstnär. Det gamla designargumentet, lika övertygande som någonsin.

Om inte denna skillnad är tydlig så tänk på detta exempel: Vi hör ständigt och jämt ett humanistiskt credo som värdesätter alla naturens levande varelser framför den mänskligheten. De antyder att vi genom tidsåldrarna har blivit allt humanare, att barnen och kossorna, slavarna och kvinnorna alla har fått mer och mer del av medkänsla och rättvisa genom en gradvis historisk utveckling. Detta är vad humanismens läroböcker lär ut. De säger att vi förr ansåg det riktigt att äta människor vilket vi idag inser vara oriktigt.

Detta är ohistoriskt. Kannibalism är visserligen en dekadent handling, men den är inte mer primitiv än något annat. Det är mycket mer sannolikt att en modern humanist äter människokött än att en stenåldersperson omedvetet skulle vara kannibal. Sonen till en polynesisk hövding berättade att hans far kannibalen var helt medveten om det dekadenta i att äta upp en karl efter att ha stekt honom. Det var prästen som hjälpte honom att ta avstånd från det och sonen valde också ett mindre dekadent liv. Men fadern var definitivt inte primitiv eller tidigare i någon utveckling.

Jag tar bara lite på ytan av argumenteringen här. Det är helt enkelt ohistoriskt att hävda att människan gradvis har blivit mer vänlig först mot medborgare, senare mot slavar, senare mot djur och så småningom mot växter. Jag anser det vara fel att sitta på en annan människan. Därför kommer jag snart anse det vara fel att sitta på en häst! Och längre fram i evolutionen kommer jag att inse det felaktiga i att sitta på en stol. Så är argumentet konstruerat. Så används det både för biologiska teorier om naturlig utveckling och andliga teorier om autmatisk själsutveckling i kosmos. Att sitta på allt färre saker

antyder en utveckling mot en allt mer grym och omedveten natur, ungefär som att inte längre reproducera sig. En dum utveckling helt enkelt.

Darwinism kan användas för att backa upp två galna moraluppfattning men den kan inte användas för att backa upp en enda sund uppfattning. Släktskap och överlevnadsstrategier hos levande varelser kan användas som skäl för omänskliga handlingar eller för fruktansvärt sentimentala känslor. Men den kan inte användas som skäl till en hälsosam kärlek till djuren. På evolutionär och ekologisk basis kan du utrota andra människor av annan ras eller kultur eller religion, du kan vara absurt mänsklig och naturvårdande.

En flicka på på gymnasiet hävdade att den friska hunden är mer socialt kompetent än det älskade utvecklingsstörda barnet och bör därför ha högre människovärde och bevarandevärde. Du kan inte vara mänsklig på evolutionär basis. Att du och tigern är ett kan leda till att du är kärleksfull mot tigern. Men det kan också leda till att du tillåter dig vara grym som tigern mot andra levande varelse. Det är en lång väg att domesticera tigern men det är en lätt och kort väg att imitera tigern. I

inget av dessa fall säger evolutionen hur du bör bete dig.

Den säger inte hur du ska behandla tigern, hur du alltså ska beundra ränderna medan du undviker klorna.

Om du ska umgås med en tiger på ett anständigt sätt måste du tillbaka till Edens lustgård. Samma obstinata påminnelse dyker upp om och om igen: bara det övernaturliga kan ta hand om det naturliga. Men essensen i all evolutionism, liksom all panteism och modern kosmologi är att naturen skulle vara vår moder, Moder Natur. Det är bara det att hon aldrig varit vår moder utan snarare en styvmoder. Kristendomens huvudsakliga synpunkt är den här: naturen är inte vår moder utan vår syster.

Vi kan vara stolta över denna magiskt vackra syster och vi har samma fader. Men hon kan inte ha någon auktoritet över oss, vi kan beundra henne men inte börja imitera henne. På detta sätt kommer den typiskt kristna njutningen fram, vi ser magin och kan vara nästan lättsinniga med denna syster. Hon agerade moder för de som dyrkade Isis och Cybele, en stram moder. Hon var tillika en dystert högtidlig moder för Wordsworth och

Emerson. Men hon är varken dyster eller högtidlig med den heliga Franciskus eller med George Herbert, snarare agerar hon som lillasyster, en liten dansande syster som vi kan skratta med och älska just såsom hon är.

Men detta är inte huvudsaken just nu. Vi medger detta bara för att visa hur nyckeln passar i de minsta dörrar, nästan som av en händelse. Den viktiga punkten är här att om det överhuvudtaget finns en trend av opersonlig utveckling i naturen så handlar det troligen om en enkel trend mot någon enkel triumf. Vi kan ju föreställa oss att någon automatisk tendens inom biologin skulle kunna arbeta för att ge oss längre näsor. Men vill vi verkligen ha längre näsor? Tveksamt. De flesta av oss skulle nog säga att det räcker som det är. Vi vill ha näsor som är långa nog för att göra ansiktet en smula intressant, inte mer.

Men kan vi nu tänka oss en biologisk trend mot intressantare ansikten? Omöjligt. Varför? Jo för att ett intressant ansikte är alldeles för komplicerat för biologiska trender. Det kräver ett särskilt smakfullt arrangemang av ögon, näsa, mun, kindben, allt i en särdeles komplex kombination. Proportioner över huvudtaget är ingenting för biologisk utveckling. Antingen

är det fråga om slump eller om design, inte en utveckling.

På samma sätt med moralen och dess relation till humanetikerna och anti-humanisterna. Det är tänkbart att vi bör hålla händerna borta från saker och ting, inte rida hästar och inte plocka blommor. Vi kanske till slut är tvungna att låta bli att störa någon annan varelses medvetande och inte hosta så att vi stör fåglarna. Det yttersta vore kanske en människa som sitter alldeles stilla för att inte störa en fluga eller inte äta något överhuvudtaget för att inte riskea att döda en mikrob. Vi kanske går omedvetet mot detta. Men vill vi ha det så?

På liknande sätt kanske omedvetet utvecklas i en helt annan riktning, den nietzscheanska: övermänniskor som krossar andra övermänniskor ända till det mesta i världen är sönderslaget bara för kul skull. Men väl vi ha ett universum som är sönderslaget för kul skull? Det är nog helt klart att det vi verkligen hoppas på antingen är en viss återhållsamhet och respekt eller en viss mängd energi och kontroll. Om våra liv någonsin är lika vackra som i sagorna, så måste vi minnas att all skönhet i sagorna handlar om detta: att prinsen är full av förundran, så stark att den nästan är rädsla. Om han är rädd för jätten

så förlorar han. Men han förlorar också om han inte är full av respekt och förundran inför honom. Då tar sagan slut. Alltihop vilar på att prinsen på en gång är ödmjuk nog att förstummas av förvåning och samtidigt är modig nog att inte förlamas av skräck. Vår attityd till världens jätte kan inte bara öka njutningen eller öka hatet, det måste vara en viss kombination av de båda, en viss proportion.

Vi måste ha tillräcklig vördnad inför tingen omkring oss så att vi kliver försiktigt på skogsstigen. Men samtidigt måste vi vara kaxiga nog att i vissa lägen spotta åt stjärnorna på himlavalvet. Dessa två attityder måste kombineras, inte hur som helst, utan i en viss form.

Människan lycka på jorden kommer inte i platt form, om den alls kommer. Den kommer i form av en farlig balansgång, ungefär som i en desperat romans med osäker utgång. Människan måste ha nog tro på sig själv för att ge sig ut på äventyr, men samtidigt tvivel nog på sig själv för att njuta av det.

Detta är således det andra kravet vi har på utveckling. Först måste det vara fixerat, sedan måste det vara sammansatt. Det får inte, om vi skall vara tillfredsställda

in i hjärtat, bara vara en stor seger som sopar bort allt annat såsom tvivel, rädsla, kärlek, stolthet och frid. Det måste vara en klar bild komponerad av många element i den bästa möjliga proportionen. Det är möjligt att något sådan är i kommande för oss människan någon gång i framtiden. Just nu tänker jag bara på att denna kombination måste vara skapad av ett medvetande, för endast ett medvetande kan skapa exakta proportioner mellan olika element, endast ett medvetande kan komponera den halsbrytande skapelse som mänsklig lycka utgör. Om naturen får verka så blir det bara relativt enkla saker som t ex en överhettning och slutlig brand, eller en nedisning och slutlig frysning.

Så om världen ska bli skön måste det vara en konstnärs verk vilket innebär att det måste röra sig om en konstnär någonstans. Vid denna punkt hörde jag en röst som sa: "Det här kunde jag ha berättat för dig på ett mycket tidigt stadium. Redan i Gamla Testamentet pratar jag om det. I den tidiga kristna kyrkan säger jag det ännu tydligare. Om någon utveckling ska ske i universum så måste det bli min historiska utveckling av min egen sanning. Och då måste det handla om en civilisation där

rättfärdighet och fred kysser varandra i en perfekt balans.

En opersonlig utveckling kan leda er till något alldeles platt eller något alldeles stuprätt och högt. Men bara en personlig Gud kan möjliggöra ett samhälle där det finns proportioner mellan en massa olika egenskaper, en gemenskap där alla kan bidra med sin lilla färgade lapp till Josefs mångfärgade rock."

fnnu en gång kom alltså kristendomen med exakt rätt svar på det problem jag ställde upp. Jag hade sagt: "Idealet måste vara fixerat" och kyrkan hade svarat: "Mitt ideal är bokstavligen fixerat för det fanns till före allt annat". Jag sa sedan: "Det måste vara konstnärligt sammansatt, som en bild" och kyrkan svarade: "Mitt ideal är bokstavligen en bild för jag vet att jag målade den". Därefter tog jag det tredje kravet som behövdes i mitt Rena Land, mitt mål för utvecklingen. Och kyrkans svar här är det svåraste att formulera av alla svar. Kanske kan vi uttrycka svaret så här: vi behöver vara lite ängsligt uppmärksamma även i Himlen om vi inte ska falla igen som vi gjorde i Eden.

Vi har noterat att ett skäl till att vara positiv till framtiden är att saker och ting på ett naturligt sätt blir

allt bättre med tiden. Så tänkte Hegel om utvecklingen.

Men det enda riktigt bra skälet till att vara positiv är ju att

i naturen blir saker snarare alltid värre med tiden, de slits

ut, de ruttnar, de dör. Att saker blir sämre med tiden i

naturen är inte bara det bästa argument för att vara

progressiv, det är också det bästa argument för att vara

konservativ. Den konservativa teorin skulle kanske vara

lite för svepande och oklar om det inte var för detta

faktum att saker faktiskt blir sämre med tiden i naturen.

Att vara konservativ idag innebär att lyssna till Kyrkan

som den eviga sanning den alltid är, inte att bevara vilka

saker som helst som de är. Om vi låter dem vara som de

är så lämnar vi dem ute i en storm, förändringens storm.

Om vi lämnar en vit stolpe som den är, blir den snart

svart av väder och vind. Om vi vill ha den vit måste vi

ständigt måla om den. Med andra ord måste vi ständigt

revolutionera tillståndet och vara konservativa på det

rörliga sättet. Vi måste se att Rom alltid är universell och

just därför se alla biskopar som nya och fria individer som

leder sina församlingar till, just det Rom.

Vi människor måste vara på språng hela tiden för att

bevara våra kära och sanna institutioner. I kärlek och

journalistik säger vi ofta att vi lider under gamla tyranner, men faktum är att folk i regel lider under nya tyranner - de liberala tyrannerna. Dessa har skapats för bara några år sedan. Knappt har vi fått en ny tyrann förrän vi måste skaka av oss den.

Så det finns ingen anledning att vara rebellisk mot det gamla, det är det nya vi måste vara rebelliska emot. De nya gudarna, fritänkande församlingar, liberala biskopar, kommunismen söner i form av redaktörer, filosofer, författare, politiker, journalister - alla de som håller fram den moderna världen som ett himmelrike.

Det är ingen större fara att en modern kung söker omkullkasta regeringsformen i vårt land, det är mer sannolikt att han kommer att strunta i regeringsformen och arbeta bakom den. Han kommer att försöka utnyttja sina möjligheter som den mest privata människansom finns. Det kommer inte att vara nödvändigt för någon att kämpa emot censuren. Vi behöver inte en censur av pressen, vi har ju pressens censur av sig själv.

Den märkliga snabbhet med vilken populära samhällssystem förvandlas till förtryckarsystem, är det

tredje som vi ska begära att vår perfekta teori om utveckling ska tillåta. Vår teori måste hela tiden vara vaksam på varje privilegium som missbrukas, varje "rätt" som tenderar att bli något "orätt". Här är jag revolutionär. Det är nämligen så att revolutionären har rätt i att alltid vara misstänksam inför alla mänskliga institutioner. Det är rätt att inte lita på vare sig prinsar eller barn. Kaptenen som lyckas bli folkets vän blir folkets fiende, tidningen som startade i sanningsiver jobbar snart för att undahålla sanningen för folk.

Här kände jag att revolutionären är på rätt sida. Och detta är den ortodoxa kristna sidan. Kristendomen säger nämligen att människor på ett naturligt sätt glider bakåt, den mänskliga dygden rostar av naturen. Kyrkan har alltid sagt att människor går fel av sig själv, speciellt lyckliga människor. Stolta och framgångsrika människor går alltid fel. Denna eviga revolution, denna genomgående misstänksamhet mot allt som historien igenom kallats utveckling, är ingenting annat än den gamla kristna dogmen om arvsynnen. Vi kan kalla det en kosmisk egenhet, jag kallar det helt enkelt Syndafallet. Det är det gamla namnet.

Vi kan prata om den gamla kristendomen som ett svärd, men ju nu passar dt bättre med stridsyx. Det är nämligen så att kristendomen kvarstår som det enda som kan ifrågasätta makten hos de som är välnärda och väluppfostrade och framgångsrika. Ingen annan institution kan ifrågasätta på samma sätt. Socialismen och till och med demokraterna säger att de fysiska och materiella villkoren gör att de fattiga är mentalt och moraliskt lågtstående. Med en sorts vetenskapligt anspråk menar många välnärda att om de fattiga får bättre levnadsomständigheter, når rikedomens välsignelser, kommer deras moraliska och andliga brister att försvinna av sig själv. Detta lyssnar jag till med stigande fasa och rysande fascination. Det är som att se någon såga av den gren de sitter på.

Om dessa lyckliga demokrater kunde bevisa sina påståenden skulle demokratin falla ned stendöd. Om de fattiga är så demoraliserade av sin fattigdom så kan det kanske vara praktiskt att få dem rika. Men det är definitivt praktiskt att beröva dem rösträtten. Om mannen med ett eländigt sovrum inte kan ge en bra röst, då är den snabbaste slutsatsen att han inte ska rösta alls. Makten

säger: "Det kan ta en tid att ge honom ett modernt sovrum. Men om han är den vilde du pratar om så kan han snart göra landet riktigt illa. Därför bör vi inte ge honom chansen." Det ger mig en skräckblandad förtjusning att höra hur allvarliga socialister lägger grunden till aristokrati genom att uttala sig vidlyftigt om hur missanpassade de fattiga är.

Det är som att lyssna till någons ursäkter för att han inte har smoking på sig på ett party där han förklarar att han nyligen varit berusad och när han är berusad brukar han ta av alla sina kläder på gatan. Vi känner att om det är på det här sättet så borde han inte ha kommit alls. Den ordinäre socialisten förklarar med ett leende att den fattige inte är pålitlig på grund av sin fattigdom. Den rike vill genast säga: "OK vi litar inte på dem då!" och stänger dörren i ansiktet på den fattige. Den socialistiska teorin om arv och miljö ger aristokratin ordentligt med vatten på kvarnen.

Om ren luft och städade hem skapar rena själar så borde vi förstås ge makten till de som har ren luft och städade hem - överklassen i den rika delen av världen

alltså. Om bättre levnadsomständigheter gör fattiga i
stånd att sköta sina liv borde vi förstås låta de som har
bra levnadsomständigheter sköta deras liv. Det vanliga
miljöargumentet är saken tämligen klar.

Finns det ett svar till påståendet att de som har de
bästa levnadsomständigheterna också är våra bästa
ledare? Finns det något bra svar till de som argumenterar
att våra bästa styresmän finns att hämta bland de som
andas frisk och ren luft? Såvitt jag vet finns det i historien
ett enda svar: kristendomen. Bara den kristna tron kan
erbjuda en rationell invändning mot att lita på den
materiella rikedom.

Kristendomen har nämligen från första början hävdat
att faran inte ligger i människans omgivning utan i henne
själv. Jag vet mycket väl att modern teknologi är extremt
upptagen av att förfinas sina produkter, att den moderna
biotekniken är extremt upptagen av att tillverka en
konstgjord människa.

Men Kristi ord om att den rike är som en kamel som
försöker komma igenom ett nålsöga innebär att den mest
förfinade teknologin eller människoproducerande

biotekniken vare sig förminskar kamelen eller förstörar nålsögat. Teknologen och bioteknikern är inte att lita på, det är vad Jesus säger. fven en urvattnade kristendom ler misstänksamt åt de materiella löftesspridarna. Ett minimum av kristendom erbjuder en alternativ värld.

Den moderna världen baseras på antagandet att den materiella rikedomens visserligen inte är nödvändig men den går att lita på. Den kristne vet att det möjligen är nödvändigt med rikedom men helt omöjligt att lita på den.

Vi kommer alltid att höra argumentet att den rike inte kan mutas, han behöver ju inte mer pengar, han kan stå emot. Sanningen är ju naturligtvis den motsatta: den rike är redan mutad. Det är därför han eller hon är rik.

Kristendomen hävdar att den som är beroende av rikedomens och dess omständigheter är en korrupt person.

Han är korrupt ur flera synvinklar - andligt förstås men också politiskt och finansiellt (det är en dålig ekonomi).

Men en nästan outhärdlig envis monotoni har de kristna ständigt upprepat samma visa: att vara rik innebär en mycket stor fara för skeppsbrott. Det är i stort sett dömt att haverera. Det är inte helt orimligt ur kristen synpunkt att ha ihjäl en rik människa som allvarligt gör våld på

rättvisan. Det är inte helt orimligt ur kristen synpunkt att göra uppror mot de rika eller att underkasta sig de rika.

Men det är helt orimligt ur kristen synpunkt att lita på de rika mer än på de fattiga.

En kristen kan med viss konsistens säga: "Jag respekterar den mannens sociala ställning trots att han tar mutor." Men en kristen kan inte säga som de flesta moderna humanister säger vid frukost och lunch: "En man i den ställningen tar inte mutor". Det är nämligen en del av den kristna dogmen att vilken människa som helst i vilken ställning som helst kan ta mutor. Det är en del av den kristna dogmen och samtidigt, knepigt nog, är det en del av den allmänt kända historien.

När folk säger att en person "i den ställningen" inte tar mutor så finns det ingen anledning att dra in kristendomen i det hela. För kristendomen säger att i vilket Utopia som helst med människor finns det risk för fall ner i synd vid vilken tidpunkt som helst. Speciellt för mig själv och mitt fall i just denna stund.

En hel del sentimental journalism och pratmedia idag fyller tidningar och televisionen med ideer om att

kristendomen förutsätter demokratin, det går t ex igen i
partinamnen: kristdemokrater, kristen demokratisk
samling osv. Man glömmer att de två varit i strid med
varann tämligen ofta, demokratin och kristendomen. När
Jesus skapar sin Kyrka med en ofelbar Petrus i toppen på
en hierarki som ska gälla för eviga tider och som ska
avgöra människors framtid i Himlen, sker detta knappast
enligt något socialdemokratiskt program. Det sker enligt
en evig sanning - detta spöke för liberala tänkare i alla
tider, det som inte få finnas, inte får påstås !

Den verkliga gemensamma grunden mellan kristendom
och demokrati ligger mycket djupare än så. Huntington,
historikern, har visat på ett övertygande sätt hur
västerländsk kristendom har uppmuntrat
demokratiseringen. Dess betoning av individens värdighet,
alla sjäalars jämlikhet inför Gud, kyrkans oberoende från
de nationalstater som råkar föreligga vid en viss tidpunkt
(gäller i mindre grad äldre protestantisk kristendom),
bidrar till respekt för de mänskliga rättigheterna och
institutionell pluralism. Kristendom kan även uppmuntra
demokrati genom att forma opinioner emot alltför
auktoritära regeringar.

En alldeles särskild korrelation mellan kristendom och demokrati föreligger - nio av tio nationer som kan kallas fria är i huvudsak kristna länder, medan andra som t ex Sydkorea och Taiwan har rätt stora kristna andelar av befolkningen och många kristna ledare. Rakt emot vad många sekulära intellektuella tror, att kristendomen är bakåtsträvande och kolonial, är den snabba ökningen av kristna utanför Europa och Nordamerika en tydlig signal på att demokratiska krafter är igång globalt.

Den verkligt icke-kristna idén är att den människa som känner sig kompetent att företräda folk också ska göra det. Denna idé är det mest hedniska man kan tänka sig men den ingår ofta i föreställningen om demokrati. Den kristna kommentaren till denna idé, om den alls har någon kommentar, är denna: den person som inte känner sig mogen att företräda några väljare alls är den som ska företäda väljarna. Den hedniska hjälten tänker: Jag ska vara kung! Men den kristna hjälten tänker: Jag vill absolut inte vara biskop! Den stora paradoxen i kristendomen betyder om något att vi måste ta kronan i handen och börja söka land och rike runt för att finna den

värdige, den som inte alls vill ha kronan. Petrus var en svag förnekare men han valdes av Kristus själv till den klippa på vilken Kristi Kyrka fortfarande vilar på.

Detta är något helt annat än modern demokrati som söker den som vet att han kan företräda människorna i riksdagen. Den kristna metoden är att söka den som vet att han eller hon inte kan företräda människorna. Detta är ett av de goda skälen för demokrati. Röstmaskineriet är inte demokrati trots att vi för närvarande inte hittat någon bättre metod. Men ändå är röstmaskineriet kristet i det att alla får rösta, även de som inte tror sig kunna säga något vettigt. Det är ett äventyr i mystik, att lita på dem som inte litar på sig själva. Detta är en gåta speciell för kristendomen, inte för den atenska demokratin där endast en elit fick rösta.

I stoicismen och i dess österländska variant inom buddhismen finns ingen verklig ödmjukhet, det bara verkar så på alla bugningar. Det finns en metodisk förnekelse av egoismen men inte ödmjukhet. Det finns ett feodalt regelverk för lydnad och konkret offer men inte hjärtats underkastelse i kärlek. Inom indisk religiositet

finns mildhet men inte ödmjukhet. Det är typiskt västerländsk kristen psykologi att be om rösten hos de gömda och dolda människorna, de som inte är säkra på vad de anser - och till och med lyfta fram dem. I indisk historia är det rösterna hos de framstående som gäller, liksom i Kina och Japan, med det stora lysande undantaget Shinran Shonin under elvahundralet i Japan.

Att säga om demokratisk rösträtt att den är typiskt kristen verkar kanske egendomligt. Att säga att vasmåleri är typiskt kristet kan verka knasigt. Men vasmåleri är mycket kristet i sin ursprungliga ide eftersom man uppmuntrar den enkla och ödmjuka människan. Man säger: "Min gode vän, gå upp på en högre nivå!" Om det finns någon svaghet i vasmåleriet med sina perfekta och avrundade former är det kanske att det inte uppmuntrar den som målar till blyghet och försiktighet.

Det är en modern fördom att de mäktigaste och oblygaste aktörerna på den politiska marknaden också skulle vara de sköraste och känsligaste, skyddad mot moraliskt förfall. De snabba sakerna är ofta de mjuka. En fågel är aktiv därför att den är mjuk. Stenen är hjälplös

efter som den är hård. Stenen måste av sin natur falla neråt, hårdheten är svagheten. Fågeln kan av naturen stiga uppåt därför att skörheten och mjukheten är kraftfullhet. I perfekt styrka finns en sorts lättsinnighet som är helt främmande för stora politiska institutioner. En luftighet som skapar bärkraft i rymden.

Moderna akademiker som studerar historien har högtidligt erkänt att de stora helgonen hade en sorts förmåga till "levitation". Vi kan gå lite längre och säga att typiskt för de stora helgonen i historien har varit deras lättsamhet, t o m deras lättsinnighet. Änglar kan flyga därför att de inte tar sig själv på så stort allvar, de är lättsinniga, sinnet är lätt, de flyger. Detta har alltid varit den kristna instinkten, speciellt den kristna konstens instinkt. Kom ihåg hur Fra Angelico avbildade änglarna, inte bara som fåglar utan nästan som fjärilar. Kom ihåg hur den mest alvarliga medeltida konst alltid var full av ljus och fladdrande draperier, full av kvicka fötter som klapprade genom korridorer och över stenlagda innergårdar. Detta var något som de moderna Prerafaeliterna aldrig kunde imitera. Burn-Jones kunde aldrig återfinna den djupa lättheten hos medeltiden.

I de gamla kristna bilderna är himlen ovanför alla figurer en blå- och guldfärgad fallskärm. Varje person verkar vara redo att flyga upp och flyta omkring i denna himmelska fallskärm. Tiggarens trasor verkar kunna lyfta upp honom lika bra som änglarnas sprudlande plymer. Men kungarna i sina tunga guldklädnader och sina tjocka mantlar verkar av naturen dras nedåt, tunga och mäktiga. Detta skildras också i Jungfru Marias Magnificat, detta storslagna program för den kristna tron.

Stoltheten kan inte nå levitation och lättsinnighet utan sjunker alltid, faller alltid i synd. Stolthet och självmedveten kompetens är alltid en nedåtresa. Och det är enkelt att falla nedåt, det är bara att följa den naturliga tyngden. Man slår sig ned och är nedslagen, allvarlig och självisk. Även skämten är påtagligt självupptagna, de kräver allvar och tungsinne. Att stiga uppåt innebär för hedningen både ansträngning och lätthet och man måste glömma sig själv på ett nästan tokigt sätt. Det är den kristna instinkten. En människa faller ner i allvar och självkompetens, hon stiger upp mot den blå himlens lätthet och Elisabets utrop: Herren är med dig!

Allvaret är inte en dygd i kristendomen, inte heller högtidligheten. Det vore kätteri, fast ett hälsosamt sådant, att påstå att allvaret eller högtidligheten är en synd - man frestas säga en protestantisk synd. Det är en naturlig svaghet att falla ner i den allvarliga själviskheten som individ eller som statskyrka därför att det är det enklaste man kan ta sig för. Alla gör det mer eller mindre. Den självupptagna högtidligheten kommer naturligt för människor, det är alltså den fallna naturen. Men skrattet är ett språng, ett lyft av kristen instinkt. Det är lätt att vara tung, svårt att vara lätt. Satan föll av naturlig gravitation. Och alla fallna änglar har behov som inte kan tillfredsställas, som Frank Sheed så riktigt påpekar i sin *Theology and Sanity*.

Europa har den särskilda hedern genom sin långa historia av kristendom att det visserligen haft aristokrati men alltid bakom den haft insikten att aristokratin är en svaghet. Icke så i andra delar av världen. I Europa har den svagheten varit något man tolererat men inte trott på. För den som vill jämföra - se på aristokratin i Indien. Där finns den cementerad i ett kastsystem med gudomlig sanktion. Den är intellektualiserad, teologiserad.

Detsamma sker i buddhismen med undantag för
Amidabuddhismen som har drag påminnande om
kristendom vilket gör den till en österns pärla bland
religioner.

Ingen form av kristendom, inte ens den dummaste och
mest ignoranta sekt, har ens antagit att en greve inte när
som helst kan falla i synd och dra domen över sig. I
hinduism och buddhism föreligger domen redan i din
födsel som lågkastig och den orättvisan är helig. Det är
uppochnedvända världen i jämförelse med varje form av
kristendom. Ingen kristen rörelse, hur extravagant den än
 varit, har någonsin föreslagit att gentlemannen är något
annat än ett skämt, även om han under koncilier och
under korstågen blev ett verkligt practical joke. Trots
riddarnas våld har aristokratin aldrig fått rot i
kristendomen. I hedniska samhällen har i regel tabu och
klassgränser varit dödligt allvarliga, liksom barnoffren.
Ingen log när den unge mannen eller barnet mördades för
växtligheten eller stammens livskraft. Samhällsklasserna
var dödligt allvarliga.

Endast i undantagsfall som i Nietzsches filosofi och
någon socialdarwinistisk och rasistisk ideologi som

nazismen har aristokratin fått en seriös funktion i Europa. Den engelska aristokratin har ju alla oligarkiska dygder och alla dess defekter. Den är trivsamt, hygglig, modig ibland i enkla sammanhang. Men den har en stor förtjänst som överglänser de andra. Den stora och uppenbara förtjänsten hos den engelska aristokratin är att ingen kan ta den på allvar.

Jag hade alltså utvecklat behovet av jämlika lagar i Utopia och som vanligt upptäckte jag att kristendomen fanns där hela tiden. Hela Utopias roande och ledsamma historia visar samma ivriga försök som jag gjorde. Jag rusade ut ur min arkitektstudio med nya ritningar och fann en tusen år gammal byggnad, strålande i solen framför mig. Gud svarade på min bön både i den gamla och nya betydelsen: "Hindra oss Herre från alla våra handlingar". Utan fåfänga tror jag verkligen där var ett ögonblick i vilket jag kunnat uppfinna äktenskapslöftena med mitt eget huvud. Men jag upptäckte med en lättnadens suck att de redan var uppfunna.

Det skulle ta för lång tid att beskriva centimeter för centimeter hur min konstruktion av Himlen fick sin rätta

utformning i Det Nya Jerusalem så därför tar jag exemplet med äktenskapet som typiskt för riktningen för mina ideer, eller rättare sagt kollapsen för mina ideer. Då menar jag äktenskapet som Nya Testamentet talar om, inte någon frivol och öppen tolkning av attraktion till vad som helst och kontrakt på den attraktionen.

När mer normala opponenter till socialismen talar om omöjligheter och förändringar i den mänskliga naturen så missar de nästan alltid en viktig distinktion. I moderna uppfattningar om ett gott samhälle finns det några behov som möjligtvis inte kan tillfredsställas; men det finns också behov som inte ens är önskvärda. Att alla människor borde leva i vackra hus är en dröm som kanske inte kan uppfyllas. Men att alla skulle leva i samma vackra hus är inte en ens en dröm, det är en mardröm. Att en man skulle kunna älska alla gamla damer är kanske en dröm som inte kan nås. Men att en man skulle betrakta alla kvinnor som sin egen mor är inte bara ett ouppnåeligt ideal, det ett ideal som inte bör förverkligas.

Jag vet inte om läsaren kan hålla med om dessa ting men nu ska jag ta det exempel som alltid påverkar mig

mest. Jag skulle aldrig kunna tänka mig en Himmel som inte gav mig friheten att binda mig själv. Fullständig anarki skulle inte bara göra det omöjligt med någon disciplin eller någon trohet, det skulle också ta bort allt det roliga. Ett exempel: det skulle inte vara någon poäng att slå vad om inte vadet var bindande. Upplösningen av alla kontrakt skulle inte bara ruinera moralen utan dessutom den sportsliga känslan. Att slå vad och tävla i någon sport är bara ytliga och förvridna former av påminnelser om människans genuina behov av äventyr och romantik. Farorna, belöningarna, straffen och uppnåendet av målen måste vara verkliga, annars blir äventyret endast en obeständig mardröm.

Om jag slår vad måste jag vara beredd att betala.

Annars försvinner poesin i vadslagningen. Pascal slog vad om himmel och helvete och inbjöd alla som vågade. Om jag utmanar måste jag kämpa, annars försvinner poesin i utmaningen. När jag lovar att vara trogen i äktenskapet måste jag drabbas av en förbannelse när jag är otrogen, annars försvinner det roliga i att lova trohet. Det går inte att berätta en saga om en människa som först uppslukas av en val och sedan befinner sig på toppen av Eiffeltornet,

eller en saga där någon först blir förvandlad till groda och sedan börjar röra på sig som en flamingo. Även i den vildaste eller barnsligaste fantasi måste konsekvenserna kännas äkta och verkliga. Min lärare Hedenius i Uppsala chockades, liksom de flesta moderna hedningar, av Jesu abrupta uppträdande i historien. Och att han dessutom lovade himmel om vi trodde på honom och helvete om vi inte gjorde det. Skandalöst, säger hedningen.

Men det är så det spännande livet visar sig. Abrupta villkor. Tron är ingenting man hittar på själv, Kristus har givit den rätta tron vissa villkor, i speciella sakrament finns Herren levande, i fria intresseorganisationer finns Han inte närvarande. Egendomligt ! Det är inte på människors villkor livets verkliga lagar stiftats. Löftena som ges av Gud måste vara omöjliga att återkalla, annars är det inte äkta performativer. När Jesus insisterar på att brödet är hans kropp är det oåterkalleligt, trots av många skakade på huvudet och lämnade honom. Så sker än idag. Många protestanter vill ha gemensam nattvard byggd på symboler och åminnelser. Men Kristus har sagt det han har sagt. Det kristna äktenskapet är det stora föredömet här och förklarar varför så många filmer och berättelser aldrig kan sluta berätta skilsmässohistorier

och varför homosexuella så hett strävar efter att få kalla sig vigda.

Därmed har jag nått den sista punkten på min lista för vad som behövs i det sociala paradiset: jag måste göra min del av saken för att få respekt för mina löften och ståndpunkter. Jag måste be Utopia att hämnas på mig när jag bryter dem för min egen heders skull. Alla mina utopiska vänner betraktar varandra ganska misstänksamt för deras yttersta hopp är att alla löften ska upplösas i en fri värld. Men återigen tycker jag mig höra, liksom ett eko, ett svar långt borta från världen: "Ni kommer att få verkliga plikter och därför verkliga äventyr när ni kommer till mitt Utopia. Men den svåraste plikten av alla och det största äventyret av dem alla är att komma dit."

Kap. 8 Det kristna äventyret

Det är vanligt att folk klagat över tidens jäkt och överansträngande arbetsliv, att gå i väggen är snart det normala. Vår tid är stressens och utbrändhetens tid. Men

som kristen kan jag ibland, särskilt efter en stund med Rosenkransen, se att sanningen är den motsatta: vår tid är den stora lathetens tid, orkeslöshetens tid. Vi kan ta ett exempel: motorljudet på våra överfyllda trafikleder och gator. Detta beror inte överaktivitet utan slöhet, folk går inte, de åker i bekväma bilar. Tänk en stad där alla promenerar! Vi hör fotstegen som ett trevligt brus, folk mår bra av att röra på sig. Eller ljuden i hemmet - apparaterna som ska spara arbete åt oss betalar med surr på alla frekvenser.

En motsvarighet till detta fenomen finns i vårt språk: en rad tekniker för att spara energi och resultatet blir otympliga och tunga satser, ett mentalt oljud.

Vetenskapliga eller pseudovetenskapliga fraser dundrar fram som tåg med alldeles för många vagnar. Och vi vet att dessa vagnar innehåller tusentals slöa varelser, alltför trötta för att promenera med egna ben och tänka med egna tankar. Orkeslöshet som leder till brus.

En god övning är att för en gångs skull försöka säga sin åsikt med ord som endast innehåller en stavelse. Om vi säger "Den sociala användbarheten hos de obestämda domutslagen erkänns av alla ledande kriminologer såsom

en del av den sociologiska teoribildningens utveckling mot en mer human och vetenskaplig syn på strafflagstiftning" - så kan vi fortsätta i timmar på samma sätt utan att säga mycket. Men om vi säger "Jag vill ha Olsson i fängelse och jag vill att Bergström ska säga till när han kommer ut igen" - så upptäcker vi till vår förskräckelse att vi måste tänka till. De långa orden och de långa fraserna är inte svåra, de är lata och ofta utslag av politisk opportunist. Det är de korta orden som är svåra. Det finns mer subtilitet i det korta ordet "fan" än i det långa "degeneration".

Dessa långa konstruktioner upplevs som bekväma. De sparar tankekraft och passar alla lata. Men de har en nedbrytande effekt förutom att de är förvirrande för alla som lyssnar och vill förstå snarare än applådera. Som t ex när samma långa ord används i två helt skilda sammanhang.

Termen "idealist" har en viss mening i filosofisk ontologi (Platon, Berkeley osv) och en helt annan i politisk retorik. Detsamma gäller termen "materialist", ordet har helt olika mening i kosmologin och i moraliska sammanhang. En

person som ogillar de "progressiva" i Sverige, kan kalla sig själv "progressiv" i Sydafrika.

En stor förvirring har uppstått kring termen "liberal" när den används om religion och när den används i politiska och sociala sammanhang. Vi kan kanske tänka oss att alla liberaler borde vara fritänkare eftersom de borde gilla allt som är fritt. Vi kunde då lika gärna säga att alla idealister borde vara högkyrkliga eftersom de gillar allt som är högt. Eller att alla lågkyrkliga borde gilla låga skämt och bredkyrkliga breda skämt. Det handlar om tillfälligheter i språket, termer som liknar varandra.

I Europa av idag betyder inte fritänkare en som tänker fritt, eller tänker självständigt. Det betyder istället någon som efter reflektion kommit till en rad åsikter, t ex att allt är gjort av livslös materia, att mirakel är omöjliga, att Marias jungfrufödsel är nonsens, att det är osannolikt att vi överlever döden och en del andra åsikter. Ingen av dessa åsikter är särskilt frigjord eller liberal. Tvärtom, många av dessa åsikter är väldigt ofria och antiliberala! Möjligtvis är de tråkiga.

Det går att visa rätt tydligt att på varje punkt som

"fritänkare" inom humanism och liberalism lägger vikt vid någon sorts frihet, blir resultatet inhumant och ofritt.

Detta är en märklig paradox. Hos elever märker jag den genom triumfen i att få tänka alldeles fritt (första momentet) och snopenheten när tankarna ledde till någon lättare form av fascism (andra momentet). Mellan de båda momenten kan gå ett halvår. Nästan alla förslag på frihet och öppenhet inom politik eller religion innebär märkligt nog tyranni i slutänden. Den gamla kristendomen som med lära och liturgi omsluter människan likt ett stängsel, ger däremot frihet. Det är inte logiskt men det fungerar i praktiken.

Att göra kristendomen öppen och fri för alla sökare innebär inte frihet för någon enskild människa. Det innebär oftast att ge frihet åt vissa dogmatiska sammanhang, lite lösligt uppfattade som moderna, demokratiska, jämlika, framåtblickande, på ett befriande sätt odogmatiska, kanske i takt med nyandlighet eller ny karismatisk väckelse. Alltså ingenting nytt utan gamla kätterier i nya kläder. Var och en av dessa har tidigare avvisats av kyrkan eftersom de leder till förtryck. Det är ett märkligt faktum vi ser paradera genom historien,

många mänskliga påfund och väckelser är indirekt
allierade med förtryckande system.

Eller är det inte så märkligt? Kristendomen har alltid
pekat på den fallna människans tendens att genom
"förnyelse" förtrycka varandra. Det finns en god väg som
inte leder till förtryck, det jag kallar det kristna äventyrets
dygd. Vi kan emellertid förvränga kristendomen så att den
passar en förtryckare, det har skett otaliga gånger på
många nivåer. Men för att helt och hållet rättfärdiga det
smygande förtrycket måste vi använda en ideologi i stil
med spiritualism, personalism, liberalism, panteism,
monism, modernism, intellektualism eller humanism. För
att nämna några i den spännande floran.

Vi upptäckte i förra kapitlet att den mest
gammalmodiga kristendomen var den enda garanten för
verklig demokrati. Den doktrin som framträdde som den
minst populära - den ortodoxa och påvetrogna - av alla
visade sig vara folkets enda styrka. Vi fann att den enda
sunda invändningen mot förtryck var att klart erkänna
syndafallet.

Hur är det med ämnet mirakler? Av någon besynnerlig

anledning är det populärt att tro sig vara mer liberal och öppen om man betvivlar dogmen om mirakler verklighet. Det är egentligen svårt att förstå, en liberal person borde tro på mirakel såsom verkligt befriande händelser, inte bundna av naturlagar. En bredkyrklig eller liberal kristen tycks dock vara en person som förminskar antalet mirakler, inte en person som utökar miraklen - en paradox. Protestantismen som ska bygga på "sola fide", endast tro, gör undantag just vid miraklen och jungfrufödseln, plöstligt räcker inte bara tro.

Att vara frigjord är ofta att betvivla att Jesus gick ut ur sin grav levande, inte att betvivla att farmor eller mormor lämnade sina gravar för himmelriket. Ofta blir det bråk i församlingarna därför att pastorn inte kan medge att Petrus gick en stund på vattnet. Detta beror inte på, som vissa skulle säga, att mirakler inte finns i vår egen erfarenhet. Det beror inte på att man har en dogm som lyder: "mirakler händer inte" i sinnet och tror på den. Mycket mer övernaturliga ting medges nämligen hända i vår egen tid: vetenskapen rapporterar dagligen om otroliga upptäckter inom fysik eller medicin eller psykologi, vi kan bara bläddra i ett nummer av en populärvetenskaplig

tidskrift, där sker mirakler i meningen "otroliga händelser" hela tiden.

I vår tid bejakas fler mirakler än en seriös naturvetare någonsin skulle bejaka för hundra år sedan, tänk bara på strängteorin inom partikelfysiken. Det enda som fortfarande är gammalmodigt är modernistens förnekande av mirakler. Men denna fördom om att det skulle vara mer fritt att förneka mirakler har ingenting att göra med bevis för eller emot dem. Det är istället ett slags livlös verbal fördom. Denna fördom har sin rot i en ofri dogmatisk materialism som ingen modern naturvetare längre tror på. Modernisten betvivlar Jesu uppståndelse inte därför att hans liberala religionsuppfattning tillåter honom att tvivla, utan för att hans mycket strikta materialism inte tillåter honom att tro.

Det finns en god tro i den ärliga skepticismen. Men i tvivlen på miraklerna i Nya Testamentet finns en trist tro på ett deterministiskt och gudlöst öde, en allvarligt tragisk och djup tro på ett dött och mekaniskt kosmos, upplivat av en märklig genetisk tävlan om bra anpassningar bland organismer, ett sorts spastiskt genetiskt intresse för besynnerliga och detaljerade urval. Tvivlen är endast

monismens dogmer, inte någon särskild frihet i tanken.

Det övernaturligas faktum och tydlighet ska tala om senare. Nu bara denna synpunkt: i den mån frihet har med synen på mirakler att göra finns friheten i ett glädjefyllt bejakande av mirakler. En god utveckling kan bara ligga i riktning av själens ökade kontroll av materien - inte tvärtom. Ett mirakel betyder helt enkelt ökad kontroll av själen över materien, något vi alla önskar och gläds över. Om du hett önskar att ge världens alla hungriga mat kan du tycka att det är omöjligt att utföra i praktiken göra detta, men du kan inte tycka att det är ofritt. Om du verkligen vill att de 15 miljoner fattiga barn som dör årligen av orent vatten ska få se en porlande källa så kan du inte anse det ofritt att de får flyga till dessa källor på skrattande drakar. Du kan tycka att det är osannolikt och drömligt, men inte ofritt.

En kortare arbetsvecka är en mänsklig frihet. Ett mirakel betyder bara en gudomlig frihet. Du kan medvetet förneka både arbetsveckan och miraklet, men detta förnekande kan du inte se som en triumf. Katolska kyrkan menar att människan och Gud båda har en

speciell andlig frihet. Den reformerta kalvinismen tog bort människans andliga frihet och lämnade kvar Guds.

Katolska kyrkan menar att den helige ande hjälper oss att läsa Ordet. Protestantismen tog bort den helige ande och lämnade kvar människans fria läsning av Ordet.

Materialismen tar bort både Guds frihet och Ordet.

Ingenting fritt blir kvar i universum. Det är inte någon större framgång.

Mirakler är det enklaste och tydligaste fallet.

Antagandet att det finns något fritt i att betvivla mirakler visar sig vara tokigt. Om en människa inte kan tro på mirakler tar allt slut, ingen frihet finns kvar, bara en logisk värdighet och en tröst om rimlighet. Om en människa kan tro på mirakler uppstår en mänsklig frihet eftersom det innebär en frigörelse av själen och en kärleksfull kontroll av de materiella omständigheterna.

Ibland ignoreras denna sanning även av medvetna och belästa personer. De kan uttrycka sig med en robust skepticism inför alla mirakler och legender, som om detta var något sunt eller fritt. De verkar märkligt omedvetna om att mirakler endast är blommorna på deras eget favoritträd - viljans triumf över determinismen.

I samma genre anses ibland längtan efter paradiset för barnsligt och naivt önsketänkande, i total omedvetenhet om att altnernativet är en heroisk själviskhet, en kärleksfattig privat hälsosamhet. Hur tufft är det att vilja leva för evigt och samtidigt förneka paradiset? Om det är önskvärt att människan ska triumfera över begränsningens vanor och naturens grymhet, så är naturligtvis mirakel högst önskvärda. De uttryck för magi och glädje, en anledning till jubel, liksom Marias jungfrufödsel. Vi kan senare tala om huruvida de är möjliga, det är en helt annan sak.

Det finns också allvarigare fall av fritänkeri och modernism, till synes attraktiva men i grunden skadliga för vårt själsäventyr. Vi kan löst kalla dem former av panteism eller former av immanentism. Det handlar om ett tänkande som är mycket vanligt i nutiden, en attityd som har blivit rumsren i många kyrkor. I många av de former av västerländsk buddhism som bildats de senaste femtio åren ingår denna immanentism som en förutsättning, liksom i de rörelser som påverkats av den indiska advaita-filosofin. Denna fråga är emellertid tämligen komplicerad och vi måste gå fram med

varsamhet.

Om vi lyssnar på en hel serie av indiska och buddhistiska lärare som t ex en Vivekananda eller en Prabhapananda, Swami Muktananda, Shunryu Suzuki, Philip Kapleau, Robert Aitken, Taisen Deshimaru, Dalai Lama, bara för att nämna en handfull kända namn för västerlänningar - så hör vi saker sägas som strider mot klara fakta. De antyder alla med samma humoristiska och djupsinniga lätthet att jordens alla religioner visserligen skiljer sig vad gäller uttryck och riter, men alla på olika sätt i grunden lär ut samma sak eller bör göra det.

Uttryckt mer försiktigt, den väg de predikar är endast en av många vägar som alla människor fritt kan välja mellan.

Men detta är falska påståenden. Det motsatta är nämligen sant - de olika religionerna skiljer sig på ett avgörande sätt i vad de lär ut men inte alls särskilt mycket vad gäller riter och uttryck. Det är ungefär som om någon skulle säga: Låt dig inte missledas av att Katolskt magasin och Humanetiskt blad ser ganska olika ut i tryck och layout, de säger egentligen samma sak. Sanningen är naturligtvis den motsatta, de ser ganska lika ut men lär ut mycket olika läror. En ateistisk

brevbärare från söder i Stockholm liknar ganska mycket en ortodox brevbärare i Haparanda. Du kan granska dem ingående utan att hitta något särskilt ortodox i jeansen eller ateistiskt i tenniskorna. Det är i själen de skiljer avsevärt. Samma sak med religionerna och sanningen. De ser lika ut men skiljer sig i själen.

Immanentismen berömmar sig ofta av att grundas på eller själva vara studiet av medvetandet och hur vi skaffar oss kontroll över våra tankar. Kristendomen ser detta som den vanliga egoismen förädlad till vetenskap. På senare år är det särskilt den här immanenta sidan av hinduism och buddhism som fångat västerlänningars intresse och därmed runnit i allmän humanistisk psykologi.

Teknikerna för att ta kontroll över sina tankar står i fokus för uppmärksamheten. I det kristna äventyret är modet och kärleken till Kristus och liknande saker det som "fångar" vår uppmärksamhet. Själva tendensen att sätta sig ner för att kontrollera sitt medvetande är främmande även för den mest kontemplative katolik: i kärleken till Gud ordnar sig tankekontrollen alldeles utmärkt av den vi tillber. Allt annat vore hädelse i form av mekanisering. När den kristne kontemplative upprepar mantrat ma-

ra-na-ta är det med dörren vidöppen till Kristus, inte ett försök att låta fyra stavelser tömma huvudet under en halvtimme. Det vore ett missbruk av den viktiga urkristna bönen maranata.

Den främsta attityden hos människan, alltså den värdefullaste, är enligt katekesen adorationen, tillbedjan. Som liten grabb ute på landet upptäckte jag detta när jag samlade ägg ur fågelbon. Sökandet efter bon, klättringen, det sakrala i synen av de fyra fem äggen liggandet där, det levande livet. I tillståndet av tillbedjan finner vi tveklöst en koncentration av uppmärksamheten. Men vi finner inget ego som utför kontrollen. Det beror inte på att subjektet är svårt att beskriva. Det beror på att tillbedjan är Guds form för oss. Själen, eller medvetandet, som psykologisk eller filosofisk konstruktion är endast som en schematisk ritning av ett elsystem i ett hus i relation till det liv som levs i huset.

fnå tror många immanentister på den schematiska ritningen. De tror ibland att de vet vad medvetandet är för en liten grunka. De har haft olika former av "insikt" i sinnet och avslöjat dess begränsade mekanism. De upprepar någon kort slogan, t ex "endast medvetande"

eller "världen är upplysning" eller "mu" och försöker på så sätt bevara insikten. Eller de sätter etikett på allt som de observerar inom sig. De tror sig identifiera alla händelser på så sätt. Den andligt inriktade immanentisten är här väldig lik den arrogant naturvetaren som "vet" hur naturen fungerar och som repeterar sina slogans med jämna mellanrum. Att känslan av att veta försvinner inom några timmar tycks de glömma, liksom de glömmen den friska uppmärksamheten i förvåningen och i tillbedjan av mysteriet framför sig.

Ett av de utmärkande dragen för de flesta former av immanentism är att det inte räcker med att bara etikettera och tro sig bli medveten om och identifiera sina känslor och tankar och latent böjelse och föra upp den till medvetandets yta. Vi måste också, säger immanentisten, lära oss att ^alösgöra sådana tankar och känslor. Att lösgöra tankarna betyder att de inte längre avsätter något spår i medvetandet, vilket på sikt skall befria oss från vårt tillstånd av förvirring och okunnighet. Detta är ungefär som att skjuta ner de fåglar som stör utsikten. Till slut är det dött överallt och den blå himlen lyser klar.

Att inte sätta spår är en försmak av immanentisternas drömtillstånd, inga spår. Den kristne är som en jägare som älskar spår, som drömmer oupphörligt om fler intressanta spår till den flskade. Frid är inte ett spårlöst tillstånd utan nya morgnar med många spår, olika dofter som avger ett överflöd av rika löften. Ingen skulle komma på ideen att börja sätta etiketter på spåren eller löftena för att få dem att upplösas. Det vore att säga: vi lägger ner det här och dör istället.

När den kristne tänker med lust och kärlek på alla själars Konung och Vän, bildas utan tvekan spår, just de spår kristendomen lever av. Dessa spår kommer, som Marialegionärerna daligen säger, att förnya Jordens ansikte. Men immanentismen, både den gamla och den nya, uppskattar inte spår som sådana, eftersom de irriterar och spårlös vila är mer attraktiv. Denna vila skulle för den kristne bli ofruktbar, det skulle inte vara en riktigt vila. Liknelsen om om punden stämmer väl in här. Att gräva ner sina pund är oriktig vila. Att tysta tankarna är förfärande likt att gräva ner sina pund. Den som gräver ner sina pund kan visserligen vara en mycket aktiv människa, men attityden till de andliga punden är

avgörande. Den orimliga och glädjefyllda gåvan av levande pund, en verklighet full av färger och former, stigar och löften, utmaningar och belöningar, är ett äventyr som skal flerfaldigas under de korta år vi är här på jorden. Det är så det kristna äventyret är tänkt. Det handlar inte om att få frid genom att lägga ner projektet. En vild satsning av tankar och känslor innebär risker och kännbara förluster, men immanentismen vill inte gärna ta de riskerna. En andlig vägledare och immanentist sa till den kvinnliga eleven, en flicka från Australien, som ville fira sin födelsdag: Tycker du det är något värt att fira? Den kristne firar i den dagliga Rosenkransen födelsedag om och om igen.

Rent allmänt låter immanentistens insikter normala och självklara. De låter deskriptiva. Våra tankar ger ständigt till kedjereaktioner. En motvilja vi börjar känna övergår i fientlighet, sedan i öppet hat, som snart helt behärskar vårt sinne och slutligen utmynnar i verbalt eller fysiskt våld. Men detta med kedjereaktioner är en mekanisk metafor, ägnad åt ett tänkande som leder till att vi bör klippa av några länkar i kedjan och förhindra kedjereaktionerna. Det är normativt, inte deskriptivt.

Den kristna människan stänger inte av några tankekedjor. De är gåvor. Intellektuella tankekedjor är visserligen inte lika viktiga som viljan i den kristnes liv. Men de är viktiga och ofta negligerade i det religiösa livet - till olycka för viljan eftersom vi aldrig kan nå ett maximum av Guds kärlek med ett minimum av intellektuell kunskap om Gud. För att själen ska fungera bra kan vi inte stänga av tankekedjor. Vi har ett katolskt intellekt när vi lever medvetet i närvaron av de verkligheter som Gud uppenbarar i sitt eget instrument Kyrkan. Den katolska människan gör inte endast vad Kyrkan vill utan ser också intellektuellt vad Kyrkan ser.

Men hon vet förvisso värdet av renhet i tanken. Varje dag bekänner hon sig i början av mässan till renheten.

Den orena tanken är inte oskyldig. Riv ut ögat som förleder dig säger Mästaren - så starkt betonar Gud själv den orena tanken. Orenheten, som den sekulära hedningen tycker påminner om vidskepelse, matar sakta men säkert fram en drivande vilja och medföljande känsla som kan leda till fysisk handling. Som Josemaria Escriva säger kan vi inte resonera med begärets tankar, endast ta

avstånd från dem, vända sig åt ett annat håll. När vi handlar illa mot vår egen själ eller emot någon annan, går också vår egen inre frid förlorad.

I stället för att bryta tankekedjor vänder sig den kristne åt rätt håll. Det gäller för alla negativa känslor såsom girighet, frosseri, stolthet, ören lust, lättja, avund, och vrede - de klassiska dödssynderna. Immanentisten vill upplösa dessa genom egen teknik. Den kristne är mer realistisk: vi är alla syndare. Den fridfulla laman i Bhutans kloster är syndare såsom vi. Upplösningen är sannolikt en momentan illusion. Den kristnes äventyr består till stor del i att bikta sina synder och erfara nåden. Detta har den livgivande cykeln av tillbedjan-försök att leva rent - fallet i synd trots försöket-bikten och ångern-återvändandet till Herrens vilja. Immanentismen tar gärna bort äventyret för en stunds frid.

När vi talar om objektiva dödliga synder talar vi inte endast om negativa känslor - det som immanentismen gärna sätter i fokus. Objektiva synder är mentala handlingar som vi relativt tydligt kan tala om - avunden, girigheten osv. Dessa är lika påtagliga som de tre

vilddjuren Dante möter i början av sin färd. Att dessa sedan ger oss negativa känslor ger oss ytterligare skäl att undvika dem, men även om känslorna skulle vara mer positiva (efter upprepade synder riktigt trevliga) skulle den objektiva skadan vara skedd. Immanentismen ser tankar och känslor som ett enda material, neutralt i sig, som bör skingras i medvetandets egen inre rymd.

Den kristne känner till en rymd i bönen. När vi sitter i bön med det lilla ordet eller den korta frasen uppstår en kärleksfull rymd som vi kallar nåd. Men i den rymden skingras inga tankekedjor utan vi går till Kristus med alla våra gamla synder för att fira samvaro i renhet och gemenskap. Det kan vara tyst gemenskap eller bullrig fest. Denna samvaro har inte skingrat vårt medvetande utan infångat det i det vi ber om: Herre förbarma dig.

Ordet "förbarma" ger rätt nyans. Det är en aktiv handling från Honom, inte från oss, och det handlar om en Annans barm i vilken vi vilar. Vi är samlade i denna barm med alla tankekedjor intakta. Immanentismen skingrar oss i tanketystnaden. Med risk att låta fundamentalistisk minns jag att symbolon betyder förena och diabolon att separera.

Att samla och skingra torde vara olika vägar - trots att det immanenta talesättet gång på gång tränger in i mindre reflekterade kristna predikningar och utläggningar av den kristna friden. Om vårt tankeliv ses mekanistik kan man tänka sig tekniska lösningar, något som är fjärran det kristna äventyret. För immanetisten finns också ett antal olika tekniker man kan ta hjälp av, alla försedda med namn och avledning. Det centrala är att föra all mental verksamhet tillbaka till sin yttersta kraftkälla för att där så att säga stanna kolvorna. För den kristne är källan alltid Gud som är tre Personer. Denna triad av levande personer stannar vi inte även om vi ibland blir både stumma och tysta inför deras allmakt . Emellan Gud och oss är vårt fall i orenhet och olydnad. Just av det skälet är den levande livskällan inte i vårt eget medvetande. Tack och lov för det !

För moderna immanentister är det subjektiva medvetandet källan till vårt medvetna liv, styrkt av t ex neurobiologisk forskning. För den kristne är saken mer dynamisk - en om man vill dynamisk olydnad skapar en stor del av vårt moraliska liv, det vill säga den väsentligaste delen av vårt mentala liv, det som oroar oss

och det som ger mening. Svårigheten att hitta neurologin bakom detta är en viktig vetenskaplig uppgift. Att försöka mekanisera det mentala genom neurologin så att det blir fritt från moralisk valör är just den tokiga kärnan i humanismen och modernismens människosyn. Det är som att förklara varför jag kör till Sollefteå med beskrivningar av förgasaren och bromssystemet.

Vardagsmänniskan vet bättre - den moraliska valören är ytterst närvarande i varje liten handling, det är livsviktiga val av färdriktning.

Det är mot bakgrund av detta levande faktum som Herrens förbarmande blir en "rymd" som inte endast är ett skingrande av tankarna. Snarare blir denna rymd som karta och kompass för vandringen genom den snåriga skog världen är. I bön låter vi kompassnålen styra mot polerna och rör oss sedan i den riktningen.

Moderna immanentister försöker gärna komma åt sina tankar för att stilla dem. Katolsk människosyn vill komma åt tankarna för att använda dem. Intellectet är inte en extrautrustning eller krångligt bihang till övriga organismen utan hör till standarutrustningen Gud givit

oss alla, ungefär som händer och fötter. Sanningen är emellertid att många av oss låter tankekraften falla ner i ett tillstånd av kraftlöshet. Kristendomen menar att tankarna måste användas mer, inte mindre.

För många immanentister är problemet att vi engagerar oss i tankar. De märker att så snart en tanke infinner sig låter vi oss ryckas med. Tankar föder tankar i en oändlig kedja. I det kristna äventyret är detta i sig inget problem. Till skapelsen efter syndafallet hör ett irrande tankeliv. Men det vi lider av är frånvaron av tankar på Gud och i enlighet med Hans levande Kyrka, inte irrandet i sig. När tron infinner sig och bönen blir dagsrytm försvinner inte tankens irrande såsom mekanism - men inriktningen är annorlunda. Vi gör något ANNAT med tankekraften. Som katekesen rekommenderar har vi satt adorationen främst. Tillbedjan kräver inte ett avbrott av tankarnas kedjor utan en skylt för stigen upp till det heliga berg som en av prefationsböerna talar om.

Immanentisten riktar sig, ungefär som en forskare, mot själva källan till våra tankar och utforskar grundläggande "mekanismer" genom vilka de uppstår i medvetandet. Men

här uppstår en illusion, nämligen att vi kan vara forskare.

Vi kan vara forskare när det gäller ting utanför oss. Här handlar det om något annat - livets högsta värde. För den kristne är källan inte något som har "grundläggande mekanismer" utan en levande Person. Termen "person" betyder en varelse som kan tänka och vilja, som Maxim Mauritsen uttrycker det. Personer är således Fadern Gud, Sonen Gud, Den Helige Anden Gud, änglarna och människorna. Observera att personens definition innefattar endast själsförmögenheter, alltså tanke- och viljeförmågorna. Eftersom själen definitionsmässigt inte är något materiellt, ingår materia, t ex en kropp, inte i personens definition, även om vi ser själen som kroppens form. Därför kan vi beteckna såväl människor som Gud och änglar som personer, alltså både varelsor som har kropp och de som inte har det - de okroppsliga personerna.

Vad skulle egentligen dessa tankelivets mekanismer vara? Immanentisten försöker bryta flödet av tankar för att bara vara i det närvarande ögonblicket, fritt från varje medveten tanke. Den kristne är helt med på att vara i det närvarande, ja Kristus är själva den kärleksnärvaro som den gamla ortodoxa kristendomen handlar om. Men detta

närvarande är fullt av tankar, visioner, alla varianter av uppmärksamhetens former, känslor, moraliska överväganden - kort sagt det mänskliga livet. Det är svårt att göra en medvetlöshet positiv. Kristen meditation leder alltid till dynamik i Guds kärlek, fanan vajar högt och fladdrar i vinden. Immanentisten vill varken höja någon fana eller lyssna på dess fladder.

Bland några elever varje år märker jag denna fascination för medvetlösheten. Ibland går det under namnet taoism, ibland buddhism, ibland meditation i allmänhet. De försöker tysta tankarna och så småningom blir de duktigare på att dröja kvar i detta tillstånd av ren närvaro. Kristendomen menar något annat med renhet.

Ren närvaro utan den Person som renar oss blir gärna en illusion av medvetlöhet. Bilden är att så länge som vågorna rör upp vattnet i en sjö förblir den grumlig. Men om vågorna stillnar, sjunker slammer till botten och vattnet återfår sin ursprungliga gnistrande klarhet. Men metaforen visar bort från oss själva till det opersonliga.

Iden om att tankar kommer till ro betyder inte att de

skingras eller upplöses. Rofyllda tankar kallas på kristet språk frid, den frid Kristus ger enligt hans egna ord. Men när tankar inte längre avsätter något spår i medvetandet har vi att göra med ett undermänskligt tillstånd, kanske förvirrande analogt till verklig vila men radikalt annorlunda.

Tanken med tanketystnad är att vi på sikt befriar oss från vårt tillstånd av förvirring och okunnighet. Många kan nog vittna om att ett samtal med en god människa gör större verkan. När ett riktigt perspektiv intas faller bitarna på plats och en inre frid blir aktiv i oss. Våra tankar ger oss liv, inte bara kedjereaktioner.

Många immanentister vill finna frid genom att komma till insikt om det diskursiva tänkandets rätta natur. Den kristna katekesen bygger på fyra sidor av livet: trons natur, den sakrala ekonomin, det kristna livet och bönen. Tre dessa fyra involverar vårt diskursiva tänkande, bara i vissa aspekter av bönen förhöjs anden till kontemplation. Varför denna betoning på diskursivt liv? Svaret kan bara bli: på grund av människans natur. Den kristna antropologin handlar om en kämpande varelse som siktar på himmelrik. Den tidiga kristna kyrkan kunde inte heller

isolera sig från samhället med en icke-diskursiv attityd.

Anakoreterna i öknen var när som helst villiga att tala om den kristna läran, väl medvetna om den enkla bödens liv.

Liksom Spinoza i sin affektlära vill många immanentister utraderna våra starkare känslor. Kristendomen vill ta hand om dem för evangelisering av världen. Kristendomen är "jobbig" i den meningen att den inte är rädd för starka känslostormar. Om vi till exempel tänker på något dumt vi gjort, något som väcker skuldkänslor - vad vill kristendomen? Jo den vill begrundan och ånger.

Immanentisten ser hellre att du löser upp känsla och låter den försvinna. Den kristne går till den andra personen och börjar tala i termer om vad som är fel och rätt. Immanentisten låter skuldkänslorna träda fram för medvetandet och fixerar den med uppmärksamheten, under det att hon eller han växlar mellan ett analyserande utforskande och ett rent kontemplativt betraktande av känslan. För den kristne är detta att spilla dyrbar tid. ≈nger är personligt och väntar på handling och bön om nåd.

Varifrån kommer vredens eller skuldkänslans styrka?

Det är inte en skenbar styrka utan högst reell. Den kommer ur ett moraliskt medvetande där vi bedömer den inre kvaliteten av vårt handlande, bedömer grader av insikt och kunskap och överlagt handlande. Innan vi handlar har vi ett samvete som berömmar och klandrar. För immanentisten är detta irriterande vanor i ett medvetande som längtar frid. För den kristne är det blänkande svärd i vardagens kamp för godhet.

Buddhisten säger var dag i de fyra stora löftena, varav de två första lyder: "De många levande varelserna är oräkneliga, jag lovar att rädda dem. Girighet, hat och förvirring uppstår hela tiden, jag lovar att avstå från dem."

Utmärkta löften, väl värda för den kristne att lyssna till eller rentav recitera efter Fader Vår. Naturligtvis räddar ingen människa alla, det gör Gud. Men girighet tillsammans med alla de andra synderna uppstår hela tiden på grund av vår fallna situation. För buddhisten är det ett mysterium, ett trist sådant. För katoliken är saken uppenbar: grundsynden finns kvar tills vi uppstår med Gud. Att analysera i meditativ tystnad kommer inte längre i förståelsen för hur de starka begären uppstår. Den kristne siktar framåt - ora et labora !

När begär och tankar betraktas "mekaniskt" så inte bara försvinner det dynamiska moraliska livet utan all vår själsverksamhet ter sig lättflyktig. Och det är möjligt att den väv som anden lever i oss är en skör och dyrbar väv. Men den är inte lättflyktig i meningen lättsinnig eller utan betydelse. För den moderna och liberala immanentisten är själslivet helt enkelt omöjligt att verkligen få kontakt med. Det står inte att finna, ungefär som när filosofen David Hume i sina lättsinniga stunder inte kunde finna sig själv när han riktade blicken inåt. I det verkliga livet, medgav han, håller naturligtvis inte denna lek med uppmärksamheten.

Jag får varje år varna mina studenter som får lust att dröja kvar i tillstånd av mer eller mindre upplyst letargi. Denna skenbart fascinerade "tomhet" missar verklighetens egentliga karaktär av dynamisk renhet och är därmed en synd. Det medvetande som är befriat från begreppsmässiga föreställningar är också befriat från det moraliska och friska livet. När Paulus kämpar med sina begär och dagligen firar kommunionen med Kristus lever han ett sunt moraliskt liv och han diskuterar rent av att "synda på nåden", alltså falla medvetet för att erfar

upprättelsen i Kristus, vilket han avvisar. Men immanentismen ser endast att tankar bara är tillfälliga manifestationer av en ren närvaro. Moralen blir inget problem där.

Den kristna bönen, särskilt i sin rena och enkla form med en kort liten fras som upprepas i hjärtat, ändrar inte ditt medvetande i riktning mot tomhet eller förenkling.

Tvärtom ger den dagliga meditationen en större aktionsradie. Människan blir mer engagerad i kärlekens värv i den vardag hon befinner sig i, mitt bland människor som gör och tänker annorlunda än henne själv. Hon låter sig provoceras och reagerar med styrka på omgivningens göranden och låtanden. Den moderna inåtvända immanentisten lösgör sig emellertid från alla reaktioner

och kan snart säga som Swami Krishnananda från Rishikesh sa i en tevefilm: "Jag reagerar inte på någonting som händer". Men när jag besökte honom såg jag honom reagera rätt starkt på dålig städning på altanen vi satt på.

Immanentismens ide är att händelser utom dig och inom dig inte förmår vare sig störa eller styra ditt medvetande.

För den kristne är detta en felaktig form av autonomi. Det är en form av synd att låta skapelsens händelser lösa upp sig i tomma intet. Gud har inte skapat världen ungefär

som när man ritar en figur med fingret på en vattenyta,
utan driver snarare ett projekt med krig och fred,
moraliska betänkligheter och ljuv återförening med all
godhets källa.

Den yttre verkligheten är för många immanentister en
smula överklig. Den är störande och bjuder mest lidande.

Det naturliga målet bli att skingra lidandet. Som
berättarjaget i Kazantzakis bok om Zorbas säger: "När ska
jag äntligen få dra mig tillbaka till ensamheten - allena
utan följeslagare, bara i den heliga förvisningen om att
allt är en dröm?" Den som deltar i det kristna äventyret
blir då i stark kontrast en person som förlänger lidandet
för immanentisten. Men kristendomen skildrar ett äventyr
som äger rum i en helhet av yttre och inre handlingar.

Lidandet är frukten av dålig balans, syndens kanske
viktigaste egenskap. När fartyget har slagsida blir det ett
äventyr att segla det och den inre navigationen likaväl
som den yttre är ytterst verklig. Det som är överkligt är
drömmarna ombord som sitter stilla och lär att
yttrevärlden är en slöja eller ett tillfälligt spel.

På resan kan vi kan utsättas för högst påtagliga inre och

yttre faror. Vi grips av fruktan. Henrik Schartau, den svenske själasörjaren vid 1800-talets början, menade att den idealiska utgångspunkten i äventyret är en blandning av syndasorg och förskräckelse. Varför ska vi tysta och skingra fruktan när den innehåller den viktiga ingrediensen gudsfruktan? Frälsning är ett äventyr på liv och död. Om ditt liv står på spel är du föga hjälpt av att analysera dina tankar! Det enda som kan rädda dig är konkret troshandling, tillbedjan.

I livets dagliga situationer finns det flera tänkbara sätt att reagera moraliskt på vad som händer. Vi tänker på de skyldigheter vi har mot andra, på värdet av att göra mer gott än vad som krävs av oss, på vad som är minimikravet när det är svårt att utföra den goda handlingen, vad Guds vilja kan vara i olika situationer, vad katekesen eller trosläran säger om situationer liknande den vi befinner oss i. Det är inte särskilt beroende av vårt inre sinnestillstånd, även om det spelar in vad gäller lättheten eller svårigheten att utföra den moraliska handlingen. Våra moraliska handlingar springer ur våra föreställningar om det goda, om vilka vi är, om vår tro och om vår kunskap om fakta. Det är inte kontrollen över sina tankar det handlar om i första hand, den är önskvärd

men tyvärr inte alltid närvarande. Det är däremot inte önskvärt, som immanentisten ofta tänker, att man har lärt sig att frigöra sig från sina känslor. Tvärtom är känslorna som uppstår när samvetets röst hörs, mycket viktiga för våra dagliga val. Och vilka känslor det handlar om! Känslor av hat och hämndlystnad är synder i sig men att ha kontroll över sina känslor är inte en akt av egot utan en relation till Gud i sista hand.

Men människans liv handlar inte bara om tankar och känslor. Det krävs också aktiv handling och för den kristne är läran ett sätt att handla i världen. Viljan är ofta för svag för att detta ska ske på det sätt vi vill men viljekontrollen kan inte ske på våra egna villkor utan vi måste vända oss till källan för det goda livet. Vi saknar full kontroll över våra ord och handlingar, så fungerar synden, liksom vi fåfängt försöker ta kontroll över medvetandet. De bakomliggande motiven är enligt filosofen Kant det avgörande för den moraliska halten. Men våra s k naturliga motiv leder alltför ofta till dåliga moraliska val. fven här behöver vi vända oss till kärnan av all verklighet, Kristus. Det innebär i praktiken att vi får kontakt med de övernaturliga dygderna genom den helige

ande. Motivet blir så att säga inlånat av den helige ande och vi får Guds hjälp att vilja det goda. Vi får styrkan att handla ändamålsenligt utan att förblindas av hat och hämndbegär, känslor som förmörkar omdömet.

Populärt för immanentisten är att visa tålamod och följa icke-våldsprincipen. För den kristne är detta visserligen gott men även otålighet är ofta en dygd och konflikträdsla behöver inte alltid vara liktydigt med sann dygd. Många intellektuella pacifister insåg detta under mellankrigstiden och gav upp sin pacifism inför nazismens värdepragmatiska realism. När en överhängande fara är för handen måste vi välja konflikt. Att i alla lägen välja det mest altruistiska handlingsalternativet kan nästan utplåna oss, vilket historien klart visar. Vackra ord om tolerans kan framstå som idel välvilja, men om de enbart maskerar konflikträdsla låter vi intoleransen segra.

Det som verkligen räknas är motiven bakom våra handlingar, våra föreställningar om det rätta och det onda, och våra besluts slutliga resultat. Med hjälp av vår intelligens väljer vi lämplig metod för att nå vårt mål. Rent teoretiskt skulle kan därför bruket av våld vara

acceptabelt, förutsatt att det tjänar ett gott syfte. Men i praktiken är det mycket svårt att bruka våld på ett konstruktivt sätt. Våld föder våld, vilket ofta får förödande följder. Det bästa är därför inte att helt undvika konflikter, utan om möjligt försöka neutralisera den situation som inbjuder till att gripa till våld.

Den överväldigande merparten av våra känslor, begär och ambitioner uppstår i ett konkret sammanhang och är betingade av den verklighet vi står inför. Kristendomen utgår från att dessa händelser inom oss är verkliga och bygger på en verklig kamp för frälsningen. De är inte i någon mening "tomma" eller onödig - däremot ofta felaktiga i de påståenden och föreställningar de bygger på. Vilket återigen är en sund ordning där vi måste argumentera för vår position. Det betyder att de allra flesta av våra bakomliggande känslor, vårt behov av räddning och av ett evigt liv, våra ambitioner, vår tveksamhet och vår syndfullhet ingalunda är överflödiga eller poänglösa, eller värda förakt, utan har en direkt koppling till den aktuella situationen där synd och frälsning är huvudingredienterna.

Jesus talar i praktiska termer om sin kyrka, han talar
bl a om att bygga ett hus eller inleda ett anfall eller sköta
en vingård. Det krävs någon form av ambition, det krävs
vilja och beslut, det krävs kloka beräkningar. En ambition
som är fullt legitim och varken ett uttryck för övermod
eller vinningslystnad, och den kommer inte att gå ut över
någon annan, tvärtom ge andra goda ting. Men den skulle
samtidigt kunna ge upphov till besvikelse - en negativ
känsla - om jag inte orkar fullfölja, om jag frestas att
gräva ner pundet av skräck för Gud, alltså av en felaktig
teologi, eller om någon försöker påverka mig så att jag
väljer världens väg istället för himlens. Immanetisten vill
gärna försäkra sig om ett nirvana eller en tomhet som
redan nu undanröjer risken för misslyckandet. Men hur
äventyrligt blir ett sådant liv?

Viljans svaghet och de därmed förbundna misstagen
och besvikelserna är knutna till min reella livssituation
och ett led i mina försök att komma till rätta med den.
Fast människor handlar förnuftigt överlag så är det långt
ifrån alltid förnuftet styr på lång sikt. När vi ägnar oss åt
lättja, eller ljuger eller stjälar så finns det alltid skäl till att
vi gör detta. Det vi gör är alltså något gott i någon mening
och vi tror att det är gott för oss i någon mening. Det är

skönt att vara lättjefull och det finns många fördelar med att ljuga och stjäla. Det är visserligen bättre att bedja och arbeta, att avstå från andras egendomar och att tala sanning. Och detta tror vi också samtidigt som vi ljuger, stjälar och är fast i lättjans nät. Fast vi tror så handlar vi inte efter den tron. Fast Aristoteles hävdar motsatsen så faller vi för frestelser samtidigt som vi vet att det är moraliskt försämrande att göra det. Vi ser det bästa med förnuftet och ignorerar det. Kristendomens äventyr är bl a att inse detta vågspel som en närvarande realitet, inte avvisa den som drömlig eller som en illusion.

Det kristna livet handlar inte alls om att stänga ute känslor, utan om att genom liturgin och bönen uppnå ett tillstånd av hängivenhet inför kyrkan och Gud. Denna hängivenhet är ibland bullrande, ibland högljudd, den är inte i första hand inre stillhet och obegränsad klarhet.

Jesus menade att Maria valt den bästa delen och Märta hade många bekymmer, men vem säger att Maria alltid var tyst?

Det finns många källor till lidande, den främsta är vi själva. Men lidandet har gjorts heligt av vår Herre och kan

förvandlas till offer genom vår vilja till att först och främst vara med Gud. Den kristne kommer ofta att muntert finna sig i allehanda svårigheter när vi accepterar både inre och yttre lidanden som möjligheter till samvaro med Kristus.

Det finns gott om tillfällen när vi känner oss missnöjda över att inte lyckas uppnå vad vi önskar. Det vi trodde om vår förmåga höll inte. Istället för att tacka Skaparen för den förmåga vi faktiskt har är vi besvikna på det vi saknar. Ett vanligt namn på detta är egocentricitet. På dess grunder är vi besvikna. Vårt missmod kan rent av maskera sig som altruistiskt. En läkares ambition att bota sina patienter är värd vår beundran, men inte när den ersätter sund fruktan för Gud. När läkaren inte lyckas med att bota känner han sig mycket besviken. Och han är kanske värd vår beundran också för detta. Men vi saknar hans förtröstan på Den som är bakom både liv och död.

Humanisten ser gärna våra ambitioner som lovvärda respektive mindre lovvärda. För den kristne är ambitionen oftast en synd. Att i det stora äventyret tjäna Vår Dam är något annat - en orimlig passion som lämnar den konventionella ambitionen bakom sig. Det som möjliggör ambitionen är våra begär - som immanentisten gärna

utsläcker. "Begär" är ett ord som inte används på ett särskilt precist sätt i vardagstal. Ett bra sätt att använda ordet är dock att precisera det så här: genom syndafallet blev den mänskliga föreställningsförmågan förvriden av den själviska lusten. Istället för att följa Gud gör våra föreställningar, oftast ledda av sinnesintrycken, revolt mot den sunda och gudomliga viljan. Att jag begär något betyder inte bara att jag har en tendens att göra något. Att jag begär att göra något betyder att jag förvänder tjänandet till självtjänande. Det är alltså en beredskap att utföra en osund handling när tillfälle ges att utföra den. Denna beredskap infinner sig spontant i mig och vi kan kalla den arvsynen. Den är svår att ändra med viljan, vi får den ändrad genom att ta emot helig ande.

Det finns kortsiktiga beredskaper att göra något, t ex äta eller snyta sig, och långsiktiga beredskaper, t ex att nå högst inom mitt företag eller bli nobelpristagare inom min forskning. I båda grupperna av begär är effekterna ibland kortvariga, som vid ätandet, eller långvariga, som vid nobelpriserövrandet. Dessa begär orsakas inte i första hand direkt av fysiologiska faktorer eller av olika kulturella faktorer utan av vår kunskap om vad livet är till

för. Att följa begäret kan leda till långtgående dåliga moraliska konsekvenser för oss själva. Vi befinner oss aldrig en balanserad valsituation, där inget av valen är starkare än det andra, utan agerar alltid på vad vi vet om verkligheten.

Kristendomen menar att i denna situation krävs det kunskap. Vad är saker och ting till för? Var är sunt att begära? Vad är förvriden ambition? Det krävs viljestyrka, ansträngning, bön, konflikt och argumenterande (inför sig själv eller med Gud) och om inte denna kamp utkämpas vinner helt enkelt begäret. Dyrbar tid spillas och vi tjänar endast Fienden och vänder oss från tjänandets kärlek.

För många immanentister är begären och deras känslor rent generellt ett problem som bör skingras i tyst koncentration. Men i det kristna äventyret är de icke önskvärda känslorna är bara de som förvanskar eller fördunklar vårt omdöme, inte de som driver oss att utföra goda ting. Strävan att lindra andras lidande - för många människor ett livslångt kall - är beundransvärd. Det är viktigt att skilja mellan negativa känslor som begär, hat och högmod, vilka bara ytterligare befäster vårt självcentrerade perspektiv, och positiva känslor som

längtan efter frälsning, oegennyttig kärlek, medkänsla och tillitsfullhet, som hjälper oss att en liten bit i taget befria oss från våra negativa och självupptagna tendenser.

Positiva känslor rubbar inte vår sinnesfrid, utan förstärker tvärtom sinnet, gör det mer stabilt och uthålligt.

Den kristna ambitionen - en idog strävan att vara med Gud, låta kyrkans ande hjälpa oss att hjälpa andra, en innerlig önskan om att finna det fullkomliga i Kristus - är ryggraden i det kristna äventyrets dygd. Har man den ambitionen duger det inte att vara passiv, den föder beslutsamhet och viljestyrka att övervinna världen, inte att tillfredsställa sitt begär av världen i form av framgång eller lycka eller ens i en koncentrerad tystnad. Äventyret är inte heller att njuta av religionens andliga frukter eftersom dessa njutningar kvickt blir en form av värld.

Menar då den kristne att inga ambitioner som syftar till att förbättra vår egen lott är positiva? Inte alls. Vårt eget välbefinnande är också viktigt, men det får aldrig gå ut över andra, vilket alltid sker när vi sätter oss själva i centrum. Det märkliga är att bästa sättet att förbättra sina egna grundvillkor är att i första hand tänka på

andras bästa.

Synden hindrar oss här. Men samtidigt utgör synden en del av äventyret. St Göran och draken är den bild vi kan ha inför kampen mot synden. Draken påverkar oss mest på ett psykiskt sätt. Avunden inför andras öde, t ex, är inte illusorisk utan en kraftfull och förstörande känsla, ett drakgift. Genom vår egen kamp uppstår äventyret. Men inte bara det. Genom att låta Kristus bära våra synder, vilket han hela tiden insisterar på att få göra, blir vår börda lätt i kampen mot draken. Lätta moln ger inget regn, heter det, och den kristna bekymmerslösheten som många retar sig på, inträder när den rena bikten inför Kristus sker och förlåtelsen är ett faktum. Det handlar inte om att släcka begärets gnista utan att låta den Uppståndne få ta över tyngden.

Här har vi en punkt där alla filosofer är ense. Det finns en praktisk visdom som förenar öst och väst - konsten att handskas med sina begär så att de inte skadar oss själva eller andra, så att de inte leder till en missanpassning till yttervärlden. Detta kan vi kanske kalla en sorts praktisk vetenskap om medvetandet. Men en sådan praktik kan inte ersätta den andliga hälsa de

flesta människor söker. Påståenden om hur medvetandet fungerar blir i sig ett psykologiskt eller socialt projekt som saknar djupare förutsättningar för ett religiöst liv.

Immanentisten tror ibland att han vetenskap om medvetandet samtidigt ska fungera som livsåskådning.

Man utforskar mentala fenomen och tror därmed att man har skapat ett religiöst liv eller en grund för det religiösa livet.

Vårt medvetandet är och förblir bundet dels vid vår eviga själ, dels vid syndens föreställning om ett "jag" och uppfattar detta jag som någonting verkligt existerande.

Själen är en relation till Gud. Utan den kommer inte gudsrelationen att uppstå. Den missriktade föreställningen om ett jag hindrar själens rena tilltro till sin Skapare och Frälsare. När immanentisten tror sig ha uppnått "jaglösheten" finns denna missriktade föreställning i själva verket kvar i lite luftigare form. Men viljestyrningen, intentionaliteten, är borta, till men för personens liv i världen och i relation till Gud. Hos filosofen Husserl finner vi ett intressant försök att göra sig av med jaget och ersätta det med "rena fenomen" men han förklarar själv (i en not i tredje delen av Logiska

Undersökningar) hur han senare förstått hur nödvändigt det transcendentala jaget är just för att de rena fenomenen ska kunna uppstå. Han skriver "Sedemera har jag lärt mig att finna detta jag, eller rättare sagt: jag har lärt mig att inte låta betänkligheter inför jagmetafysikens avarter störa mig vid det rena fattandet av det givna". (Sid 472-73)

Den personliga identiteten har i kristendomen en reell existens i bemärkelsen "Guds avbild" och även "Guds barn". Det är givet att för den som tror sig upplösa jaget saknar sådana uttryck mening, verkar vara rena fiktioner.

Vår känsla av att äga ett autonomt jag är troligtvis medfödd. Föreställningarna om jaget skiftar från kultur till kultur och från en individ till en annan.

Kristendomens oerhört höga och fastmer orimliga uppvärdering av jaget återfinns inte överallt. Och ibland återfinns det som hos Tolstoy så starkt att personligheten paradoxalt nog får offras! Vissa kulturer och individer värderar jaget lågt, som en förbipasserande passage. Vi kan säga att det språkliga och kulturella projekt som kristendomen är skapar den personliga identiteten i minst lika hög grad som att i ärver den. Den egna livshistorien utgör uppbyggnadsperioden men den grundläggande känslan av att äga ett 'jag' är

medfödd.

Den grundläggande känslan, den som får oss att känna att vi existerar som egna personer, är sannolikt gemensam för alla människor. Det som skiljer olika individer åt är i hur hög grad denna känsla tillåts dominera och hur stark tron på jaget som en autonom storhet är.

Vad är det då som immanentister av olika schatteringar tycker är så skadligt och fel i att äga ett jag och vilja genom detta jag? Här svävar många immanentister på målet. Dels är det önsvärt att befria sig från alla föreställningar om det autonoma jaget, dels är det funktionellt och bra att ha ett jag. Man kan tänka på den katolska bikten, ett av de viktiga inslagen i den kristnes liv. Att inför bikftadern och Gud säga: Här finns ingen person men jag ska ändå bekänna en del synder jag gjort den sista tiden!

Det skadliga, menar immanentisten är jagets excesser. Men också mindre flagranta former av jagfixering är en källa till lidande. Det finns en hel katalog med mentala

fenomen som betingas av huruvida vi är bundna vid jaget eller har befriat oss från sådana föreställningar. För den kristne är lidande en del av det meningsfulla arbetet med livet i relation till Gud. Frälsningen bygger på att ett lidande jag inser skillnaden på gott och ont. För immanentismen blir denna skillnad mer en konstruktion utan verklighet.

Att beskriva mentala tillstånd och bedöma dem som positiva eller negativ förutsätter en personlig värdering av gott och ont, utförda av ett tänkande och viljande jag. En illusion av att vara vetenskaplig i sin beskrivning döljer detta moraliska och personliga faktum bakom beskrivningarna. Immanentismen är därmed inte alls konsekvent. Vad innehåller egentligen introspektionen över de mentala fenomenen? Ur filosofisk synpunkt kan vi skapa en fenomenologi i linje med Edmund Husserls filosofi som han benämnde Transcendental Fenomenologi. Även Maurice Merleau-Ponty har försökt göra liknande fenomenologiska projekt över bl a vår erfarenhet av kroppen. Men som livsåskådning och religiös förankring fungerar knappast dessa filosofiska projekt.

Man kan filosofisk meditera över frågor som "Vad

innebär det att vara medveten om något? Vad är det som framkallar ett sinnesintryck? Kan medvetandet ha kunskap om sig självt?" I regel leder dessa forskningar till val av grundsyn på tillvaron. Mina elever säger ofta: kunskapsteorin leder tillbaka till ontologin och metafysiken. Och där måste vi göra val kring livets lidande och möjlighet till räddning. Det kristna ävetyret är en projekt som räddar personer som lider. Filosofin har förberett frågan och religion ger den svar.

Det är väl uppenbart att vi är medvetna personer som kan uppfatta våra egna tankar och kan analysera deras innehåll. I själva verket skulle vi inte kunna överleva utan den förmågan. Men om man analyserar detta mer ingående inser man att det är omöjligt att den tanke som tänks samtidigt skulle vara medveten om sig själv. Lika omöjligt som det är för svärdet att hugga sig självt, eller för ögat att se sig självt. Här, liksom i många andra likartade fall, kan vi skilja mellan två olika typer av logik. Den ena grundar sig på en relativ sanning, eller med andra ord på det sunda förnuftet, medan den andra grundar sig på en absolut, sanning. Och utifrån det förstnämnda perspektivet visar det sig att det

förnimmande medvetandet verkligen existerar som en autonom person och har begränsad kunskap om sig självt. Det absoluta perspektivet kan naturligtvis inte förena jaget med kunskap om jaget, det skulle innebära en logisk kullerbytta. Ur kristen synpunkt kan vi då misstänka den immanenta absolutismen för en hel del illusionsmakeri.

Ofta finner immanentisters stor originalitet i sina många analyser kring dessa frågor, men problemet handlar i grund och botten om värdet hos denna introspektiva kunskap. Vad är det väsentliga i att kunna granska oss själva? Teologen Bernard Lonergan varnar oss för metoden. Att iaktta sitt eget inre är ur kristen synpunkt en tämligen tveksam metod som påminner om ändlösa beskrivningar av mystikens eteriska erfarenheter. Det är snarare endast genom att observera det synliga yttre frukterna av vårt liv som vi kan skaffa oss tillförlitlig kunskap om det mänskliga varat. Till dessa frukter hör tveklöst de språkliga projekten.

Kristen kontemplation är naturligtvis en väsentlig livsform. Men kan vi tala om former av kontemplativ kunskap? Teologen Bernard Lonergan skriver att mystikerna är till liten hjälp när det gäller

kunskapsfrågan. Deras erfarenheter är nämligen inte gestalter av kunskap utan just nåderika erfarenheter och ingenting annat. Vi ska naturligtvis inte vägra utforska medvetandet via börens introspektion. Men det kristna livets frukter är historiska och sociala likaväl som kontemplativa. Immanentismen förklarar gärna historiska och sociala erfarenheter som fiktiva i jämförelse med de introspektiva.

Det finns ett naturligt problem även vad gäller vår kunskap om yttvärlden. Hur vet vi att våra intryck är sanna representationer av verkligheten? Det finns inget sätt att kontrollera att de är sanna förutom ännu fler intryck som ju ställer samma fråga igen. Och eftersom vi alltså inte kan säga om våra sinnesintryck levererar de rätta representationerna kan vi med förnuftet tvivla på att det finns något bakom intrycken. Man kan som Berkeley säga att det inte egentligen existerar något extramentalt. Men den kristna thomistiska synvinkeln är att stoppa denna utflykt till idealismen genom att inte gå med på ide om representation. Vad vi ser är tingen, inte sinnesintryck utgående från tingen. Detta är den klassiska kristna realismen. Den realismen arbetar analogt : det vi vet är

det verkligt existerande i tingen. Våra föreställningar är det genom vilket vi vet det verkliga.

Många immanentister tar sitt stöd i varierande varseblivningsprocesser. Man tänker sig att jaget uppstår och försvinner, uppstår och försvinner och drar slutsatsen att jaget därför inte är verkligt. Det uppstår varje gång vi får kontakt med ett objekt som ger upphov till varseblivning. Dessa processer går så fort att vi lurar oss själva till att tro på ett jag. Kristendomen vilar på det faktum att vi ofta kan vara utan objekt och ändå vara oss själva. Vi kan i bönen t ex stanna i en tystnad som känns välsignande. Vi är där med fullt jag utan varseblivning av objekt. Det handlar inte om ett fortgående flöde av hastigt bortflyende ögonblick som saknar verklig existens utan om ett fast andligt jag vilande i Guds närvaro. Den frid och enhet vi erfar är inte en icke-dualism utan just en sund dualism där vi kan välja om vi vill vistas i Guds närhet eller inte. fventyrets dygd består i detta val.

Immanentisten beskriver ett system där vi inte längre väljer någonting.

Frågan om vad varseblivningen egentligen är utgör ett gammalt kärt problem som går tillbaka till den antika

filosofin och som upptog många tänkare under den kristna medeltiden och även senare filosofer som till exempel John Locke och Immanuel Kant. Hur kan vi utifrån enkla mentala bilder, begrepp och sinnesintryck bygga upp sammanhängande tankar och längre resonemang? Här kommer också logiken in i bilden, en av de allra viktigaste grenarna av den västerländska filosofin. I Husserls "Logiska Undersökningar" har vi kanske den yppersta filosofiska behandlingen av problemet med varseblivning. Och för Husserl leder den bl a till nödvändigheten av ett transcendentalt jag, centrum för vilja och handling, grunden för den intention som skapar världen. Husserl sökte ett direkt skådande av medvetandets sanna väsen och fann ett intentionellt jag. På sin dödsbädd konverterade han, kanske som ett resultat av ett livsarbete inom filosofin, till den kristna katolska tron. Det direkta skådandet - grekiskans theoria - blev det näst högsta stadiet av filosofisk visdom.

Om vi undersöker våra intryck och föreställningar med hjälp av kontemplation och rationell analys, kommer vi med tiden att inse att de motstår oss i ett bjudande

äventyr, de stannar inte stilla i en given befintlighet. I en färdig berättelse låter vi huvudpersonen finnas i en värld som är avslutad, även om historien vi berättar är spännande och innehåller oväntade händelser första gången vi läser den. I människans eget liv är allting oavslutat, ofärdigt och utgör en utmaning.

Immanentismen försöker ersätta det levande öppna livets berättelse med den färdiga befintliga och stillastående berättelsen. Istället för att se tingen och världens händelser som utmaningar och segermöjligheter gentemot många frestelser och fiende, yttre och inre, försöker immanentismen endast göra oss medvetna om hur relativa och substanslösa beteckningar som "ont" och "gott", "vän" och "fiende" i grund och botten är.

Det finns inte två grundläggande förhållningssätt visavi verkligheten och mänskligheten i stort: den kristna och den som i olika former hålls av immanentister och panteister. Snarare finns det en sund inställning till det öppna liv vi lever, som kräver val och handling, och så finns det en flykt från detta. De som undviker äventyrets liv, vare sig de kallar sig epikurÈer, buddhister, stoiker, emersonianer eller nyandliga, känner alla nämligen att det är omöjligt att förändra och förbättra verkligheten som

vi känner den. Det kristna äventyret går ut på en gigantisk förändring. Tillägget till Herrens bön uttrycker det så: Inte bara ska vi räddas från det onda i våra dagar utan med Hans hjälp ska vi leva fria från synd och skyddade från all kalabalik och vi ska dessutom leva varje dag i hoppet om den lysande ankomsten av Vår Frälsare. Tala om en förändring och ett äventyr!

En vis människa enligt epikureerna och stoikerna är emellertid den som säger sig själv: "Ju mer jag undviker att bli snärjd av denna världens alla bekymmer och ju mer jag håller mig undan för människors dårskap, desto bättre skyddad kommer jag att vara mot olycka och varjehanda problem". I Jesu berättelse om de tre talenterna känner vi igen den attityden och det var inte en lyckad livsväg. Han som grävde ner sina talenter drog över sig domen.

Immanentisten som gräver ner sina talenter tänker: För att undslippa den yttre världens kaotiska tillstånd av ständig rörelse, måste man finna de bakomliggande strukturerna, såsom förhållandet mellan orsak och verkan och de eviga naturlagarna. Epikuros, eller rättare

sagt hans lärjunge, den romerske diktaren Lucretius,
kallade dessa lagar för "pakter" (foedera) mellan gudarna
och människorna. I kraft av dessa pakter förband sig
gudarna att se till att det mänskliga förnuftets
föreställningar stämde överens med den fysiska
verkligheten. Pakterna är det stabila, bestående elementet
bakom de föränderliga fenomenen. För den som lever det
kristna äventyret är förändringarna och rörelserna
personliga handlingar. Som den gamla Jesper Svedbergs
psalm säger det:

"O Gud som skiftar allt,
död, sjukdom, lif och helsa !
Så stor är ingen nöd,
hvarur du ej kan frälsa."

Allting i yttervärlden är beroende av Fadern, inte av
karmalagar eller pakter. Vi lever bland gudomliga faktorer
och orsaker för vår existens. Inte ens tyngdlagen existerar
i sig utan som en detalj i Faderns vara. Guds stora tecken
är regnbågen, den Noa såg som det nya förbundets
tecken. För immanentisten har det vi kallar en "regnbåge"
därför ingen innersta natur, eftersom den inte alltid syns !
Den ägde bara en illusorisk verklighet, liksom livet i

övrigt.

Särskilt starkt vänder sig immanentisten mot de föreställningarna om en allsmäktig skapare. Liksom det egna jagets intentioner är överkliga blir även Gud överklig - föga förvånande logik. För den kristne är Gud dynamiken i alla förändringar, för immanentisten är förändringarna tecken på överklighet. Tanken på en evig skapande makt stör den moderne immantisten ungefär som en självsvåldig härskare stör den frisamme medborgaren. Att vara tvungen att välja sida, visa lojalitet är immanentisten oerhört främmande. Ibland tar detta sig ett uttryck i argument mot Skaparen. Immanentisten tänker: kan en skapare vara evigt oföränderlig? Nej, därför att han är inte densamme efter skapandet som han var före. Han har blivit "den som skapade". Han har förändrats, alltså är han inte verklig. Ska han vara verklig får han inte förändras.

Detta betyder att Skaparen antingen aldrig kan skapa eller tvingas skapa oavbrutet. Den här typen av argument använder immanentisten och följer i stort den antika skepticismen. För den kristne Paulus visar sig här

världens förnuft i sin mest bedrägliga form. Genom argumenten slipper vi ta del i glädjen. Alltså finns ingen glädje att ta del i.

För den som lever det kristna skapelseäventyret har t ex syret i luften ingen varaktig existens, utan det handlar om ett ständigt förnyat skapande av Fadern. På samma sätt är det med solljuset. Frön och plantor, bjälkar och stabila tak - ingenting av detta existerar så att säga av egen kraft, oberoende av den omgivning vars liv Gud ständigt "tillför". Utifrån det kristna och vardagliga perspektivet skriver Svedberg i samma psalm:

"Din godhet och din nåd
du ny var morgon visar,
hugsvalar sinnets kval
och kroppens smärta lisar.
Du ock till mig, ditt barn,
med Fadersöga såg,
när jag av plågor tänd
uti i min vanmakt låg."

Det sunda förnuftet i den klassiska kristna livssynen ser alla ting obönhörligen underställda Faderns lag om orsak

och verkan - och Hans under, av vilka ett är vår fria vilja. Men utifrån den rena logikens perspektiv är det uppenbart att lagen om orsak och verkan inte kan gälla för Fadern själv som har en varaktig och oberoende existens. Därför finns det heller ingenting i fenomenvärlden som existerar helt och hållet av egen kraft, allra minst människan.

För immanentisten är problemet vårt jag som vill och önskar, som tänker i "böra-termer" snarare än i "är-termer".

Men det kristna äventyret bygger på just detta risktagande, denna inbyggda fara som gör glädjen möjlig.

Inifrån vår egen delaktighet i varandet är världen en öppen synkrets för vårt verksamma och aktiva medvetande. Att orientera sig i denna värld, som Michail Bachtin uttrycker det, är att orientera sig i en händelse genom framför allt etiska kategorier. Vi är handlingsberedda och världen är föremål för val och önskningar där de rätta valen och de rätta önskningarna utgör det stora äventyrets möjligheter.

För många immanentister är denna värld endast våra bindningar till jaget och till fenomenen. Vår verksamhet

utgör källan till allt vårt lidande. Att få denna verksamhet att upphöra blir då en längtan till stilla befintlighet eller intet. Detta ter sig absurt för den kristne äventyraren.

Kristendomens tyngdpunkt är i den kreativa framtiden, inte i tingens givna och självtillräckliga befintlighet. Den kristnes förhållande till varje föremål i synkretsen är aldrig fullbordat utan givet som uppgift, som kamp och färd i äventyrlandet. Förändring är inte lidande utan själva det levande elementet i Guds vilja.

Immanentisten vill slippa våra bindningar till världens ting, men inte genom att lära av dem och vända oss till himlen utan genom att vända sig inåt och glömma dem. Istället för att brottas med synden vill immanentisten se bort från de negativa känslorna. Just detta beteende är väl känt i den kristna traditionen, det kallas ofruktsamhet. Det är trädet som inte bär frukt, det är grenen som inte har sav i sig utan är torr och bör ansas bort av trädgårdsmästaren. Målet för denna ofruktsamhet är bara att luckra upp vår tro på en solid och evigt bestående verklighet.

Om vi nu lämnar immanentismen och vänder oss till övriga världen kan vi se att alla jordens trosföreställningar

skiljer sig åt i själen. Det är inte bara en oerhörd förenkling att saluföra en demokratisk pluralism utan rent falskt. Religionerna, även de som har drag av immanentismen, bär sig ungefär likadant åt i sitt yttre maskineri med helgdagar, präster, skrifter, brödraskap, hierarkier, invigningar, altaren, rökelse och gester. De liknar också varandra i sätten att undervisa. Men de skiljer sig i kärnan av vad de undervisar, i medvetandet bakom undervisningen. Hedniska optimister och österländska pessimister har alla tempel, ungefär som liberaler och modernister har tryckpressar. Trosläror som vill krossa varandra med bomber har alla texter och kommentarer till texter på samma sätt som armÉer som tänker göra slut på varandra alla har vapen och strategiska utbildningar.

Vi behöver här tala lite om katolsk kristendom, världens och historiens starkaste form för det kristna äventyrets dygd. Catholicism innebär två saker. Den kännetecknas av det faktum att det kristna trosäventyret står i motsatsställning till historiska krafter som vi inte kan avfärda som "världsliga" krafter och något vi kan vara likgiltiga inför utan som tvärtom, även om de inte står i

ett positivt fridfullt förhållande, kännetecknat av ömsesidigt erkännande, till kyrkan, har betydelse för henne.

Katolicism innebär också den livgivande utmaningen i att stå i ett visst förhållande till dessa krafter. Vi behöver förstå deras existens (eftersom det inte bara är fråga om att erkänna denna), för att fördrå och övervinna irritationen över deras motsatsställning och för att forma vår kyrka på ett sådant sätt att vi kan övervinna så mycket av denna pluralism som är osunt, inte hör till det goda äventyre, inte bör finnas.

Katolicism innebär alltså en särskild attityd gentemot den nutida pluralismen av krafter med olika syn på världen. Vi betraktar naturligtvis inte pluralismen som ett faktum som man bara erkänner utan att förklara den.

Pluralism är ett oroande faktum, ett farligt faktum som man bör fundera över. Vi kan inte längre förneka att pluralismen åtminstone till en del inte bör existera över huvud taget. Något sunt i den kan vi införliva, utifrån det kristna äventyrets dygd, genom den kristna förståelsen av människans existens.

För kristendomen är den moderna religiösa mångfalden ett av de allvarligaste elementen i denna pluralism som vi lever i och som vi måste komma till rätta med, och den är förvisso den svåraste att införliva. Denna pluralism är ett större hot och en anledning till större oro för kristendomen än för någon annan religion. För ingen annan religion - inte ens islam - hävdar som kristendomen så absolut att den är den enda sanna religionen, det enda verkliga frälsningsäventyret, den enda giltiga uppenbarelsen av den enda levande Guden.

Det faktum att det finns en mångfald religioner, ett faktum som fortfarande efter år består och i vissa tider blir allt påtagligare, måste därför väcka förargelse vara en stor irritation för kristendomen. Och risken för denna irritation är också större för den enskilde kristne äventyraren idag än någonsin tidigare. Förr kunde vi med inkvisitorisk nyfikenhet diskutera igenom alla tokiga former av religion, idag hyllas själva mångfalden av dem. Förr var andra religioner i praktiken intressanta missförstånd i en helt annorlunda kulturell miljö. Idag vill de vara med i utformningen av mässan.

Förr tillhörde de andra religionerna en historia med vilken den kristne kommunicerade endast på långväga resor eller i samtal med långväga resande från andra delar av världen. Andra religioner var system hos dem som också i andra avseenden var annorlunda en själv. Idag finns dessa system i flera teologers utläggning av kristendomen. Det är inte så förvånande att dessa främlingar från främmande förr i tiden också hade en märklig form av religion och det är inte så konstigt att i allmänhet de kristna inte allvarligt kunde betrakta dessa andra religioner som en utmaning riktad mot dem själva eller som möjliga alternativ till kristendomen. Idag ter de sig som självklara alternativ i en andlig konsumentstyrd marknad.

I dag är alla närmaste granne med världens religioner.

Vi står alla under inflytande av den kommunikation som oundvikligen sker mellan alla möjliga och omöjliga trosuppfattningar. Varje religion som finns i världen är en oroande fråga som ställs och en möjlighet som erbjuds till alla aktörer på marknaden, med betoning på individens privata religiösa berksamhet.

Vi måste börja med att bejaka kristendomen som den

absoluta religionen, avsedd för alla människor på jorden.

Endast så uppfattad blir den det verkliga äventyret och endast i detta äventyr framstår den orimliga glädjen.

Ingen falsk ödmjukhet inför alla möjliga former av religion och tro kan ändra detta primära faktum. Detta enda och absoluta äventyr kan inte erkänna någon annan religion som lika berättigad. Det vore som att säga till de som inte vill gå med på vandringen över bergen att de kan inbilla sig en egen vandring lika gärna.

Denna utgångspunkt är självveident såsom den friska luften uppe på fjället. Det finns inget behov av att utveckla dess mening, själva äventyrets giltighet visar sig för oss. Med giltig och rättmätig religion menar katolicismen inte i första hand det förhållande mellan människa och Gud som människan själv bygger upp, eller människans egen tydning av den mänskliga existensen. Giltig och rättmätig religion är för kristendomen snarare äktheten i det äventyr som utgörs av Guds egen inverkan på människan stadd på vandring över bergen. Det är Guds oförbehållsamma självuppenbarelse. Och just detta förhållande mellan Gud och människa är i grunden detsamma för alla människor i universum. Det vilar på

inkarnationen i Kristus, hans död och uppståndelse, det enda ordet som blev kött.

Kristendomen blir på det sättet inte en av pluralismens religioner utan är Guds egen demonstration med hans Ord av ett sunt förhållande mellan Gud och människa, grundlagt i Kristus av Gud själv. Katolicismen kan alltså betrakta det kristna äventyret som den sanna och rättmätiga religionen för alla människor. Men den gäller bara då och där den träder in med existentiell, fordrande kraft i en annan religions sfär och ifrågasätter den genom att döma utifrån sig själv.

Sedan tiden för äventyrets början i Kristi ankomst som Guds Ord vilket förenade världen med Gud genom sin död och uppståndelse, inte blott teoretiskt utan faktiskt - är Kristus och hans fortsatta historiska närvaro i världen (som vi kallar "Kyrkan") den sanna religionen som binder människan till Gud.

Det är samtidigt sant att kristendomen själv har sin egen förhistoria som spårar denna religion tillbaka till början av mänsklighetens historia - även om detta sker med hjälp av många grundläggande steg. Det är också

sant att detta faktum att man har en förhistoria är av mycket större betydelse, enligt Nya testamentets vittnesbörd, för det teoretiska och praktiska beviset på anspråket på absolut sanning som görs av den kristna religionen, än vad vår nuvarande teologi är medveten om.

Inte desto mindre har den kristna religionen som sådan en början i historien; den har inte alltid existerat utan började vid en tidpunkt. Den har inte alltid och överallt varit den enda vägen till frälsning för människan - åtminstone inte som påtaglig kyrka, som förvaltare av Guds frälsningsverk. Som historisk har därför det kristna äventyret en tidlig och rumslig startpunkt i snickaren från Nazareth och i frälsningshändelsen genom det unika Korset och den tomma graven i Jerusalem.

Av detta följer emellertid att denna absoluta religion - även när den börjar bli detta för praktiskt taget alla människor - måste komma till människor på ett historiskt sätt och möta dem som den enda legitima och fordrande religionen för dem. De måste bli kallade till vandrigen över bergen, de måste höra ropet på äventyr. Det är därför en intressant fråga om detta ögonblick av

rop och uppmaning verkligen äger rum vid samma tidpunkt för alla människor, eller om äventyrets ögonblick själv har en historia och därför inte är kronologiskt samtida för alla människor, kulturer och historiska skeden.

Normalt tänker man sig att början på det kristna budskapets uppmaning och förpliktelse för alla människor på jorden, inträffar i den apostoliska tiden, kanske med exakt start under den första pingsten. Efter denna tidpunkt är medlemmarna i en icke judisk värld personligt ansvariga för förnekandet av kristendomen. Vi skulle dock kunna hävda att kristendomens början i olika historiska perioder, för olika kulturer och religioner, kan senareläggas till den tidpunkt då kristendomen - eller den nya messianismen - blev en verklig historisk faktor, ett verkligt historiskt ögonblick i en särskild individs eller kulturs liv. Vi kan hävda att kristendomen, vad gäller målet för vår vandring över fjällen, är den absoluta och därför den enda religionen för alla människor.

Vi lämnar emellertid frågan öppen vid exakt vilken tidpunkt som det kristna äventyrets rop i verkligheten kommit att höras av varje enskild människa och kultur. Det väsentliga är att vi ser hur alla är kallade

till vandrigen och till äventyret och att detta är ett glädjefullt faktum som räddar oss från den förtvivilade pluralismens vattensjuka marker.

Kristendomen visar sig varhelst den i praktiken möter en verklig människa i hennes tillvaros stränghet och angelägenhet, som den enda fortfarande giltiga religionen för denna människa, ett nödvändigt medel för hennes frälsning och inte bara som en förpliktelse med nödvändigheten hos ett påbud. Hornet ljuder och vi uppmanas alla följa den ende Hövdingen, men detta är inte en övning i lydnad utan den enda vägen hemöver bergen.

Den moderna humanisten tänker sig individen som hela den värld friheten angår och en älsklingsfras är att religion är en privatsak. Men kristendomens äventyr är en nödvändig social form för frälsning. Den konkreta mänskliga existensen måste i själva religionens natur inbegripa en social och historisk konstitution - vilket innebär att religion bara kan förekomma i en social form. Detta innebär därför att människan, som är påbjuden att ha en religion, också är påbjuden att söka och ta till sig

en social form för religion.

Vad som är avgörande i begreppet "hedendom" och därmed också för uppfattningen om de icke-kristna i religionerna - hedendom skall här ses som ett teologiskt begrepp utan värderande avsikt - är inte den egentliga motvilligheten att godta den kristna religionen, utan frånvaron av en tillräckligt tydlig historisk sammanstötning med kristendomens rop på uppbrott och äventyr.

Hedendomen upphör idag att existera på det sättet, det finns en bibel i varje stad eller by över jorden idag. Den västerländska världen är inte längre en lite isolerad halvö i nordvästra Atlanten utan har öppnat sig inför hela mänskligheten och därmed givit kristendomens kallelse i gåva till alla människor. Den hemska pretentionen i detta givande, denna veritabla religiösa imperialism har sin grund i kärlek, den enda vägen till räddning, det enda verkligt sunnda äventyret. Imperialismen är faktiskt en realistisk inbjudan från en Herre som redan har världen i sin hand.

En sådan herre är naturligtvis närvarande även i religioner före kristendomen. Kristus öppnade himlen för alla människor av god vilja, dvs för alla som levt och dött i

denna goda vilja innan den gudomliga inkarnationen ägde rum. Det är också fullt möjligt att det finns övernaturliga nådeelement i de icke-kristna religionerna. Det innebär förstås inte att alla element i polyteistiska föreställningar om det gudomliga och alla andra religiösa, etiska och metafysiska villfarelser som tydligt och klart finns i icke-kristna religioner, skall betraktas som ofarliga, varken i teori eller praktik.

Genom hela kristendomens historia och genom historien av kristen tolkning av icke-kristna religioner har det förekommit ständiga protester mot sådana icke-kristna element på grund av den skada de gör i varje själ som längtar efter glädje. Dessa protester börjar hos Paulus i Romarbrevet och följer på Gamla testamentets polemik mot hedningarnas religion. Var och en av dessa protester är fortfarande giltig vad gäller det som verkligen avsågs och uttrycktes genom dem. Trosbekännelserna vi idag använder dagligen är en gång utformade utifrån dessa protester. Det var inte personer som fördömdes utan de handlingar och uppfattningar de hade, uppfattningar som begränsade människans möjligheter till frihet, sanning och glädje. Just därför att dess ord

inte var tomma, behövdes kritiken av de hedniska lärorerna - situationen är densamma idag. Varje sådan protest förblir det budskap som kristendomen och kyrkan måste ge de folk som bekänner sig till sådana religioner och kulturer. Vi är dessutom här inte intresserade av en aposteriorisk religionshistoria. Vi kan följaktligen inte empiriskt beskriva vad som inte bör finnas och vad religioner, och inte heller kan vi återge deras många former och grader. Vi befattar oss här bara med dogmatiken, den ursprungliga kallelsen till kristendomens äventyr. Vi kan därför bara upprepa det universella och oreserverade utlåtandet att alla icke-kristna religioner blev förnekelse av det största av livsäventyr i samma ögonblick de kom i en kraftfull beröring med kristendomen.

Detta fördömande innebär inte att man förnekar de mycket grundläggande skillnaderna mellan de icke-kristna religionerna, särskilt eftersom goda och fromma hedningar redan var ett begrepp i Gamla testamentet, och särskilt sedan dessa gudsälskande män och kvinnor helt enkelt inte kan tänkas leva helt och hållet utanför sin egen socialt konstituerade religion. De var naturligtvis tvingade att konstruera sin egen religion utifrån sina

inhemska grunder. I linje med detta uteslöt inte Paulus i sitt tal på areopagen en uppskattande grundsyn på hednareligionen.

Ett vanligt exempel på en påstådd gemenskap eller identitet mellan religioner är den mellan kristendom och buddhism. De som i någon mening antar denna likhet eller identitet - flera av dem kan läsas i Buddhist-Christian Studies och liknande akademiska publikationer - undviker i regel etiken i de andra religionerna. De är försiktiga i sina värderingar av Islam, de vidrör sällan den indiska polyteismen eller naturreligionernas mer obehagliga sidor. Men i buddhismen finner de många likheter med kristendomen. Studerar man ingående de argument som framförs verkar det handla om två misstag: det ena är verkliga likheter som är triviala, de gäller nästan alla människor och alla traditioner, och det andra är skenbara likheter som döljer avgörande olikheter. De likheter vi finner mellan kristendom och buddhism finns mellan nästan alla former av tro. De olikheter vi finner är djupgående.

Ofta sägs att Kristus och Gautama båda hade en

likartad kallelse till att rädda världen. Att de båda kom för att tjäna sina medmänniskor och tvätta deras fötter. Vi kan lika gärna påstå att de båda på ett märkligt sätt hade fötter. Detta var likheter som var triviala. Skenbara likheter är att de två religionerna har en klädnad som rivs sönder, vilket är falskt, för Kristi kläder revs sönder i förakt medan vissa tibetanska lamors kläder rivs sönder i respekt. Det är som att referera till två liknande ceremonier med svärd, den ena som dubbar en man till adelsman, den andra som hugger huvudet av mannen.

På liknande sätt är det med mer filosofiska argument.

Att buddhismen uppmanar till medkänsla och självkontroll genom meditation och diciplin är inte särskilt likt kristendomen utan visar endast att buddhismen inte är helt motsatt vanlig mänsklig hygglighet. Buddhister är i teorin mot allt våld därför att de flesta människor i teorin är mot våld, inte för att den är lik kristendomen. Att påstå att buddhism och kristendom har samma filosofi kring medkänsla och icke-våld är helt enkelt falskt. Alla människor är rätt så överens om att vi sitter fast i ett nät av synder. Men när det gäller vägen ut ur detta nät är religionerna inte överens, buddhismen och kristendomen visar här helt olika vägar.

Till och med när jag en gång i tiden tyckte att kristendomen och buddhismen var lika i någon mening, så var det alltid en sak som förbryllade mig: det var den religiösa konsten. Jag menar inte tekniskt utan i de föremål som bilderna visade. Det var två helt motsatta bildvärldar, lika motsatta som en gotisk katedral å ena sidan och en ch'anmästare i ett kinesiskt tempel. Motsatsförhållande syns i varje detalj men kanske särskilt i ögonen. Ch'anmästaren har beslöjade, nästan zombie-liknande halvslutna ögon medan de kristna helgonen ständigt har dem vidöppna. En mycket talande skillnad. Det kinesiska helgonet har en mjuk och ofta rund kropp men ögonen är nära en sorts sömn. Våra medeltida kristna helgon har magra och eländiga kroppar men ögonen är fruktansvärt levande. Det är mycket tveksamt om en själarnas gemenskap kan uppstå mellan två så helt olika bildvärldar. fven om bilderna kanske är extrema åt båda hållen måste det ändå vara fråga om en verklig divergerande inre attityd till varat och till sanning, godhet och skönhet. Buddhisten ser inåt, den kristne stirrar intensivt utåt. Om vi följer denna intuition om den avgörande skillnaden ska vi finna intressanta saker.

Många som finner likhet mellan kristendom och buddhism har också en metafysisk teori: att det egentligen (märkliga ord) bara finns en religion och att de flesta trosuppfattningar är perversionser av denna enda perenna religion. Ibland vet de också vad denna perenna visdom går ut på och oftast låter det då så här: det finns ett universellt Själv och den kristna kyrkan är egentligen detta Själv. Vi är alla egentligen (!) detta enda och eviga Själv och det finns inga separerande skillnader emellan oss som skulle göra oss till enskilda individer. Denna teori pratar inte gärna om att vi ska hjälpa och älska varandra. Det gäller inte så mycket att älska sin nästa som att vara sin nästa. Detta är kärnan i den eviga religionen som vi alla borde instämma i. Men för mig finns det nästan ingenting som avskräcker mig så mycket som att vara alla andra. Jag vill älska min nästa av motsatt anledning, för att hon eller han INTE är jag själv. Det vore osmakligt och absurt att älska henne för att hon är jag - poängen med kärleken är då borta.

Jag vill beundra världen därför att jag inte är världen, inte som en spegling av mig själv. Jag vill älska den värld jag ser, såsom jag ser en vacker kvinna, älska henne

därför att hon är något helt annorlunda än jag själv. Om våra själar är separata är kärleken möjligt. Om vi är samma Själv är kärleken uppenbarligen omöjlig. Visst kan vi se personer vara självkära men då menar vi något annat och inte något trevligt. Ingen sund person blir kär i sig själv. Det bör bli tämligen monotont. Om världen är full av separata själar finns det en möjlighet till osjälviskhet, inte annars. Den perenna visdomen gör kosmos till en självupptagen person som inte känner kärleken.

Just på denna ömma punkt är buddhismen likaväl som stoicismen en form av immanentism eller panteism - med det lysande undantaget i den japanske tänkaren Shinrans form av dualism mellan människan och Amida. Ont och gott försvinner förstås i den yttersta medkänslan därmed inte nödvändigtvis skillnaden mellan själarna.

På denna punkt är kristendomen på människans sida, på de separarerade själarnas sida, vilket möjliggör frihet och kärlek. Den immanenta enheten går i stå. Bergäret efter den är i själva verket en längtan till fångenskap, inte till ävetyr och kristendom. Den kristna kärleken begär

personlighet, immanentismen vill upplösa den. Kärleken vill ha åtskillnad, unik separation, den fria rymden mellan två enskilda själar. Det är den kristna instinkten att bli lycklig över det faktum att Gud har brutit upp universum i små enskilda detaljer - det är nämligen levande små detaljer. Det kristna äventyret är att säga till barnen: *f*lska varandra. Inte att säga till en person att älska sig själv.

Det finns alltså en intellektuell avgrund mellan kristendomen och de många varierande formerna av immanentism och panteism. Ingen perenn visdom kan överbrygga den avgrunden. För den immanenta buddhisten eller hindun eller allmänna mystikern utgör den mänskliga personen det stora misstaget. För kristendomen är hon Guds avbild, själva poängen med kosmos. Den andliga enhet som immanentismen längtar efter är något som människan sjunker in i för att försvinna från en smärsam värld. Det kristna äventyrets rörelse är den motsatta: människan blir utkastad i en värld av magiska former och andliga krafter för att lära älska den. Panteismen gud är som en jätte som förlorat sin hand eller fot och ständigt söker den; den kristna viljan är som ett jätte som i ett anfall av märklig

generositet gärna hugger av sin hand så att den kan skaka hand med oss människor.

Gammal och ny immanentism blir till slut som kedjor som binder samman allt till ett - all is one - medan kristendomen är som ett svärd som klyver och skiljer saker åt. Endast den kristna filosofin låter Gud glädjas åt universums klyvning i myriader enskilda själar. Det är inte beklagligt faktum såsom för många former av panteism utan en helig klyvning, en sakral uppdelning i fria detaljer. För att gudskärlek ska komma till stånd krävs inte bara att det finns en Gud att älska utan även att det finns självständiga små själar som kan älska Gud. Indisk teism, som Nathan Söderblom beundrade så, för en ständig kamp mot immanentismen i form av advaita vedanta och har aldrig lyckats besegra den. Till det behövs det svärd Jesus talar om, det svärd som kommit för att söndra och dela.

Detta ord om det söndrande svärdet från Jesus är svårt att acceptera för alla mystiker och immanentister historien genom. Därför är det ett viktigt ord. En mystiker, som ännu försöker kalla sig kristen (Albrecht) kan skriva

så här: ^aMedan själva strömmen upplevelser i det vakna medvetandet försiggår i ett slags skymning och jaget bara är klart medvetet om sig själv aktuella momentana upplevelser, utmärks försjunkandets medvetandetillstånd just av att upplevelsen alltigenom är lika klart medveten^a. Här ser vi den omvända världen. Inkarnationens mening var det vakna medvetandet, inte försjunkandet bortom världen. Inkarnation betyder att se andras lidanden och göra något åt saken. För de som vill ha universum som en gigantisk enhetlig soppa med endast skenbart separata själar simmande omkring, förblir det obegripligt hur Jesus kunde tala om det söndrande svärdet och mena verklig kärlek från Gud.

Den som söker sig till det kristna äventyret lystrar till den revolutionära sanningen i hans uttalande. Den som talar om verklig kärlek måste också tala om hat. Den som talar om en verklig Fader måste också tala om att lämna sin fader och sin moder. Den som talar om verklig gemenskap måste också tala om den obarmhärtiga uppdelningen i får och getter. Falsk kärlek slutar alltid förr eller senare i kompromisser och låtsad enhet. Sann kärlek handlar om blodbad. Bakom detta ligger ännu en sanning, än mer hemsk i sin verklighet: det svärd Guds

Son kommer med separerar far och son, bror och syster så att de för all framtid hatar varandra. Men Fadern, som också var ett svärd, skilde i tidernas gryning broder från broder för att de till sist skulle älska varandra. Och i denna kärlek efter hatet ligger en glöd, en orimlig glädje som är okänd för immanentismen, en glädje som syns i ögonen på de medeltida helgonen vi ser i ikonerna och helgonbilderna. Motsatsen ser vi i de halvslutna buddhistiska ögonen mitt i all fulländad skönhet.

De kristna helgonen är lyckliga på grund av separationen från världen. Såsom skild från alla ting kan hon eller han stirra i förundran på alla ting och får inte nog av att stirra. Men immanentisten behöver inte ens titta på världen. Varför skulle hon eller han göra det? Det finns ju ingenting annat än samma Självt där, eller samma Intet. Man kan ju inte förundras så mycket inför sig själv. Många mystiker har i sina poem försökt framkalla förundran, men sällan de lyckats. Panteisten kan egentligen inte förundras eftersom Gud inte är separat. När Gud inte är något helt annat än en självt kan vi knappast lova och prisa denne Gud. Först en distinkt Gud, helt avskild och annan, kan fruktas och prisas. En

teaterägare i den lilla staden Nora hade köpt ett gammalt tempel som nu var kulturhus. I taket hade han täckt över den gamla stolta inskriften: Frukta Gud och gå hans vägar. Den inskriften är inte förenlig med teater och glädje menade teaterdirektören. Han anade inte att den verkliga glädjen och den verkliga teatern fanns i de orden.

Det kristna äventyret som med stora ögon ser utåt mot det som är separerat och annat än en själv leder ofelbart till etisk reform och sociala aktiviteter.

Immanentisten försöker alltid se in i sig själv när gatan är full av döende och tiggande. Det finns ingen påtaglig impuls hos panteisten till moralisk handling eftersom saker och ting är som det är och vi egentligen är ett med allt. Det ena tillståndet är egentligen lika bra som det andra. Vi behöver inte oroa oss, det vore att stressa.

Handling leder till smärta, som Eliot uttrycker det i "Mordet i katedralen": "Människans liv är blott bedräglig villa; allting är överkligt: helgonens stegel och hjul, narrarnas hjulning." Därför handlar mystikern inte, aktivismen är något onödigt och ovärdigt den vise. Eller som Lao Tsu skriver, han handlar utan att handla, wu-wei.

Av detta följer att skurkar och förtryckare är lika mycket Guds söner som vem som de kristna helgonen. Vi är alla fjättrade i samma eviga handling av samma eviga Själv. Hjulet går runt och allting är ändå evigt stilla. Men den energi med vilken folk i Europa har slungat tyranner ur sina troner och fanatiskt kämpat för barns och kvinnors människovärde bygger på den kristna teologin, den som säger: Jag är jag och du är du. Samma heliga separation av gudomligt och mänskligt som gjorde det möjligt att ära universums Herre gjorde det möjligt att störta diktatorn i det ena landet efter det andra.

Immanentismen och dess mystik har hittills inte sett någon diktator att störta emedan allt är ett och vi alla är samma Själv. Panteisten förr i tiden och nu för tiden sluter rationellt sina ögon eftersom endast den Enda omständigheten föreligger. Det är rationellt men det hjälper inte den förtryckte att identifiera de onda omständigheter som föreligger i hans land eller hans kvarter. När General Booth röjer i Londons slum kommer energin från separationen mellan onda omständigheter och goda och pengarna från en rik man som upptäckt det hemska i orättfärdigheten som denna skillnad visar fram. Det kristna äventyret är att vaka och be, inte endast be.

Vakenhetens dygd är central för den kristna äventyrlustan. Vakenheten förutsätter skillnaden mellan den som är vaken och det hans vakenhet är intentionellt uppmärksam på. En Gud som är skild från oss måste vi vara vakna inför. Ett gudomligt och enhetligt Själv kan vi lika gärna sova i.

Det finns många känsliga former av mystik som presenterar Gud som det heliga föremålet längst in i våra egna labyrinter. Dessa labyrinter kan vara intrikata äventyr på väg in till sig själv. Bara det kristna äventyret går ut på att jaga Gud därute, som en örn som ständigt försvinner för våra spejande ögon. I den jakten måste vi ta död på en rad monster.

Europas demokrati och vilja till självförnyelse har sina källor i den gamla teologin snarare än den nya. Vill vi ha reformer bör vi hålla oss till den gamla läran om Gud därute, något att söka med vidöppna ögon. Det är inte så att det behövs en balans mellan immanens och transcendens. Vad som behövs är en realistiskt transcendens. Om vi ska balansera med immanens får vi introspektion, kvietism, social liknöjdhet. Om vi håller oss till den ursprungliga transcendensen får vi förundran,

nyfikenhet, moraliska och politiska äventyr, rättvisans indignation, sökandet efter Herrens vilja, vi får kristendom.

Här handlar det inte om att balansera de två tendenserna. Med varje påstående om Gud inom oss får vi en människa som är inom sig. Med varje påstående om Gud utanför oss får vi en människa utom sig av förundran och glädje. Att så vara utom sig är att leva det transcendenta livet.

Ungefär samma sak sker med vilken som helst av de gamla kristna doktrinerna. Vi kan till exempel ta doktrinen om treenigheten. Unitarianer i alla läger och alla tider vill få monoteism istället för treenighet. Allt i ett, inget krångel, ingen onödig mystik. De bortser glatt från det rent historiska att Jesus talar om Fadern som han kommer från och Anden som kommer som en hjälpare sedan Jesus dött sin offerdöd och att följaktligen dessa tre är Gud och personer. De vill bli enkla som arianer, nestorianer eller Islam är enkel på denna punkt - Gud är En. Den athanasianska trosbekännelsen är för dem komplicerad och en fullständig gåta. Newton är en av dem

som inte stod ut med en sådan komplexitet i ett universum som annars var enkelt.

Det är lätt att förstå denna känsla för enfald. Men vi kan också argumentera så här: en gud som endast är en enda stor enhet utan delar eller personer är inte en kung för oss utan en despot och förtryckare. Han står still där den treenige Guden rör sig i kärlek. En kristen västerlänning har i regel ett hjärta som slår för märkliga antydningar, symboler och processer kring Gud som också är Tre som i sin tur är ETT. Detta är inte matematik utan levande kärlek i aktion. Bilden av ett koncilium där dessa tre sammanträder och där någon förbarmar sig över oss, någon hävdar rättvisan, någon ger sitt liv för oss, någon inspirerar oss genom historien, denna bild ligger oss varmt om hjärtat. Dessutom har vi Modern, kyrkans Moder, denna unga Maria som från tiders begynnelse var utvald, ren, mottaglig tjänarinna för den Högste.

Sådant lever den västerländska själen av. Den trinitariska iden om en Guds natur, som är utgivande kärlek och tre personer, Fader Son och helig Ande och det gamla problemet med filioque i trosbekännelsen - huruvida anden utgår också från sonen - är som

världens innersta rum, demokratins rum, dialogens rum.

Vi vill inte ha enkelhet och enfald där utan ett skapande mångsidigt väsen för det Heliga. Dessa tre processer ske i ett evigt nu som vi med våra temporala språk inte ens kan uttrycka.

Det är inte bra att vara ensam säger alltid den västerländska religionen och det gäller också det gudomliga. Till och med i Koranen säger den ende guden Vi titt som tätt. Denna sociala instinkt gjorde att de tidiga kristna avvisade eremitidealet och skapade kommuniteter med möjligheter till begränsade eremitage. Till och med asketismen blev broderlig och de tysta trappisterna blev sociala i sin tystnad och utsläckte inte sin individualitet. Om denna kärlek till den levande komplexiteten är kännetecknet på vår äkta kristendom visar sig det trinitariska sättet att uppfatta Gud vara klart överlägset det monoteistiska. Det trinitariska sättet uppfattar Gud som ett litet samhälle, ett utbyte av information och en familj i kärlek. I monoteismen blir Gud ensam på tronen. Risker finns nu att den moderna immanentismen får ta över denna ensamma Gud och lösa upp honom i allt och alla, lika trist och mekaniskt som ett kemiskt ämne i

vattnet.

Mysteriet med treenigheten kan vi uppskatta på samma sätt som vi uppskattar ett gammalt och komplicerat vin. Intellectet har möjlighet att inse skillnaden mellan natur och person. Människorna har en natur men är ett stort antal personer. Gud har en natur med endast tre personer som fullkomligt uttömmar denna natur. Vi har ingen chans att bena ut de eviga processerna men hjärtat blir lugnt av det lilla vi förstår. Vi lever av tillit istället för den galna lusten till monoteism och logiskt klar enfald.

En annan gammal kristen doktrin är den om själens riskfyllda färd mot himlen, det kristna äventyret. Många har sett en hemsk oro och stress i att själen kan gå förlorad och möta ett hemskt öde. Min filosofilärare vid Uppsala universitet skrev en hel bok om det förfärliga i detta kristna äventyr. Ingen möda har bland liberala teologer sparats på att tillverka tolkningar och attityder som tar bort denna förfärliga risk. Frälsaren återlöste hela mänskligheten på ett fullständigt sätt men vårt äventyr är att samarbeta för att också den individuella frälsningen och återuppståndelsen ska effektueras. Ingenting tar bort

vår frihet till detta samarbete, en frihet som innebär att vi kan strunta i att hissa segerflaggan, ja vi kan till och med trampa på Konungens fana. Det är en underbar och fruktansvärd frihet som många immanentister och liberala modernister vill ta bort för en automatisering av livet.

Att vi ska hoppas på det bästa äventyret för alla själar är självklart. Det är också möjligt att Gud tar sig an alla som inte vill delta. Men det är inte den kristna doktrinen och detta av väldigt goda skäl. På ett äventyr över fjällryggar finns risken att falla. Vårt kristna kreativa och kämpande samhälle bör betona risken för var och en att vi blir hängande över ett klippstup. Vi bör betona att under oss alla finns en avgrund vi kan falla ner i. Vi är i den situation Tolkien försöker skildra i sin ringsaga och Mordors närvaro är inte endast skenbar utan högst verklig. I detta är Tolkien en katolsk författare.

Vi förstår vad som menas med att säga att det "egentligen" inte finns några risker, att vi kan ropa till orcherna och be dem sluta spela onda. Men detta kan inte kallas en spännande lösning utan en flykt undan

verkligheten, en modern och vetenskaplig flykt. Orcher i världen, tänk på Afrikas många inbördeskrig, slutar inte spela onda, de är orcher därför att de fortsätter spela onda, de tror på sina roller i den ena eller den andra milisgruppen. Det kristna Europa har alltid betonat riskerna och varnat för själens tragiska fall ner i avgrunden under oss, en reell fara, inte symbolisk. Kristus dog för alla men alla tar inte vara på denna seger som konciliet i Trent skriver.

Det är den högsta religionen med de enklaste romantiska klicheerna, gudomlig visdom i den ordinära människans medvetande. Den vanliga människans klicheer fungerar därför att de har realismen på sin sida. Vi är formade för ett äventyr med livet som insats. Detta är något som upplysta modernister och mediamedvetna människor inte kan tolerera. Det är som att hötorgskonst ska kallas verklig konst. De kan inte "köpa" folkets kristendom, ungefär som berättaren i Eva Alexanderssons roman Fyrtio dagar i öknen inte kan acceptera vanliga människors glädje i mat och dryck. Inte heller kan de acceptera Tolkiens högtravande katolicism.

Se skillnaden ! De romantiska bilderna i Tolkiens saga

berättar om faror och osäkerhet och behovet av Gud och äkta stridbar godhet, en saga den vanliga människan inblandad i det transcendenta äventyret. Immanentismen och monoteismens teorier handlar istället om lagar och hjul som snurrar oberoende av oss, öden som har sina givna slut, ett karmasystem eller neurologiskt nätverk som går sin gilla gång vad än vi tänker om det. I den japanske filosofen Shinrans nåd från Amida tycks ibland fungera mekaniskt, och på just de punkterna behövs Kristus.

Den kristna existensen är annorlunda, den är ett dallrande äventyr, en berättelse som kan sluta på många sätt, många av dem hemska, sådana att de får bara inte hända. Det bygger på vad Paulus säger i det första brevet till Thessalonikerna - Gud menar att vi ska vinna den eviga segern genom vår Herre som dött för oss genom att vi i vår tur ska finna liv i Honom, vare sig vi är vakna eller sovande ! (5,10) I en spännande thriller slaktas kanske inte hjälten av beväpnade tonåringar i Roanda, men det är väsentligt att det skulle kunna ske, det är en verklig möjlighet. Hjälten i berättelsen måste vara slaktbar så att säga. Den kristna moralen utgörs av något liknande: du

kanske inte förlorar din själ men du måste vara väldigt försiktig så att du inte gör det. Dagligen kan det ske.

Det är en synd att kalla någon vi känner förtappad, en synd som väckelsfolket begår frimodigt och med en oförfärad cynism, men det hör till äventyrets dygd att undvika förtappelsens vägar - för de finns verkligen.

Ibsen låter Brands mor, väl medveten om sin dyrkan av Mammon säga: "Min själ förspild, mitt liv förött och inom kort mitt gods förstrött". Detta bör nyliberalismen vid 2000-talets första decennium ta till sig.

All kristendom handlar om vägkorsningar, det hör till äventyret att behöva välja utan klar förvisning om riktningen. Som separata individer hamnar vi i alla möjliga vägkorsningar. De stora metafysiska och perenna filosofierna talar i termer av synteser, om tidsåldrars nödvändiga utveckling, om tidens hjul som snurrar utan val, om världsandar som använder skenbara individer för sina syften, om evolutioner, andliga eller biologiska (varianter på samma attityd) som blint skapar former av liv. Nyandligheten talar ofta om andliga strömningar och energier. Så här ser fältet ut. Detta är vad du kan välja att göra. Här har du råd för valet. Och så vidare.

Kristendomen är den enda filosofi som sysslar med detta ögonblick, utan föregående förvissning. Just HÄR är dramat och risken - vilken väg ska jag ta? Vilken är farlig, vilken är den rätta? Jesus hjälp mig!

Immanentisten gillar inte denna situation, den oroar honom. Den är inte säker. Men den kristna vägen är ett äventyr. Evolutioner och eoner är lätta att tänka på, vem som helst kan begrunda dem, nicka klokt och känna ett visst skyddat välbehag. Men den här stunden är mer oroande, att välja rätt här där vi står är inte alls sofistikerat. Det är fyllt av synd, oklarhet och felmöjligheter. Religion, alltså verklig sådan, handlar om det här oroande ögonblicket, vår tendens att göra fel, tänka fel, säga fel, underlåta det goda. Drottning Kristina, denna vår enastående drottning som helt inoportunt återvänder till Rom, skriver:

"Det förflutna är förbi. Framtiden är oviss. Det närvarande är blott en punkt men av denna fruktansvärda punkt allena skall en dag vår eviga salighet bero."

Denna drottning reser ut på den farliga äventyrliga kristna vägen, den som skulle leda henne till Rom. Det kristna äventyret är liksom alla goda och folkliga legender fullt av faror, där finns vänner och fiender, mentorer och skuggor, formbytare och skenbara medhjälpare, grottor och monster. När mina elever i skolan gör berättelseanalyser följer de egentligen den kristna uppfattningen om allas vår historia. Föga anar de hur beroende vi är av den ursprungliga kristendomens kreativa äventyr.

Den kristna tron är en sorts odödlig kris. En verklig likhet finns mellan den kristna tron och den kristna litteraturen, särskilt den mindre fina. De svenska skillingtrycken är en spegel till 1819 års psalmbok, de medeltida helgonlegenderna är en spegel tillkringvandrande sångares melodramer. Att kalla helgonlegender och skillingtryck för vulgär och billig litteratur är att göra det protestantiska turister gör när de besöker katolska kyrkor i Europa. De kallar det billigt, kitsch, plastigt, jag har själv hört det kallas kräftkalas. De glömmer att det kristna äventyret gömmer sig i dessa banala bilder och sammanhang. Livet i det kristna äventyret är som i de månatliga magasinen förr i tiden, med löftet på slutet:

fortsättning följer i nästa nummer. Det finns en viss nobel vulgaritet i de många små helgonskåpen längs vägarna i katolska länder, inte alls olik seriemagasin och kiosklitteratur. Döden är definitivt ett spännande moment i berättelsen, föregånget av en rad "klicheer".

Men kärnan i det kristna äventyret, både för oss som tror och för alla former av uttryck i bild och berättelse, är viljan. Det är den fria viljan vi talar om, gåvan från Gud, orsaken till det osäkra och det farliga, valet utan systematisk visshet. Ett mekaniskt öde slutar på ett bestämt sätt. En logisk slutledning hamnar där de måste hamna. Men en farlig berättelse kan gå hur som helst. Därför är människor evigt intresserade av berättelser, själva den osäkra strukturen ligger nära det kristna livet. När Leibniz konstruerade differentialkalkylen fanns det en enda sådan. Men när Shakespeare låter hertigen i Lika för lika återkomma maskerad till munk, kunde det ha gått hur som helst med Claudios huvud. Orsaken till att kristendomen har skänkt sådan inspiration till legender, berättelser, thrillermagasin och skillingtryck är dess dogmatiska grund i den fria viljan. Det är teologi bakom vår kärlek till melodramer.

En form av rationalitet i vår tid som glömmer den fria viljan är vårt sätt att se på brott. Vi vill gärna se brott som en sjukdom vi kan läka med rationell vetenskap. Men den kristna traditionen betonar alltid den fria viljan och ser brottet som ett val - något som de flesta brottslingar väl är införstådda med. Det är ett val som sker på den farliga färden genom livet. För ett panteistiskt system är saken redan klar, det måste ske enligt lagar, enligt karma. Men det kristna äventyrets dygd är att se sitt brott som ett val jag gjorde och måste sota för, ja straffet är den nåd som ändå finns för den som valde medvetet att begå brottet.

En sjukdom väljer vi inte, men brottet väljer vi. Om vi kan lära oss något av Malcolm X's självbiografi så är det denna kristna läxa: jag valde brottet. Där kommer friheten: jag väljer nu helgonets väg.

fr vi sjuka kan vi ligga stilla och bli friska av vilan och några mediciner. Men vi bör inte ligga stilla om vi vill bli syndfria. Tvärtom, upp och handla, kanske hoppa omkring eller springa. Orden ger en bra belysning, vi säger patient om en sjuk person, alltså ett passivt tillstånd. Men vi säger syndare om en brottsling, alltså ett aktivt tillstånd. Om syndaren ska komma på rätt väg

måste han eller hon vara oroliga för sin frälsning, t.o.m. sjuk av oro. Den sjuke bör inte vara orolig utan låta kropp och själ vila. Brott och sjukdom ligger alltså milsvida från varandra. Det moraliska äventyret startar med den aktiva fria viljan, en vilja som inte är en illusion eller epifenomen. Möjligheten till evig ofrid och moralisk kollaps ska vi inte undvika utan istället betona, om vi vill på ett friskt sätt återfinna den revolutionära europeiska civilisationsprocessen. Skulle vi endast vilja kontempera hur Gud i allt är Gud i allt och inte skild från oss, kunde vi inte finna något fel med något förhållande över huvud taget, alla händelser måste då gå rätt väg, enhetens väg. Om vi däremot är människor som insisterar på att vilja att allt ska gå rätt väg till en bättre värld, måste vi samtidigt insistera på att saker och ting kan gå helt fel.

fnnu ett exempel på en gammal kristen sanning som modernismen försökt förklara bort är den om Krisi gudomlighet. Man kan möta elever idag som ivrigt förklarar att de tror på Jesus men inte på Gud. Stora förvånade ögon möter den som vill förklara att Jesus är Gud. En sak är säker: om han är Gud så är det förskräckligt revolutionärt. Att en god människa kan

ställas upp mot en vägg vet vi redan, men att Gud kan ställas mot väggen är en kraftig injektion för alla framtida upprorsmakare. Kristendomen är den enda religion som känner att Guds allmakt gör honom ofullständig. Och endast kristendomen har känt att Gud måste vara rebell för att verkligen vara gudomlig Kung. Ensam bland alla religioner har kristendomen givit mod som en dygd även för Gud själv. Det enda mod värt namnet innebär att en själ går genom en kris och kommer ut på andra sidan. I den fruktansvärda passionberättelsen finns en känslomässig ton som anger att Herren över allt känner ångest och till och med tvivel. Det är ju skrivet att vi inte ska fresta Gud men Gud kan faktiskt fresta sig själv. Det verkar som om just det hände i Getsemane trädgård den där natten. Det var i en trädgård som Satan frestade människan, det var i en trädgård Gud frestade Gud. Genom något sort övermänskligt mod gick Gud genom den ohyggliga mänskliga pessimismen. Världen skakade och solen doldes på himlen, men inte på grund av själva korsfästelsen utan på skriket som kom från korset, ropet som erkände att Gud hade övergivit Gud.

Låt nu revolutionären välja en tro från jordens alla traditioner och en gud bland alla jordens gudar, låt

honom noggrant väga alla gudar som lovar evig återkomst och cirkulära tidsförlopp, reinkarnerande energier och mekaniska rörelser. Han kommer inte att finna någon annan gud som själv har varit mitt inne i en revolt.

Vi kan låta ateisterna välja en gud : de kommer att finna endast en gudomlighet som givit uttryck för ateistens isolering i universum, den totala övergivenheten, endast en Gud som för ett ögonblick faktiskt var ateist.

Jag har tagit fram några väsentliga drag i det kristna äventyrets religion. Ett typiskt kännetecken för dem alla är att de ger en naturlig grund för reform och revolution, för positiv revolt. Deras största svaghet är den ologiska abstraktionen. Men fördelen är äventyret - ingen annan teologi ger en sådan resa över berg och dal. Största svagheten är att det är en teologisk abstraktion och det kan alltid anföras emot kristendomen att den till sin natur ter sig väldigt godtycklig och assymetrisk, svävar lite i luften.

Ändå är den inte så högt i luften att inte armeer ägnat sekel åt att bekämpa den militärt och förlorat kampen.

Den är inte så högt i luften att inte folk har ruinerat sig för att försöka få bort dess berättelse ut världen.

Fienderna till kristendomen har använt allt upptänkliga vapen för att förinta denna assymetriska teologi och vi hör fortfarande dagligen ett formidabelt hat ta sig uttryck på olika vis. Folk som börjar bekämpa kyrkan i frihetens och mänsklighetens namn slutar oftast med att offra både frihet och mänsklighet i kampen, bara de får fortsätta kampen.

Detta är inte en överdrift för tillståndet i världen under 2000-talet. Islamisk politisk fanatism är inte den enda fienden, om än den tydligaste. De inre fienderna är minst lika förödande. För att förneka paradiset förnekar många sin egen existens. Immanentismen hävdar att alla själar upplöses i ett intet, ja redan nu är upplösta. Då slipper man äntligen paradiset. Bland dem som kämpar mot kristendomens värdegrund i skolornas undervisning finns de som hävdar att barnen inte behöver undervisning alls, låt dem växa och utvecklas fritt. Bland de som motsätter sig den kristna gudens dom av alla själar, går så långt att de motsätter alla former av domstolar även på jorden. Motståndet är absurt ibland. Det är som om man bränner sin säd för att elda upp kyrkan i byn. Vi beundrar inte

fanatikern som självbombar sig i kampen för en bättre värld. Men vad säger vi om dem som självbombar sig för en sämre värld? Han offerar sig för en värld utan en Gud. Han offerar de som dör med honom, inte för ett främmande altare utan för inget altare alls. Han slaktar gärna all moral för att få bort den kristna moralen. Han hämnas på människorna för en Gud som enligt honom själv inte ens finns. ändå klarar sig denna gud bra, han vilar i den himmelska närvaron här utan att ha skadats. Det moståndarna har lyckats med - för motståndare till den kristna guden finns det sannerligen och de lyckas med något - är att de slutligen förstört något som de själva hållt mycket dyrt. De förstör inte det kristna äventyret men de undergräver det sunda förnuftet i vardaglig och politisk mening. De bevisar inte att Adam inte var ansvarig inför Gud utan endast att USA's president inte är ansvarsfull inför det amerikanska folket. De bevisar inte att Adam borde slippa straffet från Gud men däremot att prostituerade borde slippa straff från människorna.

Med sina mystiskt inspirerade tvivel om den mänskliga personens existens har de inte satt i tvivel att vår person har ett liv efter detta men däremot har de visat att livet

här inte blir så värst roligt. Med sina paralyserande vinkar om att trons slutsatser aldrig håller inför en intellektuell granskning lyckas de inte tysta ner den Heliga Skrift men däremot gör de det lite svårare att tala allvarligt om livet över huvud taget. Tron förblir inte bara moder till alla goda energier i människor världen över, trons motståndare visar sig vara fäder till all tvivlande förvirring runt om i världen. Den sekulära modernisten har inte lyckas undergräva den gudomliga tingen men däremot en hel del goda världsliga ting. Titanerna lyckades inte mäta upp himlen men de förstörde en massa på jorden.

Kap. 9 Äventyrets auktoritet

Vi kan alltså se hur kristendomen inte bara är den enda verkliga garanten för moral och hälsosam ordning - det realistiska Utopia - utan också är den enda logiska garanten för frihet, för förnyelse och framsteg. Detta gäller desto mer i en värld där alla religioner har en andlig betydelse. Det är inte för våghalsigt att gissa att nästa påve i den katolska kyrkan kommer att arbeta intimt nära de andra religionerna i medvetande om Guds sakrala

ekonomi i alla kulturer, kristna likaväl som icke-kristna.

Men just därför visar sig det kristna äventyret vara det största av dem alla och katolska kyrkan är det utvalda skeppet, Kristi kropp.

Om vi vill ta oss för att riva ner de ordningar som förtrycker människor, kan vi inte göra det med den moderna humanismens respekt och tolerans för allt och alla. Den är alltför bred och alltför grund.

Värderelativismen, som nästan alltid sitter ihop med humanismen, är inte generös, den är grym. Men vi kan göra det med den urgamla kristna tanken om arvssynden.

Om vi tänker utrota gamla historiska grymheter som de på Balkan eller de i Afrikas Rhuanda, så kan vi knappast göra det med en modern vetenskaplig teori om materiens dominans över medvetandet. Men vi kan göra det med en kristen övernaturlig teori om att medvetandet föregår materien och att hövdingen Kristus föregår allt, är alltings upphov och slutmål.

Om vi önskar upplysa folk om vad som är sociala framsteg i ett samhälle, så gör vi inte det särskilt enkelt med en modern religion som säger att Gud är det Inre

Ljuset som finns i allt. Den teorin leder alltid till en Nalle Puh-liknande självförnöjelse, trevlig men verkningslös.

Men vi gör det med fördel med en betoning av den transcendente Guden, vars rike vi anar en glimt av när vi är i Hans tjänst. Detta leder nämligen till ett gudomligt missnöje med vissa sociala inrättningar. Nalle har ännu inte upptäckt dessa inrättningar.

Om vi vill skapa en generös balans gentemot en hemsk autokrati så väljer vi instinktivt treenigheten framför uniarianismen. Om vi önskar en enhetlig Europeisk gemenskap för allas vår räddning kulturellt och ekonomiskt, så insisterar vi på att det är våra själar som är i fara, snarare än att säga att våra själar kanske inte finns. Om vi vill höja livskvaliteten för de utanförstående och utsatta i våra samhällen ska vi snarare önska att en sann Gud i verkligheten korsfästes för vår skull än prata om en skicklig profet och vis man, vars moral liknar Gandhis. Vill vi verkligen skydda de fattiga bör vi sannerligen efterlysa fasta regler och klara dogmatiska hållningar, offentlig insyn i kapitalens boningar och en tydlig fördelningspolitik. Reglerna i en förening är ibland till skydd för den fattige medlemmen. Men klubben drivs alltid av de rika. Fanns det inte regler skulle de se till att

de blev ännu rikare. Folk utan hövding saknar också lojalitet med de fattiga.

Vi kommer nu till en kärnfråga som också avslutar hela frågan. En intelligent agnostiker kan hålla med om det vi har sagt hittills men här vänder han sig om och säger: Du har hittat en praktiskt filosofi i doktrinen om syndafallet, mycket bra. Du har också insett att en sida av demokratin på ett farligt sätt varit ouppmärksam och som får sin räddning i syndafallet. Också bra. Du har hittat en sanning i teorin om helvetet, gratulerar till skarpsinnet. Du är övertygad om att de som är övertygade om en personlig Gud ser framåt och är progressiva, dessa bör också gratuleras. Men om dessa gamla läror nu innehåller en del sanningar så kan du väl ta dessa sanningar och strunta i de kristna doktrinerna?

Vi kan förutsätta att det moderna humanistiska samhället litar för mycket på de rika genom att inte ta syndafallet på allvar, vi kan förutsätta att medeltidens kristendom hade ett stort försteg framför oss genom att de tog syndafallet på allvar och insåg den mänskliga naturens svagheter - och så kan vi väl tro på

människans svagheter utan att behöva tro på en gammal myt om ett syndafall? Om vi nu upptäcker att tanken på Domens dag representerar en hälsosam varning för stor fara, varför kan vi då inte bara ta denna varning på allvar och slippa tron på en Dom? Om du tydligt ser det sunda förnuftet i den kristna läran så kan du väl ta denna sunda kärna och sen slänga skalet kring den? Med andra ord: varför kan vi inte ta det som är bra med kristendomen, det värdefulla i dess etik och moral, och lämna resten därhän, all denna dogmatiska bråte som ingen förstår?

Så lyder den sista frågan och det är ett nöje att försöka svara på den !

Det första svaret är att jag är katolik. Det betyder att jag vill ha rationella grunder för det jag tänker, tror och anar. Två grunder finns för det katolska livet: förnuftet och uppenbarelsen. Och förutom en katolsk vilja är det katolska intellektet avgörande för mitt liv i Kyrkan. En katolik lever Kyrkans liv. Och här behövs en förklaring.

När en kristen utanför Kyrkan ser på världen, ser hon eller han i regel vad andra ser plus det som kristendomen lär oss om vad vi ser. Det som formar andra människors

liv formar också vår deras liv som kristna - samma tankevanor, samma tendenser, samma kroppserfarenheter, samma intryck från teve, film, radio, tidningar och internet. Vi finner alltså inte Kyrkans medvetande så mycket som vi finner världsliga medvetanden med fläckar av kristendom. Man bär sin kristna tro som en knapp på kavajslaget liksom andra bär andra märken.

Men en katolik ser genom sin Kyrka att världen ständigt uppehålls av Guds vilja, det som sker har ständigt med Guds allmakt som direkt orsak. Detta faktum, att Gud håller allt i existens, framstår kontinuerligt som den dominanta faktorn. Kyrkan ser detta som ett aktuellt levande faktum, något som sker inför våra ögon. Gud skapar just nu det här som jag ser av ingenting alls. Det katolska intellektet låter denna erfarenhet vara aktuell, inte ett distanserat vetande om att Gud en gång skapade materien.

Kyrkan lär oss alltså att se skillnaden på att endast veta med ett kristet tillägg - att ha "kristen bakgrund" - och att direkt erfara Kyrkans kunskap. För mig uppträdde

denna enorma skillnad den där dagen jag av en impuls
klev in i en kyrka där mässan pågick. Det finns en rad
religiösa sanningar som i och för sig är mäktigare än
denna insikt och som säkerligen kan få hjärtat att slå
kullerbytta. Men denna enkla skillnad mellan Kyrkans
sätt att se världen och andra sätt går rätt in i hjärtat på
mig. Gud skapar mig nu, inte av något tidigare material
utan direkt utifrån ingenting alls. Denna magi slår allting
annat. Den hedniska resten, som många kristna utanför
Kyrkan har, att vi lever själva, förintar av denna direkta
kunskap som ligger i trosbekännelsens första artikel.

Det finns intellektuella fördelar med att se människan
som Fallen. Och av någon anledning så tycker jag det är
enklare att syssla med människans fria vilja om jag antar
att hon har en. Men jag vill också vara rationalist på ett
annat plan. Jag vill inte bara producera mer kristen
apologetik. Vid andra tillfällen kan jag göra det, nu vill jag
bara en rationell framställning av min övertygelse och
dess tillkomst. Men det går bra att göra en paus här och
konstatera att ju mer jag sett av argument emot den
kristna kosmologin ju mindre har jag trott på dem. Efter
att ha funnit att inkarnationens moraliska atmosfär var
det sundaste förnuft vi kan skaffa oss så jag att

argumenten emot inkarnationen var det osundaste oförnuft vi kan ge oss in i. Men om någon vill ha en mer regelrätt apologetik kan jag hastigt summera mina egna argument och slutsatser på ett objektivet sätt.

Om någon frågar mig varför jag tror på kristendomen kan jag endast säga: "Av samma skäl som en intelligent agnostiker inte tror på kristendomen". Alltså tror jag rationellt, jag tror på den kristna kunskapen, och på de intellektuella skäl som finns tillhands. Dessa skäl handlar dock om, som Joseph Ratzinger skriver, hela verklighetens struktur, det gäller allt eller ingenting (s18, Introduction to Christianity N.Y 1969).

Men liksom för agnostikern så är dessa skäl inte uppenbara i en viss partikulär demonstration av logik eller särskilt resonemang utan är en enorm massa av ackumulerade faktiska omständigheter i språk och liv. Sekularisten ska inte anklagas för att ha en massa oredigerade skäl som grund för sin hållning: det är just denna massa av levande fakta som övertygar en människa om en hållning. Fyra tjocka volymer filosofi kan vara betydligt mindre övertygande än en bok, ett landskap, en

strid och en gammal vän. Just att dessa olika källor pekar åt samma håll är mer övertygande. Den genomsnittliga icke-kristna människan med viss bildning är just i denna situation: övertygelsen bygger på olikartade men levande faktiska omständigheter. Man måste göra henne denna rättvisa.

Jag kan alltså bara säga detsamma: min övertygelse bygger på en stor mängd faktiska upplevelser och mitt sätt att använda språket om dessa. När jag begrundar icke-kristna påståenden om verkligheten inser jag att de är felaktiga. Det är en rationell insikt jag då gör. Jag inser att de många faktiska och språkliga omständigheterna talar i motsatt riktning. Låt oss ta några exempel på detta. Många har övergett sin barndoms kristendom under trycket av så olikartade övertygelser som dessa: först att människan är ett sorts djur, det ser man på hennes kroppsliga form, hennes sexualitet etc. För det andra att religionen ursprungligen uppstod ur människors rädsla för olika skeenden i naturen. För det tredje att präster i alla tider har förtryckt och förmörkat livet för människorna. Dessa tre antikristna argument är väldigt olika till sin natur men de sammanstrålar logiskt och riktigt i en antikristen hållning. Den enda invändningen

jag har emot dem är att de är falska, de säger inte sanningen.

Om vi bortser från böcker och teorier om djuret människan och istället tittar på den faktiska människan så ser vi direkt hur olika djuren vi är, inte hur lika dem vi är. Att inte inse denna enorma skillnad kräver en förklaring. Att människan liknar djuren är på sätt och vis en självklarhet. Men att människan i sin likhet med djuren är så oerhört olika djuren är en chockerade gåta.

Att apor har händer är mycket mindre intressant för filosofen än att apan inte gör särskilt mycket med händerna, varken dockteater eller fiolspel. Folk talar om barbarisk arkitektur och degenererad konst, men elefanter bygger inga kolossala tempel över huvud taget, kameler målar inte ens gräsliga hötorgsmålningar fast de har mycket gott om penselmateriäl. En del moderna naturdyrkare säger att myror och bin har fantastiska samhällen överlägsna människans, men just detta gör oss uppmärksamma på lägre former av samhällen. Lägre former av samhällen är t ex att det saknas snygga statyer på framstående medborgare. Vem har sett en bikupa med

imponerande eller ens ordinära klumpiga bilder av gamla präktiga drottningar? Den enorma skillnaden mellan människan och andra varelser kan förklaras på olika sätt - men den finns där, tydlig som ett skrik.

Vi talar om vilda djur men det enda vilda djuret är människan. Det är människan som brutit sina bojor, som har gjort revolution. Alla andra biologiska former är tama i jämförelse. Isbjörnar och lejon följer på ett mesigt sätt den instängda resepektabla ordningen i sin stam, sin art, sin flock. Inget häftigt teveprogram kan ändra på detta faktum. Alla andra varelser förutom människan är domesticerade, instängda i sina små liv med ytterst begränsade variationer. Endast människan är fri till att leva ett utsvävande liv eller ett munkens stilla liv. Endast hon kan välja. Endast hon väljer.

Detta första ytliga argument för former av biologism eller materialism är alltså egentligen ett argument för kristendomen. Detta är platsen där biologin slutar och religionen tar vid.

På samma sätt går det om jag undersöker det andra argumentet som handlar om att vi alla började dyrka

gudar i ett tillstånd av skräck och terror. När jag började studera grunderna till detta moderna argument så fann jag helt enkelt att grunderna saknas. Vetenskaperna har ingen aning om hur den förhistoriska människan tänkte och kände, beroende på att det är en förhistorisk människa, inte en historisk människa de talar om. Somliga försöker hävda att de välkända offren av människor, barn och vuxna, till en början var helt oskyldiga och självklara och att de senare gradvis försvann. Men lika mycket talar för motsatsen - Inkaindianerna inför t ex barnoffren under sen medeltid. I de tidigaste legender vi har, t ex legenden om Isak och Ifigenia, framställs offer av människor dessutom som något nytt och disharmoniskt, inte som något gammalt. I de mellanamerikanska samhällena introduceras offer av människor som något nytt som de nya gudarna kräver, eller som den nya situationen kräver. Historien säger ingenting. Legenderna säger att livet på jorden var vänligare och mer harmoniskt längre tillbaka i tiden. Det finns ingen tradition av någon utveckling här. Men hela människorasen har syndafallets tradition, det kan vi alla tydligt se: ständigt och jämt faller människan på sina svagheter. Det märkliga är att somliga belästa

modernister menar att just detta faktum, syndafallets faktum, är tecken på att den inte stämmer. Att alltså förhistoriskt kaos inte kan stämma eftersom människan minns det i sina myter. Paradoxer.

Det tredje argumentet hamnar i liknande svårigheter, alltså iden att präster alltid har gjort livet surt för folk.

När vi studerar historien ser vi att detta är fel. De europeiska länder som fortfarande påverkas av prästers närvaro är de länder som fortfarande har dans och sång och färgfyllda karnevaler ute i det fria. Katolsk och ortodox kristendom innebär förstås en andlig diciplin som kan vara som väggar kring oss, men dessa väggar gör lekplatsen och dansbanan möjliga. Kristendomen är den enda ram som kan bevara de hedniska njutningarna.

Utan denna ram hamnar vi i galenskap - vår tids narkotikamissbruk visar tydligt hur det går. Vi kan tänka oss några barn som leker på gräsmattan på en liten brant ö, långt under dem dundrar havet mot klipporna. Så länge det finns en skyddande mur runt ön kan de ge sig helt i leken. Men utan muren leder leken lätt till fallet ner i döden - jag har haft flera elever vars syskon eller kamrater avlidit i överdoser. Även om de aldrig faller ner så dör själva leken av skräcken att falla ner. I historien är

den skräcken uppenbar överallt. Sången tystnar, leken stelnar. 1930-talets nyhedniska rörelser i Europa demonstrerar just detta för oss. Barnen på ön kryper ängsligt ihop i mitten av ön, rörelsefriheten är borta.

Dessa tre ytliga argument som alltså bygger upp en modern agnostikers övertygelse, visar sig helt rationellt vara falska. Jag säger då: Ge mig en förklaring till människan totala vildhet och exentricitet mitt bland alla lydiga djur, ge mig en vettig förklaring till den förhistoriska relativa harmonin bland människor, ge mig en förklaring till den bevarade hedniska njutningen i typiskt katolska och ortodoxa länder.

Det finns en förklaring som täcker dessa tre fall: teorin att två gånger har den naturliga historiska ordningen fått besök av himmelsk uppenbarelse. Protestanter räknar ibland inte med en uppenbarelse, under påverkan av akademiskt bibelkritik, men katoliker och ortodoxa lever av uppenbarelse. Behöver vi fler uppenbarelsor? Det skulle i så fall vara Kristi återkomst, den som vi längtar efter.

Den första gången skedde uppenbarelsen genom att människan kallades till att vara Guds avbild. Den andra gången genom att Gud själv blev människa för att hjälpa människan. Denna teori skulle förklara varför folk alltid ser bakåt i tiden och varför de ser framåt endast genom kyrkans fönster, eftersom det är det enda fönster som verkligen erbjuder en lysande framtid, inget annat fönster gör det, vare sig den globala ekonomins fönster eller Förenta Nationernas fönster. Det finns en god kontinent i det förflutna - Den ursprungliga Trädgården - och det finns en god kontinent i framtiden - Guds rike. Jag håller med agnostikern på gatan i övertygelsen att väldigt skilda källor för fakta alla pekar åt ett håll. Det är bara det att de för den kristne pekar i motsatt riktning.

Jag har gett tre exempel på antikristna argument.

Många ungdomar har dessa argument inom sig och de tror att de faller sig naturliga. I själva verket är de inlärda. Om dessa tre argument är en lite trång bas att stå på så kan jag ge många fler. Den här typen av argument i olika kombinationer är det som gör att somliga får intrycket att kristendomen är något vekt och svagt. En radioröst sa nyligen: tro är för de osäkra. Själv utstrålade han oro och förvirring. Men han var säker på att de troende, bl a hans

hustru, var osäkra!

Vi kan ta ytterligare tre argument av samma typ. Ett:

Jesus var en vek drömmare som inte har med det verkliga

livet att göra. Två: kristendomen uppstod och utvecklades

under den mörka medeltiden då folk ingenting visste och

den kristna kyrkan vill dra oss tillbaka till denna

medeltida lära. Tre: de som är kristna idag är vidskepliga,

veka och helt efter sin tid. Jag nämner dessa åsikter för

att ge ytterligare exempel på uppfattningar som vid

granskning visar sig vara felaktiga rent faktiskt. Det är

inget fel på slutsatserna men premisserna är felaktiga.

Påståendena är falska.

Istället för läsa böcker om Nya Testament läste jag -

på min farmors envisa uppmaning - Nya Testamentet.

Där fann jag en skildring av en person med kraftfull

stämma, ibland dundrande, inte en vek person med

händerna knäppta och blicken i molnen. Jag fann inte

alls en mild kärleksfull och söt Jesus. Den svenska

väckelserörelsens store förbarmare saknades helt. Den

här mannen var beslutsam, han hade arbetarbakgrund,

han hade både muskler och humör, han rev ner bord

omkring sig, han drev ut djävulska demoner, stannade fikonsträd i växten, upphävde moraliska normer, han var en vild man med ett andligt svärd i handen, en man i kamp och arbete, en man jagad av myndigheterna och slutligen infångad och hängd på kors - något han mycket väl vet om långt innan det sker.

Han betar sig framför allt som en Gud, ofta en arg Gud, definitivt en bestämd Gud, inte en diplomatisk förklarande och accepterande. Han har den auktoritet som hans kyrka har idag - något som många av de 33 000 protestantiska sekterna har stora problem med.

Han har till och med en egen stil i sitt tal, han använder stegringar: "hur mycket mer..." och gör det på ett nästan ursinnigt sätt. Språket i moderna protestantiska predikningar om Jesus är däremot ofta påfallande ofta undfallande, försiktigt, vilket kanske är klokt och psykologiskt korrekt, det passar i radioandakter. Jesus eget språk är raka motsatsen till detta, det är fullt av bjälkar i ögonen, kameler som hoppar genom synålar, berg som kastas i havet, stormar som river ner hus byggda på sand, giriga män som slår ihjäl chefens son. Idel kraftiga och praktiska uttryck, inte smidiga eller känsliga alls i modern mening.

Ser vi på Nya Testamentet ur moralisk synpunkt är det lika kraftfullt och vilt. En modern och beläst etiker skulle få rysningar. Det akademiska filosofiska samtalet skulle tystna i förfäran. Kristus kallar sig själv ett svärd som skall slakta och han sa till männen att köpa varsitt svärd, att sälja sina kappor för dem. Att han samtidigt använder lika starka ord för att tala om icke-våld är ett ännu större mysterium. Men det ökar, snarare än minskar, våldsamheten i hans framträdande, denna våldsamhet som går på tvärs med modern visdom bland många evangeliska kristna. Det går inte att "förklara" detta beteende teologiskt eller etiskt ens genom att kalla det vansinnigt för vansinnigheten brukar alltid vara konsistent med sig själv. Det finns en sorts linje i den vanliga formen av vansinne. Manikern är i regel monomanisk. I uppenbarelsen om Jesus, vår Herre och Kung, finns ingen sådan konsistens. Guds inkarnation spretar åt håll vi inte kan beräkna - för vår frälsnings skull.

Vi måste nu minnas att definitionen av kristendom bygger på att den är en supramänsklig paradox i vilken

två starka men motsägande passioner lever sida vid sida.

Den enda förklaringen av evangeliets språkbruk är att det handlar om en man som genom en övernaturlig ordning lever och sammanför motsägande passioner i en märklig syntes. Upplysningens tänkare ville göra Jesu budskap förnuftigt. Det gick inte. Modernismens och humanismens tänkare försöker göra Hans budskap acceptabelt inför FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Men evangeliet har en annan ordning.

Idén om att kristendomen hör den mörka medeltiden till visar sig vara fel om vi läser lite historia. I historien finner att kristendomen var den enda upplysta stig som leder genom de oroliga och osäkra tiderna under medeltiden. Gamla, fattiga och barn fick endast genom kristendomen möjlighet till liv och barmhärtighet.

Kristendomen var ren faktiskt en upplyst bro som förenade två lysande civilisationer. Om någon vill påstå att tron uppstod i en atmosfär av okunnighet och råhet så är svaret enkelt: det gjorde den inte. All tillgänglig dokumentation visar att den bekämpade råhet och okunnighet. Den kristna tron uppstod i en högt stående medelhavscivilisation, mitt under det romerska rikets verkliga blomning. Världen var full av bibliotek och

filosofer, skeptiker och profeter och panteister av alla slag.

Det var i en sådan värld som Konstantin på 300-talet satte korset på masten. Visserligen sjönk det romerska skeppet men märkligt nog kom det upp till ytan igen med korset lysande och skeppet nymålat. Tron gjorde ett sjunkande skepp till en ubåt, en märklig förvandling.

Arken höll sig levande under vattenmassorna. Efter att ha begravts i sand efter dynastiernas vilda framfart och klanstrider, steg den upp och mindes Rom.

Om den kristna tron var en trend under ett stort rikets nedgångsperiod skulle trender följa på trender i solnedgången och om det stora riket någonsin skulle återuppstå fast det normala är att det inte gör det, så skulle det ha skett under en ny barbarisk flagga. Men istället uppstod den kristna kyrkan som var det sista livet i det gamla samhället och samtidigt var det första livet i ett nytt samhälle. Kyrkan tog hand om människor som glömt hur man byggde pilbågar och lärde dem bygga katedraler. Kyrkan vägrade låta flickebarn och åldringar dö för att de inte passade in i den lokala ekonomin. Den införde en underbar orimlighet i de svenska skogarna: själens oändliga värde för varje levande människa. Det

mest absurda vi kan säga om kyrkan är det vi ibland hör sägas om den: att den vill dra oss tillbaka i medeltidens mörker. Kyrkan var det enda som tog oss ut ur detta mörker. Detta mörker återvänder ofta, t ex i nazismen eller i rashatet i olika delar av Afrika.

Och hur betar sig de kristna idag? Om vi som exempel tar irländarna som i stort sett alla är katolska - är de opraktiska, som ofta sägs? Nej det är ett falskt påstående.

Om vi för ett ögonblick ser på vad irländarna gör i praktiken så ser vi att de är inte bara praktiskt utan smärtsamt framgångsrika i praktiska göromål.

Fattigdomen förr i tiden var stor på Irland men få folkgrupper har gjort så mycket under så svåra förhållanden som det irländska. De fattiga bönderna på Irland är kanske en av de få minoriteter som lyckats skaka av sig en främmande herre. Irländarna som vi ofta hör kallas präststyrda är nästan de enda som inte kunde styras av adeln. Och om vi tittar på typiskt irländska yrken så upptäcker vi samma sak: irländarna är bäst på särskilt hårda och tuffa yrken, de var och är ofta smeder, advokater, soldater, läkare. Det verkliga hotet för irländarna är idag den låga nativiteten, inte avsaknaden av praktiskt eller ekonomiskt sinnelag.

I alla dessa fall kommer vi fram till samma sak.

Skeptikern hade rätt i att vi skulle se på faktiska

omständigheter, men han hade inte gjort det själv.

Skeptikern är i regel alltför godtrogen, han tror på vad

som står i tidningarna och till och med vad som står i

populära uppslagsböcker. ≈terigen blev de tre frågorna tre

helt antagonistiska frågor.

De bildade genomsnittsskeptikerna bland mina elever

vill alltid veta hur jag förklarar den naiva tonen i

evangeliet, hur den kristna tron förhåller sig till

medeltidens mörker och de kristna kelternas opraktiska

politik. Jag brukar svara med bilden från Paul Claudels

öppningsscen i sin Le Soulier de Satin -jesuiten som är

fastbunden vid masten på en fritt drivande flotte efter ett

skepsbrott. Man måste tänka sig denna jesuit med vilda

ögon och full av tacksamhet för att Korset bundit honom

- den kristna energin.

Men det jag helst vill fråga mina elever om, och det

med mycket energisk lust, är detta: Vad är det egentligen

för en otrolig energi som kommer från den där mannen

som gick omkring på jorden som en levande dom och denna energi som kan dö med en döende civilisation, den romerska, och ändå återuppstå från döden till den skolastiska blomstringen på 11- och 1200- och 1300-talet, denna energi hos Albert den Store och Thomas av Aquino och vår egen Birgitta som kan inflamma ett konkursmässigt bondefolk på den gröna ön med en tro på rättvisa så stark att de faktiskt får vad de kräver medan andra tomhänta går sin väg i samma situation, den mest hjälplösa av öar har energin att hjälpa sig själv genom krisen.

Det finns ett svar på dessa frågor! Det är ett svar att säga att energin kommer från någon annanstans, bortom världen men i världen, att denna energi är psykisk eller resultatet av en psykisk störning. Vi ska ge tacksamma tankar åt civilisationer som den gamla sumeriska, babyloniska och egyptiska, för att inte nämna den kinesiska och japanska. Men det är inte orättvist mot dem att säga att endast den moderna europeiska har visat en ständig förnyelse under de kortaste intervallerna i historien - och det med de allra minsta byggstenarna. Utan tvekan måste vi tänka oss Guds verk inom alla de mänskliga kulturerna. Men det hör till sakens historiska

natur att Palestina och sedan Rom fått del av det mest avancerade gudomliga äventyret genom Kristus. Där får vi också måttet - när vi älskar Shinrans form av Amida-buddhism så är det för dess närhet till Kristus och till Maria-fromheten. Denna form av buddhism ter sig som den yppersta på grund av den norm vi har i kristendomen. Detta är ingenting att blygas för eller misstänka för imperialism. Verkliga imperator är dock Kristus.

De flesta kulturer vi känner dör och dör med värdighet - den hedniska Nordens kultur, den sumeriska, babyloniska, egyptiska, grekiska och romerska - men vi kristna dör dagligen och har gjort så sedan urkyrkans dagar. I varje vardagsmessa står det klart. Den allmänna form av medlidande som en buddhist lever för känner vi kristna genom Kristus varje morgonmessa vi firar. Vi dör och vi återuppstår ständigt med en nästan oanständig energi. Det är knappast överdrift att säga att den historiska kristendomen har en sorts onaturlig kreativitet, onaturligt nyskapande liv: vi kan förklara det som ett övernaturligt liv. Shinran tvekar inför att ge Amidas löfte övernaturlig status - vi kristna utgår från det

övernaturliga Löftet om Paradiset.

Vi kunde kanske förklara det kristna livet som ett
skräckinjagande galvaniskt liv som vi liksom
Frankenstein leder in i ett lik och får det att leva. Den
kristna civilisationen borde ju ha dött, liksom de andra,
en sekt som fick femhundra år att blomstra på och sedan
sjunka tillbaka med värdighet, som Zoroastrismen. All
sociologisk sannolikhet talar för det. Kristendomen bör ta
sitt förnuft till fånga, ha sitt Ragnarök, det är rent av
onaturligt att detta inte sker. Detta visar den underliga
inspirationen i vårt tillstånd: vi kristna har egentligen
ingenting här att göra. Vi är allihop gengångare, alla
levande kristna är egentligen döda hedningar som går
omkring på jorden. Just när Europa var på väg att
stillsamt ätas upp av Assyrien och Babylonien kom genom
det lilla obetydliga hebreiska folket judarna något
främmande element in i dess kropp. Och sedan dess har
Europa inte varit sig självt, det har haft ett märkligt,
underligt energiskt liv - ett skuttande liv, faktiskt !

Jag har nu, precis som med mina elever år från år,
ägnat en hel del plats åt typiska triader av tvivel för att få
fram den här huvudtesen: skälet till att tro på

kristendomen är rationellt, men inte alls enkelt. Den genomsnittlige agnostikern har dock fått fakta om bakfoten. Han är icke-troende av en rad skäl, men dessa skäl är oriktiga. Han tvivlar därför att medeltiden var barbarisk, vilket den inte var; därför att darwinism bevisats vara riktig, vilken den inte har; därför att mirakler inte sker, vilket de gör; därför att munkar var lata, vilket de inte var; därför att nunnor är olyckliga, medan de är ovanligt lyckliga; därför att kristen konst var sorglig och blek, vilket den inte var, den hade synnerligen starka färger och lyste av guld; därför att modern vetenskap inte tror på det övernaturliga, vilket den gör, det är den mest intressanta delen av fysiken idag.

Men mitt bland dessa millioner fakta som visar i en riktning finns det naturligtvis en fråga, en ganska solid sådan som vi måste behandla lite för sig. Jag tänker på de objektiva fallen av det övernaturliga. På annat ställe har jag pratat om felet i att tro att världen måste vara opersonlig bara för att den har en viss ordning. En person kan önska sig något ordnat lika väl som något oordnat. Min egen starka övertygelse att personlig skapelse är mer fattbar än ett materiellt öde, är naturligtvis inte

diskuterbar, det medger jag. Jag kallar det inte intuition, för det anslår en känslomässig ton som övertygelsen inte har, den är rätt och slätt intellektuell. Men det är en primär intellektuell övertygelse, ungefär som att vara övertygad om mitt eget jag som lever detta liv här och nu. Därför kan alla som vill kalla denna övertygelse för mystisk.

Men övertygelsen att mirakel har skett historien igenom är inte på något sätt mystisk. Skälet att tro på dem är rent mänsklig, rent empirisk, ungefär som upptäckten av Amerika av Leif Erikson. På den här punkten handlar det om ett enkelt logiskt faktum som endast behöver klargöras. Det är helt fel att de icke-troende ser kallt och kyligt på mirakel medan de troende dramatiserar dem känslomässigt och dessutom knyter dem till någon fastlagd dogmatik i den kristna läran. Faktum är motsatsen. De som tror på mirakel gör detta, felaktigt eller riktigt, därför att det finns evidens i den mänskliga erfarenheten. De som inte tro på mirakel gör detta, felaktigt eller riktigt, därför att deras dogmatiska tro hindrar dem. Det verkligt demokratiska och öppna vore att tro på den gamla damen som vittnar om ett mirakel, ungefär som hon skulle vittna om ett ord hon

varit med om.

Det tydliga och enkla förfaringssättet är att tro på bondens ord om spöket han sett, lika väl som du tror på hans ord om vad jordägaren haft för sig. Som enkel bonde har han förmodligen en sund portion agnosticism i sig angående båda påståendena. När det gäller övernaturliga händelser finns en oerhörd mängd vittnesbörd. Om vi avvisar alla dessa säger vi egentligen en av två saker: vi avvisar dem antingen för att bonden är bonde eller historien om spöket en spökhistoria. Alltså - endera förnekar vi den generella demokratiska principen eller bejaktar den generella materialistiska principen - den abstrakta omöjligheten av mirakel. Naturligtvis har vi rätt att bejaktar den generella materialistiska principen, men då ska vi vara medvetna om att vi gör det av rent dogmatiska skäl. Den kristne som erkänner mirakel är den som har direkta empiriska belägg. Materialisten avvisar direkta belägg eftersom den dogmatiska tron utesluter möjligheten på förhand. Den som inte begränsas av en sådan abstrakt hållning kan se kyligt och lugnt på mirakel både i historisk tid och idag och det är inte svårt att medge sannolikheten hos dem.

Alla argument emot enkla fakta går i cirkel. Om jag säger: medeltida dokument intygar mirakler ungefär som de intygar vissa militära slag, så svarar de att medeltida människor var vidskepliga. Om jag då vill veta på vilka områden de var vidskepliga får jag veta att de trodde på mirakler. Perfekt cirkelresonemang. Om jag säger: En bonde såg ett spöke, säger man mig att bönder är så lättrogna. Men om jag frågar: Varför är det lättrogna, får jag det enda svaret att - de ser spöken. Island är en omöjlig ö därför att endast dumma sjömän har sett ön. Sjömännen är förstås dumma eftersom de har sett Island. Vi ska tillägga att det finns ett annat argument som den otroende kan använda, fast han oftast glömmer det. Han kan säga att i många historier om mirakel förstår vi att det handlar om andlig förberedelse, att den som inte är mogen för det inte heller kommer att vara med om det. Så kan det vara och vad kan vi i så fall göra åt det? Hur kan vi testa om detta är sant?

Om vi ska undersöka om tron ger vissa resultat i form av mirakel, är det helt gagnlöst att ständigt repetera att utifall de händer så beror det på tron. Om tro är en av förutsättningarna så kan givetvis den otroende skratta

hjärtligt åt saken. Men han kan inte döma i saken. Att vara troende kan vara lika dumt som att vara full; men om vi får psykologiska fakta från berusade människor vore det absurt att avvisa dessa bara för att de är fulla.

Om vi till exempel undersökte relationen mellan ilska och att se rött och sextio pålitliga familjemän intygade att de alltid ser rött när de drabbas av ilska, vore det absurt att säga till de sextio: Aha, ni var ilskna när ni såg rött, ni erkänner det ! De sextio skulle då säga i kör: Hur tusanska vi annars kunna undersöka relationen mellan ilska och att se rött? Helgonen och asketerna kan alltså rationellt svara: Om nu frågan är om troende kan se visioner, blir det poänglöst att protestera mot att de är troende. Det blir en cirkel, den där sinnesjuka cirkeln vi talade om i början av boken.

Frågan om mirakel över huvud taget sker är en fråga för sunnda förnuftet. Francis Bacon ansåg att vissa individers osannolika helighet i historien är största miraklet. Mirakel är en fråga för vanlig och historisk fantasi. Men det är inte en fråga för fysiska experiment. Vi kan här lägga åt sidan den tämligen andefattiga genren där man talar om vetenskapliga test och vetenskapliga villkor för övernaturliga fenomen: det

handlar inte alls om sådana ting här. Om vi frågar oss om en död själ kan kommunicera med en levande människa så är det närmast löjligt att kräva vetenskapliga omständigheter, alltså omständigheter i vilka inga levande varelser skulle kunna seriöst kommunicera med varandra. Det faktum att spöken föredrar mörker bevisar inte oriktigheten av spökens existens mer än det faktum att förälskade föredrar mörker skulle bevisa att sådan kärlek inte förekommer.

Om någon uttrycker sig så här: Jag ska tro att fru Andersson kallade sin sambo för "älskling" när hon inför sjutton legitimerade psykologer säger samma sak upprepade gånger - så måste jag svara ungefär så här: Ok, om detta är de villkor du har för att något ska vara sant, så kommer du aldrig att finna någon sanning om fru Andersson över huvud taget. Det är nämligen lika ovetenskapligt som det är dålig filosofi att vänta sig att någon ska säga något romantiskt i en oromantisk, steril och ogästvänlig miljö. Det är som om jag inte kan finna påståendet om dimma sant eftersom det är så dålig sikt. Eller som att kräva klart solljus för att kunna se eklipsen. Sunda förnuftets slutsats, liksom i frågor om sexuell åtrå och nattens mörker där många detaljer måste få förbli

dolda, är således att mirakler faktiskt sker. Jag tvingas till denna slutsats av en hel konspiration av fakta: t ex att de som möter älvor och änglar i regel inte är mystiker eller fantaster utan fiskare eller bönder, försiktiga och misstänksamma; att de som vittnar om andliga kontakter i regel inte är spiritualister utan normala pålitliga personer; att vetenskapen själv medger mirakulösa ting i allt högre grad; vetenskapen till och med medger uppstigningen till himlen om vi kallar det levitation och medger säkerligen återuppståndelsen om vi kallar det "återvändande till mörk energi" eller något liknande.

Det största dilemmat är att dessa övernaturliga ting förnekas endast på antidemokratiska eller dogmatiskt materialistiska grunder. Skeptikerna intar alltid en av två positioner: antingen tror man inte på vanliga människor (antidemokratiskt) eller så förnekar man alla ovanliga händelser (materialistiskt). Dessutom är det vanligt, men det vill jag här bortse från, att bara kalla alla mirakel för trolleri eller svindel eller magiska trick. Det är ju inget argument, vare sig bra eller dåligt. En förfalskad sedel bevisar ju inte att banken saknar existens. Om den bevisar något är det just bankens existens.

Om vi nu har denna övertygelse att andliga fenomen verkligen äger rum - skälen till denna övertygelse är komplexa men likafullt rationella - stöter vi strax ihop med något av det mest onda i det moderna projektet. Den stora katastrofen under 1900-talet var inte krigen utan detta: folk började använda ordet "andlig" när de menade "bra". Ett stort otyg till misstag. De trodde tydligen att det var en dygd att bli icke-kroppslig.

När evolutionsteorin kom på modet för 150 år sedan och ännu mer femtio år senare, blev många rädda att djuriskheten hos oss skulle betonas för starkt. Men något värre skedde: evolutionsteorin betonade bara andligheten hos oss. Teorin är en produkt av en puritansk kristendom. Den fick oss att tro att ju mer vi avlägsnade oss från djuren ju mer änglar blir vi. Men du kan avlägsna dig från djuret och närma dig Djävulen - han skulle uppskatta det. Vissa högglydda personer i debatten om utvecklingsläran uttalade sig i den här stilen: vi är på änglarnas sida.

Men det handlade i så fall om fallna änglar. De ville inte ha att göra med det enkla djurets animaliska begär,

men istället hamnade de i avgrundens imperialistiska begär. I försöket att undvika djurets instinkter hamnade de i arrogansen och föraktet för allt enkelt och naturligt, vare sig det gällde mänskligt eller djuriskt.

Mellan denna sjunkande stolthet och himlens allt mer krävande ödmjukhet finner vi antagligen andar av alla sorter och slag. Människan måste i mötet med dem troligen göra samma misstag som hon gör i mötet med folk från andra kulturer och kontinenter. Det är svårt i början att veta vem som är hög och vem som är låg, vem som har sann värdighet och vem som saknar det. Om en skugga från underjorden föll över det lilla torget i vår landsortsstad så skulle den skuggan inte riktigt förstå iden med den bräda som ungdomarna susar fram på.

Skuggan skulle kanske tro att brädan tvingade pojkarna till livsfarliga banalsövningar på smala kantar och dödliga kast i luften. Om vi således ser andliga fakta för första gången, kan vi missta oss på vad som är överst och vad som är under. Vi behöver en längre historisk erfarenhet av det övernaturliga för att kunna bedöma det naturliga. I detta sammanhang ser jag den kristna historien med sina judiska rötter som en praktisk handledning i bedömning

av den naturliga världen. Det bekymrar mig inte att den hebreiska guden till en början sågs som en i raden av gudar- latriopaganism. Jag vet helt enkelt att det var så. Jehova och Baal verkade vara lika viktiga och den stackar Isobel kämpade tappert för fel gud. Solen och månen verkade på många lika stora. Det hela sker i historiskt förverkligande och först efter seg erfarenhet inser vi att solen är gigantiskt mycket större än månen. När jag befinner mig i tron på andar kommer jag att gå här bland människorna på jorden och söka efter de goda tingen och undvika de onda. Det är lika naturligt och historiskt konkret som att gå i öknen och söka efter friskt gott vatten. Eller som att liksom Peter Freuchen och Knut Rasmussen ta sig över inlandsisen på norra Grönland och finna de bästa metoderna att överleva i kölden. Mitt korta liv på jorden kommer att bestå i att söka något som liknar rent vatten och skydd mot kylan till dess jag finner hemmet i Evigheten, det enda verkliga hemmet. Och det finns endast ett sådant hem, när jag anländer vet jag att det är Hemma.

Jag har nog sagt tillräckligt för att visa den arena i vardagslivet som ger mig tillräckligt med apologetiska argument. För den som nu behöver sådana argument. När

vi gör experiment och för loggbok över dem så finner vi först att mirakler händer och att de fina miraklerna hör till vår tradition i Europa. Men jag kan aldrig hävda att dessa mirakler är skälen till att låta sig omfattas av kristendomen, lika litet som den goda moralen är skälet till tron - den moralen finner vi redan hos Konfucius femhundra år tidigare.

Jag har en annan grund som är betydligt mer solid för att låta tron ge mig liv att leva och det är detta: den kristna kyrkan. Och här måste jag säga Kyrkan. Den är universum kraft och arbete, den är själva kärleken i praktiken, den är en levande lärare för min egen själ, inte en död lärare som filosoferar för att få tiden att gå. Inte bara lärde den mig det levande livet igår utan kommer att göra det i morgon. Genom den insåg jag plötsligt innebörden i korset, genom den kommer jag kanske en dag att inse mitrans innebörd. En morgon i mässan insåg jag varför fönstren var målade, en dag kommer jag kanske förstå varför prästerna rakade sig. Min mor satt som barn i Sångkyrka på Svartsjölandet och studerade de katolska målningarna i taket. Där lärde hon sig åtskilligt som saknas i den nakna Tegnerkyrkan. Kyrkan lär oss

ting för eviga tider. Platon lärde oss en sanning, men Platon är död och kommer inte att skriva någon ny dialog där han kommenterar dagens fascination inför homosexualiteten och språkets förvillelser. Shakespeare har givit oss oförlitliga bilder i det engelska språket och den dramatiska handlingen. Men Shakespeare är också död och kommer inte att förnya sitt språk när vi går in i cybertidens chatvärldar och rollspel. Tänk en stund på hur det skulle vara om dessa män fortfarande var aktiva, om Platon nästa vecka ska ge en ny föreläsning om idÉvärldens betydelse i vår tid, eller Shakespeare till hösten sätter upp en historiskt drama om Vietnamkriget. Så är det nämligen med kyrkan. Den lever nu, den tar alltid upp något nytt med den ursprungliga läran.

En person som lever i den lärande kyrkan - vilket inte innebär att han är betalande medlem av en viss församling - är en som tänker gå på Platons föreläsning och ser fram emot Shakespeares nya drama till hösten. Det är en känsla av ständig nyhet, det är spänningen i att kyrkan lever mitt bland hysteriska nykapitalister och sammanbitna gerillakrigare i de många små utrensningsskrigen på jorden.

Den som har tron väntar sig alltid nya sanningar som hon inte sett förut. Det finns endast en parallell till detta och det är det liv vi alla föddes till. När din far berättade för dig i trädgården om getingars stick och rosors dofter, försökte du inte ta det bästa ur hans filosofi och strunta i resten. När getingen en dag stack dig, kallade du det inte för en slumpartad kul händelse. När du en kväll i ungdomen plötsligt kände rosens doft tränga in i din hjärna, sa du inte att "min far använde en ganska grov och barbarisk symbol som kanske omedvetet uttryckte den sanningen att blommor doftar" - vilket är ungefär vad den moderne humanisten skulle säga om kristendomen. Tvärtom: du trodde på din far, obetingat, därför att din far var en levande källa med fakta och normer. Din far var en levande auktoritet vars insikter vida översteg dina, han har en kunskap som kan säga nya saker till dig i morgon, liksom den dag som är idag. Om detta är sant om din far så är det oändligt mycket mer sant om din mor och din farmor. Så är det för mig och därför dedicerar jag denna bok till min farmor.

Diskussionen om jämlikhet mellan män och kvinnor är också tämligen förvirrad idag. Ingen man erkänner

nämligen högt hur mycket han har att tacka de kvinnor han vuxit upp med, det nödvändiga och välsignade tyranny som kvinnor utövar över alla pojkar i hem, i skola, i omsorg och i kärlek. Den högre utbildningen, där män råder, är alls inte lika viktig. Det viktigaste har gjorts i hemmet och i lågstadiet, och Gud vare lov, kvinnor skötte om det. Utan den saliga jungfrun Maria ingen frälsning genom Kristus. Den rörelse som talar om bristen på män kan göra så med kvinnors uppfostran i ryggen, knappat utan.

Jag minns med full säkerhet detta psykologiska faktum: vid de tidpunkter då jag i min barndom var mest under kvinnornas välde, var jag också som mest fylld av äventyr och energi. Så är det än i dag - min fru är mitt äventyr. Jag minns att myrorna bet därför att farmor sa att de bet och snön föll på vintern därför att mamma sagt det. På grund av farmor och mamma levde jag i ett land av änglar och demoner, gudomliga väsen och fallna gudomliga väsen. Liksom i gamla hebreiska tider fick jag erfara den ena profetian efter den andra bli förverkligad. Som barn gick jag ut i livets trädgård och fann att den var förskräcklig och full av faror. Lycka och smärta, goda kramar och ursinnigt våld, kärlek och rå sex blev vanliga

kontrapunktiska förlopp inför mina förvånade ögon. Allt hade en magi, verklighetens farliga magi. Frestelser var inte diskutabla, de var verkligen farliga. Kärleken var inte en ursäkt, den var verkligen ren och skär lycka. Jag började kalla den rena lyckan för "gnistret" och många gången i mitt senare liv har detta "gnister" återvänt med blixstens omedelbarhet och styrka.

Magin berodde på att fått nyckeln till världen av kvinnorna. Om jag inte haft någon nyckel till den hade trädgården varit en grå och tam plats. En vildmark utan mening ger inte något intryck på en liten pojke. En fjälldal är vackrast när vi sjunger Rosenkransen till den. Havet är sig självt när det är Jungfru Marias visthusbod, som de gamla svenska fiskarna sa före reformationen. Min barndoms trädgård var farlig och fascinerande därför att den hade en bestämd mening som jag drabbades av, som jag kunde upptäcka och avslöja. Ett livsavgörande telos låg inbäddat i varje färg och rörelse och just därför var det fråga om risktagande, en dramatisk kamp. Det är den kristna dygden, fokuserad i barnets perception av verkligheten. Det är Guds intentionella struktur i universum, uppfattad som fara och frälsning av

människor. Centimeter för centimeter kunde jag lära mig
meningen med den farliga struktur som kallades stöld,
eller inse på ett dunkelt sätt den saliga meningen med
mammans förlåtande klapp på huvudet som fick tårarna
att komma. Med akut känsla för risk förstod jag
städerskans blick på mig när jag vuxit till mig som pojke.
Med sammansnörd hals såg jag henne visa sin kropp för
mig och hörde drakens väsande i bakgrunden. Jag
undervisades varje dag i gott och ont och blev vaccinerad
mot relativism. Läraren var i själva verket Hans Kyrka,
min Moder.

Sedan jag tagit emot Kyrkan som Moder och inte bara
som en historisk livsåskådning, har jag insett att Europa
och världen i sin helhet är betydligt mer lik min barndoms
trädgård än något annat, min by i Fylke, där jag stirrar på
en mångfald figurer och former för att försöka inse
meningen. Bakom floden av varje dygns nyheter kan vi se
denna farliga magiska värld. Kyrkan lär mig att se på allt
runt omkring mig på alverna sätt, en blandning av totalt
ickevetande och undrande förväntan.

En viss rit i liturgin eller ett visst sakrament eller en
speciell dogm i katekesen kan verka vara något

skrämmande och underligt ungefär som redskapen i en magisk verkstad i sagolandet. Men det visar sig i slutet handla om levande grönt gräs och blommor i trädgården, om kyskhets glädje, om förlåtelsens solsken. En katolsk präst kan verka vara en onödig tjänsteman i en romersk institution med alltför mänsklig svaghet för mat, dryck och sex, men samtidigt är han fascinerande och det måste finnas någon egendomlig orsak till att han finns här. Det finns tusen liknande exempel.

Den starka fokuseringen på oskuld i en värld av skulder tilltalar mig särskilt. När jag som ung pojk cyklade hem från skolan såg jag under en tid bioaffischen "fnglar - finns de?" och jag kände glädjen komma bara genom frågan. Som ett mantra. Men när jag ser på världen och inte mig själv så märker jag denna gamla hedniska känsla för det rena och oskuldsfulla över allt där kulturen höjer sig. Det är inte bara i kristendomen som oskulden dyrkas, egyptierna tänkte på den när flickorna var tempelprostituerade, grekerna tänkte på den när de framställde Artemis, romarna när de klädde de unga flickorna i vestalernas genomskinliga dräkter, i Shakespeares pjäser är flickans oskuld den pelare som

hela världen vilar på. Den moderna världens humanism, trots att den driver hejdlöst med alla försök att bevara oskulden före äktenskapet, formligen tillber flickan som knappt blivit köns mogen men ändå utstålar begär.

Pedofilin i vår tid är avigsidan av denna dyrkan av oskuld och renhet. Den naturliga lagen i hjärtat på varje människa söker sig till Marias renhet. I kyrkan sker det med visdom.

Alltså är det lätt för mig att inse att min egen svaga fokusering på oskuld och kyskhet är en defekt och Kyrkan har rätt: jungfru Maria är av universellt värde för oss alla. Inom familjen är kyskheten en omistlig kvalitet, den enda som gör glädjen verklig. Inom Kristi celibat är kyskheten en stor glädje som varje prästvigd kan delta i med sitt liv i tjänst hos kärlekens Herre. Det faktum att jag inte för egen del kan välja celibatet är ungefär som att jag är omusikalisk eller inte förstår balett. Agnostiker förstår inte balett. Men för protestanter och humanister är det av någon anledning fel att en del dansar balett och därför tar de bort baletten. Rakt emot Paulus undervisning tar de bort ett "tvång" där Kristus gav en glädjefull frihet. Celibat är en gudomlig diciplin och en glädjespridande förmåga. Celibatet är en mycket viktig mänsklig erfarenhet, utanför

min egen förmåga, ungefär som det är utanför min förmåga att kunna spela soloinstrumentet i Mozarts ljuvliga oboekonsert. Celibatet är en strålande blomma i trädgården som jag kan njuta av utan att själv kunna leva den blommans liv. Men rätt som det är kommer en kvinna lära mig hur man gör.

Detta är således konklusionen: orsaken till att acceptera den kristna religionen istället för att acceptera ett godtyckligt antal sekulära påståenden om världen och livet, finns i det faktum att kristendom visar sig säga sanningen, inte bara enskilda sanningar. Kristendomen är ett sanningsägande, inte en produktion av enskilda verifierade påståenden. Alla andra filosofier eller världsbilder säger det som verkar kunna verifieras av det vi vet eller antar. Bara kristendomen säger om och om igen, men en dåres envishet, det som inte alls verkar vara sant men visar sig vara det. Ensam bland alla livsåskådningar övertygar den just där den inte är tilltalande. Andra filosofiska teorier är däremot attraktiva, rimliga, konsistenta, lustfyllda rentav, men visar sig inte stämma. Kristendomen blir som pappan i trädgården, han med den farliga auktoriteten, de skrämmande kläderna,

de underliga redskapen och de mystiska kunskaperna om livet i trädgården. Alla monstruösa ting visar sig ha en underbar mening till slut. Andra livsinställningar har bra ideer, generösa erbjudanden, spännande och vitala läror om det goda livet, det lyckliga livet, den meningsskapande vitaliteten. Men dessa visar sig efter ett tag vara cyniska.

För om människan är fattig i anden och bedrövad i själen, visar sig den attraktiva livsåskådningen ge upphov till förakt för den miserabla människan. Kristendomen predikar en obehaglig lära om arvsynnen. Men när vi prövar denna lära omges vi av stor medkänsla och broderskap, massor med skratt och tröstande systrar. För med läran om arvsynnen kan vi känna med tiggaren och hysa misstro för kungen, vi kan trösta den olycklige och förhålla oss tvivlande till den lyckade människan (som ofta är en förtryckare). Som Lars Ahlin sa: de lyckade människorna finns på varje pinnhål i samhällets hierarki och de för alla olycka med sig. Vetenskapsentusiaster, nyhedonister och förespråkare för olika former av positivt tänkande ger oss synbarligen en hälsa men det leder till en form av kroppsligt slaveri och andlig öken. Kristen ortodoxi får oss att hoppa till genom att visa oss kanten ner till helvetet. Först senare förstår vi att detta hoppande

var en fysisk aktivitet, bra för hälsan, och först senare inser vi att skräcken för helvetet var något av det hälsosammaste vi varit med om, grunden för all romantik och allt drama.

Ett av de starkaste argumenten för den helige andes verkan är faktisk onåd. När vi vet vad det är att hamna i Guds onåd har vi upptäckt vägen till nåd. Som Rodrigue, huvudpersonen i Claudels pjäs, är vi tacksamma för det falska livets skeppsbrott. Han får gärna binda oss vid ett träkors ute på havet, bara det är Gud som binder oss.

Läran om Guds vrede är inte populär men visar sig vid närmare eftertanke vara vad vanligt folk menar med rättvisa och kärlek. Kristendomens yttre ring är en rigid pallisad av etiska villkor och prästerliga ämbeten. Men på insidan av denna pallisad finner vi det gamla goda livet, där människor dansar som barn och dricker vin som män. Kristendomen visar sig vara den enda pålitliga ramen för hednisk frihet och njutning. I modern humanism och livsåskådning finner vi motsatsen, dess yttre ring är inbjudande och artistisk, upplyst och vetenskaplig, frigjord och liberal. Innanför finner vi desperation.

Kärnan av det moderna projektet är avsaknaden av tro.

Man tror inte att det finns någon mening med universum.

Därför är romansen omöjlig, magin är inte trovärdig, glädjen är futil. En människa på resa kan förvänta sig en rad äventyr i ett land med auktoritet men inte i en anarki.

En människa kan inte finna mening i en djungel av skeptiska och liberala teorier men däremot i en skog med ändamål och design och utformade dogmer. Där kan nämligen allt fler meningar upptäckas för knuten till varje plats finns en berättelse, en förklaring, en myt och en rit som väcker rätt vördnad. Kristendomen är en sådan skog.

Den goda filosofin finns i denna skog och jag finner där min andra barndom. Men detta kristna äventyr, detta kristna universum har en slutlig egenskap som är svår att beskriva. Jag ska försöka. Alla verkliga argument för en religion handlar om att en människa som föds upp och ner ska kunna inse när han kommit med fötterna på jorden igen. Den genuina kristendomens första paradox är att vår naturliga medfödda situation inte är den friska och sunda. Den normala och naturliga situationen är abnorm. Det är den första kristna paradoxen. Det är också den innersta sanningen i myten om Fallet. I många katekeser

ställs frågor om vad vi föds som, vilken situation vi föds in

i. Rätt svar på frågan om vad vi är, alltså frågan Vem är

jag? torde vara: Endast Gud vet. Rätt svar på frågan om

meningen med syndafallet torde vara: vad jag än är så är

jag inte mig själv. Detta är all religions första paradox.

Något är i grunden fel i vår situation. Något som vi inte

känner till är bättre för oss är det vi känner till. Och inte

bara bättre, det är också naturligare än det vi tror är

naturligt. Hur ska vi testa detta? Det finns bara ett sätt:

gå in i tron. I den ortodoxa kristendomen finns en mental

befrielse.

Men framför allt finns ett testresultat: glädjens ide.

Hedendomen kallas ibland för en glad inställning till livet

och kristendomen en betryckt inställning. Det är lika lätt

att visa att det är tvärtom, hedenomen är ren desperation

och kristendomen ren glädje. Men denna bevisning är

gagnlös. Det mänskliga livet består av både glädje och

sorg. Frågan är hur de båda balanseras. Det intressant är

nu att hedningen blev allt gladare ju mer det handlade om

det jordiska men mer och mer ledsen när det handlade

om himlen. Catullus eller Theocritus eller Horatius hade

alla en hednisk glädje, men endast inför erotikens

upphetsning eller rusets, jordens gåvor, men inte inför
ursprunget till jordens gåvor. De små tingen är söta för
hedningen ungefär som små bäckar. Men de breda
älvarna och källorna i bergen är bittra för hedningen. När
han betraktar kosmos blir han kall. Bakom de många
ytliga gudarna i hans panteon finns ett kallt orörligt öde,
dödligt okänsligt, ja egentligen själva döden. Därför
rekommenderar hedningen: tänk inte på det.

När rationalister och humanister säger att den antika
världen var mer upplyst än den senare kristna medeltiden
så har de rätt från sin utgångspunkt. För när de säger
"upplyst" menar de desperationens mörker inför det döda
ödet som styr allt, fatum. Och ovanpå denna desperation
en relativt yttlig ironi, förvisso uttryckt i ett väl kiselerat
språk, tragiskt i sin skönhet.

På ett djupgående sätt är det korrekt att den antika
kulturen var mer modern än den kristna. Det
gemensamma hos den antika kulturen och den moderna
humanistiska kulturen är dess ironiska elände inför
själva existensens meningslöshet, den kosmiska
poänglösheten, medan den mellanliggande medeltida
kristna kulturen kände lycka inför existensen och

universum. När de tidiga keltiska munkarna envisades med att bygga eremitage högt upp på Scelligs klippa, var det en naiv glädje inför majestätet i Atlantens vågor som drev dem, inte en livstrött lek med språket eller en resignerad stoicism. De var vilda av livsglädje. Vi kan medge att det var bara helheten som var eländig för hedningen, de små detaljerna på jorden kunde vara väl så njutningsfyllda. Det ser vi i deras dikter och dryckesvisor. Och vi kan också medge att den kristna medeltiden var lycklig främst för universum och all existens men på med det jordiska stred de mest och kämpade för ett bättre liv i jämmerdalen. Men om vi ser på de större sammanhangen så var det mer kosmisk lycka i de trånga och blodiga gränderna i det medeltida Florens än det var på de luftiga atenska teatrarna, det var mer glädje i Giotto's universum än i Euripides, trots att närmiljön var klart sämre.

De flesta människor har genom tiderna tvingats vara glada för de små tingen och ledsna inför de stora. Så är det även i vår tid. Ändå säger kristendomen att detta är fel. Det är inte det rätta mänskliga sättet att se livet eller förstå universum. Människan, säger den katolska tron, är mer sig själv, mer mänsklig, när förtjusning och glädje är

det fundamentala i henne och det ledsna är endast förbipasserande. Melankoli ska vara ett mellanspel, ett känsligt och flyktigt tillstånd, medan lovprisning och hängivenhet ska vara den permanenta pulsen, den genomgående strömmen i vår själ. Pessimism är som bäst lite emotionell semester men glädje är det upproriska dagliga arbetet som all lever av. Men gamla och moderna agnostiker ser människan som ett aldrig tillfredsställt väsen. Glädje ska vara en expansiv rörelse men agnostikern vill alltid göra den kontraktiv. Kristen förtjusning släpper greppet och skrattar, agnostikern vill hålla fast njutningen för sig själv och får aldrig nog. Sorg för den kristne är en koncentration vid förbipasserande tillfällen; för agnostikern och humanisten sprids sorgen över en oändlig evighet, den gäller hela universum, all existens. Det är att leva upp och ner. Skeptikern dansar med fötterna uppåt i idel extas men hjärnan är nere i djupet. Den moderna hedningen gör himlen till jord och står på huvudet. Det är en svag hållning. Men när han vänder på sig och känner mark under fötterna så vet han vad som skett. Kristendomen tillfredsställer denna urgamla instikt att komma med fötterna neråt och huvudet uppåt. Förtjusning och glädje blir något

gigantiskt stort och evigt; sorgen, melankolin, förtvivlan blir något speciellt och litet. Himlens ovan oss är inte kall eller döv. Tystnaden är full av hjärtlighet och universum är ingen idiot utan mål och mening. Snarare är tystnaden lik den i ett sjukrum, det finns medkänsla i den. Tragedi är tillåtet som en form av barmhärtig komedi, den Dante kallade gudomlig. Vi kan acceptera våra egna tårar lättare än vi tar änglarnas otroliga lätthet. Vi står tysta inför den höstliga natthimlens stjärnor medan himlarnas skratt helt enkelt är för enorma för att vi ska höra dem.

Förtjusning och hänförelse är för den kristne en gigantisk hemlighet i universum. För hedningen är den lilla offentligheten, att "vara känd" den största glädjen, om än kortlivad. Så när vi nu slutar denna hyllning till det kristna äventyrets dygd, går vi till den verkliga texten, vi öppnar den märkliga lilla bok som den tidiga kristendomen formade genom den Helige Andes inspiration till det vi kallar Nya Testamentet.

Återigen dyker en stark försäkran fram. Det är den figur som dominerar evangelierna, en Person som reser sig högt ovan alla tänkare som betraktats som höga eller

djupa. Andra tänkare reflekterar över livet. Denna Person är livet. Utan den kunskapen fungerar inte texten. Hans medkänsla och hängivenhet var naturliga egenskaper, nästan självklara och som i förbigående. Stoikerna, både de antika och de moderna, är stolta över att dölja tårarna och svälja gråten, jämnmodet är deras dygd. Idag är denna moderationens dygdetik populär igen. Men Han varken svalde gråten eller dolde tårarna. Han visade dem tydligt Sitt öppna ansikte när som helst på dagen. fndå dolde Han någonting. Allvarliga övermänniskor och mäktiga diplomater är stolta över att kunna kontrollera sina känslor och impulser. Han höll aldrig tillbaka sin vrede. Han kastade omkring månglarnas bord i templet och skrek ut sin fråga om hur de kunde förvänta sig att slippa helvetet. Han rasade emot den kanske käraste av apostlarna, Petrus, klippan för Hans egen Kyrka och använde kraftiga svärord mot honom.

Ändå höll Han tillbaka någonting. Jag säger detta med vördnad och tacksamhet. Det fanns något i hans person som måste kallas blyghet. Något som han gömde för alla andra människor när Han gick upp på bergen för att be i ensamhet. Något som Han dolde med abrupt tystnad och envis isolering. Det var något som var alltför stort för att

visas för oss när han gick på jorden. Jag tror ibland det var Hans munterhet. Och där slutar min apologi - i det kristna äventyrets innersta vilda munterhet.